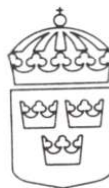

Riksdagens protokoll

1990/91:101

Onsdagen den 24 april

Kl. 9.00–17.51
19.00–22.33

Protokoll
1990/91:101

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 18 april.

2 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:175 till socialutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkande 1990/91:FiU24
Skatteutskottets betänkande 1990/91:SkU22
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1990/91:SfU12
Kulturutskottets betänkanden 1990/91:KrU20–KrU28
Jordbruksutskottets betänkande 1990/91:JoU21,
Bostadsutskottets betänkanden 1990/91:BoU13 och BoU14

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 18 april

Företogs till avgörande kulturutskottets betänkanden 1990/91:KrU17 och KrU18 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 97).

Kulturutskottets betänkande KrU17

Mom. 1 (idrottsrörelsens framtida inriktning)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 18 för reservation 1 av Alexander Chrisopoulos. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (statens representation i Riksidrottsstyrelsen)

Utskottets hemställan bifölls med 212 röster mot 89 för reservation 2 av Ingrid Sundberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 (handikappidrott)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Ingrid Sundberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (medelsanvisningen till Stöd till idrotten)

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 55 för reservation 4 av Stina Gustavsson och Stina Eliasson.

Mom. 11 (medelsanvisningen till Stöd till idrottens forskning och utveckling m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 39 för reservation 8 av Stina Gustavsson och Stina Eliasson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU18

Mom. 1 och 2 (den huvudsakliga inriktningen av statens ungdomsråds verksamhet m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 214 röster mot 91 för reservation 1 av Ingrid Sundberg m.fl.

Mom. 6 (beräkning av medel till Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 55 för reservation 4 av Ingrid Sundberg m.fl.

Mom. 9 (ungdomsutbyte med programländerna)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 17 för reservation 8 av Alexander Chrisopoulos. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (ungdomsutbytescertifikat)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 16 för reservation 11 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 17 (medelsanvisningen till Bidrag till folkrörelserna)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 39 för reservation 12 av Stina Gustavsson och Stina Eliasson.

Mom. 26 (extra omgångar av Trisslotteriet för folkrörelseändamål)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 75 för reservation 13 av Stina Gustavsson m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Förste vice talmannen meddelade att justitieuskottets betänkanden JuU23, JuU20 och JuU18 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

*Anslag till polis-
väsendet*

5 § Anslag till polisväsendet

Föredrogs
justitieuskottets betänkande
1990/91:JuU23 Anslag till polisväsendet (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 1 JERRY MARTINGER (m):

Fru talman! Den socialdemokratiska politiken under 1980-talet har tillfogat Sveriges polisväsende svåra skador för lång tid framöver. Nedskärningarna av polisutbildningen har fått återverkningar inom i stort sett varje polisdistrikt i landet. Från att ha legat på 600–800 aspiranter per år under den borgerliga regeringsperioden 1976–1982, sjönk antalet aspiranter vid polishögskolan i mitten av 1980-talet så lågt att det under två år var nere i endast 150 per år.

Under den sex år långa borgerliga regeringsperioden antogs sammanlagt 4 124 nya polisaspiranter. Under de därefter följande sex socialdemokratiska regeringsåren antogs endast 1 360 aspiranter, alltså inte ens en tredjedel så många under lika lång tid.

De här kraftiga neddragningarna skedde i ett läge då brottskurvan var stigande, vilket i sin tur fick till följd att brottsligheten ökade ytterligare.

Om man räknar om polisväsendets totala personalresurser till årsarbetskrafter efter avdrag för semester, tjänstledigheter, sjukdom och sociala ledigheter, finner man att situationen för polisen försämrats drastiskt under de senaste åren. En jämförelse mellan resurstillgången 1986 och 1990 ger följande resultat.

År 1986 förfogade polisväsendet över 16 986 poliser. Motsvarande siffra för 1990 var 15 871. Eftersom det i siffrorna ingår 917 respektive 1 250 årsarbetskrafter i betald övertid, har polisresurserna under de senaste fem åren alltså minskat med 1 448 årsarbetskrafter eller 8,5 %. Övertidsuttaget har ökat med 333 årsarbetskrafter eller 36 %.

Under den ifrågavarande femårsperioden har resursförbrukningen för brottsförebyggande verksamhet minskat med 7 % medan övervakningsverksamheten minskat med 10 %.

Inom övervakningsverksamheten har stationstjänsten minskat med 9 %, kvarterspolisverksamheten med 22 %, fotpatrulleringen med 43 %, allmän övervakning med 13 % och särskild övervakning med 11 %. Utryckningsverksamheten har däremot ökat med 6 %.

Beträffande kriminalpolisverksamheten har resurserna minskat med 4 %, varav brottsspaning drabbats av minus 18 %, teknisk undersökning minus 4 % och brottsutredning minus 2 %.

Att polisverksamheten över huvud taget kunnat upprätthållas på det sätt

som skett beror på att regeringen, som ytterst ansvarig i sammanhanget, har kalkylerat med en otroligt lojal yrkeskår. Jag har hört talas om polismän som inte haft en enda ledig dag mellan augusti och december. Hur många andra yrkesgrupper skulle acceptera sådana arbetsförhållanden? Jag skulle vilja påstå att regeringen under de senaste åren bedrivit rovdrift på Sveriges poliser.

Fru talman! Kombinationen av polisnedskränningar och socialdemokratisk kriminalpolitik i övrigt har varit förödande för rättstryggheten.

Samtidigt som polisnedskränkningarna ägt rum har vi haft ett samhälle där brottslingen satts i centrum och brottsoffret kommit i andra hand. Detta har i sin tur lett till att brottslingarna känt vind i seglen som aldrig tidigare. Plötsligt har det lönat sig att ta chansen och begå brott.

De flesta brottslingar har löpt en tämligen liten risk. I allmänhet har man kunnat utföra kriminella handlingar i stark förvisning om att inte åka fast. Den som ändå har gripits har vetat att möjligheten har varit stor att snabbt bli släppt. För den händelse brottet inte blivit avskrivet, utan gått till rättegång, har det funnits goda chanser att få milda påföljder.

I de fall då det gått så långt att fängelse utdömts, har det funnits stora möjligheter att bli utsläppt efter halva tiden. De som inte tillhört den kategori av fångar som kunnat bli föremål för halvtidsfrigivning har i många fall kunnat ta sig ut ur fängelset på egen hand. Kriminalvården har t.o.m. anordnat kurser i bergsklättring, vilket naturligtvis givit kunskaper som varit värdefulla för dem som tagit vägen över fängelsemuren. De som inte rymt från fängelserna har haft goda möjligheter att avvika under permission.

Sådan har verkligheten varit under 1980-talet och dess värre tvingas jag konstatera att det mesta är oförändrat i dag.

Under femårsperioden 1986–1990 har brotten mot brottsbalken ökat med 116 121 till 1 076 289, dvs. en ökning med 12 %. De specialstraffrättsliga brotten har ökat med 7 232 till 142 531. Det är 5 %. Det totala antalet polis-anmällda brott har således ökat med 123 353 till 1 218 820, dvs. 11 %.

Brott mot liv och hälsa har ökat med 8 171 till 43 152, 23 %, och sexualbrotten med 1 114 till 5 246, dvs. 27 %. Stöld, rån och andra tillgreppsbrott har ökat med 75 141 till 740 376, 11 %, varav rån och grovt rån ökat med 2 161 till 5 967, inte mindre än 57 %.

När det gäller bedrägeri och annan oredlighet har det skett en ökning med 2 841 brott till 106 699, dvs. en ökning med 3 %, och när det gäller skadegörelsebrotten med 16 859 brott till 96 963, dvs. med 21 %.

Den verkliga brottsnivån är dessutom betydligt högre än den som framgår av den officiella statistiken. Statistiska centralbyråns senaste offerundersökning, som presenterades i lördags, visar bl.a. att vart fjärde hushåll, dvs. omkring 840 000 hushåll, varje år drabbas av någon form av stöld eller skadegörelse. Det är inte konstigt att människor är oroliga.

Beträffande den s.k. uppklaringsprocenten har det blivit ytterligare försämringar. Numera klaras i genomsnitt endast 32 % av alla brott upp. När det gäller vissa typer av brott är uppklaringsprocenten ännu lägre. För rån gäller 18 %, för skadegörelse 16 %, för bostadsinbrott 8 %, för inbrott i källare och på vind 4 %, för stöld från motorfordon 4 % och för cykelstöld 2 %.

Ett tecken på att polisens resurser är alltför underdimensionerade för att det skall gå att klara ett modernt och utvecklat samhälles krav på ordning

och säkerhet är att såväl privata organisationer som företag och myndigheter har börjat ägna sig åt egen polisverksamhet eller begär att få göra det.

Bevakningsföretagen får en allt större marknad, och sådana kriminalpolisuppgifter som polisen av resursskäl inte klarar av fullgörs i en växande omfattning av exempelvis de stora företagen själva eller genom olika typer av privata utredningsföretag.

Många myndigheter – exempelvis trafiksäkerhetsverket, vägverket och luftfartsverket – söker sig fram på egna vägar när polisen inte anser sig kunna fördela tillräckliga resurser till uppgifter på dessa myndigheters sakområden.

T.o.m. ute i kommunerna överväger man hur man skall kunna organisera och finansiera egna poliser. Enskilda medborgare, som har ekonomiska möjligheter, "köper" egen säkerhet.

Fru talman! Det är absolut nödvändigt att polisen har tillgång till tillräckliga resurser, för annars riskerar vi en utveckling som leder till att medborgarna tar till oacceptabla medel för att skydda sig eller tar lagen i egna händer för att beivra brottsligheten.

Redan i dag förekommer olika former av s.k. medborgargarden på skilda håll i landet, och när det gäller denna företeelse kan man vänta sig en ökning om inte medborgarna kan känna sig trygga med den poliskår som finns.

Nedrustningen av den svenska polisen har i många fall lett till att polishus har stått obemannade under vissa tider av dygnet. Och tomma polishus inger naturligtvis inte medborgarna någon starkare känsla av trygghet. Inbrottet hos Lidingöpolisen förra veckan förtjänar att uppmärksammas i detta sammanhang. I en artikel i Lidingö-Posten klassificerar Lidingö kommuns fullmäktigeordförande Allan Ekström inbrottet som ett nederlag för rättssamhället. Allan Ekström ställer följande fråga: "Har den poliskår, som ej förmått att skydda sin egen polisstation nattetid från angrepp utifrån, tillgång till tillräckliga resurser för att fullgöra sin primära uppgift, nämligen att upprätthålla lag och ordning på Lidingö?"

Fru talman! Den dag det bildas medborgargarden för att skydda våra polisstationer är kanske inte långt borta.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1991/92 begär rikspolisstyrelsen 800 nya polisaspiranter. Samtidigt har man sagt att det, även om antagningen skulle hållas på den nivå varje år framöver, kommer att dröja ända till 1996/97 innan den nuvarande bristen på poliser förbyts i ett överskott.

Regeringens behandling av detta äskande är emellertid mycket egendomligt

I budgetpropositionen konstaterar civilministern först att personalsituationen inom polisen fortfarande är "bekymmersam". Därefter skriver han följande: "Av avgörande betydelse för att förbättra personalsituationen har emellertid varit de senaste årens satsningar på intagningen av polisaspiranter till polishögskolan. Dessa satsningar börjar nu ge effekt i form av färdigutbildade poliser. Även om situationen således håller på att förbättras, gäller det att behålla en fortsatt hög antagning till polishögskolan också framdeles, så att utvecklingen inte på nytt vänder i negativ riktning."

Efter dessa ord föreslås helt överraskande beträffande aspirantantagningen under budgetåret 1991/92 en minskning från 800 till 600. Utskottsma-

joriteten ställer sig bakom civilministerns bedömning. Man blir inte litet överraskad.

Att socialdemokraterna återigen föreslår en minskning av antalet polisaspiranter kan bara betyda att man från regeringspartiets sida inte är beredd att fullt ut rätta till det misstag som man har begått under 1980-talet, och det är obegripligt.

Vi moderater menar att 800 nya polisaspiranter bör antas även under det kommande budgetåret. Fler kan för övrigt inte inrymmas i polishögskolans lokaler. För att minska skadeverkningarna av 1980-talets nedskärningar bör dessutom 600 administrativa befattningshavare nyanställas. Därigenom skulle polispersonal med administrativa uppgifter kunna frigöras för rent polisiär tjänst. En sådan förstärkning skulle – till skillnad från en utökad antagning av aspiranter – ge *omedelbar* effekt.

Ett snabbt beslut i enlighet med detta förslag skulle innebära att vi redan till sommaren kunde få ut fler poliser på gator och torg. Vi skulle då också kunna placera ut de kvarterspoliser som har dragits in men som så väl behövs i människors närhet.

Vi moderater kan för övrigt inte begripa varför socialdemokraterna drev igenom de kraftiga nedskärningarna beträffande polisresurserna under 1980-talet. Det skulle vara intressant att höra socialdemokraternas debattrepresentant här i dag ange ett enda vettigt skäl till att de här nedskärningarna ägde rum.

Fru talman! Följderna av polisbristen har fått ytterligare uppmärksamhet under den senaste tiden genom att det har visat sig att rikspolisstyrelsen inte har klarat statsmakternas beslut om att den ekonomiska brottsligheten skall prioriteras.

Å andra sidan tror jag inte att det finns någon enda människa som på allvar har trott att rikspolisstyrelsen verkligen skulle klara de prioriteringskrav som har ställts. För svensk polis har ju situationen varit helt ohållbar under de senaste åren.

Det står fullständigt klart att det är regeringen som bär ansvaret för den uppkomna situationen genom att den har drivit en politik som har lett till en sådan försvagning av polisens resurser att polisen helt enkelt inte har haft en chans att klara prioriteringskraven.

Utskottet har varit medvetet om polisens svåra situation, varför man såvitt gäller rikspolisstyrelsens ansvar bara har påpekat vad som har brustit. Genom att uttala att regeringen skyndsamt måste vidta åtgärder för att det skall gå att komma till rätta med problemet har utskottet understrukt att det är regeringen som har det yttersta ansvaret i sammanhanget.

I en förlängning innebär detta – som de moderata ledamöterna i utskottet har sett saken – att regeringen måste lägga sig till med en betydligt mer verklighetsnära uppfattning om hur mycket resurser som behövs inom polisen. Utskottsskrivningen bör ge regeringen en fingervisning om att den i fortsättningen måste ta större hänsyn till rikspolisstyrelsens äskanden om exempelvis utbildning av nya polisaspiranter än som har skett inför den här budgetbehandling.

Texten under rubriken "Sammanfattning" på s. 1 i betänkandet är en aning drastiskt formulerad och kan ge ett intryck av att utskottet har velat fram-

ställa rikspolisstyrelsen som den stora syndaren i sammanhanget. Jag vill påpeka att i vart fall de moderata ledamöterna i utskottet inte har haft tillgång till denna text före tryckningen av betänkandet.

När det gäller riktlinjer för resursanvändningen inom polisväsendet, där bl.a. frågan om prioriteringen av den ekonomiska brottsligheten hör hemma, framgår det av reservation 1 vad som är moderata samlingspartiets uppfattning.

I några av årets motioner aktualiseras frågan om resursfördelningen inom polisen. I motionerna 202 och 203 förespråkas fler poliser till glesbygdsdistrikten, medan det i motionerna 218 och 227 begärs fler poliser till Stockholm och andra storstadsområden. Jag vill i det sammanhanget anföra följande.

Riksdagen har godtagit förslagen i propositionen om förnyelse inom polisen – proposition 1989/90:155. I denna proposition säger civilministern bl.a. följande: "I ett längre och mera övergripande perspektiv står det enligt min mening emellertid klart att frågan om fördelningen av polispersonal och andra resurser mellan polismyndigheterna måste underkastas en mera noggrann analys än hittills. I allt väsentligt bygger den nuvarande fördelningen av polistjänster och övriga resurser på de beräkningsgrunder och principer som tillämpades vid förstatligandet av polisväsendet."

Fru talman! Polisväsendet står nu inför stora förändringar när det gäller resursfrågorna. Det är tänkt att polisen från den 1 juli 1992 skall övergå till en ordning med treåriga budgetramar. I samband med den nya ordningen skall ett nytt planeringssystem tas i bruk inom polisen.

Rikspolisstyrelsen har i denna del tagit fram ett förslag till hur planeringen skall gå till. När det gäller fördelningen av medel mellan län har en jämförelse gjorts mellan å ena sidan befolkningstal och anmälda brott samt å andra sidan faktisk förbrukning av polismanslöner, löner till administrativ personal och övriga förvaltningskostnader. Den jämförelse som rikspolisstyrelsen gjort visar att den faktiska fördelningen av resurser stämmer nära överens med befolkningstal och antalet brottsanmälningar.

Emellertid finns mycket resurssvaga polismyndigheter och län som under åren missgynnats genom att gamla fördelningsprinciper använts. Den fördelning vi haft har dock inte varit resultatet av politiska beslut. Orsaken har bl.a. stått att finna i att det i vissa delar av landet varit svårt att locka ungdomar till polisyrbetet.

Oavsett orsak måste nu denna ojämna fördelning bli föremål för analys och medföra en annorlunda och mer rättvis fördelning än tidigare. Som exempel på resurssvaga områden kan nämnas vissa glesbygdsdistrikt ute i landet. Men samma sak gäller även storstadsområdena, dit exempelvis också Uppsala län måste räknas. Anledningen till att jag här särskilt nämner Uppsala län är att brottsligheten där blivit ett allt större problem.

Näringslivets starka expansion i Stockholm–Uppsala-regionen under de senaste åren har medfört att också brottsligheten i nämnda region expanderat kraftigt. Brottsligheten i Stockholm har fått allt fler förgreningar till Uppsala. Med Arlanda flygplats i centrum kan brottsligheten i den här regionen komma att växa sig så stark att den blir ett hot mot hela Mellansverige.

Rikspolisstyrelsens egen uppföljning av den faktiska tillgången på poliser i länen och förvaltningsmedlens fördelning visar att Uppsala län är missgyn-

nat i förhållande till andra län. Vissa förbättringar har visserligen skett under de senaste åren, framför allt som en konsekvens av idogt tjtat från såväl polisledning som lokala och regionala politiker. Men situationen är fortfarande otillfredsställande.

Fru talman! Företrädare för rikspolisstyrelsen har då och då påpekat att vi inte kommer att uppnå verklig balans i resursfördelningen, förrän polisväsendet går in i nyordningen med treårsbudget. Det innebär att den nuvarande situationen kommer att bestå ytterligare ett år, samtidigt som polisväsendet kommer att arbeta vidare enligt den gamla ordningen med slutet budgetår. Under detta år krävs svar på en lång rad frågor innan den nya ordningen kan börja gälla. Civildepartementet har den 4 mars 1991 beslutat om en översyn av organisationsstrukturen inom polisväsendet. Meningen är att resultatet av detta arbete skall ligga till grund för ett nytt organisationsbeslut som så långt det är möjligt skall genomföras i samband med övergången till ett nytt budgetsystem inom polisen den 1 juli 1992.

Det är inte svårt att föreställa sig att svensk polis mot bakgrund av den nuvarande fördelningen av resurser och de förändringar som krävs står inför mycket svåra och i en del fall smärtsamma beslut. Det bör inte få förekomma att de olika länen automatiskt får gå in med det antal poliser de nu har som någon form av grundbemanning i den nya organisationen. I så fall skulle man permanenta en mindre rättvis fördelning, vilket vore förödande för vissa glesbygdsområden, men också för de fyra storstadsområdena, Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala.

Det kommer att behövas politisk kraft och politiskt mod att fatta beslut som innebär att man måste göra vissa omfördelningar av polisens resurser. Många frågar sig om rikspolisstyrelsen som förvaltningsmyndighet är tillräckligt stark för att klara denna uppgift. Enligt min uppfattning handlar det emellertid inte i första hand om en uppgift för rikspolisstyrelsen. Här, liksom när det gäller de prioriteringsfrågor jag tidigare berört i samband med åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten, är det regeringen som måste ha det yttersta ansvaret.

Regeringen måste på ett helt annat sätt än tidigare medverka i fördelningsarbetet, dvs. med politiska beslut om resursfördelningen, och inte skjuta ifrån sig denna mycket viktiga fråga till tjänstemän på rikspolisstyrelsen. Frågan kommer att bli alltmer viktig, eftersom det i fortsättningen är de enskilda länen som skall lägga fram sina äskanden. Det är därvid angeläget att regeringen på ett kraftfullt sätt medverkar till att det blir balans i den polisiära resursfördelningen.

Behovet av vissa omfördelningar av polisens resurser förändrar dock inte det förhållandet att det i första hand erfordras en allmän förstärkning av polisresurserna i form av ökad intagning till polishögskolan.

Fru talman! Polisens uppgift i rättssamhället har traditionellt varit att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att förebygga, förhindra och klara upp brott. Från moderat sida anser vi att detta skall vara polisens huvuduppgift även i fortsättningen. Som framgår av reservation 2 har vi emellertid ansett att utskottet särskilt bort understryka polisens uppgift att skydda medborgarna mot brott.

Vi hävdar att det i ett rättssamhälle måste vara en av statens viktigaste

uppgifter att garantera rättssäkerhet och rättstrygghet. Medborgarna skall kunna känna trygghet till liv och egendom. Om inte den personliga säkerheten är tryggad rycks grundvalen undan för hela samhällslivet. Det samhälle som inte kan garantera medborgarna personlig säkerhet kan inte utvecklas.

Om polisen skall klara sina uppgifter är det, som jag tidigare sagt, nödvändigt att den har tillräckliga resurser till sitt förfogande. Dessutom måste lagöverträdare drabbas av påföljder som överensstämmer med den allmänna rättskänslan.

I det sammanhanget kan jag nämna att vi moderater har framfört förslag om förändringar av påföljdssystemet, som utgår från grundprincipen att straffets främsta ändamål skall vara att avhålla människor från att begå brott.

Vid behandlingen av det nu aktuella betänkandet har de moderata utskottsledamöterna anfört reservation och särskilt yttrande på en rad punkter. Det gäller beträffande vålds- och sexualbrott mot kvinnor och barn, där vi understrukit vikten av att yrkesutövare inom rättsväsendet besitter och vidmakthåller goda kunskaper. Det gäller också trafikövervakningen, där vi särskilt velat betona angelägenheten av att polisen i allt större utsträckning uppträder synligt. Vi har också förespråkat en förstärkt polisiär övervakning till sjöss.

Vidare har vi upprepat vårt tidigare krav på att det nu måste göras en utredning om samhällets totala kostnader för brott mot enskilda medborgare. Kunskap om hur brott drabbar de enskilda människorna, inte minst i ekonomiskt hänseende, är en förutsättning för bl.a. ett effektivt utformat stöd till brottsoffren.

Vi har också framställt yrkande om att informationen till brottsoffer skall förbättras. Enligt vår mening bör polisen få ett övergripande ansvar för detta.

Ett annat förslag, som vi upprepar från tidigare år, är vårt förslag om seniorpoliser. Det borde vara möjligt att i större utsträckning än för närvarande dra nytta av pensionerade polismäns kapacitet och erfarenheter, inte minst i fråga om att stödja brottsoffer.

För att polisen effektivt skall kunna fullgöra sina uppgifter erfordras att man har tillgång till en effektiv radioutrustning. Det innebär ett stort problem för polisens operativa verksamhet att polisens radiotrafik i huvudsak fritt kan avlyssnas. Vi anser därför att åtgärder snarast bör vidtas för att införa en godtagbar ordning i det här avseendet. De tekniska möjligheterna finns redan.

När det slutligen gäller frågan om företagsbot kan jag bara upprepa vad vi sagt tidigare, nämligen att lagen om företagsbot inte kan anses uppfylla elementära rättssäkerhetskrav och att den därför bör upphävas. Beträffande vår närmare argumentation på den här punkten vill jag hänvisa till det av mina tidigare anföranden som refererats i riksdagens protokoll 1989/90:31 s. 67–68.

Av voteringspraktiska skäl yrkar jag inte bifall till alla moderata reservationer, utan endast till reservationerna 1, 4 och 9.

Anf. 2 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Fru talman! Många av de förslag som framställts med anledning av propositionen om anslag till polisen har framförts tidigare men är lika viktiga i dag. Jag kan konstatera att åtgärder för att tillgodose polisväsendets akuta behov av förnyelse fördröjs av regeringen. Det är beklagligt. Allmänhetens förtroende för polisen riskerar att allvarligt urholkas om verksamheten får rulla på i samma hjulspår ytterligare ett antal år.

I januari 1990 väckte vi en motion, vilken till stora delar nu upprepas, om rättsväsendets och polisväsendets förnyelse, där vi bl.a. framhöll behovet av en snabb och genomgripande förändring av polisväsendet. De förslag som vi då förde fram är lika aktuella i dag. Vi föreslog att målet för verksamheten skall vara människors trygghet. Polisväsendet måste få en tydligare och bättre organisation. Polisen skall koncentrera resurserna på de mest brottsaktiva. Icke polisiära uppgifter skall skötas av en administrativ personal. En omorganisation bör genomföras så att antalet chefer och administratörer minskar. Kvarterspolisverksamhet måste byggas ut. Delar av den nuvarande verksamheten kan överföras till andra myndigheter. Polisens yttre arbete får inte underordnas det inre arbetet. Slutligen måste polisväsendet modernisera sin utbildning och personalpolitik.

Jag vill därför upprepa några av dessa krav, som i något fall avviker från propositionens förslag.

En mycket allvarlig punkt i den kritik som under senare år har riktats mot polisväsendet gäller svagheterna beträffande de mål som har formulerats för verksamheten. Mycket skall prioriteras och inget skall eftersättas. Ansvaret för detta är givetvis riksdagens – det är ju riksdagen som anger målen. Vi anser emellertid att regeringens förslag till målformulering inte innebär någon förbättring jämfört med vad som gäller i dag. Regeringen föreslår att polisens arbete skall inriktas på att förebygga och förhindra brott. Fortsatt prioritering skall ske när det gäller kampen mot våldsbrottslighet och narkotikabrottslighet. Även ekonomisk brottslighet innefattande miljöbrottslighet skall ges förtur. Det säger sig självt att en polisman som skall rangordna sina arbetsuppgifter inte får någon större vägledning i en sådan målformulering.

Det övergripande målet för all polisverksamhet bör vara att människor skall känna sig trygga. Med detta enda mål blir det lättare för den enskilde polismannen att välja mellan arbetsuppgifterna. Att utföra den arbetsuppgift som leder till att allmänhetens krav på ett tryggt och laglydigt samhälle uppfylls bör alltid prioriteras.

Vår uppfattning är att polisväsendet skall bygga på en långtgående självbestämmanderätt för de lokala polismyndigheterna. Detta hindrar dock inte att det ibland är nödvändigt med en entydig centralstyrning, men denna får inte hindra maximal delegering av beslutsfunktionerna.

Jag delar moderaternas uppfattning om att lagstiftningen när det gäller företagsbot inte uppfyller elementära krav på rättssäkerhet. Därför bör den omgående upphävas.

En grundläggande förutsättning för att målet för polisverksamheten, trygghet för medborgarna, skall kunna uppnås är att polisen är synlig. Detta gäller inte bara på gator och torg, utan också på vägar och andra platser där

medborgarna vistas. Polisens synlighet och närvaro i människornas vardag berörs knappast i propositionen, vilket vi anser utgöra en brist. Enligt vår uppfattning borde synligheten vara en huvuduppgift i polisverksamheten.

De polismannatjänster som i framtiden frigörs genom att administrativ personal tar över viss verksamhet skall självfallet användas för verksamhet i yttre, synlig tjänst.

Som vi framhåller i vår motion är det angeläget att polisväsendet tar personalflykten på allvar. Personalen måste få uppskattning för det arbete som utförs. Ett entusiasmerande ledarskap, befordringsgångar, vidareutbildning och lönesättning är viktiga inslag för varje arbetsgivare som vill behålla sin personal. Denna syn på statlig verksamhet saknas i propositionen.

Civilministern har anfört att aspirantantagningen skall ske med hänsyn till den översyn av personalutvecklingen som för närvarande pågår. Denna översyn är väsentlig för att man skall kunna göra riktiga ställningstaganden när det gäller aspirantintagningen. Det är av största vikt att riksdagen snarast möjligt får ta del av denna översyn.

Vi vill också upprepa vårt tidigare förslag om att polisutbildningen borde förläggas även till andra orter än Stockholm. Härigenom skulle den övre gränsen för antalet utbildningsplatser ytterligare kunna höjas.

Medborgarinflytande när det gäller polisverksamheten är viktigt för att minska avståndet mellan allmänheten och polisen, och för att skapa delaktighet för medborgarna i arbetet med att åstadkomma ett tryggt samhälle. Detta är en viktig ambition och det är angeläget att man fortsätter arbetet med att göra förbättringar.

Mot bakgrund av vad jag anfört bör följande riktlinjer gälla för polisväsendets målsättningar.

Det övergripande målet för all polisverksamhet skall vara allmänhetens krav på ett tryggt och laglydigt samhälle. Polisväsendet skall bygga på lokalt självstyre med möjlighet att vid allvarliga händelser centralstyra hela organisationen.

Allt arbete som inte behöver utföras av polisen bör snarast överföras till administrativ personal.

Genom att omorganisera verksamheten i rationellare enheter bör behovet av chefer och administratörer minska. Personal kan då i stället föras över till operativt arbete.

Polisens synlighet måste väga tungt vid avvägningen av hur resurserna skall användas.

Alla uppgifter som inte nödvändigtvis måste utföras av poliser bör snarast föras över till andra myndigheter.

Flexibiliteten i utbildningen bör öka och personalpolitiken måste moderniseras.

Stödet för och informationen till brottsoffren bör få en mycket hög prioritet, eftersom detta är en synnerligen angelägen del av polisens verksamhet.

Självfallet önskar jag stöd för samtliga reservationer som folkpartiet liberalerna står bakom, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 3 och 11.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis säga några ord om den motion som Siw Persson och jag har avgivit med anledning av polisens förutsättningar för att

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till polis-
väsendet*

bedriva ett framgångsrikt arbete i Helsingborg, som har en synnerligen svår polissituation. I Helsingborg är trafikgenomströmningen stark. Närheten till Danmark är stor. Vi som bor i denna del av Sverige känner naturligtvis stor glädje av denna närhet, men den skapar också problem och behov av polisinsatser. Det är därför synnerligen viktigt att rikspolisstyrelsen tar större hänsyn och därmed förstärker polisens resurser i just Helsingborgs polisdistrikt.

Med det anförda yrkar jag ytterligare en gång bifall till reservationerna 3 och 11.

Anf. 3 KJELL ERICSSON (c):

Fru talman! Polisen har en mycket viktig uppgift i vårt samhälle. Den skall värna om människors liv, hälsa, integritet, trygghet och egendom. För att klara denna viktiga uppgift måste polisen också ha tillgång till erforderliga resurser.

Under en lång tid har polisen i vårt land lidit av en kraftig underbemannning – detta under en tid när brottsligheten samtidigt har ökat kraftigt. Det är ju bara någon vecka sedan vi hade en debatt här i kammaren om ungdomskriminalitet och åtgärder mot denna. Jag, och flera med mig, slog då fast att det är viktigt med en snabb reaktion från samhällets sida när någon har begått brott.

För att klara en snabb reaktion måste också polisen ha resurser. Detta gäller såväl på ordningssidan som på kriminalpolissidan. Vi har många exempel på att balanserna har växt sig mycket stora på en del håll i vårt land, och det är definitivt inte bra. Det gäller att kunna både uppdaga och utreda brotten så snabbt som möjligt för att de senare skall kunna lagföras.

Den socialdemokratiska regeringen har under många år försummat rekryteringen till polisen, samtidigt som avgångarna har varit mycket stora. Sammantaget har detta lett till ett stort underskott av poliser i hela vårt land, både i glesbygd och i storstad. Jerry Martinger har här tidigare redovisat i siffror för vad detta har betytt, så jag behöver inte upprepa det. Denna försummelse har fått konsekvenser när det gäller uppkläring av brott, som gör att människor i allmänhet inte känner den trygghet och säkerhet som de har rätt att kräva i ett land som vårt.

Under förra året ökades förvisso intagningen till polishögskolan. Detta var bra och ett steg i rätt riktning. Även den förbättrade lönebildningen för polisen har verkat i rätt riktning och även minskat antalet avgångar. I år minskas dock återigen intagningen från 800 till 600 aspiranter, och detta är högst otillfredsställande.

I det här betänkandet har vi från centerns sida fått stöd för några motioner när det gäller bl.a. den ekonomiska brottsligheten. Det är bra att utskottet tagit fasta på våra åsikter. Jag vill i detta sammanhang instämma i det som Jerry Martinger sade. På första sidan i betänkandet står det att bl.a. centern skulle ha framfört kritik mot rikspolisstyrelsen för dess bristande efterlevnad av statsmakternas intentioner. Det är fel. Vi har inte riktat kritik mot rikspolisstyrelsen, utan vi har kritiserat regeringen, som är den som bär ansvaret. Rikspolisstyrelsen har gjort vad den kunnat med de små resurser man har haft till sitt förfogande. Detta är ett viktigt påpekande.

Vi har också en rad synpunkter som vi inte har fått gehör för. Därför har

vi avgivit ett flertal reservationer som är fogade till detta betänkande. Jag skall beröra några av dem.

I reservation 2 tar vi upp det brottsförebyggande arbetet. Civilministern har ju uttalat sig för vikten av en satsning på den preventiva verksamheten. Jag ställer mig bakom dessa uttalanden. Det bör också ske en ökad satsning på brottsförhindrande åtgärder. Vi från reservanternas sida vill betona polisens betydelsefulla uppgift att skydda medborgarna mot brott, där polisen har möjlighet att fullfölja denna uppgift. Vi vill därför ha till stånd en översyn av polisens brottsförebyggande arbete.

I reservation 4, som jag tycker är mycket viktig i detta sammanhang, tar vi från centerns och moderaternas sida upp antalet polisaspiranter. Under innevarande budgetår har 800 aspiranter antagits till polisen. Detta var en nödvändighet med tanke på den alltför låga rekrytering som tidigare har skett under i princip hela den socialdemokratiska regeringsperioden sedan 1982. Det har, som jag tidigare sade, varit en alltför låg rekrytering och en för stor avgång från polisen under en följd av år. Detta har också lett till den svåra polisbrist som vi haft och alltjämt har i vårt land.

Därför var det absolut nödvändigt med en rekrytering av 800 aspiranter under innevarande budgetår. Nu skär regeringen emellertid ned antalet aspiranter igen till 600, och detta kan vi inte acceptera. Det är fortfarande ett bekymmersamt personalläge inom polisväsendet. Därför menar vi att det även under innevarande år måste antas 800 aspiranter. Vi måste ha klart för oss att det tar tre år innan en polis är färdigutbildad och kan göra självständig tjänst. Bristen kommer därför att bestå under bra många år framöver, även om så många polisaspiranter som vi har föreslagit tas in. Man kan därför inte börja minska antalet aspiranter som tas in igen och nedrusta polisen. Detta kan vi inte ställa oss bakom.

Centern tillsammans med moderaterna föreslår därför i reservation 6 att anslaget till rikspolisstyrelsen höjs med 40 milj.kr. för ett utökat antal aspiranter.

I reservation 8 tar vi i centern upp behovet av polistjänster ute i glesbygdskommunerna. Detta är en fråga som väckts av rikspolisstyrelsen och som även statsrådet har uttryckt sympati för. Jerry Martinger tog tidigare upp detta problem i storstäderna. Men just när det gäller glesbygden är det många poliser som har nått en hög ålder och som trots detta måste vara ute i yttre tjänst. Det beror naturligtvis på att det inte finns några möjligheter för dem att bli befordrade till högre tjänster, t.ex. på en kriminalavdelning, eller att få andra befattningar i inre tjänst.

Den höga medelåldern gör också att många har tagit delpension, vilket man inte har fått några vikarier för. Inte heller har man fått vakansmedel så att distriktet i fråga har kunnat anställa annan personal.

Sammantaget gör detta att redan tidigare knappa resurser har blivit ännu knappare. Därför vore det riktigt att placera ut ett antal polistjänster ute i glesbygdskommunerna för att på så sätt få en förnygring av poliskåren. Jag tror att detta är nödvändigt, och det är också bra för polisverksamheten att man får en annan åldersfördelning än vad som i dag är fallet.

I reservation 10 tas anslaget till den lokala polisorganisationen upp. Enligt denna reservation vill centern och moderaterna tillföra ytterligare medel till

bl.a. nya administrativa tjänster. Detta är också nödvändigt, inte minst därför att den administrativa personalen kan avlasta polisen vissa uppgifter, så att polisen kan vara mer synlig ute på gatorna, vilket vi önskar.

Jag vill i det här sammanhanget även påpeka att det för närvarande finns vissa distrikt som har fått vakansmedel för ej tillsatta polistjänster. Man har för dessa medel kunnat anställa administrativ personal. För de ställen som har fått sådana medel har det varit ett bra tillskott. Medlen har emellertid bara delats ut för ett år i taget, och det har gjort att det har blivit ryckigt för den berörda personalen. Detta missförhållande kan förhoppningsvis rättas till när polisen får en flerårsbudget.

I reservation 11 tar centern och folkpartiet upp utrustning till trygghets-skapande åtgärder. Regeringen har avsatt 5 milj.kr. till larm som ett akut skydd för utsatta kvinnor. Jag tycker att det är bra att regeringen har tagit initiativ för att hjälpa de kvinnor som ständigt riskerar att utsättas för våldsbrott. Men vi anser att 5 milj.kr. inte räcker utan vi vill dubbla detta till 10 milj.kr.

När det gäller reservation 16 har det skett ett misstag från centerns sida. Enligt betänkandet står vi inte bakom den. Jag vill därför nu i stället yrka bifall till denna reservation i vilken utbildning beträffande vålds- och sexualbrott tas upp.

Jag vill instämma i vad som sägs i reservationen om att det är viktigt med kontinuerliga utbildningsinsatser för dem som har att handlägga dessa ärenden inom rättsväsendet.

I reservation 26 tar de borgerliga partierna upp behovet av information till brottsoffren. Jag tror att det är viktigt att vi kommer ihåg brottsoffren på olika sätt. Brottsoffren har blivit uppmärksammas och omhändertagen på olika sätt, men däremot har brottsoffren under lång tid blivit bortglömda, och detta måste man ändra på. Under senare år har förvisso denna information förbättrats. Men vi anser inte att det är tillräckligt. Vi anser att polisen bör få det övergripande ansvaret att informera brottsoffren. När det gäller yrkandet om målsägandens rätt till information om förundersökning, beslut om åtal, tidpunkt för rättegång, osv. skall åklagare eller domstol i och för sig hålla målsäganden informerad om han eller hon begär det. Men dessa regler tillämpas på litet olika sätt ute i landet. Vi menar därför att regeringen bör vidta åtgärder så att denna information sker på ett tillfredsställande sätt i hela landet.

När det sedan gäller sjukvårdssekretessen i polisarrest anser vi från centerns sida att uppgiftsskyldigheten för hälso- och sjukvårdspersonal vid polisarrest skall vara densamma som vid häkten. Vi vill därför att regeringen snarast återkommer med ett förslag i enlighet med vårt krav.

Slutligen vill jag ta upp frågan om företagsbot. De borgerliga partierna har tidigare velat avskaffa detta. Det har funnits kritik mot denna lagstiftning för att den varit oklar och för att det har funnits alltför öppna formuleringar. Den har också karaktären av en ramlagstiftning. Den uppfyller inte de elementära rättssäkerhetskrav som vi har rätt att kräva i ett rättssamhälle. Vi föreslår därför att den skall avskaffas.

Fru talman! Naturligtvis står jag bakom alla de reservationer som centern

har fogat till betänkandet, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 4, 16 och 26.

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

Anf. 4 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! Vänsterpartiets första reservation i detta betänkande handlar om att en omfördelning av medel inom polisväsendet skall ske från kontot lokala polisorganisationer till kontot rikspolisstyrelsen med 8 milj.kr.

Vänsterpartiet reserverade sig i fjol mot beslutet att inrätta en central specialstyrka för bekämpning av terroristdåd. Den specialstyrkan skall inrättas nu under våren, och lönekostnaderna beräknas till 13 milj.kr. i år. Vi säger i vår motion att vi inte anser att Sverige har varit utsatt för terroristdåd och att det därför inte finns anledning att inrätta en sådan specialstyrka.

Däremot har vi liksom utskottet uppmärksammat ett verkligt problem med en stor och växande ekonomisk brottslighet som hotar stora samhällsvärden. I tider med knappa resurser tycker vi att det är viktigt att man använder pengarna där de bäst behövs.

Vår nästa reservation handlar om att vi anser att utbildningen på polishögskolan så långt som möjligt skall samordnas med annan högskoleutbildning. De samordningssträvanden som civilministern gav uttryck för i propositionen måste preciseras och även genomföras. Det är en början.

Utskottsmajoriteten liksom civilministern säger dock att möjligheterna till integrering är begränsade och anger som skäl att utbildningen är så speciell. All utbildning är väl speciell på sitt sätt, och det finns många högskolelinjer som är speciella. I nuläget är det kanske enklast att ha nuvarande ordning. Men vi tycker att det finns så många vinster att göra. Därför kräver vi att målet uttalas och att arbetet påbörjas. Den främsta vinsten är nog att risken för att det utvecklas en isolerad kultur minskar. Men det finns även ekonomiska vinster med möjligheten att ha lärare som är gemensamma för olika högskolelinjer. Dessutom ökar även möjligheterna att föra in nya utbildningsmoment i polisutbildningen som inte finns i dag men som skulle göra polisen bättre rustad för sitt arbete, eftersom polisen också får nya arbetsuppgifter bl.a. vid brottsbekämpningen.

Vi har även till betänkandet fogat reservationer om ett ökat medborgarinflytande. Vi anser att brott begångna av poliser skall utredas av en från polisen fristående organisation.

Förutsättningarna för ett utökat lokalt inflytande i polisens verksamhet saknas så länge det inte finns möjlighet för någon annan politiskt vald församling, t.ex. kommunfullmäktige, att framföra lokala behov av polisverksamhet eller kräva redovisning av särskilt inträffade händelser.

Här skiljer sig polisstyrelsen markant från vad som gäller t.ex. för en skolstyrelse eller en byggnadsnämnd, vars beslut kan ifrågasättas och t.o.m. ändras av en folkvald församling. Om något speciellt har inträffat som diskuteras allmänt, finns det i dag inget politiskt forum där frågan kan tas upp och diskuteras. I kommunerna avfärdas sådana frågor, i exempelvis fullmäktige, med hänvisning till att polisen är statlig. Och här i riksdagen är det svårt att få en reell sakbehandling av samma fråga, eftersom det oftast handlar om lokala polisangelägenheter. Kommunen borde ha ett sådant inflytande över sin egen polis att det vore möjligt att utifrån lokala perspektiv göra vissa

*Anslag till polis-
väsendet*

prioriteringar, t.ex. beslut angående kvarterspolisverksamheten, särskilda satsningar på trafikövervakning under en viss tid och på en viss plats etc.

I strävandena efter att polisen skall ha ett stort förtroende hos allmänheten tycker vi att det är viktigt att allmänheten uppfattar att poliser som begår övergrepp i sitt arbete eller begår andra brott blir rannsakade och dömda. Så länge som nuvarande ordning föreligger, att poliser utreder misstänkta polisbrott, finns risken för misstankar och påståenden om att man inte är tillräckligt opartisk. Vänsterpartiet föreslår därför att polisbrott utreds av ett från polisen helt fristående organ.

Fru talman! I två särskilda yttranden tar vänsterpartiet upp frågorna om det brottsförebyggande arbetet och om kvarterspoliser. Bland de grundläggande prioriteringsfrågorna finns nu brottsförebyggande arbete med; det är hoppfullt. Vi tror att de resurser som används för att förebygga brott ger samhället en avsevärt större utdelning än de som används repressivt, dvs. när brottsligheten redan är ett faktum. Redan i dag finns det en stor erfarenhet bland poliser av brottsförebyggande arbete; i skolor och barnstugor, som kvarterspoliser osv. Det finns redan en bred kunskap och erfarenhet att bygga på. Problemet är att både brottsförebyggande arbete och kvarterspolistjänstgöring har låg status. Dessa arbeten måste stödjas genom att man får adekvat fortbildning, att de blir meriterande, att arbetet organiseras och ges en klar struktur. För att ett sådant arbete skall komma i gång på ett bra sätt vore det vettigt att principer om målformulering, verksamhetsprogram och utvärdering utarbetades och genomfördes på samma sätt som man nu förordar när det gäller arbetet inom andra verksamheter ute i kommunerna.

Fru talman! Jag ställer mig bakom vänsterpartiets reservationer i det här betänkandet, men yrkar endast bifall till reservation 7, i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 5 INGER SCHÖRLING (mp):

Fru talman! När det gäller frågorna under rubrikerna Åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten, som finns under mom. 3, och Anslag till rikspolisstyrelsen, mom. 19, tycker jag att det är bra att utskottet nu kunnat enas om att regeringen snarast skall se till att rikspolisstyrelsen satsar mer på att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Sanningen att säga borde väl detta ha gjorts för länge sedan. Vid utskottsutfrågningen i mars fick vi ta del av ganska upprörande siffror; bl.a. att endast 40 % av de ekonomiska brott som anmäls över huvud taget blir utredda. Vad jag kunde förstå av utfrågningen var att det fanns planer på att ytterligare dra ner på arbetet med att utreda ekonomiska brott. Jag är helt övertygad om att de pengar som man satsar på utredning av ekonomisk brottslighet kommer att betala tillbaka sig på en enda gång. Därför vill vi från miljöpartiet stödja den reservation som vänsterpartiet har lagt – nr 7. Vid en votering kommer vi att stödja den.

När det gäller trafikövervakningen, mom. 32, anser jag, precis som Roy Ottosson i motion Ju808, att hastighetsövervakningen måste skärpas genom att automatisk övervakning införs över hela landet så snart den pågående försöksverksamheten är ordentligt prövad, och när vi vet att den fungerar betryggande ur rättssäkerhetssynpunkt. Jag vill stödja reservation 18 utan att yrka bifall till den.

När det gäller medborgarkommissionen, mom. 38, har Hans Leghammar från miljöpartiet skrivit en motion – Ju224 – om att det finns så många ouppklarade frågor, så många spekulationer, teorier och påståenden kring mordet på förre statsminister Olof Palme att man måste tillsätta en medborgarkommission. Allmänhetens tilltro till polisen och polisens arbete har sjunkit på grund av påståenden om oegentligheter. Vi anser att det behövs en genomgång av det utredningsmaterial som finns om mordutredningen. Genomgången bör göras av en medborgarkommission bestående av fristående och erkänt självständiga medborgare. Utredningsmaterialet måste vara obegränsat och kommissionen måste få full insyn även i det sekretessbelagda materialet. Utredningen skall bl.a. klargöra om det finns anledning till berättigad kritik mot regeringen och polisen.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till reservation 22.

Kyrkofrid tas upp under mom. 44. Liksom Elisabet Franzén och Lars Norberg i motion Ju722 tycker jag att det behövs mer än det vanliga straffrättsliga skydd för mötesfrid i kyrka och kyrkolokaler som i dag finns i brottsbalken. En särskild lagreglering om kyrkofrid och riksdagsfrid behövs. Vi tror att det är en allmänt spridd uppfattning bland svenska medborgare att det skall råda kyrkofrid och att kyrkorummet inte får kränkas. Den som är förföljd har rätt att få skydd i kyrkan. Undantag finns naturligtvis, men de bör endast kunna göras när det klart kan bevisas att den som sökt sin tillflykt till kyrkorummet nyligen har begått ett allvarligt brott eller våldsbrott.

Fru talman! Jag stödjer reservation 25, men yrkar inte bifall till den.

Vi har i ett särskilt yttrande tillsammans med moderaterna, folkpartiet och vänsterpartiet anført att det behövs en intensivare verksamhet när det gäller kvarters- och områdespoliser. Vi räknar med att detta kommer att öka människors tilltro till polisen och polisens förmåga att hjälpa och skydda människor. Det kommer också att öka tryggheten på gatorna och även motverka en hel del ungdomsbrott och därmed minska riskerna för att ungdomar råkar illa ut. Frågan om områdes- och kvarterspoliser är något som vi verkligen borde ta på allvar.

Anf. 6 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Fru talman! Som alltid när det gäller vårt polisbetänkande höjs rösterna. Jag tänker då närmast på Jerry Martingers anförande. Det är betecknande, tycker jag, för Jerry Martinger att höja rösten när inte argumenten håller längre.

Jag vill ställa en direkt fråga till Jerry Martinger om utskottets skrivning när det gäller ekonomisk brottslighet. Om jag uppfattade rätt, delar Jerry Martinger inte längre utskottets mening. Jag skulle gärna vilja ha ett svar – om det är rätt uppfattat eller inte.

Fru talman! Jag går nu in på mitt anförande.

Som jag sade tidigare är polisens resurser i dag föremål för behandling i kammaren. Det har väckts ett stort antal motioner, och till betänkandet har fogats 31 reservationer. I ett liknande betänkande förra året hade vi, tror jag, 11 reservationer.

Jag yrkar avslag på samtliga motioner och reservationer.

Utskottet skriver att regeringen med skyndsamhet bör vidta åtgärder mot

den ekonomiska brottsligheten för att komma till rätta med densamma. Vi menar att regeringen också bör ta initiativ till en mera övergripande översyn av åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Översynen skall gälla både aktuell lagstiftning och organisatoriska frågor. Vi understryker även att översynen bör ske skyndsamt.

Mot bakgrund av den ekonomiska brottslighetens omfattning och skadeverkningar vill utskottet understryka att den ekonomiska brottsligheten utgör ett stort samhällsproblem. Medborgarnas lojalitet sätts på prov, främst när det gäller skatterätten och det ekonomiska livets områden i övrigt.

Vi kan också konstatera att statens och kommunernas finanser påverkas negativt. Våra fördelningspolitiska strävanden motverkas, och snedvridna konkurrenssituationer uppstår mellan olika företag, så att seriöst arbetande företag slås ut.

Det har vidtagits en rad åtgärder för att motverka den ekonomiska brottsligheten, bl.a. uppbyggandet av ekorotlar, utbildning inom polisen samt åklagar- och domstolsväsendet.

Brottsförebyggande rådet, BRÅ, har bedrivit en omfattande forskning, och ett stort antal rapporter har presenterats.

Trots dessa åtgärder har anmälningarna om påstådd ekonomisk brottslighet blivit allt fler. I dag är det så, att i tre av fyra konkurser finns brottsmisstänke. Sammanlagt var fordringarna i konkurser förra året 12 miljarder kronor mot 2,5 miljarder 1985.

Vid utskottets utfrågning den 12 mars framkom att exempelvis endast 40 % av alla ekonomiska brott som anmäls blir utredda. Läget är inte lika alarmerande i hela landet. Det verkar vara ett storstadsproblem. Stockholm och Malmö är värst drabbade. Den här situationen är klart otillfredsställande.

Fru talman! Riksdagen har under ett antal år angett den ekonomiska brottsligheten som ett av de prioriterade områdena för polisens insatser när det gäller spaning och utredning. Riksdagens prioriteringsbeslut är avsedda att utgöra riktlinjer för den resursanvändning och resursfördelning som beslutas av de regionala och lokala polismyndigheterna. Det åligger rikspolisstyrelsen dels att förmedla besluten om grundläggande prioriteringar ute i organisationen, dels att se till att fattade beslut följs.

Fru talman! Oavsett orsakerna till den nuvarande situationen – jag har pekat på några, och i betänkandet finns en mycket bra redogörelse för andra orsaker – är vi i utskottet medvetna om att det finns svårbedömda omständigheter som kan inverka.

Men när det gäller efterlevnaden inom polisen av riksdagens intentioner i fråga om den ekonomiska brottsligheten, bedömer vi att läget är så allvarligt att åtgärder för att komma till rätta med detta måste vidtas skyndsamt, och det bör ankomma på regeringen att vidta dessa åtgärder.

Fru talman! Det kan synas vara en lång redogörelse för den ekonomiska brottsligheten, men jag anser att detta är en av våra viktigaste frågor. Vi måste komma till rätta med problemet om vi som politiker, och framför allt polisen, skall återfå trovärdigheten när det gäller bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten.

Jag har skrivit så här, fru talman, men det kanske inte gäller längre: Jag

vill uttala min glädje över att vi är överens i utskottet om att detta är allvarliga problem och att de snarast måste lösas. Jag hoppas att det som står här i mitt manus är sant.

Fru talman! Som jag sade inledningsvis föreligger ett stort antal motioner och 31 reservationer. Flertalet av reservationerna är "gamla bekanta", så till vida att vi har behandlat dem tidigare med samma resultat som i dag, nämligen avstyrkan.

En fråga som – så länge jag kan minnas – har föranlett en reservation är personalsituationen inom polisen, och då speciellt antagningen av polisaspiranter.

I årets betänkande är det moderaterna och centern som har en gemensam reservation. Förra året hade centern yrkat på 200 fler antagningar till polishögskolan, och i år yrkar centern också på 200 fler. Jag vill fråga centerpartiet: Är det en magisk lösning att föreslå 200 fler än vad utskottet föreslår?

Utskottet tillstyrker civilministerns förslag att intagningen till polishögskolan skall vara 600 polisaspiranter.

I budgetpropositionen, s. 60–62, redogör civilministern för personalsituationen inom polisen. Utskottet ställer sig bakom den skrivningen, men vi understryker vikten av att den förutskickade avstämningen beträffande behovet av intagning till polishögskolan kommer till stånd.

Enligt utskottets mening är denna prövning mycket angelägen. Vi anser också att det sistnämnda tillgodoser kravet i reservation 5. I två reservationer, 8 och 9, krävs ytterligare tjänster.

Centern vill ha ytterligare polistjänster. Utskottet instämmer dock i civilministerns uppfattning, att de satsningar som görs i dag i första hand bör inrikta sig på att fylla de vakanta polistjänster som finns i dag.

Moderaternas krav på ytterligare 600 administrativa tjänster kan besvaras med vad jag anfört om polistjänster, med det tillägget att lönedel för vakanta polismannatjänster även under nästa budgetår får tas i anspråk för att förstärka den administrativa kapaciteten.

Fru talman! Ibland blir jag en aning konfunderad över reservationer – varför man reserverar sig. Reservation 16, en moderat- och folkpartireservation som även centerpartiet ansluter sig till, är en sådan. Reservationen handlar om utbildning beträffande vålds- och sexualbrott. Utskottets skrivning och redogörelse för vad som hänt och vad som pågår inom detta område täcker in det som reservanterna kräver. Men jag har kanske missat någon väsentlig mening i reservationen, och då kan jag kanske få ett svar från reservanterna.

Två reservationer, 17 och 18, behandlar frågan om trafikövervakning. Som vi påpekar i betänkandet kommer frågan om trafikövervakning att bli föremål för en särskild utredning. Det pågår arbete på departementet med att utarbeta direktiv för utredningen. Man kan med visst fog påstå att reservanterna – moderater och miljöpartister – har helt motsatta åsikter om vad som är den bästa lösningen för bättre trafikövervakning.

Fru talman! Berith Eriksson tar upp frågan om medborgarinflytande i reservation 23 – om ett ökat lokalt inflytande över polisverksamheten.

Utskottet har behandlat motionen på ett sätt som jag tycker är utmärkt och som jag ställer mig bakom, men jag vill ändå tillägga följande. Det är

närmast en uppmaning – och framför allt min personliga åsikt – till de politiska partierna.

Jag har en känsla av – efter att ha varit ledamot av en lokal polisstyrelse – att polisstyrelserna ligger långt ner på prioriteringslistan hos de olika partierna. Tillsammans måste vi höja statusen. I riksdagen har vi gett den lokala polisstyrelsen förutsättningar för förändringar genom olika beslut.

Då kan jag komma tillbaka till det som Berith Eriksson var inne på när det gäller kvarterspoliser och brottsförebyggande arbete. Det är riktigt att kvarterspoliserna har låg status, som Berith Eriksson påpekade. Jag menar att det ankommer på de lokala polisstyrelserna att se till att de beslut som vi fattar här i riksdagen också når ut på fältet, framför allt när det gäller kvarterspoliser. Vi har gett de lokala polisstyrelserna möjligheter att själva se till att det blir fler kvarterspoliser.

Fru talman! Jag nöjer mig med att kommentera de reservationer som jag nämnt. Men, som jag tidigare sagt, yrkar jag avslag på samtliga motioner och reservationer samt bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande 1990/91:JuU23.

Sammanfattningsvis, fru talman, har det skett en omfattande reformering av polisväsendet, främst under åren 1984 och 1985. Bl.a. gäller det nya arbetsformer på lokal och regional nivå. Ett viktigt inslag i reformen var att detaljstyrningen från central nivå minskade.

Riksdagen har gjort vissa ändringar i polislagen. Ändringarna gör att bl.a. polismyndigheterna får möjlighet att inrätta ett lokalt organ, polisenämnden, för att under polisstyrelsen leda verksamheten inom de delar av polisdistriktet som styrelsen bestämmer.

Reformarbetet har också inneburit att polisen har gått över till ett nytt budgetsystem med treåriga budgetperioder och ramanslag inom resp. budgetår.

I förnyelsearbetet inom polisen får vi inte glömma samarbetet med andra länder i kampen mot den internationella brottsligheten, exempelvis ekonomisk brottslighet och narkotikabrottslighet. Det är särskilt angeläget att finna vägar för ett utvidgat och mer reglerat samarbete på polisområdet med länderna i EG.

Civilministern kommer inom kort att ta initiativ till en översyn av organisationsstrukturen inom polisväsendet. Jag är övertygad om att detta arbete kommer att leda till fortsatt decentralisering på alla nivåer, vilket kan leda till ett ökat medborgarinflytande.

Ministern anser också att det är nödvändigt att finna en ny modell för intagningen till polishögskolan. Ministern har förhoppningen att förändringarna bör kunna genomföras i samband med övergången till ett nytt budgetsystem inom polisen.

Fru talman! Jag är övertygad om att kommande debatter i kammaren kommer att visa på att förhoppningarna blir infriade.

Anf. 7 JERRY MARTINGER (m) replik:

Fru talman! Ulla-Britt Åbark frågade mig om jag står bakom utskottets betänkande. Svaret är att moderaterna givetvis står bakom betänkandet i de delar de moderata utskottsledamöterna inte har anfört reservation. Jag sade

i mitt inledningsanförande att formuleringarna i sammanfattningen på s. 1 i betänkandet angående rikspolisstyrelsens ansvar för att prioriteringskraven när det gäller den ekonomiska brottsligheten inte har uppfyllts har blivit väldigt drastiska. De moderata ledamöterna fick inte se den texten innan den trycktes.

Ulla-Britt Åbark säger i praktiken i sin fråga till mig att hon vill understryka att hon riktar kritik mot rikspolisstyrelsen för att man där inte har uppfyllt prioriteringskraven när det gäller ekobrotten. Inte nog med att Ulla-Britt Åbark är med i utskottet och kritiserar sin egen socialdemokratiska regering i dess egenskap av ytterst ansvarig i sammanhanget. Nu vill hon också understryka att hon även riktar kritik mot sig själv. Hon säger att det är rikspolisstyrelsens fel att den ekonomiska brottsligheten inte har prioriterats på det sätt som var tänkt. Ulla-Britt Åbark sitter själv i rikspolisstyrelsen.

Jag är fullt nöjd med att Ulla-Britt Åbark i sin egenskap av socialdemokrat tagit på sig skulden *en* gång. Det är visserligen något för landet mycket skadligt som Ulla-Britt Åbark i sin egenskap av socialdemokrat varit med att fatta beslut om. Men jag begär ändå inte att hon skall ta på sig skulden *en* gång till. I sin egenskap av ledamot i rikspolisstyrelsen har hon inte haft så stort val. De resurser som regeringen har ställt till rikspolisstyrelsens förfogande har varit så dåliga att Ulla-Britt Åbark inte har haft en chans att klara prioriteringskraven. Det har helt enkelt varit en omöjlig uppgift.

Jag vill än en gång understryka att det är den socialdemokratiska regeringen och inte någon annan som bär huvudansvaret för att svensk polis i dag befinner sig i en svår kris. Det är den socialdemokratiska regeringen som har drivit fram de beslut som har lett till försvagningen av den svenska polisen under 80-talet och som givit djupa sår i det svenska rättssamhället. Dessa sår kommer kanske inte att läkas förrän långt in i nästa århundrade.

Jag vill upprepa min uppmaning från mitt huvudanförande till Ulla-Britt Åbark: Ge ett enda vettigt skäl till att socialdemokraterna drev igenom den kraftiga nedrustningen av polisens resurser under 1980-talet!

Anf. 8 KJELL ERICSSON (c) replik:

Fru talman! Ulla-Britt Åbark tar upp många områden som hon vill prioritera. Det är bra områden. Hon vill ha fler kvarterspoliser. De gör ett bra brottsförebyggande arbete. Poliserna känner folket i kvarteren. Hon vill ha ut poliser för att patrullera på gatorna.

Ulla-Britt Åbark vill bekämpa narkotikabrottsligheten, som är en farsot i vårt samhälle. Det behövs fler poliser till det. Det vill vi andra också göra. Likadant är det med den ekonomiska brottsligheten. Det behövs fler poliser. Sedan har vi brottsoffren. Polisen skall kunna åka ut och ta upp anmälningarna när någon fått inbrott i sin båt eller sommarstuga, osv.

Men, Ulla-Britt Åbark, det går inte att rita pappoliser och ställa ut dem på gatan. Vi måste ha riktiga poliser att ställa ut på gatan för att klara de olika uppgifterna. De finns ju inte. Detta är det fundamentala som glöms bort i sammanhanget. Jag tycker att underlåtenheten i rekryteringen av tillräckligt många poliser under denna tid är den stora boven i dramat. Om tillräckligt många poliser hade anställts under 80-talet hade inte dagens situation uppstått. Det hade gått att prioritera på det sätt olika uppgifter som vi

önskar för att få ett bra, tryggt och säkert samhälle att leva i. Det klarar vi inte med nuvarande bemanning. Det är därför vi vill ha fler poliser.

Frågan är om 200 poliser är en magisk gräns. Nej, men det är en nödvändig gräns. Det måste upprepas flera gånger. Det är kanske fler än 200. Det tar ju tre år att utbilda poliserna. Under en lång tid framöver kommer det att vara en svacka när det gäller antalet poliser i vårt land. Därför tycker jag att 800 poliser skall antas under året. Jag förstår inte konsekvensen av diskussionen när Ulla-Britt Åbark säger att vi skall satsa på det och det. Skall vi inte anställa poliser till dessa olika saker också? I dag måste prioriteringar göras till förmån för utryckningsverksamheten. I många distrikt finns det bara en patrull att tillgå under stora delar av dygnet. Var skall de andra poliserna komma ifrån, dvs. de som skall fotpatrullera, kvarterspoliserna osv.? Hur gärna man än vill göra allt detta finns det inte poliser.

Vidare har vi frågan om glesbygdsdistrikten. Såvitt jag kan utläsa av propositionen har rikspolisstyrelsen begärt att få placera ut poliser i glesbygdsdistrikten. Jag har inte hört ett ord från Ulla-Britt Åbark om detta i debatten i dag. Det är också en viktig fråga.

Varför kan vi inte gå med på att anställa fler poliser? Då skulle vi klara problemet med prioriteringar på olika områden. Då skulle vi få den trygghet vi önskar.

Anf. 9 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Fru talman! Ulla-Britt Åbark nämnde att polisstyrelsen har en låg status. Det kan bero på att man inte uppfattar uppdraget som tillräckligt meningsfullt och att möjligheterna att påverka styrelsen är små. Vi i vänsterpartiet föreslår därför i vår motion och reservation att samarbetet mellan olika kommunala styrelser och nämnder skall öka. Polischefen skall ha samma ställning i polisstyrelsen som t.ex. socialchefen har i socialnämnden, nämligen som sakkunnig men inte ordförande i styrelsen.

Jag måste ta tillfället i akt att något nämna debatten som förs angående tillräckligt med poliser. Vad är tillräckligt? Det är något som de borgerliga partierna borde kunna precisera på ett litet annorlunda sätt. Lyssnar man på vad Jerry Martinger säger. . .

Anf. 10 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att den medgivna repliken gäller Ulla-Britt Åbarks anförande.

(Berith Eriksson (v) inpass: Jag tog chansen.)

Anf. 11 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Fru talman! Jag vill ta upp det Ulla-Britt Åbark anförde med anledning av reservation 16. Hon menade att utskottet går tillräckligt långt i skrivningen i betänkandet. Men jag anser att det finns väsentliga gradskillnader mellan texten i betänkandet och den i reservationen.

I betänkandet talar man om utbildningsinsatser för dem som skall utreda sexualbrott som begåtts mot barn, medan vi i reservationen talar om både barn och kvinnor. Det är väsentligt att de som skall utreda dessa brott har en kunskap som är mycket stor. De brottsutsatta känner sig naturligtvis

utomordentligt kränkta, och man måste använda all den kunskap som kan finnas på området för att bemöta dem i denna känsliga situation.

Jag vill också beröra det Ulla-Britt Åbark sade om hur man tillsätter ledamöter i polisstyrelserna. Jag anser att Ulla-Britt Åbark gör ett alldeles felaktigt konstaterande när hon säger att polisstyrelserna inte har högsta prioritet när man skall nominera och tillsätta ledamöter.

Jag kan till Ulla-Britt Åbark säga att folkpartiet liberalerna i Helsingborg har Sten Sjöholm som representant, en före detta riksdagsledamot och han är såvitt jag kan bedöma en utomordentligt kompetent person. Hans ersättare i polisstyrelsen är ombudsman Annie Swedberg, som dessutom har varit ordförande i social distriktsnämnd och för närvarande är vice ordförande i en kommundelsnämnd. Jag anser att vi har givit en utomordentligt hög prioritet när det gäller vilka människor som placerats i denna styrelse.

Dessa styrelser är minst lika viktiga som någon annan politiskt tillsatt styrelse. De erfarenheter som Ulla-Britt Åbark har måste i så fall avse hur socialdemokraterna ser på dessa tillsättningar. Vi i folkpartiet liberalerna har i varje fall inte den inställningen.

Anf. 12 ULLA-BRITT ÅBARK (s) replik:

Fru talman! Berith Eriksson sade att hon tog chansen, och då kan ju jag fullfölja den chansen genom att fråga de borgerliga partierna vad de anser är tillräckligt antal poliser. Detta är en fråga till alla tre partierna.

Jerry Martinger säger att utskottsmajoriteten uttryckt sig väl drastiskt. Vad är det som är så drastiskt? Är det drastiskt att vi kritiserar rikspolisstyrelsen? Skall vi inte göra det om vi anser att den har gjort fel och att man inte följt intentionerna?

Det är riktigt att jag är ledamot av rikspolisstyrelsen. Det finns också tre borgerliga ledamöter i rikspolisstyrelsen, bl.a. en moderat. Om rikspolisstyrelsens tjänstemän inte fullföljer riksdagens intentioner, har riksdagen enligt min mening, även om jag sitter i rikspolisstyrelsen, all anledning att kritisera detta.

Berith Eriksson talade om sambandet mellan olika organ osv. och polischefen som ordförande. Polischefen skall leda operativa verksamheten, och det är inte absolut nödvändigt att polischefen är ordförande i ett polisdistrikt.

När det gäller det som Kjell-Arne Welin sade om polisstyrelserna, påpekade jag att detta var min personliga uppfattning och mina erfarenheter. Det är bra att man i Helsingborg har lyckats lösa detta på ett tillfredsställande sätt. Men jag vidhåller fortfarande den uppfattning jag har tills jag blir övertygad om att flertalet styrelser tillsätts på ett riktigt sätt.

Anf. 13 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Fru talman! Det är andra gången som här i debatten hävdas att de borgerliga partierna på något lättvindigt sätt yrkar att det skall vara fler poliser. Nu är det Ulla-Britt Åbark som påstår detta, men tidigare påstod även Berith Eriksson samma sak.

Jag sade i mitt anförande, vilket jag vill upprepa eftersom det tydligen inte har gått hem, att vi i folkpartiet i dag inte har något sådant yrkande, eftersom

Prot. 1990 91:101
24 april 1991

*Anslag till polis-
väsendet*

civilministern håller på att utreda vilka resurser som kan behöva tillföras med anledning av den personalutveckling som för närvarande pågår.

Jag efterlyste också att man efter hand som den utredning som pågår om personalutveckling inom polisen når så långt att man har någonting att redovisa, bör detta redovisas till riksdagen så att riksdagspartierna på ett riktigt sätt kan avgöra hur många polisaspiranter som bör antas i framtiden. Det är folktopartiet liberalernas uppfattning att vi skall ha ett så bra beslutsunderlag som möjligt. I sak anser jag att det behövs fler poliser, men vi vill ha de rätta argumenten innan vi ställer de kraven.

Anf. 14 JERRY MARTINGER (m) replik:

Fru talman! Jag vill till Ulla-Britt Åbark säga följande. Vi skall inte kritisera rikspolisstyrelsen. Den har inte haft en chans att uppfylla de krav som ställts av statsmakterna när det gäller den ekonomiska brottsligheten, eftersom socialdemokraterna år efter år har drivit igenom beslut om nedskärningar av polisresurserna.

Sedan frågar Ulla-Britt Åbark hur många poliser vi skall ha. Vi skall ha så många poliser att människor inte skall behöva känna oro för att bli utsatta för brott. Den dolda brottsligheten ligger på en skrämmande hög nivå.

Socialdemokraterna har ofta hävdatt att oron för brottsligheten är överdriven. Men den senaste offerundersökningen från statistiska centralbyrån, som jag refererade i mitt inledningsanförande, visar att människor tyvärr har all anledning att känna ängslan för att bli utsatta för brott.

Samtidigt som man har fört en kriminalpolitik som har inneburit att straffen halverats, att det varit lätt att få permissioner osv., har polisresurserna urholkats, och detta har spått på brottsligheten ytterligare. Eftersom polisen inte haft tillräckliga resurser har upptäcktsrisken minskat. Med minskad upptäcktsrisk har benägenheten att begå brott ökat. Så har varit fallet under i stort sett hela 1980-talet, och det gäller fortfarande.

Jag vill upprepa min uppmaning till Ulla-Britt Åbark i mitt inledningsanförande: Ge mig ett enda vettigt skäl till varför socialdemokraterna skar ner polisutbildningen under 1980-talet!

Anf. 15 KJELL ERICSSON (c) replik:

Fru talman! Ulla-Britt Åbark frågar här hur många poliser som är tillräckligt många poliser. Det är så många poliser som behövs för att de skall kunna fullgöra sin uppgift att förebygga, uppdaga och utreda brott. Det är det antal som behövs för att vi skall få de behov som föreligger täckta och vakanser fyllda, så att vi kan få de kvarterspoliser vi önskar och kan ha patrullerande poliser på gatan. De skall kunna bekämpa ekonomisk brottslighet, utreda brott, bedriva narkotikabekämpning, ta sig an brottsoffren osv. Men i dag räcker de inte till. De räcker bara till det nödvändiga, dvs. utryckning och att klara av att utreda de viktigaste brotten. Det är också därför som det blir balanser.

Den snabba reaktionen jag talade om hinner man inte med. Vi måste fylla de vakanser som finns, och sedan får vi se vad som ytterligare behöver göras. Men det är först och främst den delen som behöver åtgärdas, och det skall göras så snabbt som möjligt. Det har redan dragit ut på tiden alltför länge,

och också av den anledningen vill vi ha fler poliser. I det här fallet känner jag ingen som helst tvekan. Vi måste ha det ytterligare antal poliser som föreslagits.

Sedan vill jag slutligen till Ulla-Britt Åbark säga att jag håller med henne när det gäller polisstyrelserna. Vi skall göra vad vi kan för att höja polisstyrelseledamöternas status. Det är ett viktigt arbete. Det lokala inflytandet är också viktigt och en möjlig väg att påverka. Men om man skall ha någonting att påverka måste det också finnas litet poliser att styra och ställa med, och de räcker inte till i dag.

Anf.16 ULLA-BRITT ÅBARK (s) replik:

Fru talman! Ge mig ett enda vettigt skäl för att dra ned på antalet polisaspiranter, säger Jerry Martinger. Jag kan då börja med att nämna det stora budgetunderskottet staten hade när socialdemokraterna återtog regeringsmakten. Vi lider fortfarande av det, och det gör alla verksamheter här i landet. Jag hoppas att Jerry Martinger godtar det som ett vettigt skäl.

Det är intressant att höra att någon siffra kan man inte ange när det gäller polisaspiranter. Så många att människor inte skall känna oro, säger Jerry Martinger. Då kan man ju göra som Jerry Martinger, hålla ett sådant anförande som det han höll och framhålla hur man från moderat håll ser på situationen. Det är inte underligt att människor känner oro, om de lyssnar till Jerry Martinger.

Det finns en bok som heter Brottsutveckling 1989, och där står det om brottsuppleringen: "Under de senaste tio åren har i genomsnitt 70 % av alla upplagade brottsbalksbrott klarats upp under samma kalenderår som de polisanmälts och 99 % senast andra året efter anmälan." Om inte Jerry Martinger har boken, kan han få låna den av mig.

Förste vice talmannen anmälde att Jerry Martinger anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf.17 STIG BERTILSSON (m):

Fru talman! Med anledning av betänkandet om anslag till polisväsendet vill jag ge kammaren en liten rapport från verkligheten om polisens arbetsvillkor.

I början av året skrev jag en motion om ett nytt polishus i Vänersborg. Jag är alldeles övertygad om att det som jag exemplifierar med här inte gäller bara polishuset i Vänersborg, men det kan ge en bild av hur det i dag står till på en del håll inom vår polisförvaltning.

Motionen avfärdas av utskottet, och jag måste säga med tanke på hur situationen ser ut att detta är otillfredsställande. Bakgrunden till motionen var ju att regeringen i budgetpropositionen intog en mycket passiv hållning, och jag tycker att även utskottet visar en mycket passiv och otillfredsställande inställning i frågan om polisens lokaler.

När det gäller just Vänersborg har man trots en 20-årig diskussion inte lyckats komma någonstans. Utskottet uttalar visserligen att det finns ett stort behov av nya polislokaler men hänvisar ändå till den löpande planeringen för polisens lokaler. Detta gör man i en situation när man vet att inga resur-

ser finns. Det är alltså i högsta grad ord utan något egentligt innehåll, och det är mycket otillfredsställande.

Behovet av ett nytt polishus i Vänersborg är mycket väldokumenterat. Frågan har diskuterats sedan 1972, och flera gånger har den faktiskt också varit på väg att lösas. 1982 fanns ett förslag framme. 1987 beslutade regeringen om projektering av ett nytt polishus, men brist på resurser har gjort att någon komplett projektering ännu inte har skett. Olika möjligheter har dykt upp att åstadkomma en lösning genom förhyrning, men man har inte velat gå till beslut.

Nå, en rapport från verkligheten om hur det ser ut. Härefter gjorde yrkesinspektionen en tillsyn enligt arbetsmiljölagen. Den har resulterat i ett inspektionsmeddelande som jag till vissa delar gärna vill delge kammaren. Jag skall inte trötta med hela meddelandet, men jag skall ge exempel på hur det kan fungera för den svenska polisen i dag.

Av inspektionsmeddelandet framgår att det finns flera allvarliga brister hos polishuset i Vänersborg, och slutsatsen är: "För den verksamhet som är fastställd för polismyndigheten inom länet och på distriktet är nuvarande lokaler helt otillräckliga och oacceptabla." Jag skall be att få ge några exempel.

Man talar om luftkvaliteten i hela polishuset som undermålig. Det finns ingen ventilationsanordning som fungerar. Den är gammal och ineffektiv.

Det finns en redovisning av hur de manliga arbetstagarna har det. Det är 80 personer på ordnings- och kriminalavdelningen. De har sitt kläd-, tvätt- och duschutrymme med toalett inrymt i ett f.d. cykelförråd i källaren. I de här utrymmena finns det ingen ventilation. Det finns självdrag till små ventiler i gatunivå, men eftersom det är stor trafik utanför måste man täta till de här utrymmena.

En toalett finns att tillgå för 80 personer i huset.

Motionshall har man alldeles i anslutning till polishuset. Där finns det heller ingen ventilation över huvud taget. Jag är övertygad om att kammaren kan föreställa sig hur det ser ut och luktar i en sådan liten trång motionshall, när den har använts ett tag.

Personalen har ingen möjlighet att torka sina kläder. Det finns inget utrymme för det, men man kan ibland använda sig av pannrummet, där det ju kan vara varmt och gott.

Receptionen och telefonväxeln i polishuset är ett ganska intressant kapitel. Där är det oerhört trångt. Det är t.o.m. så trångt att man i inspektionsmeddelandet konstaterar att arbetstagarna ideligen stöter i skrivbord och nästan ständigt går omkring med blåmärken. Under sådana förhållanden jobbar den svenska polisen.

Om det är dåligt med ventilationen i andra utrymmen, är det desto bättre i receptionen. Fönstren är så dragiga att man måste täta dem med trasor.

Garaget har man inte vågat sig på att göra rent sedan 60-talet, därför att man är osäker på om lokalen tål en regelrätt rengöring.

Fru talman! På den här vägen fortsätter det i beskrivningen av hur en svensk polismyndighet har det i dag. Detta föranleder som sagt utskottet att hänvisa till den löpande planeringen för lokalförsörjning. Jag måste säga att det är fullständigt oacceptabelt, när man som sagt vet att det där inte alls finns resurser.

Jag tycker också att det jag här har beskrivit är ovärdigt den svenska polisen. Det speglar ett förfall som gör att polisen i hög grad måste arbeta i motvind. Därför, fru talman, återkommer jag med en förnyad framställning ända tills den här frågan har lösts. Det är min förhoppning att vi inom kort kan få majoritet i kammaren för en förändring.

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till polis-
väsendet*

Anf. 18 WIGGO KOMSTEDT (m):

Fru talman! Under allmänna motionstiden väckte jag en motion som har fått nr 715 och som redovisas i det betänkande vi behandlar nu. I motionen har jag fört fram tankar om att den som blir ertappad med att syssla med brottslig verksamhet skall kunna vara anhållen upp till 24 timmar.

Anledningen till dessa tankar är att det inte alls är ovanligt att polisen griper personer som begår brott, tar med dem till polisstationen, får uppgifter om namn och adress och efter ett kort förhör släpper dem igen. Några timmar senare samma kväll eller natt kan det mycket väl hända att man griper samma lagöverträdare igen. Man tar med dem på nytt, och efter en ny omgång med namn och adress samt kort förhör, som kanske inte kan bli ordentligt på grund av personalbrist över helger, släpper man i väg dem igen.

Jag tror att unga lagöverträdare får en dålig respekt för rättsväsendet när de kan gå ut och in ungefär som de vill. De vet att det händer inte mer. Jag tror att det skulle vara bra för dessa människor om de fick stanna kvar. Man kanske t.o.m. skall meddela hem så att föräldrarna får komma och hämta dem. Föräldrarna får många gånger inte ens vetskap om att deras barn har varit på väg att stjäla bilar två gånger med några få timmars mellanrum samma natt. Jag tycker att man skall fundera på de här preventiva åtgärderna. Utskottet har ingen förståelse för detta. Man hänvisar till att lagen är sådan att man inte kan hålla någon anhållen så länge. Det argumentet är ganska svagt.

Denna kammare är vald av svenska folket för att ändra på de lagar som vi inte tycker är bra. De lagarna kan bli bättre.

Fru talman! Jag vet att man inte rår på ett enigt utskott även om dess tankar har varit flummiga, och därför har jag inget yrkande.

Anf. 19 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Innan jag börjar argumentera skall jag titta noggrant efter vilka som sitter här. Jag saknar nämligen socialdemokraternas företrädare Ulla-Britt Åbark. Jag står sist på listan och finns inte med på föredragningslistan som har delats ut på bänkarna, men de två föregående talarna fanns med på listan, och ändå är hon inte här. Jag hade frågor att ställa till henne. Nu kommer hon in. Bra, då kan jag börja, fru talman.

Jag har en motion som gäller kvarterspoliser. Den har behandlats mycket väl av utskottet. Under årens lopp har förståelsen för kvarterspolisernas verksamhet blivit allt större. Men det är fortfarande så att när resurserna skall fördelas kommer de ofta inte kvarterspolisen till del. Det var detta jag ville ställa frågor om till Ulla-Britt Åbark. Om man, som Jerry Martinger har påpekat, under 80-talet har skurit ned polisens resurser, hur är det då möjligt att få fler kvarterspoliser? Varför skriver man så positivt i betänkandet om man är medveten om att det blir mycket svårt att realisera detta?

Jag skrev min motion med utgångspunkt i Norrköpings kvarterspolis. Den har arbetat i många år. Den började redan 1974, och jag tror att den nu har verksamhet i 11 av 12 kommundelar. Citykärnan har de flesta. Där har man fyra tjänster. Någoting som är mycket viktigt är att man innehar dessa tjänster under mycket lång tid. Jag fick i en debatt det påpekandet att kvarterspoliser väl var bra bara man flyttade på dem tillräckligt ofta. Det är precis raka motsatsen som gäller. De skall tjänstgöra så länge att de blir kända i sitt område. Framför allt barnen måste få förståelse för dem. De måste få en nära kontakt med dem. Man måste bli god vän med polisen och inte tvärtom. Det framskyntar ju tyvärr ibland, inte minst i massmedia, att poliser är någonting man skall akta sig för.

Vi som är föräldrar, eller kanske en generation äldre, borde uppmana våra barn att söka kontakt med poliserna. Det främjar vi bäst genom att förorda en kvarterspolisverksamhet.

Min fråga till Ulla-Britt Åbark är således: Tror Ulla-Britt Åbark att vi kan, som det står i betänkandet, utöka kvarterspolisverksamheterna om vi saknar poliser som kan inneha de här tjänsterna? Kontinuiteten i verksamheten är oerhört väsentlig. Jag är övertygad om att en större satsning på kvarterspoliser skulle ge tillbaka en mångfald av positiva effekter, t.ex. större förståelse för poliserna och framför allt lägre brottslighet. Det är inte i första hand för samhället vi skall söka detta, utan för de enskilda individer som på grund av olyckliga omständigheter hamnar i den här situationen.

Anf. 20 JERRY MARTINGER (m):

Fru talman! Det ligger mycket i vad Wiggo Komstedt säger om att brottslingar släpps ut alldeles för tidigt från polisstationerna. Det beror i många fall på att polisväsendet befinner sig i en kris. Men läget kommer till stor del att rättas till när polisen får tillräckliga resurser. Sedan kan man nog, som Komstedt är inne på, behöva se över en hel del regler vidare. Det finns ett stort behov av att skärpa reglerna beträffande unga brottslingar så att de i högre grad än för närvarande blir föremål för reaktion från samhällets sida. Här måste det bli förändringar. Vi moderater har lagt fram ett allomfattande program för att minska ungdomsbrottsligheten. Däri finns även förslag om en ny påföljd för unga människor.

I sin senaste replik till mig anförde Ulla-Britt Åbark som ett skäl för nedrustningen av polisen under 1980-talet att socialdemokraterna hade en svår ekonomisk situation när man tillträdde 1982. Detta skulle vara skälet till att socialdemokraterna drog ner polisutbildningen och på det sättet försämrade rättstryggheten.

Samtidigt har Ulla-Britt Åbark berättat om de förstärkningar av polisen som socialdemokraterna varit med om att genomföra under de senaste åren. Det låter på Ulla-Britt Åbark som om vi alla borde känna något slags tacksamhet över att socialdemokraterna trots allt elände ändå till slut gått med på en ökad intagning av aspiranter till polishögskolan. Jag har emellertid lika svårt att känna tacksamhet mot socialdemokraterna för detta som att känna tacksamhet mot den som slagit sönder fönstren på mitt hus och sedan, när regnet förstört innanmätet, mer eller mindre tvingats att laga några av ru-
torna. Att socialdemokraterna är med och reparerar de skador som man för-

orsakat är ju inte mer än rätt. Det är definitivt ingenting som de har anledning att skryta med. Man kan möjligen säga att det är bra att syndaren till slut har vaknat.

Det som har hänt är ju att rättssamhället erhållit svåra inre skador på grund av polisedskärningarna. Allmänhetens förtroende för polisen har minskat. I många fall har ju polisen på grund av sina underdimensionerade resurser inte längre möjlighet att stå till tjänst när människor ringer och ber om hjälp. Det är allvarligt. Det förhållandet att polisen inte har tid att åka till en brottsplats upplevs av den som utsatts för brottet som om han övergivits av rättssamhället.

Anf. 21 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Fru talman! Jag vet inte om Elisabeth Fleetwood har lyssnat på vår diskussion här i kammaren i dag. Så är det inte längre. Vi har haft uppe frågan om kvarterspoliser, och jag har förklarat att det är de lokala polismyndigheterna som har ansvar för kvarterspolisen. Det ankommer alltså på dem. Vi har talat om dess låga status osv. Jag nöjer mig med det svaret.

Jag begär inte att Jerry Martinger skall vara tacksam. Jag är glad om han är förstående för det som vi gör. Det tycker jag nämligen är viktigt. Vi hade en svår ekonomisk situation 1982, och det vet Jerry Martinger. Vi drog inte ner på intagningen för att vi tyckte det var roligt. Vi drog kanske ner på intagningen därför att vi tyckte att även polisen måste vara med och spara på sina resurser.

Jerry Martinger säger att en följd av att vi har för få poliser blir svåra inre skador på rättssamhället. Anser Jerry Martinger att man måste ha en polis till varje människa? Är det det som är målet? Eller är målet att man skall upplysa människor om hur viktigt det är att frånhålla sig från brott? Vad är det då som gör att man frånhåller sig från brott? Vad är det som gör att man begår brott? Det är nog där vi skall börja, innan vi börjar tala om de andra frågorna. Vi måste alltså även analysera orsakerna till att brott begås.

Jag anser fortfarande att polisen skall vara med och spara in på sina resurser, precis som alla andra i samhället. Men moderaterna är tydligen inte övertygade om detta, utan de skall ha fler poliser oavsett vad det kostar.

Anf. 22 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag vill bara tacka Jerry Martinger, eftersom han instämmer i de goda tankegångar som jag presenterade i min motion. Ännu gladare hade jag naturligtvis blivit om partikollegerna hade skrivit ner dessa goda tankegångar på några rader i betänkandet. Det hade varit ännu bättre. Men Jerry Martiners inlägg inger hopp, och efter höstens val står mitt hopp till justitieminister Martinger.

Anf. 23 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Ulla-Britt Åbark frågade om jag hade suttit här i kammaren under debatten. Det kunde jag inte göra, eftersom jag var tvungen att arbeta samtidigt, vilket Ulla-Britt Åbark mycket väl vet att vi måste göra. Men jag följde debatten via min TV-apparat.

Jag förstår inte svaret på den fråga jag ställde. Min fråga var: Tror verkli-

gen Ulla-Britt Åbark att man lokalt kan satsa på kvarterspoliser när det inte finns tillräckligt med poliser att få tag på, eftersom socialdemokraterna under så lång tid har skurit ned på intagningen till polisskolan? Det är ju där problemet ligger. Även om man lokalt är villig att satsa och har resurser, finns det inga poliser att sätta in på tjänsterna. Det är det som också i längden, Ulla-Britt Åbark, är så förödande. Vi får därmed inte den resurs som kvarterspolisen utgör och som behövs för att minska brottsligheten framför allt i den grupp där detta är mest angeläget, nämligen bland de allra yngsta. Det är bland de unga som kvarterspolisen kan få den allra bästa effekten. Om Ulla-Britt Åbark följer mitt råd uppfylls också det önskemål hon gav uttryck för i de ord hon riktade till Jerry Martinger.

Anf. 24 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Jag kan inte, Ulla-Britt Åbark, ha förståelse för en politik som bara leder till att brottsligheten hela tiden ökar.

Anf. 25 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Vi försöker nu antligen att enligt Jerry Martingers synsätt stävja brottsligheten, och vi tar nu fram ett förslag för bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten. Men moderata samlingspartiet tvekar då inför förslaget. De ställer upp på det, men de skall ändå kritisera det. De menar att vi inte skall kritisera rikspolisstyrelsen, och de säger att det inte är där man har gjort fel utan att felen har begåtts av regeringen.

Jag vill fortfarande ha ett svar på mina frågor. Jag är nämligen osäker på om moderata samlingspartiet står bakom inte bara sammanfattningen – som Jerry Martinger har kritiserat – utan även det som står inne i betänkandet.

Anf. 26 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Nu förstår jag inte alls vad Ulla-Britt Åbark menar. Hon säger att vi moderater skulle hysa något slags tvekan inför att sätta in åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Jag vill då läsa upp vad som står i vår reservation, eftersom det tydligen är den enda chansen att göra Ulla-Britt Åbark uppmärksam på vad som faktiskt gäller i det här avseendet. Hon har uppenbarligen inte själv läst vad som står där.

”Utskottet kan i stort ansluta sig till civilministerns uttalande beträffande prioriteringar inom polisväsendet. Emellertid anser utskottet – i ett läge då polisens resurser är hårt pressade och då allmänheten upplever en klar brist på poliser – att det inte är godtagbart att i detta sammanhang prioritera utredningar om ekonomisk brottslighet på sätt som civilministern förordar. Enligt utskottet går det nämligen inte att bortse från att sådan brottslighet i första hand drabbar det allmänna, medan stölder, rån och våldsbrott för det mesta drabbar enskilda personer, och utskottet anser att det är brott mot enskilda som skall prioriteras framför brott mot staten. Om inte annat så talar starka humanitära skäl härför.” – Sedan följer en markering av att vi tycker att den ekonomiska brottsligheten är allvarlig. – ”En annan sak är att ekonomisk brottslighet, inte minst i dess nyare former, också äventyrar mycket viktiga intressen. Polisens åtgärder mot den måste därför också prio-

riteras, men inte på bekostnad av de intressen som utskottet nyss satt främst.”

Vi vill alltså sätta in kraftfulla åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten, eftersom den i sina nyare former har kommit att bli ett allvarligare hot än den har varit tidigare. Men när gamla fru Johansson ligger nedslagen och blöder är det viktigare att polisen åker till henne än att de utreder ekonomiska brott.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 7 §.)

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
statsrådsberedningen*

6 § Anslag till statsrådsberedningen

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU20 Anslag till statsrådsberedningen (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 27 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! I en mycket kärv budgetsituation då många verksamheter skall bantas ned har regeringen i budgetpropositionen föreslagit en kraftig ökning av förvaltningskostnaderna, speciellt av lönekostnaderna, inom statsrådsberedningen. Personalen skall enligt propositionstexten ökas från 64 till 66 årsarbetskrafter – dvs. med ca 3 % – samtidigt som lönekostnaderna skall ökas från 21,71 milj.kr. med 7,57 miljoner, dvs. med mer än 34 %.

Däremot satsar regeringen enligt miljöpartiets mening otillräckligt med resurser på att förebygga och bekämpa brottslighet. Det har ju, inte minst i dagens debatt, framkommit att det finns stora luckor.

Två typer av brott som drabbar samhället direkt är miljöbrott och ekonomiska brott. De drabbar också samhället indirekt genom att tilltron till rättvisa och laglydighet minskar allteftersom den här typen av brott kan fortgå utan att man kraftfullt ingriper.

Vi anser att regeringen här har gjort felaktiga prioriteringar, även om beloppen i och för sig är små. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen till betänkandet och hävdar att anslaget till statsrådsberedningen bör minskas med 4 milj.kr. och att pengarna skall användas till resursförstärkning och utbildning i syfte att bekämpa miljöbrott.

Att vi när vi skrev reservationen inte tog upp den ekonomiska brottsligheten kan jag så här i efterhand beklaga, men Inger Schörling har ju tagit upp detta i sitt anförande tidigare under dagen.

Anf. 28 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Jag vill mycket kort yrka bifall till utskottets hemställan. Vi har ju haft en lång diskussion om de frågor som Krister Skånberg har tagit upp i sitt anförande. Jag yrkar därför avslag på hans reservation och bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 7 §.)

7 § Rättskipningen i socialförsäkringsmål

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU18 Rättskipningen i socialförsäkringsmål (prop.1990/91:80).

Anf. 29 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande nr 18 behandlas rättskipningen i socialförsäkringsmål. Regeringen har lagt fram ett förslag om ny instansordning och organisation för rättskipningen i socialförsäkringsmålen.

Vi moderater är naturligtvis nöjda med att kunna konstatera att regeringen har gjort en helomvändning i denna fråga sedan förra året. Regeringens förslag då, att försäkringsrätterna skulle integreras med kammarrätterna, visade sig bl.a. medföra betydande kostnadsökningar. Det nuvarande förslaget kommer att medföra kostnadsminskningar. Landets tre försäkringsrätter avskaffas, och socialförsäkringsmål som överklagas kommer att handläggas av länsrätt. Alla länsrätter blir behöriga att döma i mål som överklagas från allmän försäkringskassa. Yrkesskademålen som överklagas från riksförsäkringsverket skall däremot prövas av länsrätten i Stockholms län.

Herr talman! Det ligger även ett stort värde i att dömandet och domstolarna med det nya förslaget kommer att ligga närmare de försäkrade och alla dem som i övrigt berörs av verksamheten. Det är även värt att notera att länsrätten skall vara domför med en yrkesdomare och tre nämndemän vad gäller socialförsäkringsmål. Uppdraget att vara nämndeman i försäkringsrätt kommer också att utsträckas till att gälla länsrätt och kammarrätt. Det är även viktigt att poängtera att ordinarie domare i försäkringsrätterna får förtur till de ordinarie domartjänster som i anslutning till reformen inrättas i länsrätt och kammarrätt.

Herr talman! Jag har bara med denna korta bakgrundsbeskrivning av ärendet velat poängtera de positiva effekterna av regeringens omsvängning. Vi trodde på denna lösning redan förra året, och vi är nöjda med att den nu kan bli genomförd.

Herr talman! Vi tycker emellertid inte att regeringen har varit konsekvent. Detta framhålls i reservation 2, som är gemensam för folkpartiet, centern och moderaterna och som behandlar frågan om sista instans. Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen skall upphäva sitt tidigare beslut att första instans i socialförsäkringsmål skulle vara kammarrätt. Det innebär ju att socialförsäkringsmålen inordnas i de allmänna förvaltningsdomstolarna. Men det föreligger ett väsentligt undantag. Man föreslår att högsta instans i dessa ärenden nu liksom tidigare skall vara försäkringsöverdomstolen. Det är synd att man inte fullföljer principen fullt ut. Förslaget innebär fortfarande att högsta instans inte – som rimligt vore – skall vara regeringsrätten, utan man föredrar av något icke redovisat skäl att behålla försäkringsöverdomstolen, som ju är en specialdomstol. Vi delar här centermotivnärernas uppfattning att det är angeläget att prövningen av socialförsäkringsmål utformas efter de principer som i dag gäller för andra förvaltningsmål.

Under en övergångstid och med förhoppning att målbalansen kan förbätt-

ras bör dock försäkringsöverdomstolen kunna behållas. Men det är en viktig principfråga att riksdagen nu uttalar att rättskipningen i fråga om socialförsäkringsmål i sin helhet skall överföras till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Detta kommer att innebära att högsta instans för ärendegruppen kommer att vara regeringsrätten.

Det är av den anledningen, herr talman, som vi reserverat oss till förman för motion Ju21. Jag yrkar också bifall till reservation 2 mom. 4, som gäller frågan om sista instans.

Anf. 30 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! I propositionen om rättskipning i socialförsäkringsmål föreslår regeringen att riksdagen skall frånga sitt tidigare beslut att första instans i socialförsäkringsmål skall vara kammarrätten. Det är naturligtvis välkommet att regeringen ändrar sig. Vi i folkpartiet liberalerna ansåg redan våren 1990, när denna fråga förra gången var uppe till behandling, att det inte fanns något som helst rimligt stöd för den lösning som socialdemokraterna då med vänsterpartiets hjälp drev i genom.

Skälen för en förändring var att rättskipningen i socialförsäkringsmål hade kommit in i en oroande utveckling med växande balanser och att försäkringsrätterna dessutom hade stora svårigheter att rekrytera dugande jurister. Det märkliga var att regeringen med dessa mycket tunna skäl beslöt att flytta in hela detta problem i kammarrätterna. Många, bl.a. vi i folkpartiet liberalerna, varnade för att problemen med rekrytering skulle smitta av sig på kammarrätterna samtidigt som man skulle flytta in stora balanser i redan hårt belastade kammarrätter. Redan då kunde vi konstatera att den lösning regeringen valt skulle bli kostsam. Dessutom stred den mot de principer som domstolsutredningen hade arbetat med, nämligen, att tyngdpunkten skall ligga i den första domstolsinstansen, att mål skall ha god lokal förankring, att det skall föreligga ett högt kostnadsmedvetande, att det skall leda till enkla och billigare utredningar samt att det skall leda till kortare handläggningstider.

Allt detta var känt när regeringen lade fram sitt förra förslag. Det är beklagligt när regeringen inte lyssnar första gången utan måste ändra sig. Men det sker ju för närvarande i fråga efter fråga.

Vi i folkpartiet liberalerna är som bekant emot specialdomstolar. Det är därför glädjande att socialdemokraterna också på detta område närmar sig våra ståndpunkter. Det går i alla fall åt rätt håll. Tidigare har vi tillsammans, på regeringens förslag, avskaffat ekodomstolarna, och nu är vi på väg att också avskaffa försäkringsdomstolarna. Det förslag som vi nu behandlar innebär alltså att socialförsäkringsmålen i första instans skall behandlas av länsrätt. Det är en både bra och önskvärd lösning.

När nu länsrätten blir första instans och kammarrätten andra instans för socialförsäkringsmålen är det en säregen lösning att målen i tredje instans skall avgöras av en specialdomstol, försäkringsöverdomstolen, i stället för av regeringsrätten. Det är också konstigt att högsta instans skall fortsätta att ha ändringsdispenser när ett mål enligt den nya ordningen redan har prövats två gånger. Såväl regeringsrätten som högsta domstolen meddelar enbart prejudikatdispenser. För dem gäller att leda rättstillämpningen. Om regeringen

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Rättskipningen i
socialförsäkringsmål*

vill ha kvar försäkringsdomstolar bör den i vilket fall som helst i den nya ordningen enbart avgöra prejudikatärenden. Men hela lösningen är fel. Regeringen borde redan nu ha föreslagit att försäkringsöverdomstolen skall bort.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservation 2.

Anf. 31 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Först vill jag bara helt kort stryka under det viktiga i att regeringen snarast återkommer till riksdagen med förslag om ett avskaffande av försäkringsöverdomstolen. Under en övergångstid och för att få ned ärendebalansen bör emellertid försäkringsöverdomstolen behållas, något som också framhålls i reservation 2.

Vad gäller sakargumenteringen i den här frågan kan jag i allt väsentligt instämma med föregående talare. De har båda väldigt argumenterat för centermotionen, Ju21.

I reservation 1 behandlas frågan om länsrätten i Stockholms län och dess lokalisering. Vi reservanter anser i enlighet med förslaget i motion Ju23 att länsrätten i Stockholms län bör delas upp i två länsrätter, en i Stockholm för Stockholms kommun och en i Haninge för övriga delar av länet.

För vår inställning talar regionalpolitiska skäl. Men förslaget skulle också, om det genomfördes, innebära enklare administration och bättre överblickbarhet. Inte minst dessa senare skäl skulle innebära fördelar för den dömande verksamheten och för personalens arbetsvillkor.

Justitieministern och utskottsmajoriteten redovisar ett antal skäl mot en delning av länsrätten, skäl av samma karaktär som alltid anförs i samband med förslag om utlokalisering. Vi reservanter tror tvärtom att de positiva effekterna kommer att överväga. Detta är för övrigt ett mycket vanligt praktiskt resultat av genomförda utlokaliseringar. Vittnesmålen är i det avseendet ganska lika oberoende av om det gäller utlokaliserad offentlig eller privat verksamhet.

En sammanslagen länsrätt, förlagd till Stockholm, kommer att bli en stor myndighet. Regeringen har uppmärksammat olägenheterna med stora domstolar. Statskontoret har i början av detta år fått i uppdrag att utreda denna fråga med speciell inriktning på Svea hovrätt. Där finns inalles ca 230 anställda. Länsrätten i Stockholms län har för närvarande 192 anställda. Med det av majoriteten föreslagna tillskottet från försäkringsrätten för Mellansverige kommer länsrätten upp i minst 230 anställda.

I det ena fallet – Svea hovrätt – finns det enligt regeringen anledning att anlita statskontoret för att belysa olägenheterna med hovrättens storlek. Samtidigt är regeringen beredd att medverka till att länsrätten i Stockholm blir lika stor avseende personalantalet. Det är inte helt lätt att se logiken i detta handlande.

Om utskottsmajoritetens och regeringens argument skulle vara riktiga, då är det bara att konstatera att alla omlokaliseringar är omöjliga. Vi reservanter har en annan uppfattning.

När försäkringsrätterna tillkom år 1979 spelade lokaliseringen en stor roll. Den största försäkringsrätten – den för Mellansverige – placerades i Ha-

ninge, 2 mil söder om Stockholm. Att nu flytta verksamheten till Stockholms innerstad går stick i stäv med alla regionalpolitiska strävanden.

Stockholmsregionen kännetecknas som alla vet av en stark obalans mellan Stockholms innerstad och de södra delarna av länet. Om man inte vill acceptera en delning av länsrätten, bör det därför vara naturligare att förlägga hela verksamheten till Haninge kommun. Det är trots allt bara 20 km mellan Stockholms innerstad och Haninge. Haninge är en kommun med relativt sett få arbetsplatser inom den offentliga tjänstesektorn. Att i det läget ytterligare förvärpa Haninges situation är oförsvarligt.

Utskottsmajoriteten sätter sitt hopp till att det av propositionen framgår att regeringen uppmärksammat Haninge kommuns prekära situation. Möjligheterna att lokalisera någon annan myndighet till Haninge övervägs, heter det. Varför skulle det vara lättare än att låta en del av en delad länsrätt finnas i Haninge, frågar man sig ängsligt. Samma gamla vanliga argument mot utlokalisering kommer säkert att anföras, vilka förslag som än kan bli aktuella.

Med det anförda, yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 32 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! I likhet med Anders Svärd anser jag att länsrätten i Stockholms län bör delas. Anders Svärd har redan i sitt anförande motiverat detta på ett bra sätt.

Jag vill tillägga att det är viktigt att inte i detta läge flytta verksamheter och personal till Stockholms innerstad. Det vore en ändring åt fel håll. På den punkten vill jag således förstärka Anders Svärds uttalande.

En flyttning av det slag som regeringens förslag innebär kommer att ytterligare öka trafiken, stressen och skadorna på miljön och på människors liv och hälsa i Stockholm. Framför allt kommer barnen att drabbas. Ganska färska undersökningar visar på ett tydligare sätt än tidigare hur cancerfrekvensen ökar med ökande trafik och mer utsläpp från biltrafiken. Detta är inget nytt för oss.

Herr talman! Jag yrkar i likhet med Anders Svärd bifall till reservation 1 om delning av länsrätten i Stockholms län.

Anf. 33 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till hemställan i justitieukskottets betänkande 18 och avslag på de två reservationerna.

Dömandet i socialförsäkringsmål har tyvärr under flera år vållat en del bekymmer och problem. Målbalanserna har varit för stora, och människor som har varit beroende av domslut i domstolarna för sin utkomst och för sina försäkringsförmåner har fått vänta alltför länge. Det är bakgrunden till det beslut som riksdagen fattade i fjol på förslag av regeringen, nämligen att integrera försäkringsrätterna i kammarrätterna.

I anslutning till den debatten fördes också en diskussion om instansordningen i dessa frågor. I propositionen och även i betänkandet nämndes möjligheten att i ett något längre perspektiv skjuta in länsrätterna som första instans i socialförsäkringsmålen.

Med anledning av de argument som tidigare har framförts under debatten om en helomvändning och om att det är bra att regeringen gör som opposi-

tionen vill, eller i varje fall som folkpartiet och ytterligare några partier anser att regeringen skulle ha gjort redan i fjol, vill jag gärna, herr talman, säga att huvudyrkandet i fjol mot integreringen i kammarrätterna var att denna fråga ytterligare skulle utredas i domstolsutredningen. Därför borde det glädja dessa partier att detta inte blev riksdagens beslut. I stället kan man redan från den 1 juli i år få in länsrätterna som första instans i dessa mål.

Det tycker jag är alldeles utomordentligt bra. Därmed kommer dömandet närmare människorna, och det blir förhoppningsvis en snabbare, effektivare och billigare handläggning än om man hade fullföljt tanken på kammarrätterna som första instans i dessa mål.

En annan fråga gäller delning av länsrätterna i Stockholm och de regionalpolitiska motiv som har framförts i debatten. Anders Svärd uttryckte saken så att försäkringsrätten i Mellansverige, den som nu finns i Haninge, skulle läggas in i länsrätten i Stockholm. Det är angeläget att från början understryka att reformen i sig är utomordentligt bra ur regionalpolitisk synpunkt. Dömandet i tre försäkringsrätter delas nu ut över landets 24 länsrätter. Det är en väsentlig regionalpolitisk insats som jag tycker bör uppmärksammas i den här debatten.

I frågan om en delning av länsrätten i Stockholm kan man naturligtvis framföra olika synpunkter, dels domstoleffektiva, dels regionalpolitiska. I motionerna och i reservationen upptas de regionalpolitiska aspekterna. Jag har utomordentligt stor respekt för den synen i dessa frågor. Självklart är de regionalpolitiska aspekterna mycket viktiga.

Samtidigt konstaterar jag att utskottsmajoriteten anför att det ur domstols- och effektivitetssynpunkt är mest riktigt att integrera dessa försäkringsmål i länsrätten i sin helhet och inte diskutera en delning av länsrätten. Den inställningen baserar sig på vad som är bra ur domstolssynpunkt, ur effektivitetssynpunkt och annat. Både i propositionen och i justitieutskottets betänkande konstateras dock att de regionalpolitiska frågorna måste tas på stort allvar. Utskottet inskärper också i ett uttalande behovet av de konkreta överväganden som nu sker i regeringskansliet om en ersättningslokalisering till Haninge kommun. Det är viktigt att sådana kommer till stånd.

I den andra reservationen tas frågan om försäkringsöverdomstolen upp till behandling. Jag tycker att skillnaderna i sak egentligen inte är så stora. Problemdefinitionen är ganska likartad hos reservanterna och utskottsmajoriteten. Den ordning som för närvarande råder är inte helt lyckad, men det finns skäl, vilket regeringen angett och utskottsmajoriteten också instämt i, att avvakta erfarenheterna av de förändringar som nu sker beträffande instansordningen, och att senare i ett annat sammanhang överväga hur man skall se på frågan om försäkringsöverdomstolen, dvs. om man skall fullfölja den renodlade kedjan så att regeringsrätten blir sista instans och prejudikatinstans. Det finns anledning att överväga dessa frågor ytterligare.

Det inser tydligen också reservanterna, eftersom man i reservationen starkt pläderar för att försäkringsöverdomstolen måste få finnas kvar ytterligare en tid. Jag anser därför att skillnaderna beträffande synen på försäkringsöverdomstolen inte är särskilt stora mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Vi har förmodligen en ganska gemensam syn på detta. Det gäl-

ler kanske mer en vilja att lämna en pekpinne till regeringen om hur man skall hantera denna fråga.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till justitieuskottets hemställan.

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Rättskipningen i
socialförsäkringsmål*

Anf. 34 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Vad har hänt sedan förra året, Göran Magnusson? Då förordade ni en helt annan lösning som innebar att försäkringsrätterna skulle integreras med kammarrätterna. Det är ju en helt annan lösning än den ni i dag förordar. Lätta litet på förlåten och berätta vad som hänt och varför ni svängt så! Delar inte Göran Magnusson uppfattningen att det är en märklig ordning att en specialinstans skall döma som sista instans, under det att förvaltningsdomstolarna skall döma i första och andra instans? Är det inte märkligt att det i högsta instans också skall kunna ges ändringsdispenser och inte endast prejudikatdispenser som i högsta domstolen och regeringsrätten?

Anf. 35 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Herr talman! Jag ser, Göran Magnusson, inget fel i att det blir 24 länsrätter. Det är det som är bra.

Det andra problemet som jag tog upp var att man flyttar verksamhet från Haninge in till Stockholm. Göran Magnusson säger att effektivitetsskäl fått väga över, trots att Göran Magnusson har stor respekt för de regionalpolitiska frågorna och sätter sin lit till regeringens överväganden. Det har jag redan kommenterat, och jag tror att man kan anföra samma skäl som i detta fall mot alla andra utlokaliseringar till Haninge.

Låt mig bara kommentera frågan om effektivitet. Det är ju så, att länsrätten i Stockholm i samband med integreringen beräknas få ytterligare 30 tjänster, vilket motsvarar en medelstor länsrätt i landsorten. Om man i stället delar länsrätten i Stockholms län mitt itu skulle man efter integreringen få två länsrätter i Stockholm med ca 110 tjänster vardera. De båda skulle ändå var för sig bli klart större än t.ex. de båda länsrätterna i Göteborg och Malmö och mycket större än den genomsnittliga länsrätten. De båda länsrätterna i Stockholms län skulle alltså bli Sveriges två största och borde därför, enligt min uppfattning, få tillräcklig storlek för att uppnå mycket god effektivitet, vilket Göran Magnusson efterlyser. Att påstå motsatsen, dvs. att dessa skulle bli för små, är detsamma som att påstå att Sverige i övrigt endast har ineffektiva länsrätter.

Anf. 36 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Lars Sundin frågar vad som hänt och vill att jag skall lätta på förlåten. Jag skulle närmast vilja föreslå att Lars Sundin läser propositionen, där det står att ett av skälen till att tanken på att ha länsrätterna som första instans i dessa mål är att den tidigare tänkta lösningen visade sig vara för dyr – den skulle dra 15 à 20 milj.kr. i extra kostnader. Därför togs denna tanke upp, och jag vill påminna om att det i propositionen och i debatten i följande sades att man i ett litet längre perspektiv kunde tänka sig att ha länsrätterna som första instans och därmed åstadkomma bl.a. effektivitetsvinster.

Problemen beträffande försäkringsöverdomstolen anser jag mig ha beskri-

vit på ett likartat sätt. Vi vill avvakta att man vinner erfarenheter av den tänkta uppläggnings av länsrätterna och att regeringen därefter kommer med förslag beträffande försäkringsöverdomstolen.

Anders Svärd tog upp frågan om stora eller små länsrätter. Det är alldeles riktigt att regeringen har gett statskontoret i uppdrag att se över Svea hovrätt ur olika synpunkter för att man skall kunna förbättra effektiviteten. Jag tror dock att det är något förhastat att säga att utgångspunkten är att Svea hovrätt är för stor och därför bör delas eller organiseras på något annat sätt. Statskontoret har alldeles nyligen studerat Stockholms tingsrätt, som är avsevärt mycket större, och kommit fram till att de effektivitetsproblem som man där kunde iakttä inte berodde på domstolens storlek utan mer på hur arbetet är organiserat.

När man diskuterar länsrätters eller domstolars storlek kan man inte, som jag ser det, bara konstatera att det t.ex. när Stockholms länsrätt, som nu har ungefär 200 anställda, kommer upp till 225 eller 230 anställda är effektivt att dela domstolen. Jag tvivlar på att man kan föra ett sådant resonemang. Därför handlar det i första hand om regionalpolitik, och jag vill återigen upprepa att utskottet med skärpa uttalar sig för att den ersättningslokalisering som nämns i propositionen verkligen kommer till stånd. Det är naturligtvis nödvändigt för att man skall kunna upprätthålla balansen i regionen.

Anf. 37 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Herr talman! En tanke bakom statskontorets översyn beträffande Svea hovrätt är att det kan vara så att hovrätten är för stor – det är en av de frågor som skall belysas. Poängen i mitt resonemang är att det i det läget är olämpligt att aktivt verka för att åstadkomma en lika stor domstol till när det inte är nödvändigt.

Göran Magnusson vänder så att säga på resonemanget och påstår indirekt att domstolar med 110 anställda är för små och inte kan vara lika effektiva som domstolar som har 250 anställda. Jag upprepar att detta enligt Göran Magnussons uppfattning skulle innebära att alla andra länsrätter skulle vara för små och inte kunna fungera effektivt. Jag tror att detta resonemang är klart felaktigt – ett ganska vanligt socialdemokratiskt sådant – och jag har inga förhoppningar om att kunna omvända Göran Magnusson nu. Jag har ändå tyckt att det är viktigt att få detta sagt.

Anf. 38 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Göran Magnusson tycks dela vår uppfattning att det är en märklig ordning att man i sista instans skall ha en specialdomstol och i första och andra instans vanliga förvaltningsdomstolar. Jag är övertygad om att utvecklingen går dithän att det blir rena förvaltningsdomstolar. Det steget har emellertid denna gång varit för långt att ta.

Anf. 39 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Till Lars Sundin vill jag säga att det viktiga steget nu är att vi får möjligheter att öka effektiviteten i försäkringsmål genom länsrätten som första instans. Det steg som Lars Sundin i fjol talade så varmt för var att frågan ytterligare skulle utredas av domstolsutredningen. Eftersom jag är

ledamot i domstolsutredningen kan jag konstatera att om utredningen hade fått det uppdraget hade det inte förelegat ett förslag om länsrätten som första instans vid den här tidpunkten i riksdagens kammare. Det är jag helt övertygad om.

När det gäller domstolar är jag övertygad om att storleken har betydelse ur effektivitetssynpunkt. Men det handlar inte bara om storleken. Det handlar om hur verksamheten som sådan är organiserad.

Anders Svärd är liksom jag politiker och drar väl litet hårda slutsatser av vad som sägs här. Jag har inte hävdat att en domstol, en länsrätt, med ca 110 anställda skulle vara ineffektiv. Den kan naturligtvis fungera utomordentligt bra. Däremot vänder jag mig emot att man a priori säger att stora domstolar skall delas. Jag vänder mig också emot tanken på att man när det gäller socialförsäkringsmålen skall sätta i gång en stor omorganisationsprocess just i det område i landet som har de flesta målen, där syftet med förändringen är att öka effektiviteten. Jag är säker på att även om man i ett längre perspektiv kanske inte gör effektivitetsförluster, gör man det i alla fall inledningsvis. De människor som är beroende av domstolarnas beslut för sin utkomst och sina sociala förmåner skall inte behöva vänta ytterligare på att beslut eller domar avkunnas.

Genom detta förslag får vi möjlighet till effektivitet. Det uppnår vi bäst genom att integrera detta i Stockholms länsrätt såsom den är organiserad för närvarande. Regionalpolitiken i Stockholm får klaras genom de uttalanden som finns i propositionen och utskottsbetänkandet.

Tredje vice talmannen anmälde att Anders Svärd anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 40 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! I detta ärende finns motion nr 23 – en mycket betydelsefull motion. Bakom motionen står fem socialdemokratiska riksdagsledamöter från Stockholms län. Vårt förslag innebär att riksdagen hos regeringen begär förslag om delning av länsrätten i Stockholms län till två länsrätter, en belägen i Stockholm och den andra lokaliserad till Haninge.

Efter att nu ha lyssnat på debatten anser jag att motionens förslag fortfarande är överlägset jämfört med det förslag som innebär en centralisering av hela länsrätten till Stockholm.

I den här lokaliseringsfrågan finns en rad mycket talande fakta. Jag skall ange några. Försäkringsrättens administration och lokaler i Haninge är en mycket bra bas att bygga på. Praktiskt taget all administrativ personal vill stanna kvar i Haninge liksom åtskilliga jurister.

En delning av länsrätten skulle ge Stockholms län Sveriges två största länsrätter. Det ger goda förutsättningar att uppnå alla rimliga effektivitetskrav. Det kan t.o.m. vara till fördel för effektiviteten att en domstol inte blir alltför stor.

Jag anser att justitieministern har fel när hon i propositionen säger att en delning av domstolen skulle medföra ökade lokalkostnader. Jag anser att det är tvärtom. Kostnaderna för länsrättens lokaler på Krukmakargatan i Stockholm är 35–40 % större än för försäkringsrättens lokaler i Handen. Dess-

Prot. 1990 91:101
24 april 1991

*Rättskipningen i
socialförsäkringsmål*

utom har det i debatten inte tillräckligt klart redovisats att lokalerna på Krukmakargatan kräver ombyggnad för flera miljoner för länsrättens räkning. Ju mer man flyttar till Krukmakargatan, desto dyrare blir det.

I den rent regionalpolitiska frågan har även länsstyrelsen i Stockholms län yttrat sig i en särskild skrivelse från februari månad i år. Länsstyrelsen skriver: En flyttning av försäkringsrätten kan enligt länsstyrelsens mening inte accepteras. Denna strider inte enbart mot länsstyrelsens utan även mot regeringens och riksdagens intentioner beträffande det regionalpolitiska arbetet i Stockholms län.

I propositionen bemöter man detta med en mening och säger att i och för sig beaktansvärda regionalpolitiska hänsyn måste tillgodoses på annat sätt. Från Stockholms län är vi naturligtvis tacksamma för detta uttalande från regeringen i propositionen, som Göran Magnusson här mycket kraftfullt har understrukt.

Däremot undrar jag när man skall kunna göra en omlokalisering av en myndighet om man inte vid det här tillfället kan göra det. I det här ärendet föreligger utmärkta lokala förutsättningar. Man har mycket goda möjligheter att uppnå alla rimliga effektivitetskrav. Man kan tjäna pengar på att ta regionalpolitiska hänsyn. Det är fakta som väger mycket tungt för oss som är verksamma i den här regionen.

Under debatten i dag har utskottets talesman Göran Magnusson mycket kraftigt understrukt vad man skriver från utskottets sida om att en annan myndighet i framtiden måste lokaliseras till Haninge. Jag skulle därför vilja rikta ett par frågor till utskottets talesman. Är det möjligt att i dag ange vilken annan myndighet det är fråga om? Hur är det med storleken på denna myndighet och antalet anställda? För att vi skall kunna göra en jämförelse med det antal anställda som i dag arbetar på försäkringsrätten i Haninge krävs ett svar på denna fråga. Kan Göran Magnusson i dag på justitieutskottets vägnar uttala att utskottet för sin del kommer att tillstyrka att en annan myndighet flyttas till Haninge? Jag tror att det här är besked som är nödvändiga att ge dels till alla ledamöter i Stockholms län, dels till alla dem som arbetar på försäkringsrätten i Haninge. Det är besked som både länsstyrelse och kommun önskar att få.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

I detta anförande instämde Anita Johansson (s) och Krister Skånberg (mp).

Anf. 41 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Som jag sade i flera av mina tidigare inlägg har jag personligen, och naturligtvis också utskottet som sådant, mycket stor respekt för de regionalpolitiska problem som kan finnas inte bara i Storstockholmsområdet utan runt om i landet. Den här förändringen av instansordningen när det gäller socialförsäkringsdomandet innebär i sig att det sker en decentralisering av arbetsuppgifter ut över hela landet.

När det gäller frågan om delning av länsrätten i Stockholm har vi naturligtvis tömt ut en del av argumenten redan tidigare. Vi har diskuterat stora och små domstolar bl.a. ur effektivitetssynpunkt.

Till den debatten vill jag foga att Stockholms tingsrätt, som har ungefär 600 anställda, har genomlysts av statskontoret. Man har inte förordat en delning. Det här argumentet har i och för sig inte så mycket att göra med regionalpolitiken. Man måste naturligtvis föra en politik som innebär att man faktiskt bestämmer sig för att fördela exempelvis statlig verksamhet ut över landet. Bostadsverkets lokalisering till Karlskrona är ett exempel på ett sådant beslutsfattande.

När det gäller dömandet i socialförsäkringsmålen är utskottets majoritet övertygad om att det skulle innebära effektivitetsförluster, inte beroende på storlekarna i sig utan på själva omorganisationen i förhållande till angelägenheten av att få effektivitet och fart på dömandet i socialförsäkringsmålen.

När det sedan gäller Lennart Anderssons frågor till mig som utskottets talesman får jag hänvisa till vad som står i utskottsbetänkandet om ersättningslokalisering till Haninge för den sysselsättningsförlust som man naturligtvis gör i och med att den här förändringen sker. Det pågår alltså i regeringskansliet konkreta överväganden kring en annan lokalisering.

Lennart Andersson talade om att det skulle ske i någon framtid. Jag har den uppfattningen att det är en sak som ligger betydligt närmare i tiden än vad man får ett intryck av när Lennart Andersson talar om framtiden. Däremot kan jag inte uttala mig om vilken myndighet det är eller om den exakta storleken på myndigheten. I det avseendet vill jag hänvisa till utskottets mycket skarpa uttalande om vikten av att den här lokaliseringen faktiskt kommer till stånd.

Anf. 42 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Göran Magnusson upprepar att det innebär en decentralisering av verksamheten att flytta ut den till 24 länsrätter över landet. Så långt är det riktigt. Vi som representerar Stockholms län har inte på något sätt motsatt oss denna mycket övergripande decentralisering. Vi talar om Stockholms län.

Det är den mest befolkningsrika regionen i hela landet. Ingen annan region kan uppvisa motsvarande befolkningsunderlag. Det är och har varit vår uppfattning att det är motiverat att här ha två länsrätter.

Människor som är bosatta och verksamma i Stockholms län är vana vid att vi nu försöker omlokalisera institutioner från centrala Stockholm till grannkommunerna. Det är en tendens i utvecklingen i den här regionen som accepteras av allt fler människor. Mot den bakgrunden anser vi att det inte är absolut nödvändigt att lokalisera stora myndigheter till Stockholms innerstad. Det går mycket väl att göra andra lokaliseringar i den här regionen och ändå på ett mycket förtjänstfullt sätt tillgodose intressena hos regionens invånare.

Jag tar till sist fasta på det uttalande som Göran Magnusson nu på nytt gjorde om en annan myndighet till Haninge. Jag tolkar det uttalandet på det sättet att justitieutskottet kommer att tillstyrka en sådan lokalisering av en annan myndighet till Haninge.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande justitieutskottets betänkanden 1990/91:JuU23, JuU20 och JuU18.

Justitieutskottets betänkande JuU23

Mom. 1 (riktlinjer för resursanvändningen inom polisväsendet)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 54 för reservation 1 av Göthe Knutson m.fl.

Mom. 5 (översyn av polisväsendet)

Utskottets hemställan bifölls med 224 röster mot 75 för reservation 3 av Lars Sundin m.fl.

Mom. 17 (antagning av polisaspiranter)

Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 91 för reservation 4 av Göthe Knutson m.fl.

Mom. 19 (anslag till Rikspolisstyrelsen)

Utskottets hemställan bifölls med 197 röster mot 30 för reservation 7 av Berith Eriksson. 71 ledamöter avstod från att rösta.

Eva Björne (m) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Mom. 22 (nya administrativa tjänster)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 54 för reservation 9 av Göthe Knutson m.fl.

Mom. 24 (anslag till Utrustning m.m. för polisväsendet)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 71 för reservation 11 av Lars Sundin m.fl.

Mom. 31 (utbildning beträffande vålds- och sexualbrott)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Göthe Knutson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (medborgarkommission)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (information till brottsoffer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Göthe Knutson m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU20

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Prot. 1990/91:101

24 april 1991

Remissdebatt

Justitieutskottets betänkande JuU18

Mom. 3 (länsrätten i Stockholms län)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 65 för reservation 1 av Anders Svärd m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (sista instans)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 125 för reservation 2 av Göthe Knutson m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om kammarens arbete

Anf. 43 TREDJE VICE TALMANNEN:

Med ändring av vad som angivits i planen för kammarens sammanträden kommer bordläggningsplenum måndagen den 29 april att äga rum kl. 11.00.

Vidare får jag meddela att de ledamöter som ämnar delta i kammarens debatter torsdagen den 2 maj skall anmäla detta till kammarkansliet senast tisdagen den 30 april kl. 13.00.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 12.13 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 13.00, då remissdebatten om proposition 1990/91:150 skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 13.00.

8 § Remissdebatt

Föredrogs proposition 1990/91:150 Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1991/92, m.m. (kompletteringsproposition).

Anf. 44 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Den reviderade finansplan som finansministern i går lade fram innehåller som vanligt både goda och dåliga tecken. Jag tror att det är ett omdöme som man kan fälla om snart sagt varje proposition av det här slaget som framläggs. Men det är ändå de dystra färgerna som dominerar i

den här kompletteringspropositionen. Det som i synnerhet framkallar de dystra sinnena är arbetslösheten; arbetslösheten som växer snabbt. Den är i dag dubbelt så hög som för ett år sedan. Antalet varsel under de tre första månaderna i år ligger betydligt över vad vi fick uppgift om förra året vid den här tidpunkten. Det rör sig om ungefär 10 000 i månaden, vilket kommer att blomma ut i arbetslöshet när vi kommer längre fram på året. Regeringen gör själv bedömningen att arbetslösheten genom olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan begränsas till strax under 3 %. Men om man också tar hänsyn till dem som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder talar vi – i regeringens egen bedömning – om en arbetslöshet totalt på över 4 %. Bland andra bedömare finns det åtskilliga som är mer pessimistiska än så och tror att arbetslösheten kommer att totalt överstiga 5 %.

De åtgärder som regeringen föreslår, och som presenterades för ett par veckor sedan, tycker vi är bra i allt väsentligt. Vi har inga invändningar mot de åtgärderna. Vi tycker att det också är nödvändigt att man, för att lindra effekterna av den situation vi nu hamnat i på grund av regeringens ekonomiska politik, sätter in den här typen av åtgärder.

I den plattform som Carl Bildt och jag presenterade i söndags – Ny start för Sverige – säger vi att arbetslösheten inte får användas som ett medel i den ekonomiska politiken. En liknande formulering återkommer i Allan Larssons reviderade finansplan. Det är utmärkt att vi är överens om att det skall vara på det sättet. Däremot grips jag av en obehaglig känsla när jag hör statsministern tala om arbetslösheten som ett socialdemokratiskt trumfkort i den kommande valrörelsen. Det är ett uttryck som gränsar till cynism från statsministerns sida. Jag skall naturligtvis inte anklaga finansministern för att ha använt detta uttryck, eftersom jag inte har hört att han har gjort det. Men det skulle vara på sin plats att han markerar att han på denna punkt har en annan uppfattning än sin regeringschef. Det är naturligtvis helt orimligt att socialdemokraterna skulle kunna betrakta arbetslösheten som ett trumfkort, eftersom arbetslösheten är ett resultat av den ekonomiska politik som regeringen har fört under de senaste åren.

Det är socialdemokraternas, och ingen annans, ansvar att vi nu har en snabbt ökande arbetslöshet. Det har inte saknats varningar eller insikter under alla de här åren. Ända sedan 1982 har man från socialdemokratiskt håll i finansplan efter finansplan varnat för följderna av en politik med alltför snabb kostnadsinflation, alltför snabba prisstegringar. Men man har inte förmått att göra någonting åt detta. Nu ser vi resultatet av denna politik. Man har inom det socialdemokratiska partiet helt enkelt varit sina egna myters fånge. Det har länge förhindrat de nödvändiga åtgärderna.

Allan Larsson framställer det i finansplanen som om allting gått ganska bra under 1980-talet. Men i början av 1990-talet har det uppstått en internationell lågkonjunktur, och vi har fått en släng av slev i Sverige. Det skulle vara den viktigaste förklaringen till att arbetslösheten nu stiger. Men det är faktiskt inte så enkelt. När konjunkturinstitutet avlämnade sin senaste konjunkturbedömning för någon månad sedan pekade man just på att konjunkturen i vår omvärld visserligen dämpas nu, men att det går betydligt sämre i Sverige. Avmattningen i den svenska ekonomin är större än avmattningen i den internationella ekonomin. Konjunkturinstitutets slutsats är att konjunk-

turnedgången i den svenska ekonomin till stor del kan sägas ha inhemska orsaker. Den är alltså inte främst ett resultat av en försvagning av den internationella ekonomin, utan den beror på en svag ekonomisk politik i Sverige.

Det visar sig också, när man studerar de bedömningar som Allan Larsson själv redovisar i den reviderade finansplanen att Sverige – trots att relativpriserna sjunker svagt – fortsätter att förlora marknadsandelar. Det talas mycket om vändpunkter i finansplanen. Men i det fallet kan vi inte skönja någon vändpunkt; svenska företag fortsätter att förlora marknader utomlands.

När det gäller tillväxten är det intressant att notera att finansministern talar om en återhämtning under nästa år. Men vad som händer är att den internationella ekonomiska tillväxten ökar och att Sverige, enligt prognoserna, kan tänkas hänga med något i denna ökning. Skillnaden gentemot omvärlden består. Det innebär att Sverige i praktiken fortsätter att förlora mark. Tillväxten i Sverige blir enligt finansministerns egen prognos kanske 1 % nästa år, medan den ligger på närmare 3 % i den övriga industrialiserade världen. Skillnaden mellan övriga industriländer och Sverige krymper alltså inte, utan den är lika stor nästa år som den har varit under lång tid. Detta är allvarligt eftersom tillväxten är viktig för rättvisan, för jobben, för miljön, för välfärden och för att de många människorna skall känna att det kanske finns hopp om att också de så småningom skall kunna förverkliga drömmar som de går och bär på men som i dag inte låter sig förverkligas.

Allan Larsson utvecklar i den reviderade finansplanen väldigt skälen för ekonomisk tillväxt. Men de väntade resultaten av den socialdemokratiska politiken är desto sämre.

Herr talman! Finansministern talar mycket om att det mesta har vänt för närvarande. I en mening har finansministern naturligtvis rätt. På något sätt närmar vi oss hela tiden en vändpunkt, i samma mening som vi för varje dag kommer närmare julaften eller närmare valdagen; i den meningen innebär naturligtvis varje dag att vi kommer närmare vändpunkten. Men problemet med den vändpunkt som Allan Larsson talar om – vändpunkten i svensk ekonomi – är att vi inte riktigt vet när den kommer. Min bedömning är nog att finansministern är alltför optimistisk när han tror att denna vändpunkt kommer redan i år.

Bakom detta ligger också en föreställning om att alla de åtgärder som behövs i svensk ekonomi för att utvecklingen skall vända redan har vidtagits. När finansministern talade på Industriförbundets årsmöte i går sade han att i fjol togs de stora besluten, i år kommer vändpunkten och nästa år är återhämtningens år. Man kan möjligen tycka att detta som retoriskt knep är poängfyllt, men jag tror att ingen föreställning är farligare än den att de nödvändiga åtgärderna redan har vidtagits och att det inte behövs särskilt mycket mer. Många av de nödvändiga åtgärder som krävs återstår fortfarande.

Sida upp och sida ner i finansplanen redovisas vad som redan har gjorts. När man läser om de åtgärder som regeringen nu skryter över och som man nu tycker är bra och som man har gjort för att få ordning på svensk ekonomi, finner man att praktiskt taget alla dessa förslag är hämtade ur motioner som vi och andra oppositionspartier har väckt under många år i riksdagen, men

där vi ofta har fått kritik och nej från socialdemokrater och vänsterpartister – många gånger i skön förening.

Det gäller skattereformen, det gäller det kommunala skattestoppet, medlemskapet i EG, olika satsningar på infrastruktur, den sänkta ersättningsnivån i sjukförsäkringen och sjuklönen, det kommunala huvudmannaskapet för äldreomsorgen, vårdgarantin – att man skall få rätt till operation eller behandling inom 3 månader – den skärpta konkurrensen, samordningen av sjukvård och sjukersättning.

Jag minns hur Daniel Tarschys meddelade att han skulle jaga Gertrud Sigurdson, som då var socialminister, med blåslampa tills regeringen på denna punkt gav vika och lät sjukförsäkringspengarna också användas i sjukvården, om det kunde förkorta sjukskrivningstiderna. Nu är sådana förslag på gång, men det har inte varit lätt att övertyga regeringen om detta. Senast i raden kommer nu ett förslag om ett folkhälsoinstitut, vilket vi också i ett antal år har motionerat om från folkpartiet liberalerna.

Många av dessa förslag har alltså motarbetats av socialdemokraterna. Man har också inom rörelsen, när förslagen väl har kommit från regeringen, aktivt motarbetat förslagen. Det senaste exemplet är förslaget om sjuklön, som ju Landsorganisationen mycket starkt har invänt emot. Detta har lett till att förslagen har kommit sent, och det har lett till ett oändligt hattande från regeringens sida. Vi var förra våren överens mellan socialdemokraterna och folkpartiet liberalerna om att införa sjuklön den 1 januari i år. Men på grund av den ena turen efter den andra har detta förslag skjutits fram i tiden. Nu har alltså den angelägna reformen blivit ett år försenad, vilket naturligtvis också kommer att försinka möjligheterna att utnyttja detta år för att förbättra arbetsmiljöer, arbetsorganisation och annat.

Tänk om de förändringar i sjukförsäkringen som man nu har genomfört hade genomförts tidigare! Tänk om de karensdagar som den borgerliga regeringen i början av 80-talet drev igenom hade fått gälla under hela 1980-talet! Det hade bidragit till att öka utbudet av arbetskraft och minska den överhettning på arbetsmarknaden i slutet på 80-talet som vi i dag lider så svåra sviter av.

Vi ser ju nu, när ersättningen har sänkts med ungefär en tredjedel – dvs. tre dagars frånvaro innebär att man förlorar en dags förtjänst – att redan denna åtgärd, möjligen i kombination med den försvagade konjunkturen, har lett till att närvaron har ökat på arbetsplatserna. Jag såg på TV häromdagen att Kronfågel i Hallands län hade varit tvunget att permitterat människor därför att folk plötsligt började komma till jobbet. Det är naturligtvis bra att det är så, men det är synd att den åtgärden kommer nu när vi har lågkonjunktur och att den inte kom innan vi fick överhettning på arbetsmarknaden. Hade inte beslutet om karensdagar rivits upp i början på 80-talet, så hade situationen under 80-talet och än i dag varit betydligt bättre än vad den nu är.

Det är bra med alla dessa åtgärder, och en del andra som jag inte har nämnt. Men det är också viktigt att gå vidare och effektivisera den offentliga sektorn – och naturligtvis i hög grad den sociala tjänstesektorn, den som kommuner och landsting har huvudsakligt ansvar för. Det handlar om utbildning, omsorg, sjukvård och mycket annat. Inte minst när det gäller sjukvår-

den, som ju är den största delen – ungefär en fjärdedel – av den offentliga konsumtionen, är jag helt övertygad om att det finns en mycket stor effektiviseringspotential. En sådan effektiviseringsmöjlighet är att i hela Sverige införa ett husläkarsystem, att ge alla människor tillgång till en egen läkare, som man har kontinuerlig kontakt med. Då slipper man att möta olika läkare vid varje besök, och då slipper vi det system med brist på kontinuitet i kontakten mellan sjukvården och patienten som naturligtvis verkar fördyrande på hela sjukvården och kräver mer personal och över huvud taget är mindre effektivt än ett husläkarsystem.

Det är viktigt att stimulera små företag. I en stor internationell studie, där några svenska ekonomer har medverkat – den har letts av en amerikansk ekonom som heter Michael Porter – har man gått igenom förutsättningarna för att företag och länder skall klara konkurrensen. Man understryker betydelsen av konkurrens inom länder. Det är viktigt att företag får känna på konkurrens på hemmaplan innan de ger sig ut på världsmarknaden. Konkurrensen på hemmaplan har varit viktig för internationaliseringen av många svenska företag. Men problemet är att vi nu under lång tid har fått en successiv koncentration i Sverige och att det inte växer upp nya företag som kan utmana de gamla företagen och konkurrera med dem. Det beror på att man i Sverige har fört en mycket medveten politik där man satsat på de stora företagen och försummat de små. Vi hade länge ett skattesystem som främjade stora företags köp av små företag.

Nu har vi gjort en halv omläggning genom skattereformen, när vi har sänkt bolagsbeskattningen. Men fortfarande har vi ett skattesystem som stimulerar dem som har byggt upp företag och så småningom har nått vissa framgångar, att sälja sina företag till stora företag. En viktig motor i denna process är förmögenhetsskatten på arbetande kapital. Det är obegripligt att regeringen inte är beredd att ta bort den här förmögenhetsskatten på arbetande kapital, vilket skulle fungera som en kick för de små och medelstora företagen i Sverige.

Ett tredje område som det är nödvändigt att satsa på är utbildningen, både kvantitativt och kvalitativt. Den nedrustning på de teoretiska linjerna som regeringen aviserade i gymnasiepropositionen nyligen är naturligtvis helt fel signal i ett läge när alla Europas länder satsar hårt på utbildning, när Sverige borde möta denna europeiska utmaning med en ökad satsning i stället för stora neddragningar – som man t.ex. har föreslagit från regeringens sida när det gäller antalet undervisningstimmar i gymnasiet.

Vi behöver också en omfattande internationalisering av det svenska utbildningssystemet, t.ex. en ökad satsning på språk.

En fjärde punkt till sist, herr talman, är att sänka skattetrycket i Sverige. Allan Larsson tycks dela den uppfattningen. I flera formuleringar i finansplanen förekommer uttryckta önskemål om att minska de offentliga utgifterna som andel av bruttonationalprodukten och på det sättet skapa utrymme för skattesänkningar. Men det stannar vid ganska mycket prat i kompletteringspropositionen. Några tydliga mål ställs inte upp. Det talas egentligen inte om hur vi skall bete oss för att uppfylla önskemålen.

En viktig restriktion för oss alla är naturligtvis att vi måste sträva mot budgetbalans. Det redovisas i kompletteringspropositionen en utomordentligt

oroande utveckling, där budgetunderskottet växer drastiskt i år. För 1992/93 förutses i den långtidsbudget som finansministern redovisar ett budgetunderskott som skulle överstiga 40 miljarder kronor.

När vi hade en diskussion med anledning av budgetpropositionen i januari, varnade jag för de tecken som fanns på ett ökande budgetunderskott. Då slog Allan Larsson undan den varningen och sade att det bara var tillfälliga omständigheter som var förklaringen till detta och att det inte var någonting att oroa sig för. Jag tror att det var en alltför optimistisk bedömning från finansministerns sida och att det finns all anledning att oroa sig för det snabbt ökande budgetunderskottet.

Det är en varning till oss alla – att inte i den valrörelse som stundar gå ut med några lättsinniga löften, att inte lova pengar till barnfamiljer, pensionärer eller andra. Det kommer inte under åren framöver att finnas utrymme för stora reformer, som kostar många miljarder kronor. De löftena kommer med nödvändighet att svikas och bör därför inte ställas ut.

Men samtidigt måste vi naturligtvis ha insikten att det inte går att bara spara bort ett budgetunderskott av den här omfattningen. Det enda sättet att komma till rätta med det är att få tillväxt i ekonomin och därmed öka statens inkomster. Det är alltså om igen den ekonomiska tillväxten som är av avgörande betydelse för hur vi skall kunna hantera detta problem. Det är just när ett sådant här budgetunderskott hotar som det finns särskilt starka skäl att satsa på tillväxtfrämjande åtgärder.

Den internationaliseringsprocess som Sverige nu är inne i, bl.a. Europaintegrationen, ger oss tillväxtchanser. Men den kräver en anpassning från svensk sida för att vi skall kunna få de tillväxtchanserna. I denna anpassning ligger bl.a. att sänka skatterna i Sverige.

När Allan Larsson talar om internationaliseringen och dess konsekvenser för den ekonomiska politiken, nämns inte ordet skatt. Men jag hoppas att finansministern ändå också inser att vi måste gå in och göra förändringar i det svenska skattesystemet, sänka det svenska skattetrycket, om den här internationaliseringen skall bli framgångsrik.

I den plattform som Carl Bildt och jag redovisade i söndags har vi lagt stor vikt just vid den här frågan. Vi pekar bl.a. på nödvändigheten av att anpassa mervärdesskatten till EG-nivå för att undvika en omfattande gränshandel mellan Sverige och EG-länder.

Jag blev minst sagt förvånad när jag såg Allan Larssons kommentarer till den plattform vi har lagt fram. Allan Larsson har där mot sin vana – så långt jag känner honom – fallit in i en vanlig socialdemokratisk retorik, både yvig och ytlig. Det finns ingen analys över huvud taget. I en artikel i Aftonbladet i går talar han om att den här plattformen innebär social nedrustning i Thatchersk anda; Maggie kallar han damen i fråga. Jag måste fråga finansministern vad han menar med detta. Vilken social nedrustning? Möjligen hade jag tagit åt mig mer om det hade kommit anklagelser för att vi inte gått längre i våra förslag för att skapa utrymme för skattesänkningar. Men de förslag som vi har redovisat innebär sannerligen ingen social nedrustning utan precis raka motsatsen, dvs. en politik som skapar förutsättningar för en social upp-
rustning i Sverige.

Herr talman! Det här med ekonomiska prognoser är rasande svårt. Jag vet

det bättre än de flesta. Jag har ändå ett starkt intryck av att Allan Larssons prognos, även om han säkert har gjort sitt bästa, är färgad av att det är valår. Jämför man t.ex. Allan Larssons prognos med den som Industriförbundet lade fram bara några dagar dessförinnan, är Industriförbundets prognos långt mer pessimistisk. Varför nämner jag just Industriförbundets prognos? Det finns ju andra prognoser att jämföra med.

Jag har tittat litet grand på Allan Larssons första prognos i kompletteringspropositionen förra våren och den prognos som Industriförbundet lade fram något tidigare samt jämfört prognos med utfall. Det visar sig att Industriförbundets prognos var bra mycket mer träffsäker än Allan Larssons prognos. Av det kan man naturligtvis inte dra slutsatsen att Industriförbundet även denna gång har träffat mer rätt än vad finansministern har gjort. Men man kan inte heller dra den motsatta slutsatsen att vi kan lita på Allan Larsson. Eftersom vi kan utgå från att Allan Larsson i hög grad är påverkad av att det är valår och att det känns bra att lägga fram en optimistisk prognos, kan vi nog utgå från att han är något färgad av detta.

Industriförbundets ekonomer har tidigare visat sig vara duktiga prognosmakare. Den prognos Industriförbundet redovisar är långt mer pessimistisk när det gäller tillväxten, den privata konsumtionen och investeringarna. Ja, snart sagt allt det som man försöker bedöma i dessa prognoser.

Herr talman! Låt mig understryka att jag ser utomordentligt allvarligt på Sveriges läge för närvarande. Vår framtid som industrination är hotad. Den är hotad därför att våra stora företag i dag är internationella företag. De har verksamhet inte bara i Sverige utan i en lång rad olika länder. De har stor frihet att välja var de skall investera och var de skall lokalisera produktionen. Även om de verkställande direktörernas hjärtan säkerligen ofta klappar för Sverige, måste de av hänsyn till företaget göra lokaliseringar där lönsamhetsutsikterna är bäst. Då ligger Sverige i dag i jämförelse med andra länder illa till. Det finns en rad tecken på det.

Verkstadsföreningen har sedan 1963 mätt vinstmarginalerna i de svenska verkstadsföretagen och tittat på hur det ser ut i de svenska anläggningarna i förhållande till företagens utländska anläggningar. Föreningen noterar att förra året hade företagen de sämsta och lägsta vinstmarginalerna i de svenska verkstadsföretagens svenska anläggningar sedan mätningarna började 1963.

Förra året köpte svenska företag i Europa för mer pengar än vad de satsade i investeringar i Sverige. Detta är inget nytt. Allan Larsson försöker i finansplanen göra gällande att de problemen har uppkommit nu och hör början av 90-talet till. Vi har levt med dessa problem i många år.

Industriförbundet har gjort en studie av de 20 största svenska företagen med stor verksamhet utomlands och hur de agerade mellan 1985 och 1988. De åren var litet grand av guldåren för den tredje vägens politik – om man skall tro regeringen. Antalet anställda utomlands ökade med 40 % samtidigt som antalet anställda sjönk något i Sverige. Investeringarna utomlands ökade med 60 % samtidigt som investeringsnivån låg stilla i Sverige.

Det finns en lång rad tecken på att Sverige har svårt att hävda sig i konkurrensen med andra marknader. Vi ser det på att utländska företag knappast

gör några investeringar i Sverige. Vi får gå 20–25 år tillbaka för att hitta exempel på ett utländskt företag som har satsat på industriexpansion i Sverige.

En av de viktigaste uppgifterna som vi har är att lägga om politiken för att rädda Sverige som industrination. De investeringar vi tappar till utlandet kommer inte tillbaka. Därför är det bråttom. Signalerna efter valet i höst kommer att bli avgörande för Sveriges framtid. De riktlinjer som då behöver redovisas återfinns i den plattform som moderaterna och folkpartiet liberalerna har framfört – Ny start för Sverige.

Anf. 45 CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag kan i mycket stora stycken, för att inte säga allt, instämma i det som Bengt Westerberg har haft att säga. Det gäller både i kritiken av regeringens ekonomiska politik och i beskrivningen av landets ekonomiska situation och vad som krävs under de kommande åren.

Jag sätter stort värde på denna möjlighet att diskutera med finansministern. Han är en kompetent och skicklig debattör och en person som jag i många avseenden hyser respekt för. Jag kan också ha förståelse för att en statsminister har andra åligganden, som gör att han inte kan vara närvarande i kammaren en dag som denna. Jag skulle över huvud taget inte ha tagit upp frågan om det inte hade varit för en motsvarande debatt i höstas. Bengt Westerberg och jag hade producerat en gemensam artikel i Dagens Nyheter. Regeringen hade lagt fram en skrivelse om den ekonomiska politiken. Bägge dessa diskuterades i kammaren. Statsministern förde ett oherrans oväsen över att Bengt Westerberg var i Bryssel och att jag var någon annanstans upptagen med något annat. Ingvar Carlsson sade att han sällan under sitt numera ganska långa politiska liv hade varit med om en sådan förvånansvärd händelse som den han upplevde denna eftermiddag, dvs. att Bengt Westerberg och jag inte var närvarande i kammaren och deltog i debatten med statsministern. Det var överord i den stunden. Det visar sig även nu att det var överord. När han får möjlighet att visa att han menar allvar är han borta. Jag skulle inte moralisera över detta om det inte var så att han bedrev detta hejdlösa moraliserande över andra i höstas. Ord dokumenteras, och det finns risk att man läser vad som har sagts. Jag tror att det är nyttigt om statsministern själv läser vad han har sagt.

Ser vi framåt på den ekonomiska situationen är det viktigt att vi gör det mot bakgrund av det som har inträffat under de gångna åren. Vi går mot ett val. Vi vet att en valrörelse kan komma att sätta sin speciella färg både på den politiska debatten och på den ekonomiska bedömningen.

Våren 1988, inför valet, stod den dåvarande socialdemokratiska finansministern Kjell-Olof Feldt i denna talarstol och sade att ekonomin blomstrar och att Sveriges ekonomi befinner sig i ett bättre skick än den har gjort sedan mer än ett decennium.

Nu vet vi i efterhand att t.o.m. Kjell-Olof Feldt anser att den beskrivning som han och hans partiordförande och regering då gav av Sveriges ekonomiska tillstånd inför valjarna var felaktig och t.o.m. falsk. Han använder i sin bok ett uttryck som nästan är hårdare än vad jag skulle vilja använda om den socialdemokratiska skönmålningen av ekonomin i valrörelsen 1988, nämligen ordet bedrägeri. Det är ett av de hårdaste ord som jag har sett användas

i politisk polemik. Det är den f.d. socialdemokratiska finansministern som använder det ordet om sig själv, om sin statsminister, om sin regering och om det ekonomisk-politiska budskap som fördes ut i valrörelsen för tre år sedan.

Gång på gång har situationen varit sådan. Under debatten om kompletteringspropositionen förra året gjorde Allan Larsson under något hastiga former entré på den politiska scenen. Jag tror inte uttrycket vändpunkt användes, men det lät som om vändpunkten var där redan då med sjunkande räntor osv. Finansministern talade om att vi stod inför en balans på arbetsmarknaden. Löneglidningen skulle ha bromsats, men det blev inte mycket av det under det året. Producentpriserna skulle vara stabiliserade. Ingvar Carlsson utlovade stora, kraftiga och kontinuerliga räntefall.

Vi vet vad som hände. Så blev det inte. Allan Larsson fick själv säga till den socialdemokratiska partikongressen att det inte fick bli en fortsättning på detta. Riksdagsgruppen fick kallas till krissammanträden kväll efter kväll för att försöka få någon ordning på den ekonomi som man här i riksdagen hade förklarat vara i bättre skick än vad den varit på mycket länge. Det var verkligen inte balans på arbetsmarknaden vare sig då eller nu och kommer inte heller att vara det i morgon.

I januari i år – för inte så länge sedan – när vi diskuterade finansplanen och budgetpropositionen, hette det att Carl Bildt svartmålar. Att säga att arbetslösheten skulle öka var bara svartmålning. Att säga att den ekonomiska utvecklingen kunde bli sämre än vad regeringen angivit i sina ekonomiska prognoser var också bara svartmålning. Det sades t.o.m. att om man hade en från regeringen avvikande bedömning av den ekonomiska situationen berodde det på att man på något sätt tyckte illa om Sverige. Det är faktiskt tillåtet att göra avvikande konjunkturbedömningar även om man tycker bra om sitt land.

Men det blev som vi sade. I den kompletterade och reviderade finansplanen tvingas regeringen på så gott som varje punkt revidera ned sina kalkyler från januari. Bengt Westerberg, Anne Wibble, fackekonomen, jag själv och många andra har i debatten kritiserat den reviderade finansplanen för att vara en skönmålning av verkligheten. Så är det. Jag skall återkomma till den saken.

Kompletteringspropositionen utgör en nedrevidering av kalkylerna på varje punkt. Regeringen hade fel i januari. Regeringen har nu anpassat sig åt det mer pessimistiska hållet.

Välkommen, statsministern!

Men propositionen är fortfarande på den skönmålade delen av den politiska skalan. Så blir det lätt när man befinner sig i ett valår. Så blev det med socialdemokratin och den ekonomiska politiken 1988. Så håller det på att bli med socialdemokratin och den ekonomiska politiken inför detta val 1991.

Jag tycker också att det är av visst intresse att diskutera vad som kunde ha gjorts för att undvika den situation vi nu befinner oss i. Ekonomin är i obalans. Arbetslösheten växer mycket kraftigt. Underskotten i bytesbalansen är massiva och växande. Vi har förvisso haft – som även Bengt Westerberg erinrat om – våra politiska strider om detta under de gångna åren. En av de mest betydelsefulla debatterna hade vi under regeringskrisen i februari förra året i samband med att regeringen lade fram det s.k. stoppaketet.

Jag läste en intervju med statsministern i SIF-tidningen nyligen. Artikelnen var inte så sensationell. Jag har hört honom säga samma sak i andra sammanhang. Statsministern säger att det enda fel man kan se är att riksdagen inte godkände det förslag till total statlig reglering av alla priser, löner, ersättningar i svensk ekonomi under två år som han och finansministern då lade fram och som ledde till regeringskrisen. Det hade varit och är fortfarande, av allt att döma, det socialdemokratiska budskapet.

Vi kritiserade paketet mycket hårt. Jag undrar dock återigen om vår kritik nådde upp till de höjder som vi finner i förra finansministern Kjell-Olof Feldts bok. Han dömer fullständigt och totalt ut detta paket ur varje enskild del. Han skriver att paketet skulle ha lett till en härva av regleringar som kunde skapa någonting liknande kaos. Det var något liknande kaos som höll på att skapas i svensk ekonomi med hjälp av det paketet. Enligt tidningarna övertalades tydligen den socialdemokratiska riksdagsgruppen att ställa sig bakom förslaget. Kjell-Olof Feldt säger själv att den politiken var teoretiskt orimlig och praktisk omöjlig. Det är hårda ord. Jag har ingen avvikande bedömning i sak. Så var det. Kjell-Olof Feldt säger att den politiken skulle med största säkerhet bara påskynda utvecklingen mot en allvarlig kris. Det är den man som hade det politiska ansvaret för Sveriges ekonomi som nu uttalar sig om den politik som statsministern fortfarande säger hade varit bra om den hade genomförts. Det skulle vara intressant att få veta vad statsministern tycker. Min fråga skall egentligen ställas till finansministern.

Tycker finansministern också att det hade varit bra att införa den totala statliga regleringen av alla priser, löner och ersättningar i svensk ekonomi under två år? Tycker finansministern som sin företrädare att detta var en politik som var teoretiskt orimlig och praktiskt omöjlig? Jag ställer inte frågan därför att jag allmänt är akademiskt intresserad av den, utan jag ställer frågan därför att den har en viss betydelse för att bedöma vad som kan inträffa härnäst om vi skulle få en fortsatt socialdemokratisk minoritetsregering. Den något kaotiska hantering av den ekonomiska politiken – som vi har sett under den gångna mandatperioden – utmärker socialdemokratiska minoritetsregeringar. Finns det då en risk för att den typen av teoretiska orimligheter och praktiska omöjligheter och risker för kaos och påskyndande av allvarliga kriser återkommer i den socialdemokratiska ekonomiska politiken? Eller är det slut med denna typ av allvarliga ekonomisk-politiska villfarelser?

Jag nämnde prognoserna för det ekonomiska läget. Det är, som har påpekats, inte alltid lätt att ha bestämda meningar om hur det faktiskt skall gå. Men det är påfallande i de kommentarer som har kommit fram sedan kompletteringspropositionen presenterades att de flesta ekonomer förefaller anse att regeringen nu bedriver en skönmålande politik i verklighetsbeskrivningen.

Lars Vinell på Industriförbundet talar om en ren verklighetsflykt.

Tomas Pousette på Nordbanken tycker att förslaget är tunt.

Lillemor Thalín på Handelsbanken talar om en fullständigt orealistisk inflationsprognos.

Sören Andersson på Sparbankernas bank talar om att risken är stor att vi hamnar i en kraftig stagnation i år.

Björn Jonsson på S-E-Banken talar om en alltför positiv bedömning.

Hubert Fromlet på Sparbankernas bank talar om att regeringen målar i för ljusa färger.

Omdömet är samstämmigt. Så mycket mer samstämmigt än så kan det faktiskt inte bli. Det gäller alldeles speciellt på den punkt som ju bekymrar oss alla, nämligen sysselsättningen. Jag har i denna talarstol sedan mer än ett år tillbaka varnat för att vi går mot en kraftig ökning av den öppna arbetslösheten.

Regeringen har mellan varje tillfälle som den har tvingats lägga fram en prognos tvingats att lägga fram en än mera pessimistisk prognos. Det är värt att notera att även i detta skönmålande aktstycke vi fick i går lyckas regeringen inte ens i den avlägsna framtiden visa någon vändning i den delen. Man talar om vändningar i andra avseenden. Men när det gäller ökningen av arbetslösheten finns ingen vändning i sikte ens i regeringens tabeller. Arbetslösheten fortsätter att öka och öka under de kommande åren. Då kan vi diskutera hur hög arbetslösheten blir. Blir arbetslösheten mellan 4 och 5 %? Blir den mellan 5 och 6 %? Det vet vi inte. Men det är nu på grund av misslyckandena med den ekonomiska politiken och kostnadsbekämpningen en utveckling på gång i den riktningen. Det kan ingen, åtminstone inte medvetet, förneka. Därmed står vi i en mycket besvärlig situation.

I den reviderade finansplanen står det att för att värna sysselsättningen och välfärd måste inflationsbekämpningen överordnas andra ambitioner och krav.

Jag tycker att det är riktigt. Detta hade varit riktigt också om man hade följt den politiken under huvuddelen av 80-talet. Då hade vi varit i en bättre sysselsättningssituation i dag än vi kommer att vara framför allt under de kommande åren. En viss tillnyktring har skett från socialdemokratin sida. Jag hoppas, även om jag medger att det är en förhoppning i den fromma kategorin, att denna tillnyktring också återspeglar sig litet i de socialdemokratiska talarstolarna. Alldeles säker kan man inte vara på den punkten.

Tillsammans med Bengt Westerberg presenterade jag i söndags ett program som heter Ny start för Sverige. Det programmet har fått, tycker jag, ett utomordentligt gott mottagande. Jag har också jag noterat Allan Larssons kommentarer. Jag noterar en kommentar från Stig Malm i en artikel i dagens Aftonbladet som är så fylld av invektiv att jag trodde att det var ett inlägg i den interna debatten inom arbetarrörelsen. Men i det här fallet råkade det för en gångs skull vara en extern fiende som man har lyckats hitta.

Från ekonomer och näringslivet – jag läste Veckans Affärer i dag på morgonen – är det positiva omdömen vi har fått, och det ger ju anledning till en viss ödmjukhet.

En sak har dock sagts som jag vill kommentera i all korthet, och det är att det saknas fördelningspolitik i detta program. Låt mig bara säga att detta är det genuina fördelningspolitiska programmet för Sverige på 1990-talet, därför att den stora och alldeles avgörande fördelningspolitiska frågan för Sverige är fördelningen av nya jobb, av nya investeringar och av ny tillväxt mellan länder och regioner i ett öppet Europa.

Jag tror inte att alla riktigt har insett konsekvenserna av det vägval som Sverige har träffat i och med att vi söker medlemskap i Europeiska gemenskapen, först genom det europeiska samarbetsavtalet och därefter genom

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

Remissdebatt

det fulla medlemskapet. Sverige är en del av Europa, och i den enorma ekonomiska och internationella omvandling som världen och Europa står inför på 1990-talet är den avgörande frågan: Var kommer de nya jobben? Var kommer de nya möjligheterna? Var kommer den nya tillväxten?

Med den politik som Sverige har fört hitintills har vi fört en fördelningspolitik som inte minst genom det höga skattetrycket har fördelat jobb och fördelat investeringar och fördelat nya möjligheter bort från Sverige och till övriga europeiska länder. Förmår vi inte att byta politisk kurs och inrikta oss på en successiv gradvis sänkning av skattetrycket och en förbättring av förutsättningarna för företagande och utveckling, då kommer denna fördelning av möjligheter bort från Sverige att fortsätta och fortsätta, så att Sverige tillhör förlorarna i den stora omställningen i 1990-talets Europa.

Vad vi behöver är en genuint annorlunda politik för att fördela tillväxtmöjligheterna, jobben, investeringarna tillbaka till Sverige, så att vi ser till att Sverige inte längre tillhör förlorarna – det har vi gjort i två decennier nu – utan att Sverige tillhör vinnarna i 1990-talets europeiska omdaning. Detta är den stora uppgiften för den ekonomiska politiken.

Bakom oss ligger ett decennium med den tredje vägen. Kjell-Olof Feldt skriver – jag vet inte om statsministern numera har hunnit läsa hans bok – att den tredje vägens ekonomiska politik ledde åt fel håll. Ömsom säger han att den leder oss ut över ett stup, ömsom att den leder oss in i en vägg. Jag vet inte vad som är värst, men det är inte något vidare bra någotdera. Den politiken har misslyckats.

Nu krävs en annan politik. Det är den som vi har angett. Det är Europavägen. Det är den enda politik som är möjlig, om vi skall klara att få tillbaka tillväxten, få tillbaka jobben och få tillbaka framtidsmöjligheterna.

Anf. 46 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Efter nio år av socialdemokratiskt regeringsinnehav står Sverige inför betydande ekonomiska problem – en del nya, andra gamla – detta trots 1980-talets långa högkonjunktur. Annat var det 1982, när konjunkturen gick i botten efter 1970-talets oljeprishöjningar, som följdes av internationell kris. Dessutom hade vi en särskild belastning genom hemmalagd kostnadskris och s.k. överbrygningspolitik kring mitten av 1970-talet.

1980-talet inleddes med devalveringspolitik. 1990-talet inleds med kamp för trovärdigheten i en fast valutakurs. Nu skapas ibland intrycket att andra länder skall hjälpa oss att klara våra ekonomiska balansproblem.

Ett närmare EG-samarbete initieras som en "fotnot" i ett ekonomiskt krispaket. Det är illavarslande. Ingen annan än vi själva kan eller vill rätta till våra egna ekonomiska obalanser. Sverige blir en trovärdig internationell samarbetspartner bara om vi är beredda att klara ut våra ekonomiska problem på egen hand. Det bör göras fullständigt klart.

Sverige har världens högsta skattenivåer. Det gäller total skatt och världens högsta matskatt. Det har inte ändrats av skattereformeringen, för den var en skatteomläggning på oförändrat hög nivå. Till en del förklaras skattetrycket av 70-talets kris och följande upplåning och därmed ökande statskuld. Bakom detta ligger också den låt-gå-politik på energipolitikens om-

råde som vårt land ägnade sig åt på 60- och 70-talet som etablerat ett exceptionellt oljeberoende. När OPEC höjde priserna, drabbades vi särskilt svårt.

Vi hade lyckats med konststycket – och det är inte dåligt – att gå in i minst två återvändsgränder samtidigt, och det fick den svenska ekonomin verkligen känna av. En annan och avgörande förklaring till vårt höga skattetryck är våra höga anspråk på offentlig service, på vår generella välfärdspolitik. Det är en självklarhet att vi måste förnya den offentliga verksamheten, inte minst därför att den är en så betydelsefull del av den svenska ekonomin. Den förnyelsen måste kombineras med mer av personligt ansvarstagande, med ökat inflytande för medborgarna. Men det är ingen självklarhet att allt skall skötas inom den offentliga sektorn, även om resursansvaret ligger där. Anspråksnivån när det gäller offentlig service är i högsta grad en medborgarfråga, prioriteringarna likaså. Därmed är det ett politiskt ansvar.

För centern är grundtrygghet för alla en helt avgörande värdering. Det är därför vi så hårt betonar rättvisa i fördelningspolitiken. Låt mig säga, med anknytning till det som har sagts här tidigare, att för oss är det en fråga om rättvis fördelning mellan medborgarna, inte enbart mellan företagen i näringslivet. Det är därför vi vill bygga ett system med grundpension för våra äldre. Det är därför vi anser att familjestödet bör gälla lika för alla, oavsett om man har tillgång till kommunal barnomsorg eller ej. Medlet är vårdnadsersättning till småbarnsfamiljerna med sikte på både rättvisa och valfrihet. Det är därför vi prioriterar vård och omsorg, för det berör oss alla när vi är som svagast som individer.

I ett land med generell välfärd måste den gälla för alla medborgare i hela landet. Observera det – i hela landet! Målet måste vara likvärdig service. Men välfärden bygger också på likvärdiga försörjningsmöjligheter, dvs. arbete åt alla. Överslätande genomsnittstal döljer ofta sanningen om arbetslöshetens fördelning över landet. Det döljer tragedierna på den lokala arbetsmarknaden, där man är beroende av ett eller ett par företag. När något försvinner, blir valfriheten en illusion. Därför behövs en ekonomisk politik för regional balans.

Mot den här bakgrunden är rättvis fördelning och solidaritet mellan medborgarna avgörande för den generella välfärdspolitik. Förutsättningarna för denna politik kan skadas på olika sätt.

Att rätta anspråken efter resurserna är en förutsättning för stabil välfärdspolitik. Solidaritet och sammanhållning kan skadas, om en del kan smita från notan. Skattesystemet måste bygga på skatt efter bärkraft. Det gäller i synnerhet i ett land där skattenivån är hög och där vi beskattar det mesta, även för alla nödvändig konsumtion. Därför anser vi, att skattesänkningar måste inriktas på att sänka de skatter som är tyngst för de vanliga inkomsttagarna. Mat, boende och persontransporter är sådan nödvändig konsumtion. Där måste skatterna sänkas i första hand. Den socialdemokratiska regeringen har misslyckats med den ekonomiska politiken och även när det gäller konkurrenskraften. Låt mig återkomma till det. Det är ett hot mot välfärden. Kompletteringspropositionen är ett tydligt bevis på detta.

Sverige behöver en ny ekonomisk politik som ger framtidshopp. Inflationen måste pressas ned och konkurrenskraften stärkas. Helhetssynen på den ekonomiska politiken och respekten för sambandet ekonomi-ekologi måste

stärkas. Valfärden måste fördelas rättvisare. Uthållig tillväxt måste skapas genom att Sverige moderniseras. Viktiga samhällsinvesteringar måste tidigareläggas och komma hela Sverige till del. Arbetslösheten måste bekämpas.

Problemen tydliggörs nu också av att finansdepartementet så uppenbart misslyckats i sina bedömningar. Budgetunderskottet för innevarande budgetår har på några månader mångdubblats. Ingen annan förklaring finns än att det handlar om fel i såväl beräkningar som bedömningar.

Finansministern och hans departement har tidigare gjort stor sak av att försöka påvisa räknefel i oppositionspartiernas budgetförslag. Pinsamt nog för räknemästarna i departementet har detta i de flesta fall haft sitt ursprung i just *egna* räknefel. Finansdepartementets räknemästare sitter i sitt glashus och kastar sten. Det skall man vara försiktig med. Det låter förfärligt illa.

Det finns givetvis ingen anledning att känna skadeglädje över finansdepartementets oförmåga att räkna. I själva verket är det djupt beklagligt, eftersom det kraftigt ökade budgetunderskottet påkallar en än tuffare ekonomisk medicin för att bota sjukdomen. Det finns nu, med de nya beskederna om budgetunderskottet, ingen marknad för opreciserade skattesänkningsslöften. Observera att när jag tidigare har talat om skattesänkningar har det varit just omfördelningar. Men det minskar inte kravet på rättvis fördelning, tvärtom.

Den bild av den svenska ekonomin som tecknas i kompletteringspropositionen anger förhoppningar om vändpunkter, men i övrigt är inte beskrivningen ljus. Det gäller inte minst när det är fråga om arbetsmarknadsutvecklingen och arbetslösheten. Ansvaret faller tungt på regeringen, men inte ens i valperiodens elfte timme tycks insikten om orsak och verkan ha infunnit sig. Inte ens nu ser man sin egen oförmåga när det gäller att föra en politik för god miljö, rättvisa, regional balans, full sysselsättning och, mest av allt, starkt svensk konkurrenskraft.

Sverige måste återfå framtidshoppet. Vi har som ledande politiker ett ansvar för att inte i onödan teckna i svart. Samhällsekonomin växtkraft måste återskapas för att generera resurser till 1990-talets viktiga förändringar och förbättringar i samhället. Devalveringspolitik är utesluten, höjt skattetryck likaså.

Jag noterar i det sammanhanget att svenska folket inom kort åter får disponera pengarna från det tillfälliga obligatoriska sparandet. Många försökte kritisera sönder den åtgärden men avsedd effekt uppnåddes. I lågkonjunkturen kan sparade medel göras disponibla. Det hade inte blivit fallet om momshöjningen, dvs. skattehöjningen som var alternativet, hade genomförts.

Avgörande för att kunna pressa ned kostnadsutvecklingen och inflationen är att alla tar sitt samhällsansvar. Centern har alltsedan Rehnbergkommissionen presenterade sitt förslag bejakat ett flerårigt stabiliseringsavtal på arbetsmarknaden. Utvecklingen de senaste månaderna med ökad arbetslöshet har förstärkt, inte minskat, behovet. Då är det desto mer beklagligt när vissa grupper ställer sig utanför det solidariska ansvaret.

Det innebär inte att vi viftar med tvångsvapen. Men den politiska pressen på parterna skall vara tydligt. Jag noterar emellertid att den långt ifrån varit total bland alla partier. En sak är klar, valfärden hotas om inte kostnadsutvecklingen kan pressas ned. Det ger inte minst långtidsbudgeten klart besked om när man jämför huvudalternativ och referensalternativ.

Rättvis fördelning av välfärden är ett nyckelbegrepp när en ny ekonomisk politik skall formuleras. Skatteomläggningen gav mycket litet i utbyte för människor med låga eller normala inkomster.

Däremot fick de vara med och bära finansieringsbördan genom bl.a. höjda hyror och resekostnader.

Det kommer att vara både orimligt och omöjligt att skapa opinion för betydande och nödvändiga förändringar av främst skatten på produktion och kapital, om inte vanligt folk upplever att skattesystemet behandlar dem rättvist.

Enligt centerens uppfattning är därför sänkt skatt på nödvändig konsumtion en förutsättning för att lägga grunden för andra skattesänkningar. Skattetrycket måste sänkas. Målet bör vara att det kan reduceras till 50 % av BNP före sekelskiftet. Men grunden för sänkningen är omfördelning inom den indirekta beskattningen och att alla känner att skattesänkningarna kommer dem till del.

Centern har förespråkat en sänkning av skatten på maten och boendet som totalt handlar om ca 17 miljarder kronor. Alla måste bo och äta. Den som använder störst del av sin inkomst till sådan konsumtion vinner mest på skattesänkningarna. Rättvisan ökar. Den folkliga opinionen för sänkt matmoms är mycket stark och ett tecken på att människor i allmänhet inser det här sambandet. Solidaritet och rättvisa ger förutsättningar för att mer politiskt samlat kunna tackla andra svåra problem. För en fyrapersonersfamilj i en normal trerummare handlar det om 500 kr. lägre kostnader per månad för mat och hyra, med centerens förslag. Det är ett konkret förslag till förbättrad rättvisa. Det minskar behovet av bidrag, och det minskar rundgången i ekonomin. Man skall helt enkelt kunna leva på sin lön.

Tyvärr verkar det som om regeringen tänker lägga ut nya dimridåer på detta område. Vi har lagt ett konkret lagförslag om sänkt skatt på maten till riksdagen. Hur tänker socialdemokraterna ställa sig?

Det är viktigt att ni inser att ni inte kommer undan med "öppenhet" den här gången! Det har ingen trovärdighet om ni inte ställer upp när det finns chans till det – nu under vårriksdagen. Det är nu ni har chansen!

Det är nödvändigt att sänka de offentliga utgifternas andel av BNP. Detta måste ske med valfrihet och effektivitet som ledord i förnyelsearbetet inom den offentliga sektorn. Finansieringen måste i stora delar även i fortsättningen vara offentlig och solidarisk – men verksamheter kan mycket väl utföras i annan regi, t.ex. privat, kooperativt osv.

Regeringen föreslår en tvåmiljardersbesparing i den statliga byråkratin. Det är rätt inriktning, men det måste ses som ett första steg. Decentraliseringstanken genomsyrar nu alltmer debatten kring den offentliga verksamheten. Decentraliserat ansvar och decentraliserade beslut skapar förutsättningar för att ytterligare reducera byråkratin och för att effektivisera verksamheten. Det stämmer väl med vårt mål – ett decentraliserat samhälle.

Mer grundtrygghet och mindre inkomstrelaterade system skapar utrymme för besparingar. Ingen faller igenom skyddsnätet, och samhällsekoniskt utrymme för att sänka skattetrycket utan att radera välfärden kan skapas.

Den fulla sysselsättningen är ett avgörande ekonomiskt-politiskt mål. Arbetslöshet är resursslöseri och inte sällan en personlig tragedi dessutom. Nu

måste viktiga samhällsinvesteringar tidigareläggas för att möta problemen på arbetsmarknaden och för att skapa förutsättningar för att hela Sverige skall utvecklas och kunna gå stärkt ur krisen.

Centern bejakar ett 10-miljardersprogram för satsningar på järnvägar, länsvägar och arbetsmarknadspolitik. Arbetslinjen skall gälla. Utbildning, även beredskapsarbeten, är bättre än understöd.

I bjärt kontrast till centerns utvecklingsprogram för hela Sverige står de röd-blå koalitioner satsningar på miljökatastrofen Öresundsbron och på motorvägar över storstädernas få kvarvarande grönområden. Då finns det gott om pengar. Samtidigt lägger man strypsnara på inlandsbanan. Det är inte mer miljöförstöring och fler koncentrationsprojekt som kan ta Sverige ur krisen.

Vi måste satsa på utbildningen. Centern föreslår 1 miljard kronor till lokaler och utrustning i högskolan. Uppgörelsen i utbildningsutskottet – mot regeringen, men som man sedermera accepterat – om 5 000 nya högskoleplatser är ett steg i rätt riktning och en seger för centerlinjen. Utbildning är en investering i framtiden både för individ och för samhälle. Det är inte centern som under 80-talet, låt mig understryka det, sett skolan som ett besparingsobjekt. Det är andra partier i denna riksdag som har gjort det. De måste nu bekänna färg när vi formar den nya gymnasieskolan. Förlängningen av yrkesutbildningen får inte gå ut över de studieförberedande linjerna i gymnasieskolan. Därför är en återföring av 330 milj.kr. ett nödvändigt första steg.

Stabiliseringsavtal och nedpressad kostnadsutveckling. Minskade offentliga utgifter. Stram finanspolitik. Att byta statligt företagsäggande mot en aktiv satsning på byggande av vägar och järnvägar. Kampen mot arbetslösheten måste paras med nödvändiga samhällsinvesteringar och en modernisering av Sverige. De mindre och medelstora företagen måste få bättre förutsättningar. Omställningen av jordbruket måste ske med fasta spelregler, och inte som nu tycks vara avsikten, nämligen att inför valet och mindre än ett år efter beslutet om livsmedelspolitiken riva upp beslutet. Det är löftesbrott, och det är en typisk byråkratipolitik, dvs. det har ingenting att göra med verkligheten för de människor som drabbas av besluten. Jag syftar på de uppgifter som har kommit ut om att man nu skall sänka gränsskyddet. Det är dessutom ohederligt att den vägen skapa felaktiga föreställningar om lätt-köpta matprissänkningar.

Energisystemets förnyelse måste ge utveckling för inhemsk, förnybar och miljövänlig energi och mota ut uran, olja och kol. Vi har haft tillräckligt med ekonomiska problem som en följd av de tidigare låsningarna vid dessa energikällor. En rättvisare fördelning av välfärden är en viktig förutsättning för att skapa acceptans för sänkta skatter på produktionen.

Man kan då naturligtvis säga att detta är en del i Europaperspektivet. Jag vill i så fall erinra om att detta inte är något nytt problem. Det handlar också om den regionala fördelningen i Sverige, den som man så många gånger har tagit lätt på. Storföretagen har ju inte direkt premierat satsningar i de norra delarna av vårt land såvida de inte har varit beroende av råvarorna där. Det är därför vi har sagt att vi även för näringslivet måste skapa likvärdiga förutsättningar i olika delar av landet.

Med en allt öppnare och mer internationaliserad ekonomi gäller detta naturligtvis också på Europaplanet. Jag delar den uppfattningen, men jag förstår då inte varför man inte på det nationella planet har insett detta.

Detta är en politisk uppgift, men som grund måste ligga att människor känner att de blir rättvist behandlade. Man skall då slå vakt om människor som befinner sig i en svår ekonomisk situation och har smala ekonomiska marginaler. Man skall dessutom slå vakt om att skapa likvärdiga förutsättningar i olika delar av vårt land.

Vi kan på så sätt skapa förståelse och förutsättningar för en sänkning av arbetsgivaravgifterna och för en sänkt kapitalbeskattning. Detta är nödvändigt mot bakgrund av internationaliseringen av ekonomin liksom det är nödvändigt att ta bort skatten på arbetande kapital och att ta bort den kontraproduktiva turistmomsen och omsättningsskatten på värdepappershandeln. Att slopa skogsvårdsavgiften och sänka arbetsgivaravgifterna för småföretagen är centerns prioritering. Löntagarfonderna avvecklas, och den nya AP-fondsgigantomatin – som lätt skrämmar bort företagandet – måste stoppas.

På detta sätt skapas nya och bättre förutsättningar för en stärkt konkurrenskraft. Då kan en uthållig tillväxt återskapas, och då kan Sverige eliminera de ekonomiska obalanserna. Det blir inte enkelt med det budgetunderskott som nu redovisas, men rätt hanterat kan en ny politik utvecklas ur dagens ekonomiska obalans.

För att detta skall bli en trovärdig politik krävs en majoritetsregering med klar centerprofil. Då riskerar inte god miljö, regional balans, rättvis fördelning och full sysselsättning att hamna i strykklasse. Ett samhälle med växtkraft kräver nämligen både kvalitet och kvantitet.

Anf. 47 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Regeringens kompletteringsproposition är ju regeringens sista större verk under den här mandatperioden. Det är en slutsummering av tre års regerande. Med tanke på hurdan den politiska diskussionen var 1988 kan vänsterpartiets omdöme om föreliggande proposition bara bli att det nu är fråga om en total avsaknad av både rättvisepolitik och varje tanke på ekonomisk demokrati. Nu är det fråga om en fullständig anpassning till kapitallets och marknadens villkor.

Budskapet från den socialdemokratiska regeringen är: Arbeta hårt, spara och var disciplinerad! Man kan naturligtvis fråga sig varför. Vilken är regeringens politiska vilja med samhällsutvecklingen? Var finns jämlikhetstanken, solidariteten och den ekonomiska demokratin? Var finns de grundläggande värderingar som arbetarrörelsen har burit? Av regeringens politik tycks det som om partiet ständigt måste anpassa sig till kapitalet och till marknadens villkor utan att ha någon egen politisk kraft.

Regeringens politik är nu en kvartalspolitik, där anpassningen sker gradvis efter kapitalets utveckling och efter de senaste prognoserna från de ekonomiska bedömarena. Hänsynslöst kastar sig nu socialdemokratin ut i Europa och kräver medlemskap i EG. Några större förbehåll för Sverige och för de värderingar som Sverige har burit – t.ex. en generell välfärdspolitik för befolkningen – finns knappast kvar. I vissa stunder och med en viss överdrift framstår regeringens egen politik som så fanatisk att t.o.m. Carl Bildt fram-

står som sansad. Hur har regeringen tänkt sig det hela? Kan arbetarrörelsens mål genomföras genom underkastelse? Eller tänker man överge dessa mål i och med EG-processen?

Vänsterpartiet var vid 1988 års val med och slog tillbaka de borgerliga partierna. Vi betraktade valet som en framgång. Det fanns nämligen hos socialdemokratin avgörande kvalitativa skillnader i jämförelse med en ren och skär borgerlig politik. Vallöften om föräldraförsäkringen, åtgärder för att förbättra arbetsmiljöerna och partiets sågning av främst folkpartiets skattepolitik är exempel på sådana skillnader. Dessutom var försvaret av sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen, välfärden i kommunerna och strävan efter arbete åt alla också avgörande skillnader gentemot de borgerliga. I dag är dessa skillnader svåra att upptäcka, eller kanske rör det sig nu bara om kvantitativa skillnader? Efter vad jag har förstått har både Bengt Westerberg och Carl Bildt nästan understött analysen.

Tyvärr har regeringen kört in på samma väg som de borgerliga – den blå vägen. Man ser nu EG framför sig, och man ser tydligen att man där skall finna drivkrafter för vad man skall göra på hemmamarknaden. Skillnaden är egentligen hastigheten.

I högerpartiernas framställning – det har här talats om ett dokument som skulle uppfattas som början till slutet för Sverige eller någonting liknande – sägs det ärligt och rakt vad högerpolitik innebär. Det är fråga om sänkt moms, karensdagar, sänkta eller borttagna bostadssubventioner och besparingar inom välfärden – det är raka och entydiga förslag från högerhåll. Frånsatt högerens syn på AP-fondssystemet funderar man över om regeringen har några direkt principiellt avvikande uppfattningar från det program som högerpartierna redovisar. Hur tänker sig t.ex. regeringen skatteharmoniseringen med EG? Skall den ske på något annat sätt än vad som nu föreslås av högerpartierna? Det vore mycket klargörande och en politisk framgång om Allan Larsson på avgörande punkter kunde ta avstånd från avsikten med förslaget och den principiella inriktningen i högerförslaget och inte bara göra bedömningar av ifall det är en svartmålning eller inte.

Apropå högerdokumentet kan man konstatera att det politiska språkbruket har tunnats ut ytterligare. Vi hörde Carl Bildt säga att det inte fanns någon fördelningspolitik i högerdokumentet. Fördelningspolitik kan ju vara vad som helst. Jag har uppfattat det så att det viktigaste inom fördelningspolitiken har varit sysselsättningen, men nu är det tillväxten. Det intressanta när det gäller dessa avgörande fördelningspolitiska frågor är att man samtidigt ökar inkomstskillnaderna, ökar förmögenhetsskillnaderna och minskar solidariteten inom skattesystemet. Det traditionella synsättet på fördelningspolitik dumpas alltså.

Regeringens politik har de senaste åren som sagt präglats av uppgivenhet och anpassning till marknaden, till samhällsutvecklingen och till en allt större makt till kapitalets marknadskrafter. I stället hade det behövts ett större motstånd och en mobilisering från arbetarrörelsen. Vart tog tankarna om ekonomisk demokrati vägen? Löntagarfondsdebatten handlade ju i grunden om demokrati i hela samhället. Varför skall SAF ha monopol på klasskampen i detta land? Skrivningarna i propositionen om AP-fondssystemet och löntagarfonderna är i många fall häpnadsväckande. Systemet skall

enbart bli ett pensionssystem. Det skall t.o.m. kunna kompletteras med individuella tilläggs pensioner. Samtidigt går utvecklingen därhän att de stora företagen i landet flyttar sin tyngdpunkt utomlands.

Sverige behöver långsiktiga investeringar i en framtidsinriktad industri. För att åstadkomma det är det nödvändigt att på något sätt kunna använda det kollektiva sparandet. Det är också ett sätt att säkerställa en bra utveckling i Sverige.

I kompletteringspropositionen framgår att regeringen tror att konjunkturen vänder uppåt i höst. Med tanke på prognosers tillförlitlighet kan man fråga sig vad det egentligen handlar om. Är det fråga om ett hopp inför framtiden? Tydligt litar regeringen inte heller på sin egen politik, utan på dessa prognoser eller på den vändning i konjunkturen som skall rädda partiet i valet.

Vi saknar en mängd saker i kompletteringspropositionen. Främst är vi förvånade över att regeringen inte vill påbörja genomförandet av en sänkning av matmomsen. Med vänsterpartiets förslag om en skärpt skatt för de välbeställda och en sänkning av matmomsen skulle vårt land få en mycket rättvisare skattepolitik än för närvarande. Min fråga till finansministern är: Är det helt uteslutet att regeringen framlägger förslag om sänkt matmoms för att åstadkomma ett rättvisare skattesystem? Eller tänker man, som Olof Johansson nyss sade, här i riksdagen under våren rösta för de föreliggande förslagen?

Regeringen har sedan i höstas bytt överordnad paroll för sin politik. Inflationsbekämpningen är överordnad kravet på arbete och sysselsättning åt alla. Detta byte är ingen tillfällighet. Det är inte heller någon tillfällighet att man är negativt inställd till beredskapsarbete. Egentligen är det en ganska cynisk politik som regeringen för på detta område. Man kalkylerar helt kallt med en arbetslöshet på närmare 3 % under 90-talet. Det är det genomsnittliga arbetslöshetstalet. Vad händer i utsatta regioner? Att AMS får 6 miljarder i stället för begärda 10 miljarder för framför allt utbildning är också ett tecken på denna politik. Huvudnumret är utbildning, och det är mycket bra. Samtidigt är det en avsaknad på nya arbeten. I och med att sådana inte finns blir följden en ökad skara av välutbildade arbetslösa. Effekten blir att regeringen i praktiken skall bekämpa inflationen med välutbildade arbetslösa. Är det vad finansministern kallar för att gå på två ben, dvs. att Sverige skall ha världens mest välutbildade arbetslösa? Jag undrar om inte regeringen har gått ett steg längre än vad riksdagen tänkte sig den 27 mars, när den fattade beslut om att inta en ganska välvillig syn på beredskapsarbeten.

Vad säger man i Sandviken, Hallstahammar och i andra krisorter med hög arbetslöshet? Visserligen kan man utbilda sig, men när man väl har gjort det behöver man också ett arbete. Vad händer under tiden, dvs. innan arbeten har tillskapats? Skall regionalpolitiken bara vara ett medel i flyttningskarusellen?

Regeringen har haft chansen att göra bra ifrån sig i en fråga, nämligen i frågan om sysselsättning. Men man har tydligen misslyckats även där. Handlar det inte i den politiska verkligheten egentligen om ett hänsynstagande till EG och dess anpassning till arbetslöshet, finansminister Allan Larsson?

Vi i vänsterpartiet, som anser att varje arbetslös är ett nederlag för ett

samhälle, vill verkligen satsa alla tänkbara resurser på att förhindra att någon är arbetslös i ett visst skede. Det behövs snabba investeringar i infrastrukturen, inte minst regionalt. Vi kan tänka oss ROT-program för skolor och VA-nät. Vi kan också tänka oss insatser i kommunerna för att se till att äldreomsorg och barnomsorg verkligen bedrivs. Vi vill vidare sätta in åtgärder för att öka industrins investeringar.

Som jag ser det är regeringen mycket passiv på dessa områden. Anmärkningsvärt i hela detta sysselsättningspaket är varifrån man har fått stöd för det, nämligen från moderaterna och folkpartiet liberalerna. Regeringen förlitar sig också mycket på stabiliseringsavtalet och Rehnbergkommissionen och säger att man här har nyckeln till lösningen på inflationen. Men trots Rehnbergsavtalet kan vi se att lönespridningen ökar. Väletablerade grupper drar lönemässigt ifrån andra. De som alltid har haft det svårast, de som har haft hjälp av en solidarisk lönepolitik, sitter nu fast i långvariga Rehnbergavtal. De blir knappast hjälpta av att lönespridningen i ett längre perspektiv kraftigt kommer att driva på inflationen. Ökad lönespridning betyder nämligen helt klart inflation.

Hur blir det med fackens roll i framtiden? Hur har den socialdemokratiska regeringen egentligen tänkt sig den? En stor del av fackföreningsrörelsen måste kanske sitta med armarna i kors i stället för att vidta nödvändiga åtgärder för att hjälpa sina lågavlönade. Vad händer efter nästa avtal? Vad händer på marknaden, Allan Larsson? Är inte risken mycket stor för att de välbeställda "fixar" sin kompensation även efter Rehnberggåren, samtidigt som de lågavlönade förlorar?

Vi i vänsterpartiet tycker att det hade varit oerhört mycket smartare att i stället för Rehnbergavtal föra en kraftfull fördelningspolitik med insatser i främst skattepolitiken. Vi betonar än en gång att inflationens grundorsak inte ligger i löneutvecklingen. Grundorsaken hittar vi i stället hos dem som sätter priserna, och dessa måste vi sätta press på.

Regeringen fullföljer även sin politik gentemot kommunerna. En real minskning av kommunernas resurser, är vad man åter för höra. Den näraliggande välfärden vill man inte garantera. Statsbidragen skall minska reellt sett. Vi i vänsterpartiet kräver däremot omedelbart ett kommunalt stödpaket.

Arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen är också en eftergift åt marknaden och borgerligheten. Den har egentligen inget berättigande. Om man misstror de fackliga organisationerna och deras möjligheter att påverka utvecklingen i arbetslivet, då skall man naturligtvis ge efter och se till att motparten stärker sina positioner.

Vi är också förundrade över regeringens hantering med hyrorna. Varför vill man redan nu se till att kompensationen för byggmomsen minskar? Är det inte en signal om att man egentligen vill höja hyrorna ytterligare efter de rekordhöga hyreslyft som människor har fått vidkännas.

Vi vill också peka på arbetsmiljön, som i föregående val var en av de stora slagnumren. Nu, nästan 2,5 år senare, vet vi ju resultatet av regeringens prestationer. Vi har tagit del av en kartläggning av de 400 sämsta jobben, även om dessa inte pekades ut. Framför allt saknas det förslag, befogenheter och åtgärder för att kunna vidta åtgärder som förbättrar situationen. I stället för

insatser från skyddsombud och fack får den enskilde bara läsa välvilliga skrivningar om hur det skall vara. Regeringen talar mycket om tillväxt och produktivitet, men man bryr sig inte om själva grundvalen för produktionen, dvs. förhållandena i arbetslivet. Man underskattar de arbetandes möjligheter att utveckla det svenska samhället. Inflytandet, miljön och villkoren för de anställda – det som kan inordnas under begreppen ekonomisk demokrati och demokratiska rättigheter – har tydligen inte längre någon plats i socialdemokratins politik. Likadant är det med miljön. Här saknas ett klart samband i de skrivningar som regeringen har i kompletteringspropositionen med den politik man egentligen företräder. Marknadskrafternas mekanismer skall få fritt fram. Tillväxten har naturligtvis sina konsekvenser på miljön.

Därför är dessa skrivningar kosmetika, bortsett från några enstaka punktinsatser. Helhetsperspektivet och helhetsåtgärderna saknas, och tydligen också insikten om att miljön sätter gränser för vår produktion och konsumtion.

Herr talman! Regeringens politik kan sammanfattas med att regeringen hoppas på bättre tider. Allan Larsson måste naturligtvis dela vänsterpartiets bekymmer för arbetarrörelsen och dess framtid. När människor känner förvirring inför den politiska situationen, skulle det behövas klarhet och ett tydligt budskap från regeringen, ett budskap som skulle kunna stimulera människorna till insatser i samhället. Men vad de får höra är att vi hoppas på bättre tider. Du skall arbeta mer, du skall spara om du kan, bråka inte utan var lydig!

I kompletteringspropositionen är det mycket svårt att se vilka värderingar regeringen har för sin politik, som på avgörande punkter skiljer sig från de borgerligas. Kunde finansministern bringa klarhet i detta skulle den politiska debatten i fortsättningen vara mycket enklare och klarare från arbetarrörelsens sida.

Anf. 48 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Vi har en ny finansminister.

Vi har "ny start för Sverige".

Vi har "ny demokrati".

Det ser ut som om den svenska politiken har förändrats, men i själva verket är det en gammal politik i ny tappning.

Det är samma gamla tillväxtmedicin som vi har sett så många gånger förut.

I redovisningen av den ekonomisk-politiska strategin för de närmaste åren sätts tillväxtmålet i vanlig ordning före miljömålet. Det räcker inte, Allan Larsson, att på femte plats säga att den ekonomiska politiken skall medverka till uthållig tillväxt. Under avsnitt 7 i propositionen: "Politik för uthållig tillväxt" står det dessutom att läsa: "Miljöpolitiken måste vara i linje med den ekonomiska politikens allmänna förutsättningar och mål."

Problemet med denna formulering är att den måste uttydas så, att den ekonomiska politikens förutsättningar och mål skall bestämma miljöpolitiken. Det var ju precis så vi inte ville ha det, utan vi ville ha det tvärtom – vi ville att miljömålet skulle ligga först och bestämma ramarna och utrymmet för den ekonomiska politiken.

Jag saknar också en grundläggande kritik av bedömningen av landets eko-

nomi. Genom att använda de traditionella ekonomiska begreppen får man en värdering som egentligen är irrelevant för hur det egentligen står till. Ju snarare en grön nationalbudget läggs till grund för värderingen, desto tidigare vet vi vad vi måste göra. I själva verket står vi inför ett vägval, där vi måste välja miljövägen med seriös ekonomisk politik. Det kan inte ske med ofinansierade skattesänkningar.

Den ekonomiska politiken bör naturligtvis underordnas de ekologiska ramarna. Men miljömålen kan tillgodoses endast genom strukturförändringar och alltså inte i första hand genom speciella "miljösatsningar". Miljömålen måste byggas in genom omstrukturering av produktionssystemen och konsumtionssystemen, alltså både produktion och konsumtion. Miljöpartiet de gröna vill därför aktivt stödja utveckling av ny teknik, som är energi- och resurssnål och som helst inte smutsar ner vare sig vid produktion eller vid användning av produkterna. Slutmålet är att ersätta dagens linjära produktionssystem, där materialet vandrar från gruvan till avfallshögen, med ett cirkulärt system byggt på förnyelsebara råvaror, återbruk och återvinning.

Framväxten av ett cirkulärt system kan vi påskynda genom att aktivt använda ekonomiska styrmedel i form av kraftigt höjda skatter på råvaror, energi och miljöutsläpp för att i stället sänka skatten på arbete.

Varför är ni så rädda att föreslå en kraftfull omläggning av skattesystemet? Frågan går till både Bildt, Westerberg, Johansson och Larsson. Varför?

Men det räcker inte med en miljövänlig teknik. Sådan har införts på många områden under de senaste decennierna, men miljöproblemen har ändå ökat. Felet är naturligtvis att de positiva effekterna av den nya tekniken har motverkats av att den materiella produktionen hela tiden har ökat. Vi har hela tiden konsumerat mer. Både med den av regeringen och av moderaterna och folkpartiet föreslagna utvecklingen kommer miljöproblemen att fortsätta att öka. Den ensidiga tillväxtsatsningen skapar fler problem än den löser. Om man räknar med miljöskadorna, kommer vi förmodligen att få en negativ tillväxt i Sverige under hela 90-talet. Utredningar har visat att den strålände tillväxten i vårt grannland Tyskland under 80-talet i själva verket har varit negativ, när man räknar med miljökonsekvenserna. Förmodligen gäller samma sak för Sverige.

Det räcker inte att vi stabiliserar utsläpp och resursförbrukning på nuvarande nivåer. De måste drastiskt minska, om vi menar allvar med allt tal om solidaritet med fattiga länder och kommande generationer. Miljöpartiets recept för en sådan minskning är en kraftig satsning på miljövänlig teknik kombinerad med en minskning av den totala materiella förbrukningen. Det betyder en lägre eller ingen ekonomisk tillväxt, mätt på traditionellt sätt. Men det betyder att vår livskvalitet kommer att öka.

Propositionens inriktning mot en ökad samhällsekonomisk effektivitet genom avreglering, ökad konkurrens samt satsning på utbildning och forskning är bra, om detta leder till en förbättrad produktivitet. Men miljöpartiet är inte överens med regeringen om hur den förbättrade produktiviteten skall användas. Regeringen vill använda produktivitetsoökningen till en snabb produktionsökning för att kunna öka framför allt den privata konsumtionen.

Regeringen gör ingen analys av eller åtskillnad mellan en produktion som innebär ytterligare rovdrift på knappa naturresurser som förstör miljön och

på andra typer av tillväxt. Därför kommer rovdriften och miljöförstöringen att förvärras både med regeringens och även med moderaternas och folkpartiets politik.

Miljöpartiet vill i stället ha en grön tillväxt med mer varor och tjänster som är skonsamma mot miljön:

- Vi vill ha en jordbrukspolitik som inte är baserad på kemikaliejordbruket, något som riksdagens övriga partier har fattat beslut om.
- Vi vill förbättra resurshushållning och miljö genom hårdare betoning på ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken och en bättre miljölagstiftning.
- Vi vill minska beskattningen av arbete.
- Vi vill ta bort momsens på kollektivtrafik och mat.

Är det t.ex. rimligt att en gratis parkeringsplats från arbetsgivaren är skattebefriad men inte årskortet på kollektivtrafiken. Nej, det är naturligtvis inte rimligt, men detta visar på inkonsekvensen i det nuvarande systemet, som direkt motverkar en miljöriktig politik.

Miljöpartiet de gröna anser att vinsterna av en förbättrad produktivitet i första hand skall användas till en förkortning av arbetstiden, inte till en ökad produktionsvolym. Om produktiviteten kan förbättras på det sätt som förutsätts i propositionen, skulle det vara möjligt att minska normalarbetstiden med 2 timmar till 38 timmar per vecka fram till 1994. Det förutsätter i så fall en grön ekonomisk tillväxt på mellan 0,5 och 1 % om året för att samtidigt klara det investeringsprogram för en bättre miljö som vi eftersträvar.

En förkortad arbetstid medger också att människor själva i ökad utsträckning övertar arbetsuppgifter som i dag bekostas med skattemedel. Ett exempel härpå är ökad föräldramedverkan på daghemmen och i skolan. I dag får Waldorfskolorna inte ens anständiga bidrag från staten. Därför demonstrerar i dag föräldrar till elever i Waldorfskolorna utanför riksdagen. Sådana här fristående skolor, där föräldramedverkan är ett väsentligt inslag, borde premieras i stället för att bestraffas av staten.

Såväl en storsatsning på miljöinriktade investeringar som en arbetstidsförkortning kommer att bidra till hålla nere arbetslösheten de närmaste åren.

Miljöpartiets politik ger inget ökat utrymme för ökad privat konsumtion och kräver en ekonomisk politik som slår vakt om de svaga i samhället. Vi kan inte få mer av allt, utan vi måste använda det vi har på ett bättre sätt. Vår politik ger inte heller samma skatteinkomster som den snabba tillväxtpolitik som regeringen föreslår. Detta motverkas dock av att en del av samhällets utgifter för miljöskador och utslitning av människor minskar. Men det behövs också en sparsamhet med offentliga utgifter samt en översyn och effektivisering av de offentliga systemen. Miljöpartiet de gröna vill verka för att kostnaderna för de stora transfereringssystemen minskar genom en successiv övergång till skydd för grundstandard i socialförsäkringssystemet i stället för en ersättning för inkomstbortfall. De stora bostadssubventionerna måste minskas och de boende själva i huvudsak betala bostadskostnaden med en omfördelning i tiden som räntelånesystemet kan ge.

Vi stöder inriktningen på besparingar i den statliga förvaltningen och på en bättre samordning av samhällets resurser, t.ex. mellan sjukförsäkringssystemet och sjukvården.

Låt oss sälja ut Vattenfall och använda pengarna till miljöinvesteringar, något som dessutom skapar nya arbetstillfällen. Investeringar i infrastruktur och forskning måste ges en klar inriktning på att skapa kommunikations-, energi- och produktionssystem som är långsiktigt ekologiskt hållbara. Minskad vägtrafik förbättrar miljön, minskar behovet av import av drivmedel, förbättrar handelsbalansen och bytesbalansen samt minskar antalet dödade och skadade på vägarna.

Miljöpartiet de gröna är för en fri handel på lika villkor och ett alleuropeiskt samarbete på demokratiska grunder och med en bevarad neutralitetspolitik.

Det intressanta är att det faktiskt går att föra en politik som hjälper oss att minska och komma till rätta med de ekologiska störningarna och samtidigt lösa våra ekonomiska problem. Vi har analysinstrumenten, vi har kunskaperna och vi har redskapen. Men ni vägrar ju allihop att göra någonting rejält. Varför gör ni det – Bildt, Westerberg och Larsson?

Anf. 49 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att uttrycka min stora uppskattning över den uppmärksamhet som oppositionen har ägnat åt kompletteringspropositionen och att partiledarna har tagit av sin dyrbara tid för att debattera den ekonomiska politiken. Ni har ju, som Dagens Nyheter påpekat, varit litet frånvarande när vi diskuterat den ekonomiska politiken här i riksdagen.

Vi skall tala om nuet men framför allt om framtiden. Men jag vill ändå ägna någon minut åt 1980-talet med tanke på den orättfärdiga beskrivning som Carl Bildt gav av 1980-talet. Han beskrev det som ett misslyckat årstionde från ekonomisk synpunkt.

Vad menar Carl Bildt? Var det ett misslyckande att ytterligare 330 000 människor kunde få arbete? Var det ett misslyckande att Sverige kunde hålla arbetslösheten långt under den nivå som gäller i Europa? Var det ett misslyckande att löntagarna kunde förbättra sina reallöner och återvinna den månadslön som man förlorade under de borgerliga åren? Var det ett misslyckande att industriinvesteringarna fördubblades 1982–1990? Var det ett misslyckande att vi har kunnat öka barnbidragen med 6 000 kr.? Var det ett misslyckande att vi byggde ut barnomsorgen med 186 000 platser och att vi kunde bygga ut sjukvården och äldreomsorgen? Var det ett misslyckande att vi kunde förbättra pensionärernas villkor genom ATP-systemet, pensions-tillskott och KBT?

Nej, Carl Bildt, det var inget misslyckande. Allt detta var stora och viktiga framgångar. Det har vi åstadkommit i samverkan med näringslivet, löntagare och samhälle. Det kan vi vara stolta över. Ingen av alla dem som varit med och åstadkommit detta skall behöva ta på sig av Carl Bildts kritik. Sverige är ett bra land, och Sverige blev bättre på 1980-talet, och vi har stora uppgifter framför oss.

Det är om detta som den ekonomiska politiken handlar. Det är det som är innebörden i den proposition som nu är levererad. Här framträder nu tydliga alternativ genom det förslag som högeralliansen har lagt fram häromdagen.

När ni presenterade era förslag i januari beskrev jag det som en såpbubbla av skimrande löften om skattesänkningar och anslagsökningar. Jag sade då

att det skulle gå med det som det går med en såpbubbla. Så snart någon petar på den spricker den. Nu har den borgerliga såpbubblan spruckit. Nu har vi i stället fått högeralliansens valmanifest. Det innehåller ett tydligt alternativ, som bör göra debatten och vägvalet tydligare.

Carl Bildt sade i söndags – jag såg det på TV – att högeralliansens program är den enda vägen. Jag ser att samma formulering finns i Veckans Affärer i dag. Menar Carl Bildt allvar med detta? Har inte väljarna rätt att ta ställning? Och är det inte folket som skall avgöra vilken väg som är rätt? Carl Bildt är en god demokrat, men Carl Bildt uttrycker sig slarvigt. Högeralliansens program är inte den enda vägen, och det är säkert inte den rätta vägen. Det är ett alternativ, och Carl Bildt får stå ut med att alla andra partier utanför högeralliansen presenterar sina förslag till vägar för det här landet.

Vad Carl Bildt har presenterat är en bred väg för dem som får lättnader i förmögenhetsbeskattning och annan beskattning. Men det är en dålig väg för alla som skall vara med och betala genom försämringar av alla de slag. Hur skall det t.ex. gå med bostäderna om ni skall genomföra ert program? Jag såg i dag i Göteborgs-Posten att Sveriges största hustillverkare, Team Boro, nu varnar för en valseger för högeralliansen. En valseger för moderaterna och folkpartiet innebär en katastrof för bostadsbyggandet, säger företagets VD. Är det detta som är den enda vägen?

Vad Carl Bildt har presenterat är en väg som leder bort från rättvisan. Det går inte att bygga ett samhälle på den grunden. Ert program är en återvändsgränd.

Så låt oss då gå över till den väg som bär framåt. Kompletteringspropositionen innehåller en ekonomisk-politisk strategi med fem bärande element.

Det första är att den ekonomiska politiken skall skapa förutsättningar för Sverige att aktivt och framgångsrikt delta i den internationella integrationen. Det är 1990-talets stora utmaning med GATT, EES-avtal och EG-medlemskap. Det ger oss tillgång till nya och vidgade marknader, men det sätter också press på konkurrens och produktivitet på hemmaplan. Det är den internationella integrationen som är den mest dynamiska faktorn i vår ekonomi.

Det andra är att den ekonomiska politiken skall medverka till att bromsa kostnadsutvecklingen och stärka konkurrenskraften för att hävda sysselsättningen och välfärden. Vi är på god väg, och jag skall strax redovisa hur långt vi har nått.

Det tredje är att den ekonomiska politiken skall bidra till tillväxt genom att stimulera produktivitet och sparande. Utrymme skall skapas för investeringar i produktion och infrastruktur.

Det fjärde är att den ekonomiska politiken skall bidra till att utjämna levnadsvillkor och skapa en starkare bas för välfärden genom att arbetslinjen konsekvent hävdas – i arbetsmarknadspolitiken och i socialförsäkringarna. Här innehåller propositionen konkreta förslag till aktiva åtgärder för utbildning och kompetenshöjning, förslag som nu skall behandlas i riksdagen. Det handlar om trygghet, rättvisa och om grunden för framsteg.

Arbetslöshet är inte ett medel i den ekonomiska politiken. Jag är glad över att ni fångat upp min formulering i ert papper, men jag kan inte se att det finns någon konsekvens av detta i de förslag ni lägger fram.

Jag tycker inte det ligger på Bengt Westerbergs nivå att rikta den typ av angrepp på Ingvar Carlsson som nyss skedde med anledning av en formulering som uppenbarligen är fabricerad i ett nyhetsmedium och som statsministern inte har uttalat. Jag tycker att det var torftigt, och det är synd att sänka debatten till den nivån. Jag hoppas att vi i stället kan hålla nivån uppe.

Det femte och sista är att den ekonomiska politiken skall medverka till en uthållig tillväxt. Produktion och konsumtion måste ställas om så att balansen mellan ekonomi och ekologi säkras. Miljöpolitiken, uppgörelsen om energipolitiken och satsningen på kollektivtrafiken är exempel på detta. Vi har lagt fast kursen. Vi skall fortsätta på den vägen av samspel mellan ekonomi och ekologi.

Detta är den ekonomisk-politiska strategin. Det är en stram och ansvarsfull politik. Kompletteringspropositionen markerar att vi skall fullfölja arbetet med att åstadkomma prisstabilitet på god europeisk nivå och sysselsättning på god svensk nivå. Vi skall med kraft bekämpa arbetslösheten.

Samtidigt måste vi höja ambitionerna när det gäller ekonomisk tillväxt i förhållande till vad som gällde under 1980-talet. En huvuduppgift under de kommande åren blir att frigöra och ta till vara alla goda krafter som kan medverka till att öka vår samlade produktion. Målet bör var att etablera en ny och högre nivå för tillväxt och produktivitet. Det är på detta område som tyngdpunkten i de kommande årens arbete ligger, i den ekonomiska politiken och i det praktiska arbetet i företag och på arbetsplatser. Vi skall åstadkomma en sådan ökad tillväxt på ett sätt som gör att välfärden kan hävdas och att de nya resurserna blir rättvist fördelade. Om jag skulle sätta en titel på denna proposition skulle den därför få heta "Alla dessa möjligheter".

Ute i världen pågår en intressant och viktig diskussion om vilket förlopp den nuvarande konjunkturen kommer att få.

Kommer vi att ha en lång och djup nedgång? Eller blir det en kort och grund nedgång, en snar vändning till det bättre?

Vilken roll spelar nya mönster för näringslivets lagerutveckling, t.ex. just-in-time-principen?

Den diskussionen pågår i USA, Canada och Storbritannien – tre länder som har stagnation eller minskning i sin produktion under detta år. Den diskussionen pågår också inom OECD.

Det finns en allmän uppfattning att vändpunkten för den ekonomiska aktiviteten kommer under det här året.

Sverige befinner sig i en rejäl lågkonjunktur, och nedgången i samband med Gulfkrisen blev snabbare och djupare än vad prognosmakarna kunde förutse.

Men det är också ett faktum att framtidsutsikterna har förbättrats både på grund av den internationella utvecklingen och på grund av de åtgärder som vi nu vidtar här hemma.

Låt mig få peka på några enkla fakta.

- Vi har passerat en vändpunkt när det gäller kostnadsutveckling. Arbetet med stabiliseringsavtalet ger resultat. Vi håller på att växla ned från inflationslöner till reallöner.
- Sverige har också passerat vändpunkten när det gäller inflationen. Fram-

för oss ligger en period av betydligt stabilare priser. Vi är på väg mot en prisstabilitet på god europeisk nivå. Det får stor betydelse för hela vår ekonomi.

- Vi har passerat en vändpunkt när det gäller produktiviteten. Den har utvecklats svagt under slutet av 80-talet. Nu står vi inför en period med snabba tillväxt. Nästa år ökar produktiviteten i industrin med 3 %.
- Vändpunkten när det gäller produktionen har kommit närmare och bör inträffa under andra halvåret. Nästa år bör bli ett år av återhämtning och förnyad tillväxt. Detta framgår av konjunkturinstitutets företagsbarometer och av andra undersökningar.
- Vi har nått en vändpunkt också när det gäller inriktningen på tillväxten. De senaste åren har den skyddade sektorn växt snabbare än den konkurrensutsatta, men nu är vi på väg in i en ny och bättre utvecklingsbana. Nästa år växer den konkurrensutsatta sektorn med 2,5 %, medan den skyddade sektorn växer med bara 0,5 %.
- Vi har nått en vändpunkt när det gäller handeln med omvärlden. Vi har hela tiden haft ett överskott i varuhandeln, men nu börjar det överskottet att öka på nytt igen – från ca 16 miljarder kronor i fjol till drygt 20 miljarder i år och 25 miljarder nästa år.
- Vi har passerat en vändpunkt när det gäller hushållens sparande. Under åren 1989–1992 stiger sparkvoten från ett minus på 4,6 % till ett plus på 0,5 %.
- Vändpunkten när det gäller sysselsättningen kommer senare. Konjunkturen på arbetsmarknaden kommer alltid något senare än den som gäller produktionen. Därför ligger den ett stycke fram i tiden, men den kommer också.

Min slutsats av detta är alltså att Sverige i viktiga avseenden är på rätt väg.

Oppositionen är upprörd, särskilt Carl Bildt, och kritiserar den här framställningen och ordar om skönmålning. Den kritiken faller platt till marken.

Propositionen innehåller fakta om en besvärlig ekonomisk situation. Och den innehåller fakta om de resultat som vi nu är på väg att uppnå genom de beslut som riksdagen, ofta med breda majoriteter, har fattat.

Det finns inget av lättsinnig löftespolitik i denna proposition.

Det finns konkreta förslag när det gäller arbetsmarknadspolitik och bygande. Det finns ett omfattande program för en bantning av den statliga administrationen.

Det finns riktlinjer för den ekonomiska politiken. Det finns klara markeringar när det gäller inflationsbekämpning och konkurrenspolitik, om valutapolitik och finanspolitik.

Vi har en besvärlig statsfinansiell situation med stora men tillfälliga underskott under de närmaste åren. Vi byggde den bedömning som vi gjorde i budgetpropositionen i januari och vi bygger den som vi gör nu på det underlag som riksrevisionsverket lämnar till regeringen. Jag har ingen anledning till kritik mot riksrevisionsverket för att man har givit oss nya beräkningar. Läget är svårbedömt av två skäl – med hänsyn till konjunkturutvecklingen men också med hänsyn till det nya skattesystemet.

Det kommer – jag håller med Bengt Westerberg om det – inte att finnas

utrymmen för nya statliga åtaganden, men inte heller för nya stora skattesänkningar.

Vi måste fortsätta med en kärv men ansvarsfull ekonomisk politik under flera år. Bengt Westerberg vädjade om att man inte skall lova pengar till barnfamiljer och pensionärer. Jag utgår från att vi skall fullfölja de beslut och åtaganden som finns till båda de grupperna. Men själv nöjer sig Bengt Westerberg med att föreslå kostnadskrävande reformer till helt andra grupper – slopad aktieomsättningsskatt, sänkt skatt på aktieutdelning, sänkt skatt på förmögenheter. Är det ett uttryck för den fördelningspolitiska syn som präglar högeralliansen?

Jag har talat klarspråk om svensk ekonomi när det har sett mörkt ut. Jag talar klarspråk nu när jag säger att vi är på rätt väg. Jag vill inte för ett ögonblick ge intryck av att detta är en bred och bekväm väg. Det är en smal och stenig väg; här finns verkligen inte utrymme för några ystra språng.

Skillnaden mellan regeringen och högeralliansen ligger i synen på Sveriges möjligheter.

Ni ser i backspegeln. Ni svartmålar och ser problem. Ni misstror Sverige.

Ni bygger er kritik på stöd från Industriförbundet med motiveringen att dess prognos för förra året var så exakt. Jag vill då säga att det var mycket skickligt av Industriförbundet att i god tid kunna förutse att det skulle inträffa en Gulfkris, som kom att påverka hela den internationella ekonomin. Säkert får man nobelpriset för att ha gjort en sådan prestation.

Jag skulle också vilja uppmana er att titta på den prognos som Industriförbundet gjorde förra gången det var valår, inför 1988. Jag skall inte säga något ofördelaktigt om den, men jag rekommenderar alla intresserade ett studium för att kunna bedöma tillförlitligheten i Industriförbundets prognoser ett valår.

Vi vet var vi befinner oss i dag. Vi ser framåt, och vi ser möjligheterna. Därför kan jag konstatera att Sverige i flera viktiga avseenden är på rätt väg.

De flesta bedömare gör liknande prognoser. Den uppfattning som jag har redovisat stöds med några nyanser i bedömningarna av

- de svar som företagen lämnat till konjunkturinstitutet i Barometern,
- de svar som företagen lämnat till SCBs exportenkät,
- de svar som har lämnats i Småföretagsbarometern,
- de svar som företagen lämnat till Veckans Affärers enkät.

De visar alla att optimismen har ökat ute i företagen.

Varför vill högeralliansen förtiga och förneka detta? Varför kan ni inte redovisa de uttalanden som görs av t.ex. P.G. Gyllenhammar, Percy Barnevik, Christer Zetterberg och andra, som säger att förutsättningarna för industriell verksamhet är mycket bättre, att Sverige är på rätt väg?

Läs gärna den brittiska tidskriften Economist, som den här veckan i ett diagram har ritat in var olika länder befinner sig i konjunkturcykeln. USA, Canada och Sverige befinner sig vid eller nära vändpunkten. Är det också en skönmålning? Jag hoppas att TV och tidningar uppmärksammar den bild som redovisas där, så att den blir allmänt känd.

Carl Bildts kritik mot mig faller platt till marken. Verkligheten kommer att bekräfta detta.

Avgörande för Sveriges möjligheter under 90-talet är att vi växlar om från

inflationsslöner till reallöner. Skall en sådan växling komma till stånd måste den ske samtidigt över hela arbetsmarknaden. Det var det som var bakgrunden till initiativet med en förhandlingsgrupp som skulle åstadkomma ett stabiliseringsavtal.

Det är många som haft synpunkter på detta.

I höstas sade man att det aldrig skulle vara möjligt att genomföra en sådan nedväxling. Nu när det är på väg att lyckas säger man att det skulle ha inträffat ändå och gått ännu längre. Jag tillåter mig att tvivla.

De avtal som nu träffas innebär nämligen att ökningarna i de nominella lönerna blir betydligt lägre än vad som varit fallet något år under 1970- och 1980-talen. Därmed skapar vi också möjligheter att få bättre reallöner än vi fick under 1980-talet.

De är också klart lägre än vad som förutses för några av våra viktigaste konkurrentländer. Som exempel kan jag nämna att lönekostnaderna i Storbritannien väntas öka med 9 % i år och att man i Tyskland slutit avtal om ökning på drygt 6 % i den offentliga sektorn.

Det kanske allra mest betydelsefulla är att avtalen inte innehåller den typ av klausuler – fugar, pugar, lugar och allt vad de kallas – som var så inflationsdrivande under 80-talet.

Jag har svårt att tro att det hade varit möjligt att åstadkomma detta med den gamla förhandlingsordningen. För ett år sedan var det ingen som hade vågat sätta en krona på att detta skulle kunna uppnås.

Hittills har avtal träffats för alla offentliganställda och för ca 55 % av LO-medlemmarna på SAF-området. Förhandlingarna fortsätter, och jag utgår från att parterna skall få till stånd avtal över hela linjen, med den hjälp som Rehnbergs förhandlingsgrupp kan ge.

Om jag har förstått högeralliansen rätt har man förkastat ansträngningarna att få till stånd ett stabiliseringsavtal.

Det är djupt beklagligt. Det borde vara i riksdagens och i partiernas intresse att verkligen få till stånd en växling från inflationsslöner till reallöner över hela arbetsmarknaden. I annat fall hotas jobben och våra möjligheter att skapa nya resurser.

Vi har kommit ett bra stycke på väg, och det är angeläget att det nu fullföljs på de återstående avtalsområdena. Vi har sagt i propositionen att vi skall göra en samlad bedömning av läget innan riksdagen slutar för sommaren. Jag är beredd att ta de initiativ som behövs för att säkerställa att vi får ordning och reda i lönebildningen, att vi återställer konkurrenskraften och klarar att ha jobben kvar i Sverige.

Jag uppskattar mycket Olof Johanssons klara markeringar, både i budgetdebatten i januari och i dagens debatt.

Jag skulle vilja fråga Carl Bildt och Bengt Westerberg: Vad är ert alternativ när det gäller att hantera de här utomordentligt svåra och ömtåliga frågorna? Dagens Nyheter påpekade ju i sin kommentar i måndags att ni står tomhänta på det området. Nu har ni chansen att redovisa vad det är för tankar ni har. Låt oss se var skiljelinjen går när ni på det här sättet dömer ut de ansträngningar som gjorts och det arbete som vi har lagt ned för att åstadkomma en växling från inflationsslöner till reallöner.

Fru talman! Stabiliseringspolitiken skall bidra till att vi återvinner konkur-

renskraft. Den skall därmed lägga grunden för en ny period av tillväxt. Vi skall åstadkomma en prisstabilitet på god europeisk nivå och en sysselsättning på god svensk nivå.

Vi skall samtidigt höja ambitionerna när det gäller ekonomisk tillväxt i förhållande till vad som gällde under 80-talet.

I propositionen redovisar vi två perspektiv för den kommande ekonomiska utvecklingen fram till 1995.

I det ena alternativet visar vi vad som händer om vi knallar på i den takt som vi hade under 80-talet, när produktiviteten i näringslivet ökade med blygsamma 1,5 % per år.

I det andra alternativet visar vi vad som händer om vi tar vara på de nya möjligheterna och höjer produktiviteten till 2,2 % per år.

Det ger en lång rad positiva effekter när det gäller konkurrenskraft, bytesbalans och tillväxt. Det skulle komma att ge oss 40 miljarder mer 1995 för enskilda och gemensamma behov. Det skapar nya förutsättningar för framsteg och välfärd, det ger oss möjlighet att rätta till kvardröjande brister och orättvisor.

Det är på denna uppgift – att etablera en ny syn på tillväxten – som tyngdpunkten i de kommande årens arbete ligger, i den ekonomiska politiken och i det praktiska arbetet i företag och på arbetsplatser.

Vi har de senaste åren beslutat och börjat genomföra en rad viktiga strukturråtgärder som skall göra att vår ekonomi fungerar bättre än på 80-talet.

- Skattereformen är kanske den viktigaste; den stimulerar till arbete och sparande.

- Den fortsatta avregleringen av de finansiella marknaderna är en annan viktig reform. Den leder till en mer rationell användning av knappa resurser.

- Avregleringen av jordbruket är en tredje. Den kommer att leda till rimliga matpriser och en effektivare produktion.

- Skärpningen av konkurrenslagstiftningen inom livsmedelssektorn, transporterna, m.m. är en fjärde åtgärd som pressar priser och stimulerar produktivitet.

- Det kommunala skattestoppet och avregleringen på det kommunala området är en femte viktig insats; det kommer att ge mer reformer för pengarna, nu när vi inte kan satsa mer pengar på reformer.

- Arbetslinjen i socialförsäkringen med sjuklön, nya ersättningsnivåer och framför allt en satsning på aktiv rehabilitering ger mer välfärd till mindre kostnader.

- Den stora satsningen på infrastruktur med telekommunikationer, Öresundsbro, Mälarbana, Väst kustbana, Arlandapendel och kollektivtrafik i storstäderna ger stora vinster för miljön men ger också ett viktigt bidrag till tillväxten.

- Frisläppandet av investeringsfonder och avveckling av investeringsskatten ökar utrymmet för att bygga ut och modernisera.

- Bantningen av den statliga förvaltningen är ett led i avreglering och decentralisering – den frigör resurser för andra ändamål.

Man kan se alla dessa åtgärder som en ekonomins by-pass-operation, som skall ge ett bättre fungerande blodomlopp och en bättre kondition, bättre ork och uthållighet och därmed större prestationer, dvs. en bättre tillväxt.

Men det gäller att verkligen ta vara på de nya möjligheter som nu har skapats för svenskt näringsliv. Till en del kommer de som en direkt konsekvens av åtgärderna. Det finns redan belegg för det, t.ex. att sparkvoten förbättras som en följd av skattereformen. Men det som är helt avgörande är det praktiska arbetet ute i företagen och på arbetsplatserna. Det är där resurserna skapas, och det är där initiativen måste tas.

Det är nu nödvändigt att göra produktiviteten till en i bästa mening allmän angelägenhet. Det gäller att organisera arbetet så, att var och en bland hundratusentals anställda kan ge sitt bästa för den gemensamma uppgiften att skapa nya resurser.

Det handlar om förändringar som ger en ny och flexibel arbetsorganisation – det finns många goda exempel på detta, men det behövs många fler.

Det handlar om kompetenshöjning, om en stor satsning på att bygga upp 90-talets yrkeskunnande, och det är just detta vi riktar in oss på när arbetsmarknadspolitiken nu får en ny och ännu mera ambitiös uppläggning.

Det handlar om ett gott klimat för samarbete, mellan fack och företagsledning och en samsyn om produktivitet som grunden både för lönsamhet och för goda reallöner.

Det är detta som är huvudfrågan för den ekonomiska politiken under de närmaste åren. Här finns nyckeln till framgång för svensk industri och svensk ekonomi. Det är kring detta arbete som regeringen vill ha till stånd ett konstruktivt samarbete mellan näringslivet och löntagarna.

Här finns det en viktig skiljelinje mellan oss socialdemokrater och högeralliansen. Vi vill engagera alla goda krafter i uppgiften att utveckla vårt näringsliv och vår ekonomi och vår välfärd. Vi vill bygga upp och skapa nya resurser för att värna välfärden.

Ni skall skära ned, ni söker konflikt och konfrontation. Ni gör det på det politiska planet, inte bara med oss socialdemokrater, utan med alla andra. Ni kräver kapitulation och underkastelse. Jag förstår att den tilltänkta samarbetspartnern, centerpartiet, reagerar mot dessa diktat. Hur skulle Sverige se ut med en regering som går fram på det sättet? Hur skulle ni kunna skapa det samarbetsklimat som är nödvändigt att skapa under 90-talet ute i företagen mellan anställda och företagsledningar? Nu talar Olof Johansson om en majoritetsregering med centerprofil. Vilka partier gäller det, och vilka är det som skall böja sig för detta? Jag tycker att det hela börjar verka mycket märkligt. Vad kan ni erbjuda väljarna när ni på alla håll kommer med diktat? Vad ni har presenterat i ert dokument ifrån högeralliansen är inte en ny start för Sverige. Det är en ny start för politiska konflikter, en ny start för ökade motsättningar också i arbetslivet. Vad ni har att erbjuda är bara en återvändsgränd.

Fru talman! Den viktigaste politiska uppgiften under de kommande åren blir Sveriges Europapolitik med förhandlingarna om medlemskap i EG. Här innebär högeralliansens program ett allvarligt hot. Jag vill uppmana alla som är intresserade av en positiv Europapolitik att noga besinna vad som kan komma att inträffa.

Det är nu inte en fråga om Sverige skall delta fullt ut. Debatten gäller nu något helt annat, nämligen *vilket* Sverige som skall delta i EG. Är det det Sverige som vi känner, med höga ambitioner när det gäller att förena trygg-

het för individen med flexibilitet för produktionen? Eller är det ett helt annat Sverige, med växande klyftor och otrygghet, högeralliansens Sverige?

Det finns nämligen två sätt att se på Sveriges framtid i det nya Europa. Det ena synsättet representeras av moderaterna. Ni ger intryck av att Sverige är en randstat, en nation som skall komma med mössan i hand till förhandlingsbordet, ett samhälle som måste skrota välfärden på Thatchers vis för att passa in i det nya Europa. Ni framställer EG som en uppfostringsanstalt för bortskämda svenskar.

Det andra synsättet representeras av oss socialdemokrater. Vi menar att Sverige skall delta från en styrkeposition. Vi har ett näringsliv som i grunden är starkt. Vi är nu på väg att klara av kostnadsproblemen, och vi kommer att återställa konkurrenskraften. Vi har en samhällsorganisation som är väl skickad att erbjuda människor trygghet i den förändring som under alla omständigheter kommer att ske under 90-talet.

Vi har i Sverige en egen politisk identitet, som vi skall hävda i det nya Europa. Vi skall göra det bl.a. därför att vi har många vänner i Europa som vill driva utvecklingen i samma riktning: arbete, trygghet, miljö – det är några av inslagen i den sociala dimension som blir ett allt viktigare inslag i det nya Europa.

Ni moderater gör ett allvarligt misstag när ni använder EG som motiv för era krav på att skrota välfärden. EG är inte en organisation som kräver att alla länder skall rymmas i den europeiska högers standardförpackning. I EG ryms länder med mycket olika traditioner och politiska ambitioner. Det är ett mångfaldens Europa.

Misstaget är allvarligt i två avseenden. För det första ger det ett felaktigt intryck av EGs egen utveckling. Mina kontakter med regeringskolleger i EG-länderna ger en annan bild än den som ni moderater ger här hemma. EG är inte ett hot mot välfärden utan en viktig förutsättning för en ekonomisk utveckling på vilken vi kan bygga vår egen välfärd.

För det andra är jag övertygad om att ni, med er politik, skulle misslyckas med att samla en tillräcklig majoritet av det svenska folket för ett EG-medlemskap. Frågan om medlemskap skall ju sist och slutligen avgöras av det svenska folket 1994.

För att kunna förhandla med tyngd och auktoritet med EG om ett medlemskap, måste det finnas en stark hemmaopinion, som ger sitt stöd för förhandlingarna. Förhandlingarna måste också kunna känna stöd både från näringslivet och från löntagarna. Den fronten kommer att rämna, om man går till förhandlingarna med det partipolitiska syftet att radera den svenska välfärden och klyva samhället.

Därför, Carl Bildt och Bengt Westerberg, är er Europapolitik dömd att misslyckas. Man kan inte byta ut den svenska modellen och tro att man kan få stöd av det svenska folket.

Fru talman! Vi socialdemokrater säger ja till Europa och ja till välfärden. Därför säger vi nej till högeralliansens program, som är ett hot mot välfärden och en återvändsgränd för Europapolitiken.

Anf. 50 BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Om man tar förmågan att göra prognoser under valår som måttet på prognosmakares förmåga är Allan Larssons och socialdemokrater-

nas förmåga utomordentligt svag. De prognoser som ni redovisade under vårlåret 1988 har ju senare, enligt Allan Larssons företrädare, visat sig vara bedrägerier. Vi skall väl inte ta den prognos som Allan Larsson nu lägger fram på större allvar än prognosen 1988.

Allan Larsson talade om debattnivån, min debattnivå, men Allan Larssons inlägg hör till de värsta lågvattenmärken jag sett prov på från den här talarstolen. Här står Allan Larsson som företrädare för en socialistisk regering, som har fört Sverige in i en ekonomisk utveckling utan tillväxt – ingen tillväxt i fjol, ingen tillväxt i år och förmodligen ingen tillväxt nästa år. Arbetslösheten stiger snabbt. Den är dubbelt så hög nu som för ett år sedan. Tiotusentals människor har fått varsel som kan leda till arbetslöshet senare under året. Ni säger nej till angelägna reformer beträffande handikappade, ni skär ned u-landsbiståndet i ett läge då 20 miljoner människor i Afrika svälter och miljoner kurder är på flykt. Ni skärper flyktingpolitiken, vilket mängder av människor och organisationer i Sverige har reagerat emot. Ni avvisar människor som för bara ett och ett halvt år sedan ansågs ha tillräckliga skyddsbehov för att få finnas här. Sedan går Allan Larsson upp i talarstolen och står som något slags profet för solidaritet med människor. Som jag sade i ett debattinlägg är det faktiskt ett lågvattenmärke.

Hur är läget för Sverige? Det är inte alls akut. Det gäller inte problem som har uppstått i samband med Gulfrisen eller den internationella konjunkturavmattningen. Sverige befinner sig sedan många år tillbaka i en utomordentligt problematisk situation. Titta på japanerna. De har varit utomordentligt intresserade av att göra investeringar i Europa. Men hur många japanska investeringar har Allan Larsson och hans regering kunnat locka hit till Sverige under 80-talet? Jag tror knappt att det är en enda japansk investering. Man får gå över 20 år tillbaka i tiden till Philips investering i Järfälla för att få ett exempel på att ett utländskt företag har investerat i industriell expansion i Sverige. Situationen för Sverige är utomordentligt allvarlig.

Skall vi kunna utnyttja den tillväxtpotential som internationaliseringen innebär, krävs det en anpassning, bl.a. av skattetrycket i Sverige. Allan Larsson visar ingen som helst vilja att ta de nödvändiga stegen för att klara jobben, välfärden och miljön i Sverige. Detta är utomordentligt allvarligt.

Anf. 51 CLAES ROXBERGH (mp):

Fru talman! Litet beröm kanske ändå är på sin plats. Om den nya synen på tillväxten håller, Allan Larsson, är vi bara att gratulera, tycker jag. Men det gäller att den verkligen håller när vi kommer till den kritiska punkten att vi skall avgöra hur den ekonomiska politiken skall se ut. Jag hoppas att 90-talet kommer att innebära något helt annat än vad 80-talet innebar.

Vad var det som hände på 80-talet? Vi hade en tillväxt på 1,5 % årligen. Vad kom den tillväxten att användas till? Vad hände under 80-talet, förutom att vi fick en mängd börsspekulanter? Vi fick fler bilar, fler och längre pendlingsresor, större bostäder, fler TV-apparater, videor, CD-spelare och datorspel, större och motorstarkare bilar och fritidsbåtar, fler och större stormarknader, glober och flygplatser. Ja, man kan sätta upp många exempel på den här listan. Men hur mycket av detta bidrog egentligen till en förhöjd livskvalitet för människorna? Det är den intressanta frågan.

Hur mycket negativ tillväxt medförde den här ekonomiska utvecklingen. Jag skulle vilja hävda, och många med mig, att den reella tillväxten har blivit negativ, om vi räknar med de totala konsekvenserna, miljökonsekvenser och sociala konsekvenser.

Vad är det dessutom som har hänt? Bensinen har blivit 10 % billigare i reala termer. Dessutom har kollektivtrafiken nu senast blivit 10–15 % dyrare. Är det en sådan utveckling vi vill ha?

Moderaterna och folkpartiet vill sänka moms. Jag frågar mig varför man skall sänka moms. Den leder egentligen bara till en ökad privat konsumtion. Varför inte i stället sänka skatten på arbete. Vore inte det vettigare, om vi skall prioritera vår konkurrenskraft gentemot omvärlden?

I miljöpartiet anser vi att kommunerna skall vara självbestämmande och att vi inte skall ha något kommunalt skattestopp. Vi ser fram emot ett nytt statsbidragssystem för kommunerna och ett ökat självbestämmande för kommunerna.

Sedan säger finansministern att Öresundsbron ger vinster för miljön. Jag skulle vilja att han talar om på vilket sätt.

Anf. 52 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Tonläget höjdes här ett ögonblick. Det kan ibland vara stimulerande, men jag uppfattar det just nu mest som besvärande. Jag känner mig nästan ha ett behov av att medla mellan herrarna.

I verkligheten finns ingen som bestämmer på egen hand, på grund av det sätt som väljarna har ordnat majoriteterna på i detta parlament. Därför tycker jag att ni tar varandra på litet för stort allvar, som någon sorts motpoler. Ni är båda representanter för minoriteter i denna kammare.

Det krävs alltså samarbete för att man skall uppnå resultat. Det är inte alla som har insett det. En del tror att man kan diktera, andra tror att man vinner framgång genom att skälla ut varandra. Det var ett, med tanke på den svenska ekonomin, ganska dyrt meningsutbyte vi fick avlyssna alldeles nyss. Jag tror att det är viktigt att många inser att det behövs majoriteter för att regera landet. Där vill jag knyta an till det som Allan Larsson sade, att det är klart att varje parti eftersträvar möjligheter att påverka. Sedan är det väljarna som bestämmer. Därför uttalar jag mig för en majoritetsregering med stark centerprofil, för det är vår målsättning. Jag är övertygad om att det behövs en sådan regering. Om väljarna ger en majoritet för en icke-socialistisk regering, är vi beredda att delta i den på samma villkor som andra. Varför det? Jo, därför att vi är ett icke-socialistiskt parti, och det kommer att krävas fler partier som har förmåga att skapa en majoritetspolitik för att klara de problem som Sverige har och kommer att ha under 90-talet. Då behövs alla partier, annars blir det nämligen ingen majoritet. Jag vet inte vad Allan Larsson kommer att säga, men ta inte högeralliansen på så blodigt och fullständigt allvar, för de kan inte bestämma själva.

Däremot skulle jag vilja fråga vad det är regeringen håller på med på en punkt. Vi har en livsmedelspolitisk överenskommelse, i samarbetets tecken, mellan fem partier i riksdagen. Nu går regeringen ut och säger att man skall sänka gränsskyddet. Vad är detta, om inte ett brott mot det avtal som vi har träffat och det beslut som riksdagen har fattat.

Anf. 53 CARL BILDT (m):

Fru talman! Får jag, innan jag tar mig an finansministern, bara säga till Olof Johansson, som i stort sett vädjar till kammaren att inte ta någon annan på allvar, att risken med att stå här och säga att ingen skall tas på allvar är att man slutar att ta honom på allvar. Det är faktiskt allvarliga saker som diskuteras. Att komma dragande ena dagen med en centerminoritetsregering och den andra dagen med en centerdominerad majoritetsregering leder till en del besynnerligheter i det politiska spelet. Allvar krävs nog av oss alla.

Jag vet inte om Allan Larsson har läst Kjell-Olof Feldts bok ännu. Jag förstår att man har haft mycket ont om tid i regeringen och inte har hunnit göra det. Låt mig bara återge litet av det Kjell-Olof Feldt skriver om 1980-talet. Han skriver att den tredje vägen ledde åt fel håll. Han använder uttrycket bedrägeri om det socialdemokratiska budskapet i den föregående valrörelsen. Han säger att den politik som regeringen lade på denna kammars bord så sent som i februari förra året var teoretiskt orimlig och praktiskt omöjlig.

Det är ganska förödande omdömen. De stämmer inte med skönmålaren Larssons uppvisningar nu. Han talar om sina vändpunkter. Låt oss komma ihåg att det vi har varit med om under senare år bara har varit vändpunkter. Vi hade vändpunkten på s-kongressen 1987, vändpunkten i valet 1988, vändpunkten med tvångssparandet 1989, vändpunkten med kompletteringspropositionen 1990, vändpunkten med s-kongressen 1990, vändpunkten i januari 1991 och nu har vi en vändpunkt igen.

Den enda vändpunkt som vi egentligen har sett är det faktum att arbetslösheten bara har blivit högre. Arbetslösheten har blivit högre och högre och högre och högre. Det är, som sagt, värt att notera att det inte ens i regeringens egna långsiktiga prognoser finns en antydning till en vändning av denna utveckling. Hittills under socialdemokratins under senare år har det bara vänt neråt. Det har gått neråt och neråt, och den utvecklingen ser ut att fortsätta.

Så helt kort något om den enda vägen. Det är klart att det finns andra vägar. Det går att fortsätta på den tredje vägen – ner i stupet, in i väggen, mot avgrunden och in i arbetslösheten. Visst går det! Men den politik som Europavägen innebär skapar framtidstro, som Veckans Affärer skriver. Den väg som vi har angett är den enda vägen om vi skall kunna klara av att göra Sverige till en vinnare i 1990-talets stora europeiska omvandling.

Med nuvarande skattetryck, nuvarande socialdemokratiska låsningar och nuvarande investeringsflykt från Sverige kommer Sverige att bli en förlorare i denna omvandling. Det accepterar vi inte, och det är därför som det behövs ett spårskifte i politiken. Vi kan inte möta framtiden med liknöjdhet inför någonting som faktiskt har misslyckats, dvs. 80-talets, den tredje vägens, ekonomiska politik.

Anf. 54 LARS-OVE HAGBERG (v):

Fru talman! Det är mycket glädjande att högeralliansen har formerat sig. Det var med stor förväntan som jag lyssnade på finansministern här. Nu skall det verkligen bli glasklart för alla vad det är för skillnad mellan högeralliansens och regeringens politik. Handlar det månne om bedömningen av konjunkturen, eller vad handlar det om? Handlar det om de avgörande frågor

som arbetarrörelsen har drivit under årens lopp om rättvisa, om solidaritet, om bekämpandet av arbetslösheten eller om den ekonomiska demokratin? Inte på någon av dessa punkter uppvisade finansministern någon front gentemot högeralliansen. Ja, möjligen gäller det i någon mån företagsskatterna.

Hur kan regeringen och socialdemokraterna tänka sig att den oro som finns inom arbetarrörelsens valmanskår kan dämpas när man knappt gör sig tydlig i förhållande till högeralliansen? Tydligen handlar det om ett projekt som innebär att man hoppas att marknaden skall lösa alla problem åt regeringen. Vidare tycker jag inte att man ser verkligheten. Det skall vara ett samarbete mellan arbetsgivare och löntagare, säger Allan Larsson. Men samtidigt springer man, skulle jag vilja säga, från Svenska arbetsgivareföreningen ut från alla statliga styrelser och formerar sig. Ser inte finansministern verkligheten? Vilka motåtgärder vidtas? Det är ju från det hållet som klasskampen förs. Men den borde väl föras av det parti som Allan Larsson företräder.

Finansministern presenterade också en annan allvarlig ståndpunkt. Vi skall inte ha några "fuggar" i stabiliseringsavtalen. Det gäller alltså förtjänstutvecklingsgarantin. Men var och en som hör hemma inom arbetarrörelsen eller fackföreningsrörelsen vet att just förtjänstutvecklingsgarantin var räddningen när det gällde att förhindra en ännu större lönespridning. Men det här skulle bort. Man kan fråga: Är det lönekonkurrens, dvs. låga löner, som skall rädda Sverige? Är det samma medicin som den tredje vägens devalvering innebar som skall gälla? Det skall ju vara avsevärt mindre löneökningar här i Sverige jämfört med motsvarande konkurrentländer. Jag tycker att det är en avgörande fråga. Är det alltså verkligen just detta som man hoppas på från regeringens sida? Inte ens en tillstymmelse till offensivt handlande kan ju konstateras vad gäller näringspolitiken, detta med att utnyttja det kollektiva sparatet osv. Det finns inte en rad om detta. Jag vet inte om det handlar om att hålla stånd mot högeralliansen och angrepp från det hållet eller vad det nu kan vara.

Allan Larsson sade att vi nu skall komma med i EG. Från högeralliansens sida skulle man komma med mössan i hand. Men jag undrar var Allan Larsson hade mössan i höstas då marknaden reagerade i och med att han slog till med en försämrad sjukförsäkring och en ny inflationsstrategi.

Anf. 55 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Fru talman! Lars-Ove Hagberg tycks vara djupt fästad vid inflationen. Han talar så varmt och vackert för att vi skall leva kvar i det tillstånd som har gett luft i lönekuvertet och som faktiskt missgynnat de lägst avlönade. Vi gör nu ett allvarligt försök att komma bort ifrån de krafter på marknaden som har dragit isär lönevillkoren. Vi gör ett allvarligt försök att få ner priserna. Jag tror att alla inom arbetarrörelsen sätter värde på det, dock inte Hagberg. Det är märkligt. Vad har Lars-Ove Hagberg själv att erbjuda?

Jag har rest en del i Centraleuropa under våren. Jag har sett efterverkningarna av den kommunistiska politik som ni har stått för år efter år och predikat för här i riksdagen. Res runt och se, kom tillbaka och var litet mindre uppblåst.

För att växla över till litet mjukare tonfall, till Olof Johansson: Jag tackar

för erbjudandet om medling. Jag har själv varit medlare i några sammanhang och vet att det är en viktig funktion. Jag vill som försvar för mitt lilla vänliga inlägg här säga att jag i ett års tid har deltagit i den offentliga debatten från denna position och försökt vara ganska lugn och dämpad. Jag tror att folk har uppfattat mig också som så. Men jag kan säga ifrån; jag tar inte emot vad som helst. Jag har tidigare sagt ifrån i denna talarstol, när folk utifrån har haft synpunkter på den ekonomiska politiken och mina insatser. Jag gör det också här i riksdagen.

Jag tycker att det som hände i söndags med högeralliansens program är mycket allvarligt när det gäller samarbete och relationer och inte minst när det gäller synen på Europa. 1994 skall svenska folket ta ställning till Sveriges Europapolitik. Jag ser mycket engagerat på dessa frågor. Jag har hållit på med Europafrågor sedan 1961. Jag är beredd att engagera mig mycket hårt för dem. Men det ni har gjort nu innebär att jag ser stora svårigheter att samla den opinion som är nödvändig för en positiv Europapolitik. Jag ber er därför: Sätt er ner och tänk igenom situationen – är det någonting som ni inte har kalkylerat med? Ni förstår inte vad det skulle innebära om ni skulle genomföra er politik. Medla gärna, Olof Johansson, men lyssna ordentligt på dessa argument, för jag tror att centern verkligen har anledning att fundera över detta. Centern behövs också för en positiv Europapolitik.

Så till Bengt Westerberg: Jag blev litet förvånad över häftigheten i angreppet. Jag fick kritik för att jag står upp för solidaritet. Jag skall försöka att inte angripa Bengt Westerberg på samma sätt. Jag kan förstå att Bengt Westerberg har en svår situation. För ett år sedan hade vi vårt första samtal i våra nuvarande funktioner. Det var mycket öppet och konstruktivt. Bengt Westerberg förklarade för mig att blockpolitiken var död. Jag avslöjar inga hemligheter nu därför att samma sak stod dagen efter i Dagens Nyheter. Men när det sades var det för mig överraskande. Vi kunde sedan göra upp om riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Det var viktiga beslut som vi fattade. Sedan har jag kunnat följa Bengt Westerbergs insatser i den offentliga debatten. Jag har satt stort värde på Bengt Westerbergs markeringar och klara språk när det gäller moderaterna och välfärden. Vi har haft gemensam syn. Men under de senaste sex månaderna har Bengt Westerberg hamnat i dåligt sällskap. Att bli stödparti åt moderaterna kan väl inte vara en lycklig situation för en person som Bengt Westerberg. Att bryta upp från socialliberalismen och slå följe med nyliberalismen måste förorsaka en viss vända för en person som Bengt Westerberg. Inte har den gett någon utdelning enligt väljarundersökningarna heller.

Jag kan förstå Bengt Westerbergs vända. Jag tolkar hans häftiga angrepp som ett utflöde av den osäkerhet som måste följa med att ena året göra upp med socialdemokraterna och nästa år bli stödparti åt moderaterna och samtidigt förlora väljarsympatier. Min enkla fråga är: Vart går folkpartiets väljare och var finns folkpartiet nästa år? Jag begär inte att Bengt Westerberg skall svara, blott framtiden kan ge svaret.

Så slutligen till Carl Bildt, som hänvisar till Kjell-Olof Feldt. Jag tror att om Kjell-Olof Feldt hade varit här, så hade han haft ett och annat att säga till Carl Bildt om sättet att utnyttja den redovisning som Kjell-Olof Feldt har gett, den självkritik som han står för. Jag tycker att vi skall ha en litet större

öppenhet och respekt i de offentliga samtalen och ge en person som Kjell-Olof Feldt, som dragit ett tungt lass, rätten att redovisa vad han har stått för, hur han ser på det och hur han värderar det nu, utan att använda det som politiskt slagträ. Det finns ju memoarer från moderata samlingspartiets representanter också som vi skulle kunna använda, men jag drar mig för att göra det. Jag tycker att det ligger under den värdighet som vi skall ha här i riksdagen.

Jag har bara det att säga, Carl Bildt, när jag redovisar de ekonomiska utsikterna att under det år som jag har varit med har vi fattat beslut, ofta med bred majoritet, på alla de punkter där Kjell-Olof Feldt anser det nödvändigt att fatta beslut. Därför kan jag också visa att utvecklingen ser betydligt bättre ut nu. Visst var det rätt med alla dessa beslut. Visst skulle de ge effekter, och visst ger de effekter. Låt oss se framöver. Svartmåla inte Sverige och bortse inte från allt det som vi har fattat beslut om.

Låt mig avsluta om några ord om sysselsättningen. Är det inte märkligt, Carl Bildt, att hela världen vet om att Sverige har varit mycket framgångsrikt när det gäller jobben? Hela världen vet detta, men inte Carl Bildt. Under 80-talet har sysselsättningen ökat med 320 000–330 000 arbetstillfällen. Det har varit en stor framgång. Vi har haft en i förhållande till omvärlden mycket låg arbetslöshet. Detta är också en stor framgång. Nu är vi på väg mot kärvare tider, och det är viktigt att vi gör allt som kan göras för att klara jobben. Det är viktigt för ungdomarna att de får chansen att komma in i arbetslivet, bygga på sin utbildning och komma i arbete. Det är viktigt för dem som har handikapp att det finns arbeten där deras handikapp inte är ett hinder. Det är viktigt för alla dem som nu drabbas av varsel i företagen, därför att kostnadsutvecklingen har varit för snabb under de senaste åren och vi har förlorat i konkurrenskraft. Det är därför vi satsar så hårt på ett stabiliseringsavtal, som återställer konkurrenskraften och förbättrar förutsättningarna för produktion och sysselsättning. Nu har Carl Bildt chansen att ställa upp och markera att vi har en bred front i riksdagen för att detta avtal nu skall genomföras på resten av arbetsmarknaden, att vi inte skall ha några gräddfiler. Kan Carl Bildt ställa upp och ge ett enda bidrag till den svenska ekonomins stabilisering? Nu har han chansen att ställa upp och säga att moderaterna också står bakom detta. Därmed skulle vi utöva tryck på de parter som ännu inte har ställt upp. Därför satsar vi också så hårt på arbetsmarknadspolitiken. Jag har sysslat med arbetsmarknadspolitiken i många år, och jag vet dess möjligheter och begränsningar. Vi försöker att nu hitta en ny inriktning som passar för den tid och den arbetsmarknad som vi har framför oss, med stark inriktning på utbildning och kompetenshöjning för att bygga upp 90-talets yrkeskunnande.

Vi kan se en klar vändpunkt också framför oss på arbetsmarknaden. Det finns redovisat i underlaget, och Carl Bildt kan säkert läsa innantill så jag skall inte rabbla upp några siffror. Vi skall med dessa insatser klara sysselsättningen och bekämpa arbetslösheten. Men vad har Carl Bildt att erbjuda? Hur har det gått i de länder där Carl Bildts politik har tillämpats? Se hur det är i Storbritannien. Där har de nyliberala idéerna praktiserats i tio år, med massarbetslöshet som följd. Svara mig på min sista fråga till Carl Bildt: Vad

är det som gör att den politik som ni vill föra ger massarbetslöshet i Storbritannien men skulle ge full sysselsättning i Sverige?

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

Anf. 56 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om de debattregler som gäller.

Remissdebatt

Anf. 57 BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag får tacka i all ödmjukhet för finansministerns omtanke om min person. Låt mig gärna förklara vad socialliberalismen är för någonting. Det är att skapa resurser för att vi skall kunna få möjligheter att visa solidaritet med de människor som behöver vårt stöd. Jag skall gärna erkänna – det har jag gjort tidigare från denna talarstol – att jag haft ett visst hopp om att socialdemokraterna skulle kunna åtminstone till stora delar medverka till en sådan politik. Men när jag nu sitter med facit i handen och ser vad ni har åstadkommit under den här mandatperioden, måste jag konstatera att det inte är sådan politik. Vi har ingen tillväxt. De resurser som vi behöver för att visa solidaritet med människor finns inte. Det blev knappast någon tillväxt alls förra året. Allan Larsson tror t.o.m. att produktionen i år kommer att minska. Hur det blir nästa år vet vi inte, men en mycket svag tillväxt blir det, en väsentligt sämre tillväxt än i de länder som vi jämför oss med i den industrialiserade delen av världen.

Vilka är konsekvenserna av denna misslyckade politik? Strax före jul, som en liten extra julkapp, skärpte regeringen flyktingpolitiken, vilket gör att i dag kanske bara hälften så många asylsökande som tidigare får stanna i Sverige. Människor med klara skyddsbehov skickas tillbaka till sina hemländer. Vad har hänt med u-landsbiståndet? Ni har skurit ner biståndet med 1 miljard kronor under de senaste budgetåren. Vad händer när vi för fram förslag om förbättringar för människor i Sverige som är i stort behov av vårt stöd, människor som tillhör det glömda Sverige, handikappade och andra? Jo, då säger socialdemokraterna nej. Ni gör det i förening med andra partier i denna kammare. Men vi är helt övertygade om att skall vi kunna få gehör för dessa insatser av solidaritet med människor som behöver vårt stöd, behöver vi också en politik för att skapa resurser. Socialdemokraterna har visat sig oförmögna att föra sådan politik. Däremot har vi upptäckt i våra diskussioner med moderaterna att vi kan enas mycket långt när det gäller den ekonomiska politiken.

Till det viktiga hör att ge Sverige möjligheter att utnyttja de tillväxtchanser som ligger i internationaliseringen, i den europeiska integrationen osv. Men då måste vi vara beredda att se till att vi kan få den nödvändiga konkurrenskraften när vi skall slåss med länderna i Europa för att öka tillväxten i Sverige, för att företagen skall våga göra investeringar i Sverige och se till att det finns jobb i Sverige, för att de skall slippa köpa upp företag i Europa och förlägga investeringar och produktion där nere. Men detta har inte socialdemokraterna klarat av. Därför behövs en politikomläggning i Sverige för att vi skall få utrymme att föra socialliberal politik, att i praktiken visa den solidaritet som ni så skamligt har försummat under de senaste åren.

Anf. 58 CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag skall försöka att hålla mig till debattreglerna, även om det är svårt när det är så ensidigt som det förefaller att bli.

Detta är en vattendelardebatt i två avseenden. För det första säger finansminister Allan Larsson att han ser sin roll som att litet höjd över det partipolitiska meddela sanningar och säga sin mening. Det har han gjort. För detta har han delvis vunnit respekt i olika läger, också utanför det socialdemokratiska. Jag uttalade mig i den riktningen i inledningen av denna debatt. Men nu ser vi den nya rollen, vänsterpopulisten Larsson. Vi såg den först i söndags när han började hojta om Maggie och social nedrustning. Han förföll i en gammaldags klasskamp retorik som i grunden är honom djup ovärdig.

Vi vet emellertid hur det går, och hur det gick med Feldt. Han försökte att hålla sig till den ekonomiska sakens saklighet så länge det gick. Sedan kom valrörelsen. I sin bok beskriver han – jag ber om ursäkt för att jag nämner det – hur valfebern tog över. Ändamålet helgade medlen. Vänsterpopulismen svepte bort den ekonomiska sakkunskapen. Det är en ny och sämre Allan Larsson vi nu ser, och det beklagar jag.

Förtig inte Feldts bok! Det är den största otjänst som ni kan göra er själva. Skall hans bok göra någon nytta, skall den läsas och diskuteras också av socialdemokrater. Om ni säger att ni inte läser den, är det inte sant. Ni ligger förmodligen allihop där hemma och läser den under täcket i sängen på nätterna, därför att ni är så nyfikna. Men det vågar ni inte erkänna, för då skulle ni tvingas att kommentera den. Läs boken och våga diskutera den!

Den tredje vägen ledde åt fel håll, mot stup, avgrund, vägg eller vart den nu ledde till. Verkligheten avspeglar sig ju i sysselsättningssiffrorna och den verkligheten kommer ni inte ifrån. Feldts bok beskriver hur ni faktiskt förde Sverige in i denna besvärliga situation. Förtig inte Feldts bok, inte minst för er egen skull!

Så till Europafrågan. Det är det andra hänseendet i vilket detta är en vattendelardebatt. I det som Allan Larsson säger ligger det indirekta hotet att en socialdemokrati i opposition skall svänga i Europapolitiken och börja sabotera förhandlingarna. Så sade han inte riktigt, men det var vad han antydde. Detta är kanske inte förvånande, om man känner denna socialdemokratis förmåga att hemfalla till opportunism, tillfällighet och kortsiktighet.

Jag beklagar att denna första svala till en socialdemokratisk omsvängning, för den händelse att socialdemokraterna skulle hamna i opposition, kom från Allan Larsson. Jag kan bekräfta att han under decennier har sysslat med Europapolitik på ett seriöst och respektingivande sätt. Nu var det från Allan Larsson som den första stormsvalan kom. Det var synd för Sverige.

Anf. 59 LARS-OVE HAGBERG (v):

Fru talman! Apropå uppblåst är vi i riksdagen inte några medarbetare till någon generaldirektör. Vi är självständiga personer som uttrycker våra åsikter. Det är klart att man inte vet vad som händer i riksdagen om man sitter på en annan stol, vid sidan av politiken. Men den politik som Allan Larsson står för har jag och mitt parti aldrig företrätt i denna kammare. Så nu kan vi stryka ett streck över det här.

Jag vill komma tillbaka till sakfrågorna. Hur är det med inflationen? Ingen

annan än den som drabbas av inflationen kan hata den så starkt. Men man kan inte säga att man bekämpar inflationen, samtidigt som man vill öka lönespridningen. Det är faktiskt kontentan av den politik som har förts under 80-talet, en politik vars resultat nu börjar utgöra ett hot.

Vilka är de som är välbeställda och har möjlighet att ta för sig? Jo, det är de som är attraktiva på marknaden, de högavlönade. Det här systemet öppnar för sådana möjligheter, och det är det som jag varnar för, Allan Larsson. Detta ökar inflationen. Allan Larsson har inte monopol på att bekämpa den.

Varför inte i stället föra en rättvis skattepolitik? Då skulle den totala lönebildningen se ut på ett helt annat sätt. De stora kollektiven skulle ha mycket lättare att sluta avtal som ligger på rimliga nivåer i stället för att syssla med marginalskattesänkningar. Därigenom har lönespridningen och inkomstklyftorna ökat.

När det gäller högeralliansen är jag återigen besviken. Jag trodde att Allan Larsson verkligen skulle ta chansen och visa att sociademokratin befinner sig på ett långt avstånd från denna högerallians. Men jag kan ännu inte höra några politiska ståndpunkter från arbetarrörelsen, som visar att Allan Larsson har en direkt motsatsställning gentemot högeralliansen. Det handlar om marknaden, men det är fortfarande enbart retorik. Jag hoppas att Allan Larsson i sitt nästa inlägg klart och entydigt kan klargöra sin position.

Men om man har andra ambitioner i fråga om skattetrycket än dem som högeralliansen har, andra ståndpunkter när det gäller karensdagar – man tasade ju på det området redan i höstas – eller om man har andra ambitioner beträffande bostadssubventionerna, varför i Herrans namn börjar man redan nu att tafs på bostadsfinansieringssystemet och minska moms-kompensationen? Varför? Är man inte inne på ungefär samma väg, den blå vägen, med den skillnaden att det inte skall gå lika snabbt?

Anf. 60 CLAES ROXBERGH (mp):

Fru talman! Det är uppenbart att detta är en vattendelardebatt eller en vägvalsdebatt. Det finns ett antal alternativ till benämningar, t.ex. vattenvägar eller vanliga vägar. Det finns också den tredje vägen, men nu säger alla att den inte bar åt rätt håll. Här har någon byggt en ny väg som kallas högeralliansens Europaväg. Det finns ytterligare en väg som regeringen och Allan Larsson har byggt, propositionens väg. Man frågar sig: Vart leder dessa vägar? Vilket samhälle leder de till? Hur nära varandra går dessa vägar?

Vi i miljöpartiet anser att det egentligen bara finns en väg, miljövägen, som klarar att kombinera både de ekologiska och de ekonomiska målen. Det är bara denna väg som klarar att utveckla samhället både inom ekologiska ramar och inom sunda ekonomiska ramar. Det är den vägen vi bör välja.

Anf. 61 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag väntade till sist för att Allan Larsson inte skulle ha möjlighet att glömma bort mina frågor. Jag upprepar dem: Anser Allan Larsson att man nu är beredd att tänka om när det gäller sänkt matmoms, från nej till tveghägsenhet fram till ett ja? Vad har Allan Larsson att säga om en sänkning av gränsskyddet beträffande jordbruksprodukter? I ljuset av GATT, brukar Allan Larsson skriva i finansplanerna, men där har ju ljuset mest

flämtat. Varför har inte socialdemokratin uppfattat det, utan förordar i stället ensamteater på detta område?

När jag kritiserade Allan Larsson för att han ägnade tid åt högeralliansen, gjorde jag det med bästa avsikt, men då reagerade Carl Bildt. Jag ber naturligtvis om ursäkt för att jag trampade på en öm tå som jag inte ens siktade på. Antingen var den så öm att den ändå reagerade eller också råkade jag träffa den.

Det är dock en sak som jag vill göra alldeles klar. Jag tar Carl Bildt på allvar, i synnerhet när han talar om politikens innehåll. Däremot beslutar inte minoritetsregeringar på egen hand, och det är en väldigt viktig distinktion. Jag har på fullaste allvar noterat att vi numera inte längre är överens om familjepolitiken. Först faller ett område, sedan faller nästa. Jag konstaterar bara att jag noterat de politiska förändringarna på scengolvet under senare tid – Carl Bildt kallade det ju för ett spel.

Det är viktigt att vara medveten om det stora ansvar som vi alla har när det gäller Europapolitiken. Det innebär bl.a. att en medlemskapsansökan naturligtvis inte är detsamma som medlemskap. Varför? Jo, det handlar om demokrati. Det handlar om att seriöst vara beredd att lyssna på och delta i en debatt och tillmäta människor möjlighet att avgöra om man skall ha en folkomröstning. Det är klart att jag också är medveten om att till demokratiens villkor hör också att debatten till sist påverkar människors ställningstaganden. Därför finns det anledning att inte kräva sin egen politik för att vara med i Europa.

Till sist vill jag bara säga att jag har försökt framhålla en del saker som andra inte har talat så mycket om – god miljö, rättvis fördelning och regional balans. Dessutom har jag, liksom andra, talat om full sysselsättning. Allt detta är viktiga centerkrav.

Anf. 62 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Med anledning av vad Olof Johansson sade får jag erinra om att det inte är fråga om repliker utan anföranden. Därvid är det inte någon begränsning av antalet anföranden.

Anf. 63 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Fru talman! Lars-Ove Hagbergs inlägg gör mig något konfunderad. Jag undrar var han har varit när vi har haft debatten här i kammaren mellan regeringen och högeralliansen. Han är alldeles främmande för de redovisningar som vi har gjort och de preciseringar som ligger i detta. Jag har inte någon anledning att i övrigt kommentera Lars-Ove Hagbergs yttranden.

Till Olof Johansson vill jag säga att jag har varit fullt upptagen med arbetet med kompletteringspropositionen, presentationen i går och debatten i dag. Jag har därför ännu inte haft tillfälle att gå igenom den fråga som Olof Johansson aktualiserade och som gäller hur den tillfälliga momshöjningen skall avvecklas, för att uttrycka mig mycket precist. Jag får förhoppningsvis tillfälle att under de närmaste dagarna ägna mig åt den frågan.

Vi skall så småningom för riksdagen redovisa frågan om gränsskyddet. Jag har inte anledning att ge något ytterligare besked i denna fråga. Jordbruksministern kommer till riksdagen med det förslag som vi har på den punkten.

Bengt Westerberg, vi har samma uppfattning om vikten av tillväxt för att vi skall kunna klara åtaganden i samhället när det gäller olika grupper och för att kunna ha en fast grund för solidariteten. Kom då ihåg att det 80-tal som ni från högeralliansen så ofta förtalar innebar att vi hade en snabbare tillväxt än vi hade under de borgerliga åren. Vi har nu ett problem som vi delar med flera andra länder. Internationellt är faktiskt detta år mycket dåligt. Canada, USA, Storbritannien och Finland har nolltillväxt eller minskande produktion. Vi är påverkade av, förutom det internationella förhållandet, att vi har haft en för snabb kostnadsutveckling under slutet av 80-talet. Jag har genom arbetet med stabiliseringsavtalet och finanspolitiken och alla insatser i samband med den försökt ägna mig åt att vi skall komma ur detta och lägga grunden till en stabilare ekonomi och därmed en ny tillväxt.

Bengt Westerberg borde ge mig ett erkännande på den punkten i stället för att kritisera mig. Det är också detta som är skälet till att vi vill satsa framöver, visa upp ett perspektiv och samla krafterna – löntagare, näringsliv och samhälle – i en ansträngning att åstadkomma en snabbare tillväxt än den som man får om man bara har 80-talslunken. Det är just för att klara dessa viktiga frågor om solidariteten, tryggheten och rättvisan i samhället som vi har lagt fram detta. Det är det som är syftet.

Jag hade inte tänkt ställa några frågor, eftersom jag inte är helt på det klara med debattordningen. Men eftersom Bengt Westerberg har begärt ordet skall jag ställa en fråga. Hur skall Bengt Westerberg få plats med biståndet, insatserna för flyktingar och andra insatser i det program som folkpartiet liberalerna har åstadkommit tillsammans med moderaterna? Era motiver gick ju i helt olika riktningar. Har Carl Bildt fått underkasta sig Bengt Westerberg på dessa punkter, eller är det tvärtom?

Till Carl Bildt, som nu kritiserar mig för att jag talar om vad jag tycker och svarar på den kritik som jag får, vill jag säga följande. Jag vet inte om det är någon debattordning här i riksdagen som innebär att det är bara Carl Bildt som i och utanför riksdagshuset skall anklaga regeringen och kritisera mig. Jag bör rimligen ha en chans att få svara. Jag hoppas att vi är överens om det.

Jag har sagt en sak här som jag har tänkt igenom mycket noga. Jag har under det här året rest och träffat kolleger i Europa, och jag har träffat flera av mina kolleger i EG-länderna. Jag har tänkt igenom de kommande tre årens politik ganska noga. Det är därför som jag i dag har sagt att med den politik som ni presenterade i söndags, som innebär ett byte av modell, är det inte den svenska modellen som ni står upp för, utan det är något annat. Det kommer ni inte att kunna få folkets stöd för om ni skall använda EG som ett sätt att åstadkomma den förändringen. Det är det som är det allvarliga och som innebär att er Europapolitik är en återvändsgränd. Tänk om, ta litet tid på er, och spela inte bort det mycket viktiga som vi har framför oss om Europapolitiken! Det är för viktigt för att hanteras på det sättet.

Anf. 64 CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag noterade åtminstone tillfälligt att finansministern höll tillbaka vänsterpopulismen. Den tidigare rollgestaltningen var faktiskt inte riktigt trovärdig.

Eftersom detta är en viktig vattendelardebatt vill jag ta upp frågan om vägen in i det europeiska samarbetet. Jag har under många år talat mycket om Europavägen och de nya möjligheter för Sverige som ligger i att vi nu, efter att ha brutit ner framför allt socialdemokratins motstånd i Sverige – så har det nämligen varit, och det vet finansministern – kan komma in i detta samarbete med alla de möjligheter som det innebär. Men det är ett öppnare Europa med valfrihet och konkurrens, där vi måste bedriva vad jag inledningsvis kallade fördelningspolitik. Och det är min fasta övertygelse att med dagens socialdemokratiska strukturer, t.ex. det höga skattetrycket, är risken mycket stor att Sverige kommer att tillhöra förlorarna i detta nya Europa.

Jag talade om vikten av att vi, när vi går in i EG och börjar anpassa vår politik efter detta faktum – det måste vi göra – är beredda att göra t.ex. de förändringar av vår utrikes- och säkerhetspolitik som krävs. Detta var det inte många som insåg vikten av för bara något halvår sedan. Nu sitter partiledarna faktiskt ner och för diskussioner vecka efter vecka om hur detta skall ske. Och jag hoppas att vi kommer fram till enighet på den punkten. Men på exakt samma sätt kommer det att bli på många av de områden som Allan Larsson i dag har ansvaret för. Det kommer inte att gå att ha kvar det skyhöga svenska skattetrycket i det framtida mer integrerade Europa. Det är bara så. Det går inte. Skattetrycket måste ned.

Allan Larsson vet förmodligen, även om valrörelsen förhindrar honom att säga det, att vi måste sänka de generella momssatserna på det sätt som vi säger i En ny start för Sverige. Det är den enda vägen. Allan Larsson vet sannolikt, det kommer säkert att stå i hans memoarer i alla fall att han visste det också under denna debatt, att kapitalskatterna ligger på en för hög nivå. Vi måste få ned bl.a. en del av de skatter som han i sitt vänsterpopulistiska inlägg stod och sade var en förutsättning för svensk välfärd. Aktieomsättningskatten är ingen förutsättning för svensk välfärd. Den är ett hot mot Sveriges finansiella styrka. Och det måste vi avskaffa. Så är det också med nivån på våra löneskatter. De är för höga.

Om vi håller på på detta sätt är den enda effekten i ett integrerat Europa att vi ser till att investeringar, jobb och tillväxt hamnar i andra länder. Var sitter vi då? Jo, då kommer den person som är Allan Larssons sentida efterträdare – jag tänker då på den som är ansvarig för arbetsmarknadspolitiken – att få väldigt mycket att göra. Om vi försöker att gå in i EG utan att genomföra de förändringar av vår ekonomi som Bengt Westerberg och jag har talat om, låser vi nämligen detta land i ekonomisk nedgång, industriell utarmning och långtidsarbetslöshet, som Allan Larsson inte kan acceptera socialt, och som jag inte kan acceptera socialt, och som ingen i denna kammare kan acceptera. Europavägen ställer krav på oss. Det måste vi inse. Att förtiga det är vänsterpopulism och ingenting annat.

Anf. 65 BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Svaret på Allan Larssons fråga är naturligtvis att den som sätter stor vikt vid de solidaritetsfrågor som jag har talat om bara har ett alternativ när det blir val i höst, och det är folkpartiet liberalerna. Den personen kan ju inte gärna stödja Allan Larsson och hans parti som har medverkat till den politik som vi är så kritiska mot. Som en protest mot den politiken –

sättet att se på handikappade, människor som mottar svenskt bistånd och flyktingar – bör man rösta på folkpartiet liberalerna.

Allan Larsson har vid flera tillfällen här i talarstolen sagt – och han skrev i en artikel i Aftonbladet i går – att det program som vi har lagt fram skulle innebära social nedrustning. Men varken under de 50 minuter som Allan Larsson har talat nu eller i artikeln i går finns det något exempel på vad det är i vårt program som är social nedrustning. Eftersom det som ni från socialdemokraternas sida betecknar som social nedrustning brukar förebåda vad ni tänker föreslå något år senare, skulle det vara intressant att höra exakt vad det är i vårt program som enligt Allan Larsson är social nedrustning. Är det sänkt moms som är social nedrustning, eller är det något av de andra förslagen som är social nedrustning?

Allan Larssons inlägg föranleder två frågor. För det första: Allan Larsson beskrev nyss hur vi hade träffats för ungefär ett år sedan och gjort upp om ett stabiliseringspolitiskt paket. Jag håller med om att det var ett bra paket. Det är en viktig orsak till att vi kan se en långsammare inflationsutveckling i Sverige och till att vi ser ut att få ett hyggligt avtal på arbetsmarknaden. I den överenskommelse som vi träffade ingick att vi tillfälligt höjde mervärdesskatten under ett och ett halvt år, och att den skulle avvecklas vid årsskiftet 1991–1992. Nu svävar Allan Larsson på målet på den punkten. Får jag tolka det så att Allan Larsson går och funderar på att bryta överenskommelsen – om han nu sitter kvar i den positionen – dvs. att inte återgå till den gamla mervärdesskattesatsen utan att göra något annat med pengarna? Det skulle jag vilja ha besked om.

För det andra: Allan Larsson har, som Carl Bildt också varit inne på, i flera inlägg antytt att socialdemokraterna, om de skulle förlora regeringsmakten, är beredda att bryta med den Europapolitik som vi nu tillsammans håller på att utforma. Jag måste be Allan Larsson om ett alldeles klart och tydligt svar på denna punkt. Kommer socialdemokraterna att gå ifrån tanken på ett svenskt medlemskap i EG om ni skulle förlora valet i höst? Är det det Allan Larsson försöker säga till oss – även om det är insvept i dimridåer – eller hur skall vi tolka Allan Larssons inlägg i dagens debatt?

Anf. 66 LARS-OVE HAGBERG (v):

Fru talman! Vi får ju anledning att återkomma till den här kompletteringspropositionens innehåll senare. Jag kanske inte är fullständigt lyhörd och kanske inte har den rätta känslan för valörerna i de ord som sägs här, men nog måste det vara oerhört svårt för arbetarrörelsens väljare att, i de frågor som varit uppe, märka någon kvalitativ skillnad i förhållande till högeralliansen. Det är mycket klart. Om inte skillnaderna blir tydligare är jag fullständigt övertygad om att det blir en ordentlig valförlust för socialdemokratin, vilket jag inte önskar men ser framför mig som något som kan bli verklighet. Inte på en enda punkt har finansministern lyckats profilera sig när det gäller de s.k. klassiska värderingar som arbetarrörelsen har. När det gäller sysselsättningen skryter man om den och säger att det här finns avgörande skillnader. Men man visar i sin prognos för nästa år att 2,8 % kommer att vara arbetslösa. Statsministern har sagt att det blir under 3 %; för hur lång tid är ganska obestämt. Men varför dessa 3 %? När kommer åtgärderna för att se

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

Remissdebatt

till att de är i arbete? Varför skall vi över huvud taget tillåta att någon är arbetslös? Det måste ju vara den avgörande frågan.

Finansministern kan väl, om han har något ytterligare inlägg, svara på frågan: Hur blir det med moms på maten? Skall man ta bort den nu, eller skall man låta den rättvisereformen få vila återigen? Det vore synd.

Jag ställde några frågor om EG och om på vilket sätt regeringen tänkte gå in i EG. Carl Bildt kanske ställde detta på sin spets. Har nu Carl Bildt alldeles rätt när det gäller EG? Är det så att vi måste anpassa oss med skattetryck, kapital, skatter, arbetsgivaravgifter, eller har Allan Larsson en annan uppfattning? I så fall bör den redovisas mycket klart. Jag har i mycket färskt minne höstens underkastelse under den marknad som framför allt har sitt fäste i EG. Man skyndade sig att försämla sjukförsäkringen, man lade om huvudmål för politiken. Det vore mycket klagande för EG-debattens fortsättning att få veta om Carl Bildt har rätt eller om regeringen har en annan uppfattning.

Anf. 67 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill be Allan Larsson att inte tänka för länge på svaren på de frågor jag ställde; då kan det bli för sent.

Jag vill också säga att det inte är någon tillfällighet att vi mycket hårt markerar fördelningspolitiken och en rättvisare fördelnings betydelse. Det har nämligen att göra med den Europaväg som Carl Bildt håller på att bygga – med fri hastighet och mycket utsläpp, där man blir överkörd om man står i vägen, där man inte har någonting att säga till om. Vi anser därför att det är viktigt att vi markerar att vi har en egen politik – en egen generell välfärdspolitik och en uppfattning om hur fördelningspolitiken skall skötas också i framtiden.

Därför tycker jag att det är bra att man för den här debatten. Jag vill gärna ta Allan Larsson i försvar på den punkten. Debatten som sådan är inte oväsentlig för de beslut vi kommer fram till. Det är alltid så i en demokrati, att debatten skall påverka de beslut som man slutligt tar – och de ligger framför oss.

Anf. 68 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att de två inlägg vi har lyssnat på, från Carl Bildt och Bengt Westerberg, är mycket intressanta. De gav en belysning av högeralliansens politik. Vad var det Bengt Westerberg talade om? Jo, utgifter; ytterligare utgifter utöver dem vi har. Vad talade Carl Bildt om? Jo, skattesänkningar och skattesänkningar och skattesänkningar.

Hur skall det gå ihop? Jag kan inte se att ni efter den här debatten är trovärdiga i någon av de delarna. Bengt Westerbergs trovärdighet när det gäller solidaritet försvinner i de stora svarta hål som Carl Bildt skapar med sina uttalanden om skattesänkning. Och omvänt: Om Bengt Westerberg skall hävda sina uppfattningar och om vi skall ta dem på allvar, vad blir det då kvar av Carl Bildts uttalanden? Jag hade inte väntat mig att ni skulle vara så avslöjande som ni var vid det här tillfället. Men ni får kanske sätta i gång era seminarier igen och se till att ni kan lappa ihop sprickan och ge ett besked om vad det är som gäller. Den här debatten kommer ni inte undan, den

kommer att föras. Och vi skall se till att väljarna får klarhet om vad det här innebär. Det är stora, viktiga värden som står på spel de kommande åren, och vi måste veta vad det är ni håller på med.

Detta är särskilt viktigt med tanke på Europafrågan, och nu har både Carl Bildt och Bengt Westerberg tagit upp den. Jag är starkt engagerad i Europafrågan, och jag kan försäkra Bengt Westerberg och Carl Bildt att en socialdemokratisk regering kommer att spanna alla krafter för att klara en bra uppgörelse på det här området.

Men jag har försökt beskriva det problem som landet – och en regering som ni leder – skulle hamna i. Ni har ett trovärdighetsproblem när ni skall gå ut till de svenska väljarna och säga: Nu skall vi åstadkomma ett medlemskap i EG, men för att göra det skall vi ge upp den svenska modellen. Det var nämligen det som var innebörden i Carl Bildts uttalanden om att vi här måste underminera grunden för den solidaritet och välfärd som Bengt Westerberg talar så väl om.

Det är det som är ert problem. Men det finns ett mycket enkelt sätt att lösa detta problem, och det är att se till att det i valet blir en sådan utgång att vi inte behöver besvara er med att ni skall uppträda med ert trovärdighetsproblem i den här frågan.

Anf. 69 CARL BILDT (m):

Fru talman! På en punkt har finansministern rätt, och det är att folkpartiet liberalerna och moderaterna har olika uppfattningar om nivån på biståndsanslaget. Det är med förlov sagt en tämligen marginell fråga ekonomiskt i det stora sammanhang som vi nu diskuterar.

Det finns två frågor som finansministern hela tiden smiter undan. Den ena är – och Bengt Westerberg återkommer säkert till den: Vad är det som är den sociala nedrustningen i En ny start för Sverige? Ge oss de konkreta exemplen, så får vi höra. Jag tror egentligen att Allan Larsson inser – den s.k. kanslihushögern utmärks ju inte av brist på insikter – att i stort sett allt det som vi säger måste göras under de kommande åren.

Så den andra frågan: Tror Allan Larsson verkligen att Sverige kan gå in i det europeiska samarbetet med dagens höga moms nivåer, med dagens extremt höga kapitalskatter, och långsiktigt med dagens extremt höga skatetryck? Är det verkligen en moms nivå på 25 % som är den svenska modellen som skall bibehållas? Inser han inte att om vi skall värna välfärden och bli en vinnare i det nya Europa, måste vi sänka skatterna? Då får vi tillväxt, då får vi jobb. Annars låser vi in oss i arbetslösheten.

Jag måste säga, fru talman, att jag är något förvånad – men vänsterpopulismen skördar ju sina offer – över den brist på långsiktig Europavision också när det gäller att förändra vårt eget samhälle för att vi skall bli en vinnare i Europa, som utmärker Allan Larssons uttalanden.

Det blir tydligare för varje gång som Allan Larsson begär ordet att han hotar med att en socialdemokrati i opposition kommer att vända i Europafrågan. Jag tror kanske inte att man kommer att vända i principfrågan – att Sverige bör bli medlem. Men det ligger implicit i allt det som Allan Larsson säger, att skulle socialdemokratin vara i opposition, så kommer han att motätta sig förhandlingsresultaten. Det förvånar mig egentligen inte, för så har

vi sett socialdemokratiska partier göra i andra länder. Den historiska erfarenheten i Europa är ju att den europeiska integrationen har skapats av liberaler, konservativa och kristdemokrater. Socialdemokrater har ofta stretat emot. Sedan har de så småningom sett att detta är framtidsvägen. Men när nya länder har sökt sig till denna nya framtidsmodell, så är det socialdemokratins interna tumult som har varit den främsta bromskraften i de olika länderna.

Det är socialdemokratin som bromsat svensk Europadebatt under de senaste åren. Nu är ni med ett tag. Det är bra, och jag hoppas att vi skall kunna cementera den enigheten. Men i det som Allan Larsson säger ligger de oroväckande signalerna om att den svenska socialdemokratin blir som brittiska labour – söndrad på grund av att den inte har någon egen politik ens i Europafrågan.

Anf. 70 BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Det senaste konstaterandet som Carl Bildt gjorde måste jag dess värre instämma i. Jag tycker att det är ett oroande besked som Allan Larsson har gett i Europafrågan i dag. Om socialdemokraterna sitter kvar i regeringen är man beredd att fullfölja Europapolitiken, men skulle väljarna inte ge er förnyat förtroende kommer man att ompröva Europapolitiken. På något annat sätt kan vi inte tolka Allan Larssons inlägg i dag. Det visar ju att övertygelsen inte är så djup som man möjligen kunde ha hoppats.

Om vi får väljarnas förtroende att regera Sverige, så är det ju inte vi som har problem med väljarna, utan det är socialdemokraterna som har det problemet.

Vi skall se till att Sverige blir medlem i EG, helst så snabbt som möjligt och till 1995; det är vårt mål. Jag beklagar om socialdemokraterna inte vill vara med på den vägen.

Jag frågade Allan Larsson om mervärdeskatten, och om Allan Larsson håller överenskommelser eller inte. Och med anledning av att finansministern svävade på målet alldeles nyss, frågar jag: Hur blir det med mervärdeskatten om Allan Larsson sitter kvar och regerar efter valet i höst? Kommer den tillfälliga skattehöjningen att gå tillbaka vid årsskiftet, eller funderar Allan Larsson på att bryta också den överenskommelsen? Jag skulle vilja ha ett klart besked på den punkten.

Till sist: Allan Larsson antydde att det skulle finnas ett slags motsättning mellan solidaritet och skattesänkningar. Men Allan Larsson skriver ju själv i sin finansplan att det är angeläget med skattesänkningar, och kliver upp här i talarstolen och anser sig vara något slags företrädare för solidariteten med svaga grupper.

Då frågar jag: Hur går den politiken ihop inom Allan Larsson själv? Vi skall nog klara ut det här. Vi har en politik för tillväxt som kommer att ge oss resurser att satsa på mer åtgärder för u-länder, för flyktingar och för handikappade. Men Allan Larsson ser en omöjlig målkonflikt mellan att sänka skatten och att vara solidarisk. Skall vi uppfatta det så att Allan Larsson går och funderar på att välja ett av dessa mål och bara försöka nå det? Vilket mål blir det i så fall? Blir det sänkta skatter eller solidaritet? Är beskedet att det som står i finansplanen om sänkta skatter aldrig kommer att förverkligas,

om man skall visa solidaritet? Eller är beskedet att finansplanens mål om skattesänkningar skall nås, men vi bryr oss inte om biståndet, flyktingarna och de handikappade? Också på den punkten vore det intressant att nu, i debattens absoluta slutskede, få ett klart besked från Allan Larsson.

Prot. 1990/91:101

24 april 1991

Remissdebatt

Anf. 71 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Fru talman! Carl Bildt har förklarat att folkpartiet och moderaterna har olika uppfattningar i en sakfråga, nämligen nivån på biståndet. Är det den enda, eller är det fler frågor där det finns skillnader kvar?

När det gäller social nedrustning vill jag säga att det har varit en attack mot mycket av det välfärdssamhälle som vi har byggt upp. En som har bidragit till att visa på moderaternas avsikt har just varit Bengt Westerberg. Jag sade tidigare att jag håller Bengt Westerberg räkning för de inlägg han har gjort i debatten på den punkten.

Nu har ni gått ut med ett program som väldigt mycket liknar det som moderaterna tidigare har redovisat. Skall ni åstadkomma de utgiftsnedskärningar som svarar mot löftena om skattesänkningar, så måste det väl träffa någon utgiftspost i budgeten. Jag har ägnat en del tid åt att gå igenom detta, och jag vet hur pass svårt det är att åstadkomma besparingar som inte får besvärande effekter ur fördelningssynpunkt.

Den bild ni ger, när ni går ut och säger att nu blir det stora sänkningar i skattetrycket, måste väl rimligen innebära att ni träffar viktiga delar i välfärdspolitiken. När ni har gått ut och presenterat den bilden, har jag sagt mig: Hur skall ni kunna klara de här viktiga uppgifterna som vi har framöver, åtagandena mot olika grupper – när det gäller vården, pensionärerna, barnfamiljerna? Jag ställer frågan, men jag kan inte se något svar. Det finns en oförenlighet i detta, och era budskap hänger inte ihop.

Vi har en överenskommelse om en tillfällig höjning av momsen, Bengt Westerberg. Den innebär, som jag ser det, att momsen från årsskiftet skall sänkas med 8,9 miljarder kronor.

När det gäller Europapolitiken vill jag bestämt protestera mot den beskrivning ni har gett av vad jag sagt. Det är inte sant det ni säger, och det vet ni. Vad jag har sagt är att vi socialdemokrater och jag personligen är starkt engagerade i denna fråga, och vi kommer att verka för detta.

Jag har beskrivit ett opinionsmässigt problem som ni kommer att få inom era partier och som vi kommer att ha i vårt parti. Om det är ni som skall regera och föra förhandlingarna och samtidigt säga att vi i Sverige nu måste göra oss av med viktiga delar av välfärden, kommer inte människorna att acceptera det. De kommer att tro att det är Europa som tvingar oss att göra detta. Det är precis som Carl Bildt sade: Här finns mycket som vi måste göra oss av med. Det är detta problem som gör att ni måste tänka efter.

Ta min uppmaning att tänka efter som ett gott råd och inte som ett uttryck för att vi socialdemokrater inte står fast. Ni kommer att få ett opinionsmässigt problem i samtliga partier om ni skulle få regeringsmakten och skulle föra förhandlingarna. Jag menar därför, fru talman, att den som vill ha en positiv Europapolitik skall se till att socialdemokraterna kan föra dessa förhandlingarna under de kommande åren.

Anf. 72 CARL BILDT (m):

Fru talman! Man blir mer och mer mystifierad över det finansministern säger. Det är uppenbart att han har gett sig ut på litet tunnare is än som var avsikten och vad han kanske klarar av.

Först till den sociala nedrustningen. Jag kan konstatera att det av de stora anklagelserna bara blev tomma ord. Finansministern kunde inte ge ett enda exempel på något i vårt program som kan beskrivas som social nedrustning. Tala om att det blev en såpbubbla av det hela, finansministern!

Så till Europapolitiken. Det viktiga i Europapolitiken är att visa ledarskap, att gå ut och ärligt och uppriktigt säga som det är. Det är därför som jag försöker få finansminister Allan Larsson att kanske antyda att han vet hur det är. Han kan inte rimligen tro att det är möjligt att föra Sverige in i detta europeiska samarbete med extremt höga skattesatser för moms, på kapital, på företagande och för löneskatter på det sätt som vi har i dag. Han borde veta att detta driver investeringar, arbeten och tillväxt ut ur Sverige. Det är en felaktig fördelningspolitik ur det europeiska perspektivet.

Vilken är då den ärliga, framsynta politiska hanteringen av detta förhållande, Allan Larsson? Jo, det är att gå ut och säga detta. Men det som har utmärkt er socialdemokrater under detta senaste decennium är att ni aldrig har haft modet att tala om sanningen. Ni har stått i valrörelse efter valrörelse och sagt: Skär man ner ersättningsnivån i sjukförsäkringen hotas välfärden. Denna vänsterpopulism har sedan skapat oerhörda interna problem för er när ni tvingas att genomföra detta. Alla dessa dagar av strider som ligger bakom er på grund av att ni inte har varit ärliga nog att tala sanning!

Var nu ärliga nog att tala sanning också om de krav som Europapolitiken ställer på oss! Vi kommer att tvingas sänka och måste sänka skattetrycket. Vi måste sänka momsniivåer och en del av dessa kapitalsskatter. Lura inte era egna väljare, era ombudsmän på Norra Bantorget och alla andra socialdemokrater att tro att det inte förhåller sig så. Det är som vi säger, och förr eller senare måste dessa skattesänkningar genomföras, och då är det rimligt att man också vågar gå ut och säga det.

I det Allan Larsson säger ligger att man kommer att få problem inom den socialdemokratiska rörelsen efter valet på grund av att man inte vågar tala sanning om detta före valet. Han säger: Jag, Allan Larsson, är engagerad i Europapolitiken, men man vet inte hur det blir med andra socialdemokrater. Nej, det förstår jag, eftersom ni inte talar om för dem hur det är. Läs i Kjell-Olof Feldts bok hur det kan gå, och gör inte om det misstag ni har gjort i den ekonomiska politiken under 80-talet även med Europapolitiken, för då går det illa!

Det som Allan Larsson har sagt i dag när han varit ute på den tunna isen och hållit på att braka igenom den är och förblir mycket illavarslande för socialdemokratins framtid.

Anf. 73 BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Detta har varit en mycket upplysande debatt. Allan Larsson har i polemik med oss försökt göra gällande att den plattform vi redovisade i söndags skulle innebära en social nedrustning, eftersom vi föreslår vissa skattesänkningar, och sådana skulle inte gå att förena med välfärdsstaten.

Men i detta ligger också att de skattesänkningar som Allan Larsson utlovar i finansplanen i så fall inte heller skulle gå att förena med välfärdsstaten. Men Allan Larsson vet att vi måste sänka skattetrycket. Allan Larsson skriver i finansplanen att utgifterna måste pressas tillbaka för att vi skall få utrymme för sänkta skatter. Detta är också vad vi säger i vår plattform.

I själva verket förhåller det sig så, att alla de uppslag som Allan Larsson kallar för social nedrustning i artikeln i Aftonbladet funderar också den socialdemokratiska regeringen på. Allt det ni tidigare kallat social nedrustning och anklagat oss för när vi har framfört det, allt det har ni varit beredda att diskutera i ett trängt läge, och mycket har ni faktiskt genomfört under senare tid. Det är precis som Carl Bildt säger: Den såpbubbla som Allan Larsson själv blåst upp har spruckit under denna debatt, och det var nyttigt.

Sedan vill jag komma tillbaka till detta med mervärdeskatten. Det är inte så, Allan Larsson, att vi träffat en överenskommelse om att sänka momsen med några 8,9 miljarder kronor. Vi har tillfälligt höjt mervärdeskatten från 19 % till 20 % och varit överens om att den skall gå tillbaka från 20 % till 19 % vid nästa årsskifte. Nu ställer jag en sista gång frågan till Allan Larsson: Är Allan Larsson, om han är kvar som finansminister efter valet i höst, beredd att fullfölja detta löfte, eller funderar Allan Larsson att svika också den överenskommelsen?

Anf. 74 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Det finns anledning att nämna att debatten befinner sig i ett slutskede, eftersom den upprepar sig. Men låt mig lägga till ytterligare en sak.

Det brukar sägas att det inte går att använda Europa som något slags à la carte, men det är just detta som det finns tendenser till i den svenska Europa-debatten, dvs. här skall inte sänkas några skatter på mer än ett sätt. Här skall framför allt inte differentieras några mervärdeskatter.

Jag tror det är viktigt att vi breddar den europeiska debatten här i Sverige och talar om att Europa faktiskt innehåller mer än vad en del tycks vara medvetna om. Det är därför som också vi arbetar för en närmare anknytning till Europa med respekt för de svenska medborgarnas möjlighet att besluta om detta när den dagen kommer. Själv tänker jag för övrigt nu tillfälligt lämna riksdagen för att åka till Strasbourg.

Anf. 75 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Fru talman! Vad finns kvar av högeralliansens program? De stolta deklarationerna i söndags om stora skattesänkningar, att inga utgifter kommer att påverkas – det är väl en fantastisk situation. Men visst får det effekter om man skall gå fram på detta sätt. Det är precis det Bengt Westerberg sade skulle inträffa i sina artiklar mot moderaterna för ett år sedan, och det är precis det som sades på moderaternas stämma av Moderata studentförbundets ordförande, nämligen att man måste ge sig på välfärden om man skall genomföra denna skattepolitik. Vad som ligger i detta finns väl dokumenterat, och det kommer att få effekter. Tro inte att ni kan skyla över det hela.

Så till frågan om skattepolitiken inom EG. Jag har ägnat mig åt att träffa människor i Bryssel och i EG-ländernas huvudstäder för att fråga var man

befinner sig i denna fråga. Där finns väldigt många olika ambitioner, och det finns inte någon gemensam uppfattning om vart man skall ta vägen i skattepolitiken. Vi kan se på två av de tyngsta länderna, Storbritannien och Tyskland, som nyligen har fattat beslut vilka inte har präglats av någon samordning med EG. De har haft sina egna problem.

Inom EG finns också inom ramen för planerna på en ekonomisk union kravet på budgetdisciplin, något som jag tror kommer att få effekter på skattesatserna i olika medlemsländer. Jag tycker att man skall ha litet is i magen och överblicka situationen innan man exakt säger var EG kommer att hamna.

Så till Bengt Westerbergs fråga om moms. Det finns ett riksdagsbeslut som vi har fattat, och det kommer att verkställas. Men det har på olika håll uppkommit en diskussion om vad som kommer att hända efter den tiden. Jag har inte haft tid att ägna mig åt den här frågan. Men jag anser att det är rimligt att jag får sätta mig in i den och pröva och se om det finns någonting i det som har kommit fram som utgör starka sakska. Jag anser att man skall göra en sådan saklig prövning av alla frågor som är aktuella i debatten, och det förbehåller jag mig rätten att göra. Jag tror inte att Bengt Westerberg i min position skulle ha gjort någonting annat än detta.

Anf. 76 CARL BILDT (m):

Fru talman! I Ny start för Sverige står det faktiskt angivet ett antal olika områden där vi avser att ompröva offentliga utgifter och se på systemförändringar. Vi talar som bekant om möjligheten att se över delar av sjukförsäkringssystemet. Det har varit stora rubriker om detta. Vi talar om samordning av arbetsskadeförsäkring och avdragsrätten för fackföreningsavgifter. Vi talar om den långsiktiga strävan som jag trodde vi hade gemensamt med regeringen om att man i samband med att man sänker skatten också skall komma ut ur de enorma kostnader vi har för att subventionera vårt boende.

Jag noterar med en viss tillfredsställelse att Allan Larsson allmänt talar om social nedrustning, men han vågar inte beskriva någonting av detta som social nedrustning, i medvetande om att om han skulle sitta kvar eller få en efterträdare som socialdemokratisk finansminister, skulle socialdemokraterna tvingas att genomföra ungefär samma sak. Detta är den enda vägen om vi skall lyckas med den ekonomiska politiken.

Jag vill därför rikta en sista vädjan till finansministern innan denna debatt tar slut: Undvik Kjell-Olof Feldts misstag från valrörelsen 1988! Håll vänsterpopulismen på avstånd och försök att stå för ett ledarskap som håller också in i nästa mandatperiod. Oavsett om vi sitter i regering eller opposition har vi samma ansvar för vår politik och för våra ståndpunkter. Vänsterpopulism passar inte för Allan Larsson. Han bör söka sig andra roller. Det skorrar så falskt när han ägnar sig åt det.

Anf. 77 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Fru talman! Också jag skall avvika från kammaren, jag skulle vara i Köping om 20 minuter. Men det har varit en sådan intensiv och intressant debatt att jag glömde av att jag skulle resa.

Jag vill säga till Carl Bildt: Gör inte anspråk på att företräda den enda

vägen! Det är svenska folkets som i val i höst skall bestämma vilken väg Sverige skall gå.

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositionen hänvisades till finansutskottet.

Anf. 78 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

*Anslag till
brottsskadenämnden
m.m.*

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsple-num.

9 § Anslag till brottsskadenämnden m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU21 Anslag till brottsskadenämnden m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 79 GÖRAN ERICSSON (m):

Fru talman! När vi nu i dag skall diskutera anslaget till brottsskadenämnden är det i första hand inte anslaget som sådant som är av intresse utan de positionsförändringar i positiv riktning för brottsoffer och målsägare som ägt rum under senare år.

Kvinnojourer och brottsofferjourer är relativt nya begrepp, som härstammar från 70- och 80-talets arbete inom enskilda organisationer och samman-slutningar av människor. Målsägandebiträde är en annan ny och viktig funktion som tillkommit under 80-talet som en följd av en alltmer förändrad syn. Dessa företeelser har tillsammans bildat grunden för ett ökat och stärkt skydd för målsägare och brottsoffer.

Fru talman! Vi moderater har skrivit under åtta reservationer till det be-tänkande som behandlas i dag. De är alla tillkomna för att verka för en fort-satt förstärkning av brottsoffrens ställning. Det är förslag som verkar på flera områden. Dels stärker vi genom våra förslag organisationerna som arbetar för brottsoffren, dels föreslår vi skärpta straff för misshandel och grov miss-handel. Vi moderater står enhälligt bakom dessa reservationer, men jag skall här inskränka mig till att yrka bifall till reservation 4.

Fru talman! I denna reservation föreslår vi moderater att riksdagen inrät-tar en brottsoffernämnd, som skall få till uppgift att samordna insatserna och

fördela anslagen till de olika aktiviteter som finns till förmån för brottsoffer, såsom kvinnojourer och brottsofferjourer.

Vi menar också att en sådan nämnd i samverkan med enskilda och organisationer skall pröva och utveckla nya idéer som ytterligare skulle kunna förstärka brottsoffrens ställning och tillskapa en förbättrad situation för dem som drabbas av brott.

Genom en sådan nämnd skulle också utbildningsinsatser kunna förmedlas till stödpersoner och liknande. Kort sagt, nämnden skulle vara den första och grundläggande bastionen utifrån vilken ett mer målmedvetet brottsofferprogram och brottsofferarbete skulle kunna utformas. Nu blir vi i dag, fru talman, ensamma om denna tanke, men jag hyser gott hopp om att en del ytterligare tankar kommer att gro i riksdagen och att fler vid något senare tillfälle kommer att sluta upp bakom denna tanke.

Det är inte bara fråga om denna tanke, utan också om tanken bakom förslagen i exempelvis reservationerna 8 och 10 om förskottering av brottskadestånd och frågan om automatisk utbetalning av sådant skadestånd.

Men man skall också se våra förslag i reservationerna 11, 12 och 13 sammanhållet såsom ett led i denna politik, något som kompletterar bilden.

Fru talman! Misshandel är kanske den mest integritetskränkande gärning som kan drabba en enskild person. Endast våldtäkt och sexuella ofredanden har samma nivå av kränkning.

Misshandel, vare sig den sker offentligt eller på enskilt område, är ett övergrepp som ökar i omfattning och svårighetsgrad. Offren för detta brott är alltid de svaga och utsatta. Kvinnoövergreppen och kamratövergreppen på skolgårdar är exempel på övergrepp som förstör, bryter ner och skadar individen, och de är alltid riktade mot den svage.

Alldeles oberoende av vilka överväganden man gör i departementet när det gäller skärpning eller inte skärpning av straff eller framläggande av nya straffskalor, tänker vi moderater strunta i dessa överväganden, ehuru det nu gått snart två mandatperioder. Det har alltid sagts att förslagen snart ligger i pipelinen på väg in till kammaren för beslut. Vi har ännu inte sett några nya straffskalor, och de lär också låta vänta på sig denna mandatperiod ut.

Men detta innebär att regeringen också i detta läge inte gör någonting. Det är en total politisk passivitet. Det förefaller som om man saknar politiskt civilkurage för att ställa sig i spetsen i försvaret för de svaga. Det är något egendomligt att socialdemokraterna i just denna fråga förefaller vara passiva utan kurage och utan möjlighet att tänka sig att gå i härnadståg mot de förhållanden som skadar svaga och utsatta.

Fru talman! I anslutning till detta betänkande har det väckts en rad intressanta motioner med mångahanda uppslag. Gemensamt om dem alla kan sägas att de syftar till att stärka och skydda svaga grupper. Vi har sett många motioner till skydd för kvinnor som är förföljda och utsatta för misshandel.

Dessa motioner har vi sammanfattat i en tanke som vi har skrivit ned i ett särskilt yttrande, där vi menar att vi skall återkomma från moderat håll när besöksförbudslagen i sin nya skärpta form har varit i bruk så pass länge att vi kan se effekten av den och vilka delar av denna lag som skall förändras och förbättras. Intill dess får den provas ute på fältet, och vi får se framöver

vad forskarna kommer fram till för resultat. Vi har alltså stannat för ett särskilt yttrande.

Bifall således till reservation 4!

Anf. 80 LARS SUNDIN (fp):

Fru talman! För närvarande pågår en uppbyggnad av allmänna brottsofferjourer i landet. Till dags dato har inrättas 30 stycken. Dessa har ett intimt samarbete med polisen i de distrikt där de finns. Dessa brottsofferjourer ingår i Brottsofferjourernas riksförbund, som har en centralt samordnande roll, sprider idéer mellan de lokala jourerna och erbjuder utbildning till stödpersoner.

Riksförbundet verkar för att fler jourer startar. Målet är en brottsofferjour i varje polisdistrikt. Vi menar att detta är en utmärkt utveckling. Det är därför mycket glädjande när utskottet nu har kunnat ena sig om att höja anslaget till denna verksamhet med 500 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit. Det är litet pengar i det stora hela, men pengar som förmodligen i stöd ger stor utdelning.

Det har vidtagits en och annan åtgärd för att förbättra situationen för brottsoffer, men vi tycker att det vore rimligt att ta fram ett samlat program för dem som råkat ut för brott. Deras situation har berörts i olika utredningar och utvärderingar, men någon samlad bild finns inte redovisad. Behovet av kunskaper av brottsoffrens situation är fortfarande mycket stort.

Samhället, som har åtagit sig ansvaret för att skydda medborgarna mot brott, har ett ansvar för att de som ändå utsätts för brott får det stöd och den hjälp som de behöver. Just för att veta vilka åtgärder som är mest angelägna anser vi att det behövs en sådan brottsofferutredning som vi har reserverat oss för i reservation 6.

Fru talman! En av de viktigaste åtgärderna för ett brottsoffer är att bli erkänd och behandlad som ett sådant. När samhället väl har erkänt att en person är ett brottsoffer kommer nästa viktiga fråga, nämligen att få hjälp och kompensation för det som man har blivit utsatt för. Som regel finns ingen annan kompensation att ge än skadestånd. Men det har visat sig att just skadeståndet för ett brottsoffer har stor betydelse bl.a. som bevis på att man blivit erkänd som brottsoffer.

Tyvärr har det visat sig att skadestånden för ideell skada inte alls står i proportion till lidandet. Det har länge diskuterats att det ideella skadeståndet borde öka. Vi tycker nu att det är hög tid att ge klart uttryck för detta. Det pågår för närvarande en översyn av ersättningsreglerna för ideell skada. Vi menar alltså att denna utredning borde få tilläggsdirektiv, där det framgår att arbetet skall inriktas på en höjning av ersättningsnivån, såsom vi säger i reservation 7.

I reservation 16 har vi pekat på att det finns vissa tolkningsproblem i den lagstiftning som i dag gäller om nödvärn. I en period har människor i allt större utsträckning tyckts dra sig för att ingripa till räddning för en medmänniska. Utryck som att man inte skall blanda sig i andras angelägenheter är vanliga. Det är angeläget att nödvärnsreglerna är sådana, att människor inte upplever att de själva kan dömas för att de hjälper en utsatt medmänniska.

Eftersom det tekniskt sett finns en viss önskad effekt i vår nuvarande

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
brottskadenämnden
m.m.*

nödvärnsbestämmelse, borde det göras en översyn av den. Som exempel kan nämnas att i dag tycks det vara så att om någon överskrider nödvärnsrätten kan han ej dömas om han svårligen kunnat besinna sig, som det står i lagtexten. Men när man tar hänsyn till om någon kan besinna sig, utgår man från en objektiv bedömning och inte utifrån den situation som individen befann sig i. Detta och annat anser vi angeläget att se över, och därför yrkar vi bifall till reservation 16.

Jag vill till slut också beröra reservation 18 om olaga våldsskildring. Våldspornografin spelar en stor roll för att vidmakthålla och förstärka en människosyn som inte är förenlig med vårt samhälles uppfattning om alla människors lika värde. Vi har sedan 1989 en lagstiftning om olaga våldsskildring. Tyvärr tycks denna lagstiftning inte ha förhindrat spridningen av våldspornografi, vilket var meningen med lagen.

Orsakerna till detta kan vara många, men en avgörande orsak är säkerligen att övervakningen av att lagstiftningen efterlevs inte är tillräcklig. För att uppnå förbättringar krävs att polisen verkligen satsar resurser på att kontrollera efterlevnaden. Vi menar att regeringen bör påpeka detta för rikspolisstyrelsen, som kan ge impulser ut i polisdistrikten.

Alltså bifall till reservation 16, sammanfattningsvis!

Anf. 81 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Arbetet att öka och förbättra stöd och hjälp till brottsoffer har under senare år till stor del förts och drivits av oppositionen. Regeringen har många gånger stretat emot och accepterat förbättringarna först när en gemensam opposition har kört över den. Jag skall ge några exempel.

Besöksförbudslagen har förändrats, så att det blivit möjligt att anhålla och häkta dem som bröt mot lagen – oppositionens förtjänst.

Målsägandebiträdeslagen har förbättrats för dem som utsatts för misshandel och sexbrott. Dessutom skall det utredas hur svenska medborgare som blir brottsoffer utomlands, lättare skall kunna få hjälp – oppositionens förtjänst.

Knivlagen har utvidgats att gälla även på allmän plats.

En översyn skall ske vad gäller den straffrättsliga regleringen av psykiskt våld.

Trygghetslarm skall kunna ges till kvinnor som känner sig hotade och rädda, för att förbättra skyddet.

Det skall bli lättare att byta identitet för förföljda personer.

Bidragen till kvinnojouren har höjts.

Förbättrad utbildning skall ske vad gäller att förstå och upptäcka barn som utsatts för sexuella övergrepp.

Behandlingsprogram för våldsmän skall förbättras och utökas.

Ja, listan kan göras längre men duger som exempel för att visa hur oppositionen driver på. Ytterligare förbättringar kommer att genomdrivas i dag.

Så t.ex. kommer stödet till Brottsofferjourernas riksförbund att förbättras. Förbundet får ytterligare 500 000 kr. Detta har tidigare talare varit inne på, och därför skall jag inte säga mer om det.

Från centerns sida anser vi vidare, att målsättningen för brottsofferjourerna bör vara att det skall finnas en i varje polisdistrikt. Vi anser att den målsättningen är viktig och utgår från att olika instanser gemensamt kan ar-

beta för att den fullföljs. Ett sätt kan vara att staten tar ett övergripande ansvar för att jourerna kan fortsätta sin verksamhet.

Olika jourverksamheter är i dag till största delen beroende av ideella insatser. Många jourer arbetar därför under knappa ekonomiska resurser. De kommunala bidragen varierar väldigt mycket. Arbetet är emellertid viktigt och bör därför garanteras stöd utan att jourernas självständiga och fristående ställning riskeras. Frågan kan vara lämplig att se över t.ex. i samband med den brottsofferutredning som föreslås i en reservation som också centern står bakom.

Även om förbättringar för brottsoffer genomförts under senare år, som jag sade bl.a. på grund av oppositionens agerande, finns åtskilligt mer att förbättra. Jag tänker på skadeståndssidan, utbildning och information. Olika myndigheters ansvarsområde och samarbetsformer kan också vara lämpliga frågor att se över i en brottsofferutredning.

I reservation 19 har vi påtalat vissa problem i samband med beslutat besöksförbud. Som påpekats i utskottstexten beslutas besöksförbud vanligtvis av åklagare, men vid konfliktsituationer och överklaganden, då skyddsbehovet är extra starkt, blir beslutet föremål för domstolsprövning.

I dessa konfliktsituationer är risken som störst för den utsatta parten. Det är oftast en kvinna som befinner sig i svåra situationer och behöver hjälp och stöd av olika slag. Detta stöd och detta hjälpbehov kan gälla sådana saker som vi pekar på i vår motion, t.ex. hjälp att spåra telefonsamtal, hjälp att byta bostad, skydd av postadress m.m. Informationen skall kanske inte ske automatisk, utan på förslag av offret, men sekretessfrågorna bör ses över så att skyddet kan förbättras. Jag är säker på att det behövs.

Ytterligare två tillkännagivanden framförs i dag i dagens betänkande med anledning av oppositionen samt med anledning av motionskrav från bl.a. centern. Förbättringar för brottsoffer vad gäller utvidningen av rätten till målsägande biträde bör utredas. Dessa är också att vänta. I dag har ett brottsoffer, en målsägande, rätt till ett juridiskt biträde i vissa fall. Det gäller främst offer för våldsbrott. Det finns även andra brottsoffer som är i stort behov av biträdeshjälp. Jag tänker då bl.a. på äldre människor som utsatts för bostadsinbrott, och jag tänker på dem som utsatts för övergrepp i rättsakt och våld mot tjänsteman. Ett krav som också framförts från våldskommissionen är att dessa behöver förbättrad hjälp. Hjälp kan också behövas i vissa fall av bedrägeri- och utpressningsmål.

I en annan centermotion har framförts krav på att utvidga rätten till målsägandebiträde till att även avse överklagande av dom i skadeståndsärenden. Även detta krav ställer sig utskottet bakom. Det är mycket positivt.

Centern har under en följd av år arbetat för en förändring av praxis och lag när det gäller ekonomisk kompensation och skadestånd till brottsoffer. Vi har uttalat oss för att brottsoffren lättare skall få skadestånd, att skadeståndsnivåerna bör höjas – särskilt för ideella skadestånd – samt att det bör bli lättare att få ett utdömt skadestånd utbetalt.

Visserligen kan inte lidande ersättas med pengar, som jag tidigare sagt, men ett ekonomiskt skadestånd visar på samhällets stöd och inställning och underlättar självfallet rehabiliteringen av offren. I reservationerna 7 och 8 utvecklar vi tankegångarna och kräver att den sittande utredningen bör få

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
brottsskadenämnden
m.m.*

tilläggsdirektiv vad gäller bl.a. höjt ideellt skadestånd. En utredning bör få i uppdrag att även se över hur staten normalt skall kunna förskottera skadestånd även för sakskada och ren förmögenhetskada under förutsättning att skadeståndsskyldigheten fastställts i dom.

Vi i centern ser mycket allvarligt på misshandelsbrott. Därför menar vi att normalpåföljden för dessa brott bör vara fängelse eller annan frihetsberövande påföljd. Så är inte fallet och praxis i dag. Vårdskommissionen har t.ex. påtalat att vid misshandel blir det annan dom än fängelse i drygt hälften av fallen. Vi menar att denna bakgrund fordrar en lagändring för att man skall komma till rätta med straffmätspraxis. Vi menar även att regeringen bör återkomma med förslag i ärendet. Vi anser att vid grov misshandel bör straffrättsminimum höjas från ett till två års fängelse.

Debatten om kriminalisering eller ej av en eller båda parter i ett prostitutionsförhållande böljar fram och tillbaka. Det finns såväl för- som nackdelar med kriminalisering och icke kriminalisering. Ingen lösning är enbart bra eller enbart dålig. Emot en kriminalisering av prostitution talar eventuella svårigheter att nå fram med sociala insatser. Jag menar att denna oro är överdriven. Sociala insatser kan och bör göras även vid en kriminalisering. Att inte kriminalisera prostitution innebär enligt min mening att vi sviker många utstötta, utslagna och utnyttjade kvinnor, men också unga pojkar. Vi vet att ett flertal av de prostituerade är missbrukare och behöver pengarna för att finansiera sitt missbruk. Vi vet att många som säljer sin kropp tidigare har utsatts för olika övergrepp – misshandel och sexuella övergrepp – vilket många gånger lett till att de tappat tilltron till sitt egenvärde. Vi vet att många av dem som säljer sina tjänster genom prostitution är HIV-smittade. Att kriminalisera kunderna inom prostitutionen skulle kunna bidra till att minska spridningen av aids. De nu nämnda exemplen talar för en kriminalisering av köparna, ett krav som vi framfört i reservation 17.

Med det anförda ställer jag mig bakom samtliga reservationer som centern står bakom, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 8 och 12.

Anf. 82 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! Som samtliga talare före mig har påpekat fortsätter arbetet för att förbättra situationen för brottsoffer. Jag vill påpeka att vi i dag har erfarenhet av att ha bl.a. en ombudsman för diskriminering och en ombudsman för jämställdhet. Jag vill påstå att vi har goda erfarenheter av deras arbete. Framför allt har de kunnat se helheten inom sina områden. De har kunnat vidareutveckla arbetet och initiera till åtgärder och till samordning och samarbete.

Brottsoffer är ju inte bara enskilda personer som har utsatts för övergrepp av enskilda brottslingar. Brottsoffer kan även vara grupper av människor som lidit skada på grund av miljöbrott eller till följd av ekonomisk brottslighet i större skala. Det kan även vara t.ex. Cathrine Da Costas mamma och syster, som inte fått någon hjälp för att kunna bearbeta de traumatiska upplevelser som mordet och nu rättegångarna innebär för dem. Däremot har läkarna i det här fallet fått hundratusentals kronor för sitt lidande. Därför vore det bra om det fanns en myndighet som kan hantera hela komplexet i

stället för att olika myndigheter försöker hantera varsin bit. Då blir resultatet att det uppstår situationer då enskilda människor blir illa hanterade.

Naturligtvis skall åklagare, domare och polis även i fortsättningen sköta sina skyldigheter. Men om man på allvar vill sätta brottsoffren i centrum tror vi att inrättandet av en brottsombudsman är det grepp som behövs för att skapa helhet i problematiken. Det har inrättandet av JämO visat.

I en annan reservation kräver vi att brottsskadelagen skall ses över. Många klagomål om att lagen i dag är så restriktiv gör att vi kräver en översyn av hur lagen egentligen fungerar. Den innehåller bl.a. knepiga avräkningsregler som gör att det uppstår svårigheter att få ersättning.

I betänkandet besvarar utskottsmajoriteten vår motion om att låta bötesmedlen gå till brottsskadenämnden med att man då riskerar att bli beroende av i vilken utsträckning penningböter döms ut och drivs in, för att kunna betala ut skadestånd. Det skulle bli en extra administrativ omgång. Detta är struntprat. Det kan inte vara mer krångligt om penningböter går till brottsskadenämndens konto än om de går till ett annat statligt konto. Om medlen inte skulle visa sig räcka till får väl staten skjuta till extra pengar. Det gör man ju exempelvis när det gäller advokatbyråerna. Att sammankoppla böter och ersättning skulle, förutom att det ger en pedagogisk poäng, samtidigt vara överskådligt vad gäller relationerna mellan dessa inkomster och utgifter. De skulle även kunna användas för att göra preventiva insatser och för att undvika att skador uppkommer till följd av brott.

Fru talman! I detta betänkandet behandlas även motionerna om prostitution. Dessa motioner har i år avförts från dagordningen genom att man i departementet har tillsatt en utredare. Det har kommit till min kännedom att denne utredare är kriminologen Leif G W Persson. Leif G W Persson fanns även med i den prostitutionsutredning som tillsattes 1977 och som kom med sitt slutbetänkande 1981. I betänkandet kom man fram till att prostitutionen även i framtiden bör vara straffri.

Kan man då förutsätta att Leif G W Persson går in i den nya utredningen förbehållsfritt? Jag gör det inte, utan jag riktar ett mycket starkt misstroensdevotum mot att man har utsett den mannen till utredare.

En annan person som fanns med i den utredningen, som sekreterare, var Hanna Olsson, författare till boken Catrin och rättvisan. Hon skriver i sin bok bl.a. följande om sina erfarenheter från utredningen: "Det arbetet blev omvälvande för mig. Prostitutionen är inte en detaljfråga som rör några avvikande människor som skall föras in på den smala vägen. Det var som om jag fått en skärva i ögat. Efter den dagen ser jag annorlunda på människorna och världen. Jag miste den mänskliga oskuld som måste gå förlorad för att man skall kunna se både sig själv och andra som komplicerade och samman-satta varelser. Det man kallar ondska är inte förbehållet ett fåtal."

Ett strukturellt våld mot kvinnor är inbyggt i samhället. Vi kan inte handla i kiosken eller i vissa livsmedelsaffärer, vi kan inte gå på vissa gator utan att påminnas om att kvinnor betraktas som en handelsvara för män. Vi kan inte jogga i skogen eller promenera hem efter mörkrets inbrott utan att tänka på det hot om våld som ständigt vilar över kvinnor.

Det strukturella kvinnoväldet är mest uppenbart i pornografin och prostitutionen, och i princip är dessa företeelser inte kriminaliserade, utan de ut-

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
brottskadenämnden
m.m.*

gör en del av vår accepterade samhällsstruktur. Prostitution och pornografi är en gigantisk storindustri i världen, lika stor som vapenhandeln. En stor del av våldet i verkligheten och våldet som underhållning utgörs av sexualiserat våld mot kvinnor. Att bekämpa prostitution, pornografi, våldtäkt, incest och kvinnomisshandel är några av de viktigaste frågorna för jämställdheten på 90-talet.

Prostitutionen är ett syskonfenomen till pornografin och kvinnomisshandeln. Samhällets syn på prostitution har hittills inneburit att fokus har riktats på kvinnan, och diskussionen har förts utifrån en moralisk aspekt. Mannen har gjorts osynlig i sammanhanget. Åtskilliga utredningar har gjorts om de bakomliggande orsakerna till att kvinnan säljer sin kropp mot betalning och om hur man på bästa sätt skall rehabilitera henne och återföra henne till ett normalt liv.

Om man gör mannen synlig genom att konstatera att han är köpare, blottlägger man grundläggande strukturer i samhället. Att inse att prostitution handlar om att köpa sig makt, om missbruk av en annan människas kropp och om manlig dominans blottlägger människoförakt. Prostitutionen handlar om stora pengar genom sin koppling till pornografi, narkotika och annan brottslig verksamhet. Att tro att man skulle kunna avskaffa prostitution och pornografi genom upplysning och uppsökande verksamhet i gatuprostitutionen är lika naivt som att tro att man skulle kunna avskaffa apartheid med sådana medel.

Jag tror inte att arbetet med den förra prostitutionsutredningen gav Leif G W Persson någon skärva i ögat så att han går in i den här utredningen med andra insikter. Jag kräver därför att regeringen tillsätter en parlamentarisk utredning med andra specialister än de män som ingick i den förra. Den förra utredningsgruppen bestod av sju män och två kvinnor.

Herr talman! Jag ser att jag hinner nämna reservation nr 7, som handlar om ideellt skadestånd och därför också hör ihop med det här komplexet. En hovrättsdom resulterade i att en kvinna fick lägre skadestånd för ett övergrepp på grund av att hon var prostituerad. En prostituerad räknas som en tredjedel av en annan kvinna; kvinnan fick alltså en tredjedel av beloppet.

Herr talman! Jag ställer mig bakom vänsterpartiets reservationer till detta betänkande och yrkar bifall till reservationerna 5 och 17.

Anf. 83 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! I jämförelse med den remissdebatt vi nyss har lyssnat till är det som om vi nu vore i en annan värld. När vi diskuterar brottskskadenämnden finns det tydligen betydligt mer pengar att tillgå än vad som fanns nyss under remissdebatten här i kammaren.

I budgetpropositionen föreslås brottskskadenämnden få sitt förvaltningsanslag höjt med drygt 1 miljon, och man får dessutom pengar för ADB-utbyggnad. Regeringen föreslår vidare för ersättning till brottsoffer för skador som uppstått på grund av brott ett försöksanslag på 18,5 milj.kr. Det innebär att regeringen tillgodoser nämndens begäran. Från detta anslag betalas ersättning dels för personskador, dels för rymlingsskador. Dessutom utgår från anslaget pengar till Brottsofferjourernas riksförbund.

Förra året uttalade riksdagen att bidraget till brottsofferjourerna borde ha

en sådan nivå att det blir möjligt att bygga ut jourerna och utveckla verksamheten. Utskottet föreslår därför att anslaget höjs med en halv miljon utöver det belopp som regeringen har föreslagit. Vi förutsätter då att bidraget främst används för uppbyggnad av lokala brottsofferjourer.

Med tanke på det synnerligen kärva budgetläget är brottsskadenämnden mycket väl tillgodosedd, och utskottet är inte berett att tillstyrka ett årligt fixerat verksamhetsbidrag, vilket föreslås i en motion.

Brottsoffren var länge en försummad grupp i samhället, men utvecklingen har gått mycket fort på detta område. Ingbritt Irhammar framhåller oppositionens roll i den utvecklingen. Jag skulle ändå vilja påpeka att det i den här kammaren också finns ganska många socialdemokrater som har ett visst inflytande över vad som händer.

Kunskaperna om brottsoffrens problem har radikalt förbättrats både hos allmänheten och inom rättsväsendet. Det är utskottets mening att den ökade kunskapen också innebär att de olika samhällsorganen stödjer brottsofferjourerna på ett alltmer aktivt och engagerat sätt.

I reservation 2 föreslår centern en linje som tycks syfta till att jourerna så småningom skall bli statliga institutioner. Utskottet ställer sig inte bakom det synsättet. Verksamheten bör bygga på frivillighet och engagemang. Vi ser detta som en mycket god kvalitet i verksamheten.

Kravet i reservation 1 skulle leda till en institutionalisering, vilket utskottet också avvisar.

Enligt utskottets uppfattning är det enklare och bättre att finansiera brottsskadenämnden över statsbudgeten än genom bötesmedel, vilket föreslås av vänsterpartiet i reservation 3. Motionen var knappast så utformad att den gav tackning för den lösning som Berith Eriksson föreslog från talarstolen.

Moderaterna har icke gett upp tanken på den ökade byråkratisering som deras förslag om en brottsoffernämnd skulle innebära. Nämnden skulle svara för administrationen av stödet till brottsofferjourerna, och man föreslår ett anslag på 5 milj.kr. för det ändamålet. Utskottet avvisar förslaget på samma grunder som förra året.

I en gemensam reservation kräver de borgerliga partierna att det tillsätts en utredning för att ytterligare se över brottsoffrens situation. Jag tycker det är rimligt att först få fram på bordet allt det utredningsarbete som pågår inom denna sektor. Organisationen inom sektorn måste få sätta sig. Det är i mycket stor utsträckning fråga om en ny verksamhet. Det krävs litet tålamod, och vi kommer att ha ett bättre underlag i ett senare skede. Därför bör vi inte nu tillsätta en sådan utredning.

I frågan om ersättning för skador som uppstår på grund av brott blir en utredning klar under året. Ett delbetänkande har lagts fram den 16 april i år, och det behandlar ersättningsfrågan för personer som smittats av HIV. Man kan se att det kommer att bli uppjusteringar av skadeståndsanspråken. Det kanske också äger giltighet för övriga skador.

Senare i år läggs också fram förslag från kommittén om ideellt skadestånd vid våldtäkt och andra våldsbrott. Jag tror inte att det behövs några tilläggsdirektiv, vilket Ingrid Irhammar föreslog på denna punkt. Misshandel är självfallet ett allvarligt brott, och det tycker jag avspeglar sig redan i de

straffskalor och rekvisit som gäller. Förslagen om skärpningar, som finns i tre reservationer, avvisas därför av utskottet. Utskottet delar dock uppfattningen att misshandel av prostituerade kvinnor skall bedömas som vilken annan misshandel som helst. Förfarandet i domstolarna har visat att man anser det också där.

Kravet i den motion som tar upp frågan om sexuella övergrepp mot barn i andra länder är tillgodosett i svensk lagstiftning. Justitieministern har helt nyligen lovat att under våren presentera ett förslag till skärpt lagstiftning. Utskottsmajoriteten ser fram mot det förslaget. Det är angeläget att det händer saker på detta område.

Reservation 16 handlar om nödvärnsrätten. Fängelsestraffkommitténs förslag bereds nu i regeringskansliet och kommer så småningom att leda till ett förslag som vi bör avvakta. Därmed bör reservationen avslås.

Som framgår av betänkandet har justitiedepartementet aktualiserat frågan om kriminalisering av prostitutionskontakter. Berith Eriksson godkänner inte kriminologen Leif G W Persson som utredningsman, därför att han år 1981 deltog i en tidigare utredning på detta område. Jag tycker att han, genom att ha deltagit i denna utredning och även därefter, måste ha införskaffat sådana kunskaper att han kan lägga fram konstruktiva och bra förslag på detta område. Enligt min mening jagar Berith Eriksson spöken i detta sammanhang.

Spridning av våldspornografi är i lag förbjuden. Utskottet finner den ordningen naturlig, eftersom våldspornografi sprider och befäster en människosyn som är främmande för det svenska samhället. Utskottet anser att civildepartementets arbetsgrupp för frågor om våld mot kvinnor drar de rätta slutsatserna när man föreslår en utvärdering av lagstiftningens effekter. Att som folkpartiet ge blinda order till rikspolisstyrelsen förefaller inte särskilt meningsfullt.

Besöksförbud är ett förhållandevis nytt begrepp i svensk lagstiftning. Därför lockas tydligen oppositionspartier gång på gång till oöverlagda förslag i sin strävan att framstå som radikala och progressiva. Den här gången är det centerpartiet som har fallit i den fällan. Man föreslår i sin motion att hotade kvinnor skall påtvingas restriktioner som de kanske inte vare sig önskar eller behöver. Något tillkännagivande till regeringen vill majoriteten inte gå med på i detta fall.

Rätten till målsägandebiträde har lagstiftaren sett som ett viktigt inslag i ett humant och väl fungerande rättssystem. I detta avsnitt gör utskottet två tillkännagivanden. Det första grundar sig på en hearing som utskottet anordnat samt på motionerna Ju804 och Ju821. Utskottet konstaterar att det finns några brottstyper där inslaget av sexuellt eller annat våld saknas men där integritetskränkningen kan var mycket stor. Regeringen bör få i uppdrag att se över och lägga förslag om kriterierna för målsägandebiträde vid sådana särskilt integritetskränkande brott.

Det andra tillkännagivandet gäller en översyn av ansvarsfördelningen mellan åklagare och målsägandebiträde i fråga om skadeståndstalan. Dessa två frågor bör självfallet ses över i ett sammanhang.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis konstatera att brottsskadenämnden i och med det kommande beslutet är väl tillgodosedd. Min förhoppning är att

denna satsning skall förbättra brottsoffrens situation i det svenska samhället. Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
brottsskadenämnden
m.m.*

Anf. 84 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Det är mycket viktigt med förändringen av inriktningen av stödet till brottsoffer i vårt samhälle. Bengt-Ola Rytter anser att oppositionen inte kan ta åt sig hela äran av detta, då det även finns socialdemokratiska riksdagsledamöter som har velat få till stånd en viss förbättring. Jag vill gärna ge en eloge till många socialdemokrater i justitieutskottet vilka många gånger har gått med på en samlad oppositions krav på förbättringar. Det har de gjort mot sin egen regering. Men om de är riktigt ärliga måste de nog medge att det vid flera tillfällen har skett under tvång. För ett par år sedan var det vanligt att ni reserverade er i justitieutskottet, men det har ni slutat med under de senaste åren. Det går alltså framåt. Men det finns många områden där ni ser att oppositionen inte får majoritet för sina förslag, och då är ni inte särskilt benägna att ge ert stöd till ytterligare förslag om förbättringar.

De tre tillkännagivanden som nämnts i dag baserar sig på det faktum att ni under behandlingen i utskottet svängde till förmån för oppositionens krav, då det visade sig att det skulle bli majoritet för dessa. På områden där det visar sig att oppositionen inte får majoritet för sina förslag är ni däremot inte beredda att ge ert stöd. Jag avser då viktiga områden på vilka det verkligen behövs förbättringar. Det kan t.ex. gälla att det för brottsoffren skall bli lättare att få ut skadestånd efter skatt i framtiden och att särskilt ideella skadestånd skall höjas. Framför allt handlar det om att ett skadestånd som har blivit utdömt i domstol också skall utbetalas. Tänk på alla stackars brottsoffer som först har fått utstå ett fysiskt lidande och därefter suttit i domstolsförhandlingar och tvingats visa och mer eller mindre fått stå till svars för hur de har känt sig som brottsoffer och blivit kränkta. De blir tilldömda ett skadestånd, men pengarna ser de nästan aldrig röken av, eftersom det inte går att få ut några pengar av gärningsmannen. Därmed står de som brottsoffer i en andra omgång.

Jag tycker att staten skall ta sitt ansvar och betala ut skadestånd. Men ni är inte beredda att stödja en sådan, som jag tycker, självklar tanke. Frågan bör åtminstone utredas för att man skall komma fram till hur skadeståndet skall utbetalas.

Eftersom vi har kommit överens om att inte ha ytterligare replikomgångar slutar jag här.

Anf. 85 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Låt mig bara kommentera Bengt-Ola Rytters synpunkter på två av våra reservationer.

Om nödvärnsrätten står det i betänkandet och säger Bengt-Ola Rytter att vi skall vänta på regeringens ställningstagande. Så har utskottsmajoriteten sagt förut i denna debatt utan att något har hänt. T.o.m. en informationskampanj, som vi föreslår i en motion, tycker utskottsmajoriteten är onödig i rådande läge. Rådande läge innebär således, Bengt-Ola Rytter, att ett ställningstagande från regeringen snart är att vänta. Eller är det bara tomt prat?

Jag är personligen övertygad om att det går i nödvärnsrättsfrågan som det har gått i ett par andra frågor som behandlas i detta betänkande. De har lösts på ett sätt som vi i folkpartiet liberalerna har önskat. Jag tänker på höjningen av bidraget till brottsofferjourer, och jag tänker på rätten till målsägandebiträde som har utvidgats trots senfärdigheten hos regeringen och socialdemokraterna i utskottet.

Beträffande reservation 18 om olaga våldsskildring hyser socialdemokraterna i utskottet stor tilltro till en arbetsgrupp inom civildepartementet och dess möjligheter att påverka regeringen i en riktning som vi inom folkpartiet liberalerna önskar. Vi har inte samma tilltro till arbetsgruppen, utan vill ge eftertryck åt vårt motionskrav genom ett riksdagens uttalande i frågan. Vi nöjer oss inte med vad en arbetsgrupp inom departementet anser.

Anf. 86 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag riktar, som jag sade, misstro mot Leif G W Persson som utredningsman. Jag tror inte som Bengt-Ola Rytter att Leif G W Perssons insikt om prostitutionens verkliga natur har förändrats från den förra utredningen, när han tillsammans med övriga i den kom fram till att prostitution inte skulle kriminaliseras. Jag hyser också misstro mot hans förmåga efter hans uttalande i TV-programmet Kanalen under pågående styckmordsrättegång. Reportern frågade honom om att han inte tyckte att åklagaren hade rätt, och då svarade han så här:

"Nej, jag tycker faktiskt inte det. Utan där offret, som man kallar henne, om hon nu är det. Det är också en väldigt kritisk person, det är en prostituerad kvinna som är missbrukare. Om det hade varit ett annat offer, exempelvis en anhörig till någon av dessa båda åtalade, då hade jag utifrån kriminologisk synpunkt varit benägen att bedöma det på ett annat sätt. Personer med den här bakgrunden, som det här offret har, de löper en väldigt stor risk. De kan faktiskt springa på en galning i kraft av sin livsföring. Det är när man har ett sådant här fall med ett offer av den här typen under sådana här omständigheter, det är då väldigt kritiskt och väldigt viktigt att man är klar över att det faktiskt finns en gärning i det här fallet, ett mord, och att det kan kopplas på ett bestämt sätt till vissa personer. Och det kan man inte göra här."

Detta uttalande tycker jag verkligen visar att Leif G W Persson inte alls har förstått de bakomliggande orsakerna till prostitution. Hans uttalande kan också tyda på att prostitution skulle bygga på frivillighet. Därför ifrågasätter jag Leif G W Persson som utredare i detta fall.

Anf. 87 BENGT-OLA RYTTER (s):

Herr talman! Ingbritt Irhammar tycker att domstolarnas domar automatiskt skall leda till utbetalning av skadestånd till brottsoffer. Jag tror att den ordning som råder garanterar en smidigare handläggning med kanske mer mänskliga aspekter i besluten än vad den strikta juridiken hos en domstol kan innebära. Det tror jag kan vara till fördel.

Jag hävdar att det på senare år verkligen har hänt mycket på detta område. Jag vill inte ta ifrån oppositionen deras andel i denna goda utveckling. Det är bra att vi är så pass överens som vi är om att det är en viktig sektor.

Jag tycker, Lars Sundin, att det är bra att det pågår arbete i departementet på den här punkten. Resultatet av det arbetet kommer att redovisas i sinom tid. Jag hoppas att det tryck som folkbartiet utövar i den här frågan leder till att arbetet kommer att ske skyndsamt.

Jag har inte läst det citat Berith Eriksson läste upp och har alltså inte kunnat begrunda det. På mig gör det närmaste intrycket att Leif G W Persson uttalar sig om hur klasskrankorna i samhället påverkar brottsbedömningen och inte om sin egen värdering av prostituerade människor. Jag hoppas att den tolkningen är den riktiga, och jag tror att både Berith Eriksson och jag har varit inne på det.

Anf. 88 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Om det vore så väl! Jag minns att jag hörde citatet i radioprogrammet Kanalen den här dagen. Om Bengt-Ola Rytter tar sig tid att läsa citatet skall han finna att det är Leif G W Perssons egna värderingar när det gäller prostituerade kvinnor som här kommer fram.

Anf. 89 BENGT-OLA RYTTER (s):

Herr talman! Jag skall gärna läsa citatet, men jag har inte uppfattat det på samma sätt som Berith Eriksson.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

10 § Anslag till utredningar m.m.

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1990/91:JuU22 Anslag till utredningar m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 90 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Justitieutskottets betänkande nr 22 har rubriken Anslag till utredningar m.m. Vi moderater följer i reservationer upp två motioner, nämligen Ju609 av Allan Ekström om tjänstefel och Ju634 av Jerry Martinger om påföljd för olovlig körning. Dessa motioner behandlar två olika men var för sig viktiga områden inom betänkandets ram.

Jag yrkar inte bifall till reservation nr 6, men jag vill klargöra att vi ställer oss bakom reservationen, som behandlar frågan om tjänstefel.

År 1989 återinförde riksdagen i sina huvuddrag lagen om ansvar för tjänstefel, men vi anser att den reform som då genomfördes inte var tillräcklig.

Den nya bestämmelsen i 20 kap. 1 § i brottsbalken om tjänstefel avser nämligen inte all offentlig makt utan bara sådan som kommer till uttryck i samband med myndighetsutövning. Vi anser att all verksamhet som är skattefinansierad eller eljest bedrivs med stat eller kommun som huvudman bör vara förenad med särskilt ansvar. Vi anser t.ex. att en kommunstyrelse som fattar beslut som innebär överskridande av den allmänna kompetensen eller som, vilket i dag inte är så ovanligt, sätter sig över domstolarnas avgörande i

kommunalbesvär skall kunna ställas till ansvar. Därför anser vi att riksdagen borde fatta beslut om sådan ändring av 20 kap. 1 § i brottsbalken att begränsningen av tjänstefel till begreppet "myndighetsutövning" slopas.

Reservation nr 7 under mom. 10 om olovlig körning gäller också en mycket allvarlig fråga. Varje år förekommer ett mycket stort antal olovliga körningar. Det upprörande är att det i stor utsträckning är samma människor som står för upprepade olovliga körningar. Det förekommer t.o.m. att personer som dömts för trafikbrott och blivit fråntagna sina körkort ändå kör till rätten i bil.

För att i någon mån skärpa straffet anser vi moderater att maximistrafket för olovlig körning bör ändras. I dag är maximistrafket fängelse i sex månader, och vi moderater anser att man för att öka respekten för stadgandet i 3 § trafikbrottslagen bör höja straffet för detta brott till fängelse i ett år.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 7 om olovlig körning.

Anf. 91 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! För att förbättra rekryteringen av både domare och åklagare har folkpartiet liberalerna föreslagit en rad åtgärder som utskottsmajoriteten avvisar. Bakgrunden till våra förslag är naturligtvis de svårigheter som man har inom både domstolsväsendet och åklagarväsendet att behålla sin personal – avhoppet är många – och att rekrytera ny personal. Problemen bottnar i en kombination av för hög arbetsbelastning, eftersatt teknik, dålig arbetsmiljö, föråldrade arbetsmetoder och en lönesättning som länge har släppt efter. Banker, försäkringsbolag och advokatkontor har ofta attraktiva arbetsmiljö och åtskilliga andra förmåner, varför avhoppet dit av unga jurister knappast är förvånande.

Det krävs jurister av god kvalitet för att rättssäkerheten skall upprätthållas. Rättssäkerheten är för oss i folkpartiet liberalerna utomordentligt viktig. Därför beklagar vi naturligtvis att utskottsmajoriteten avstyrkt våra motionsförslag. Inte ens att ge domarutredningen ett tilläggsdirektiv om att också utreda en reformering av den s.k. fiskalsutbildningen kan man tänka sig för att undersöka om man på det sättet kan få en moderniserad domarkarriär.

När det gäller rekryteringsläget inom åklagarväsendet konstaterar utskottsmajoriteten helt kort att läget för närvarande är gott. Något långsiktigare perspektiv har man inte – man är så nöjd, så nöjd!

Herr talman! Förutom reservation 2 om förändringsarbete inom åklagarväsendet och reservation 3 om moderniserad domarkarriär finns i betänkandet ytterligare ett par reservationer som vi i folkpartiet liberalerna står bakom.

I reservation 1 föreslås att det kriminaliserade området bör minska. Jag vet att det finns en åklagarutredning som ägnar sig åt denna fråga. Man kan tycka att den utredningen har tillräckligt mycket att göra. Redan i rapporten från RÅ finns ett förslag till avkriminalisering, som man enligt min mening hade kunnat lägga till grund för en lagändring utan ytterligare något utredande. Vi tror att det är ett sätt att öka respekten för vår strafflagstiftning, om endast sådana handlingar som är direkt förkastliga kriminaliseras.

Slutligen, herr talman, vill vi att domarutredningen med förtur skall ta itu

med den översyn av frågan av rättegångskostnader i förvaltningsprocessen som riksdagen länge har efterlyst. Det var redan 1985 som riksdagen gav regeringen till känna att frågan borde utredas, men ännu har inte något förslag som kan ligga till grund för sådan lagstiftning framlagts. Saken brådskar enligt vår mening.

Jag yrkar bifall till reservation nr 5 och uttalar naturligtvis folkpartiet liberalernas stöd till de övriga reservationer som folkpartisterna i utskottet står bakom.

Anf. 92 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Till det betänkande som nu behandlas är fogat ett antal reservationer. Vi centerpartister står bakom reservationerna nr 4 och 5. Jag yrkar för tids vinnande bara bifall till reservation nr 5.

I reservation nr 4 pekar vi på behovet av en skyndsam utredning angående vissa häktesfrågor. Det finns t.ex. häktade med speciella vårdbehov och häktade vårdnadshavare med små barn. Vi vill att behovet av särskilda kvinnoplatser skall belysas. Den särskilda utredaren bör av regeringen få tilläggsdirektiv i dessa avseenden.

Även när det gäller rättegångskostnader i förvaltningsprocessen pågår ett utredningsarbete inom domstolsutredningen. Men det går för sakta. Frågan bör utredas med stor skyndsamhet och med förtur så att riksdagen snart kan få ta ställning till förslag från regeringen i den här frågan.

I motion Ju705 pekar vi motionärer på behovet av en mer allmän rätt till ersättning för kostnader i skatteärenden. Ersättning bör t.ex. alltid utgå i de fall då en enskilds talan vunnit bifall och om det allmänna drivit målet vidare med avsikt att erhålla prejudikat. Den skattskyldiges personliga ekonomiska förhållanden eller omständigheter i övrigt kan också motivera ersättning.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till reservation nr 5.

Anf. 93 BARBRO ANDERSSON (s):

Herr talman! Detta betänkande med rubriken Anslag till utredningar m.m., behandlar delar av budgetpropositionen samt tio motioner. Sju reservationer finns fogade till betänkandet. Jag har för avsikt att kort kommentera de reservationer som det här har yrkats bifall till.

Reservation nr 2 handlar om förändringsarbetet inom åklagarväsendet. Flera av de frågor som motionärerna tar upp har redan varit föremål för överväganden i olika sammanhang. En särskild tjänst för arbete med enbart rekryteringsfrågor har inrättats på riksåklagarens kansli. Enligt vad utskottet har erfarit är rekryteringsläget för närvarande gott. Vi föreslår därför avslag på detta yrkande.

Reservation nr 3 behandlar en moderniserad domarkarriär. Domarkarriären har nyligen varit föremål för en översyn. Ärendet behandlades i riksdagen förra riksmötet. I propositioner från förra riksmötet presenterades riktlinjer för en avkortad och sammanhållen domarutbildning. Riksdagen lämnade då utan erinran vad justitieministern anförde. Då behandlades också en motion med liknande yrkanden som de här aktuella. Yrkandet avlogs. Utskottsmajoriteten har samma uppfattning även i år och avslår yrkandet.

Reservation nr 5 föregås av två motioner från centern och folkpartiet där

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
utredningar m.m.*

man begär förslag till lagstiftning och rätt för enskilda att erhålla ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsprocessen. Domstolsutredningen skall enligt sina direktiv göra just den översyn som motionärerna efterlyser. Enligt utskottsmajoriteten bör resultatet avvaktas. Därför avslår vi motionerna och reservationerna.

Reservation nr 6 handlar om tjänstefel. En proposition om utvidgning av det straffrättsliga tjänsteansvaret för offentligt anställda behandlades under riksmötet 1988/89. Utskottet sade då att det kan finnas anledning att se över omfattningen av straffansvaret och förordade en sådan översyn. Detta gav riksdagen regeringen till känna. Utskottet står kvar vid detta ställningstagande och motionsyrkandet avslås.

Reservation nr 7 tar upp olovlig körning. Även denna fråga är föremål för överväganden inom regeringskansliet med anledning av fängelsestraffkommitténs förslag. Det bör inte föregripas. Utskottsmajoriteten avslår yrkandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 94 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Vi får mycket ofta höra att saker är under utredning. När det gäller påföljder för olovlig körning har det visat sig att de bestämmelser som kom så sent som 1987, där man kunde gå in med förverkande av fordon enligt 7 § trafikbrottslagen, inte alls har ökat respekten för lagen såsom man hade hoppats. Värdena på de förverkade fordonen har enligt en undersökning som har genomförts av riksåklagaren i allmänhet varit mycket låga. Det har rört sig om värden på bilar från 500 kr. upp mot sextusen kronorsgränsen. Det här har således inte haft den effekt som man hade hoppats på.

Därför menar vi moderater att det är viktigt att i stället skärpa maximistraffet för olovlig körning. Vid upprepade brott bör straffet höjas från ett halvt års fängelse till ett år. Det skulle också ge möjligheter till anhållande och häktning om det visar sig att den som misstänks trots förverkande inte kan avhållas från att fortsätta sin brottsliga verksamhet. Vi anser att detta är så angeläget, eftersom dessa personer är inblandade i så många trafikolyckor, att man borde kunna ta ett steg nu.

Anf. 95 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Barbro Andersson säger att rekryteringsläget för åklagare just nu är gott, och hon låter sig nöjas med det. Det beror enligt min mening på en rad olika orsaker, bl.a. konjunkturläget. Har ni, Barbro Andersson, ingen mer långsiktig personalpolitik? Hur skall man på sikt kunna förbättra rekryteringsläget när det gäller åklagare? Att det just nu är bra kan ha särskilda orsaker.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 25 april.)

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1990/91:JuU24 Anslag till brottsförebyggande rådet (prop. 1990/91:100 delvis).

*Anslag till
brottsförebyggande
rådet*

Anf. 96 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! I betänkandet finns fyra reservationer, och jag tänker ställa mig bakom alla. Det innebär att jag även stödjer reservation 1 av Krister Skånberg angående inrättande av professurer på BRÅ. Det är, anser jag, mycket angeläget att professurer inrättas vid BRÅ. Det skulle vara till fördel för den kriminalpolitiska forskningen i vårt land. Det skulle underlätta rekryteringen och återväxten av forskare och utbildning samt handledning av doktorander inom området. Det skulle underlätta möjligheten att behålla kvalificerade forskare inom BRÅ och inom Sverige. BRÅ kan erbjuda en attraktiv forskarmiljö. Det finns kvalificerat folk där, och vi behöver värna om dem. Detta är skäl nog att stödja reservation 1.

På forskningsområdet trycker vi inom centern särskilt på tre områden. Det gäller forskning om våld mot kvinnor, forskning om könsrollernas betydelse för brottsbenägenheten och forskning om effekten av olika behandlingsmetoder.

När det gäller forskning om våld mot kvinnor har visserligen ett flertal initiativ tagits för att få fram kunskap om orsaker till våldet för att få fram rätt stödsatser.

Vi har i vår centermotion framfört krav på tvärvetenskaplig forskning i vad gäller kvinnomisshandel och sexualiserat våld. Det är möjligt att en professur borde ha inrättats på BRÅ just på detta område. Det hade kanske varit bättre än att placera en professur vid Uppsala universitet. Det behövs nämligen mer av tillämpad forskning, vilket skulle kunna ske vid BRÅ, även inom kvinnovåldssidan.

Beträffande forskning om könsrollernas betydelse har BRÅ erinrat om att ytterligare forskning behövs på området. Den rapport som det hänvisas till i betänkandet, Kvinnobrott, är lämplig att inspirera till fortsatt diskussion och forskning. Det finns ett problem på området som jag väl känner till, nämligen att få i gång fortsatt forskning.

Forskningen på behandlingsområdet anser jag nog i dag är det allra viktigaste att förstärka. Den forskning som i dag sker är otillräcklig. Visserligen pågår visst forskningsarbete inom kriminalvårdsstyrelsen och visst förarbete mellan BRÅ och kriminalvårdsstyrelsen med tanke på samarbete i framtiden. Jag vill trycka på behovet av extern utvärdering av kriminalvårdens behandlingsresultat, vilket borde komma till stånd inom BRÅ.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 97 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Justitieutskottet – och jag hoppas också riksdagen så småningom – är helt överens om att det är viktigt att vi skaffar oss så goda kunskaper som möjligt om kriminaliteten och dess orsaker och verkningar och

med vilka medel vi kan förebygga brott. Det är också viktigt att de kunskaper som vi har på det här området och får genom forsknings- och utvecklingsarbete kan sprida sig till så många som möjligt. Det behövs för att alla de som t.ex. arbetar inom kriminalvården och socialtjänsten skall kunna klara sina arbetsuppgifter så bra som möjligt. Det är också nödvändigt att flera får ökade kunskaper. Vi som politiker behöver kunskaper för att kunna göra de rätta avvägningarna i vårt arbete. Även allmänheten har intresse av att få del av faktakunskaper.

Kriminaliteten och dess orsaker är ofta ett hett debattämne, och det är bra. Men ibland förs debatten från utgångspunkter som inte är helt sakliga. Den bild som bl.a. massmedia ger av brottslighetens utveckling och ibland av kriminalvårdens verksamhet är inte alltid grundad på verkligheten. Därför är det nödvändigt att fakta kan göra sig gällande och tränga igenom mediabruset.

I det här avseendet har BRÅ en viktig roll att spela. Jag tycker att BRÅ sköter sina uppgifter på ett bra sätt, inte minst genom att publicera sina forskningsresultat på ett lättbegripligt sätt så att de blir tillgängliga för många. Om detta, tror jag som sagt, att utskottet är helt överens. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 24 och avslag på de reservationer som trots enigheten har fogats till betänkandet.

I tre av reservationerna föreslås tillkännagivande till regeringen om forskningsinsatser på olika områden. I samtliga de fall som tas upp i reservationerna har vi konstaterat från utskottets sida att arbetet redan är i gång och att det finns planer för en fortsättning. Därför anser vi inte att det är nödvändigt att vi påtalar dessa behov för regeringen. De är ju redan kända. Det är att slå in öppna dörrar. Det är något som jag tycker har blivit allt vanligare i vårt sätt att handskas med saker och ting i utskottet. Jag tror inte att det är bra för riksdagens anseende. I värsta fall kan de som lyssnar på eller läser vad vi säger få för sig att vi inte vet vad som pågår.

När det gäller tillsättandet av professur vid BRÅ har utskottet och sedermera även riksdagen redan i betänkandet om forskningspropositionen förra året uttalat vikten av att forsknings- och utvecklingsarbetet vid BRÅ får bedrivas under tillfredsställande omständigheter. Just inrättandet av professurer vid BRÅ nämndes som viktigt. Utskottet ansåg därför att det borde beaktas på sikt i det fortsatta arbetet. Utskottet förväntar sig naturligtvis att regeringen så snart det är möjligt uppfyller dessa önskemål utan att riksdagen upprepar uttalandena.

Anf. 98 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag och Stig Gustafsson har väckt en motion i vilken vi ansåg att ett tillkännagivande om professurer vid BRÅ behövde göras. Anledningen är att detta behov förbigås med tystnad i budgetpropositionen. Det är i och för sig bra att utskottet tidigare delade och även nu delar uppfattningen om behovet av professurer. Det förefaller dock som om intresset är för svagt. Jag tycker därför att utskottet borde, som vi yrkade, göra ett tillkännagivande.

Det är ingen överdrift att påstå att BRÅ har svarat för större delen av den

grundläggande kriminologiska forskningen här i landet sedan sin tillkomst 1974.

Det är anmärkningsvärt att BRÅ, som är den största kriminologiska forskningsinstitutionen i Skandinavien, saknar professurer. För att få behålla kvalificerade forskare vid BRÅ, för att kunna upprätthålla en hög forskningskvalitet och för att kunna erbjuda en attraktiv forskningsmiljö är det nödvändigt att professurer inrättas inom det kriminologiska och kriminalpolitiska området.

Med dessa ord vill jag säga att jag stöder den reservation som avgivits i överensstämmelse med vår motion. Jag hoppas att utskottet i fortsättningen kommer att vara pådrivande för att förslaget snarast skall bli en realitet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

12 § Handelsagentur

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU25 Handelsagentur (prop. 1990/91:63).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.51 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

13 § Anslag till utveckling av skolväsendet, m.m.

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkanden
1990/91:UbU6 Anslag till utveckling av skolväsendet m.m. (prop. 1990/91:100 delvis),
1990/91:UbU7 Bidrag till det kommunala offentliga skolväsendet (prop. 1990/91:100 delvis),
1990/91:UbU8 Bidrag till särskolor, m.m. (prop. 1990/91:100 delvis),
1990/91:UbU9 Bidrag till fristående skolor (prop. 1990/91:100 delvis) samt

Prot. 1990 91:101
24 april 1991

*Anslag till
utveckling av
skolväsendet, m.m.*

Andre vice talmannen meddelade att utbildningsutskottets betänkanden UbU6, UbU7, UbU8, UbU9 och UbU10 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 99 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Utanför riksdagshuset har i dag Waldorfskolorna demonstrerat – jag vet inte för vilken gång i ordningen. Deras kamp mot ett bidragssystem som diskriminerar de fristående skolorna har pågått länge och torde få fortsätta så länge som socialdemokraterna finns i regeringsställning.

Av budgetpropositionen kan man utläsa att skolministern inte ser behov av fler fristående skolor på gymnasial nivå. Av förslaget som helhet kan man se att regeringen helst inte vill ha fristående skolor på grundskolenivå heller.

Att alternativa lösningar inte kommer att släppas fram av socialdemokraterna framgår tydligt när man tar del av skolminister Göran Perssons uttalanden.

Häromdagen hävdade han att ett av argumenten för en tidigare skolstart är att han måste gå de föräldrar till mötes som önskar en tidigare skolstart för sina barn. "Annars riskerar vi att dessa föräldrar söker andra lösningar och därmed hotas den sammanhållna grundskolan."

Så argumenterade Göran Persson, och klarare kan det väl inte sägas. Det är inte elevernas bästa, eller föräldrarnas berättigade krav, som skall vara vägledande för politiken. Det gäller att främst bevaka och bevara ett sammanhållet skolsystem, lika för alla. Det är skolministrarnas paroll.

Senast den 7 mars i år debatterade vi ett saneringsbidrag för de Waldorfskolor som hade akuta ekonomiska problem; Norrköping, Umeå, Göteborg och Örebro. Skolministern var mot bakgrund av den ovan redovisade inställningen följdriktigt mycket kallsinnig till möjligheterna att hjälpa dem trots att ett saneringsbidrag skulle röra sig om för staten ganska små summor.

Situationen för Waldorfskolan i Norrköping är nu så allvarlig att lärarna är permitterade och skolan står inför ett direkt stängningshot den 1 maj. Vad skall då hända med eleverna?

För oss moderater är det ofattbart att orättvisan får fortsätta. Varför skall inte alla skolelever i vårt land få likvärdigt stöd till sin skolgång? Har inte staten ett ansvar för skolgången även för de barn som går i fristående skola, i Waldorfskola? För barnen i Waldorfskolan i Norrköping?

Visserligen höjs bidraget till 13 000 kr. per elev, men det motsvarar ingalunda vad en elev i den kommunala grundskolan kostar, nämligen drygt 20 000 kr. i statliga bidrag.

Dessutom skall de fristående skolor som tidigare fått ett högre statsbidrag få sitt statsbidrag fruset. Detta leder till en orimlig situation för dem.

Vi moderater anser att föräldrar och elever måste få ökad rätt att välja skola – fristående eller allmän eller skola inom det allmänna skolväsendet. Möjligheten att gå i en fristående skola får inte vara beroende av plånboken.

Vi anser också att skolmyndigheterna skall vara skyldiga att informera om rätten att välja skola och att i största möjliga utsträckning tillgodose elevers och föräldrars val av skola.

Varför är då valet av skola så viktigt?

Det är viktigt därför att vi alla är olika. En enda skolform kan inte tillgodose alla.

Det är viktigt därför att rätten och möjligheten att välja leder till en vitalisering och skapar en debatt och ett engagemang som är bra för både eleverna och skolan.

Det är viktigt därför att vi får en konkurrens mellan olika skolor, en konkurrens som ger utveckling. Olika utbildningsanordnare stimuleras att göra skolan så bra som möjligt. En icke-vald skola får signalen att det är dags att göra något för att förbättra kvaliteten.

Rätten att välja får sin särskilda betydelse när inte alla skolor är lika. Alla skolor skall självfallet ge en gemensam kärna av kunskaper och färdigheter, men därutöver bör alla skolor ha rätten och möjligheten att skapa sig en särskild profil. Det må vara särskilda satsningar på matematik, språk, teknik eller särskild pedagogik. Det må vara Waldorfpedagogik eller Montessoripedagogik.

Det skall vara lika möjligt för den som har en speciell begåvning att få sitt speciella intresse tillgodosett som för den som är kvick i benen eller snabb i simning.

Statsbidraget skall därför utformas så att bidraget följer eleven till den skola eleven valt – fristående eller allmän.

Herr talman! De betänkanden från utbildningsutskottet som vi i dag skall behandla rör viktiga frågor på skolområdet, framför allt sektorsbidraget.

Svensk skola förfogar över internationellt sett stora ekonomiska resurser, men vår skola presterar inte på samma höga nivå. Men det beror inte på bristande resurser utan på att pengarna i alltför liten utsträckning satsas på det som är skolans huvuduppgift – att ge kunskaper och färdigheter. För att lyckas med detta krävs välutbildade lärare, ändamålsenliga lokaler och bra läromedel samt att resurserna i första hand satsas på undervisningen.

Den socialdemokratiska skolpolitiken har inte utformats så att hänsyn tas till elevernas olika behov och ders rätt att utvecklas optimalt utifrån sina förutsättningar. Krav på förment jämlikhet liksom centralisering har lett till en omfattande och resursslukande byråkrati.

Resurser har slussats från undervisning till andra uppgifter. Bidragen har dessutom konstruerats så att kommunerna stimulerats att anslå ytterligare medel för dessa ändamål.

Statsbidragen bör därför läggas om. Principen bör vara att skolan får ett anslag för varje elev och att föräldrar och elever ges frihet att själva välja skola och skolform.

Bidragssystemet skall ge skolan och lärarna stor frihet att själva disponera resurserna. Om skolans huvuduppgift lyfts fram och skolans mål är tillräckligt klart formulerade, kan man med förtroende lämna åt dem som är professionella att forma verksamheten så att målen nås.

Vi har i våra motioner lagt fram förslag om ett sådant statsbidragssystem.

Våra besparingar inom utbildningssektorn har utformats så att de i första hand avser administration. Vi föreslår också i år som tidigare överföringar i syfte att förstärka undervisningen.

Vi avvisar särskilda stimulansbidrag och anser att sådana skall avskaffas

och medlen överförs till kommunerna, som då själva kan besluta om användningen.

Stimulansbidrag styr den lokala verksamheten och binder upp resurser för fördelningen av dem.

Vidare anser vi att lokaler och arbetsmiljö är ett lokalt ansvar. Vi moderater har i ett annat sammanhang föreslagit att arbetsgivaravgifterna skall sänkas med 4,5 procentenheter. Det ger ökade möjligheter för kommunerna att sköta sina lokaler på ett bättre sätt.

De 300 miljoner kronor som regeringen under kommunaliseringsdebatten lovade vpk skulle anslås till skolmiljön bör i stället gå till en ämnesinriktad lärarfortbildning. Detta torde vara bland det viktigaste för att förbättra skolans arbetsmiljö och höja kvaliteten i skolarbetet.

Vi moderater har i våra motioner redovisat den inriktning vi vill ge arbetet i skolan:

Vi vill ha klara mål som sätter kunskaper och färdigheter i centrum. Målen skall formuleras så att skolans huvuduppgift blir tydlig och möjlig att genomföra. Av läroplanen skall klart framgå att läxor skall vara ett reguljärt inslag i skolarbetet för att ge eleverna rejäla kunskaper.

Vi vill ha betyg som redovisar kunskaper och färdigheter i relation till läroplanens krav och som sätts första gången vid utgången av lågstadiet och där efter ges varje termin.

Vi vill ha rätt att välja skola och ett statsbidrag som följer elevens val av skola. Vårt system öppnar för skolor som kan organiseras och styras på olika sätt och därmed i princip bli självstyrande. Möjligheter öppnas för personalkooperativ samt föräldra- eller organisationsdrivna skolor.

Vi vill ha mindre krångel och färre regler.

Vi föreslår en sänkt skolstartsålder och en förskola året innan skolstarten som verkligen är förskola i ordets egentliga mening. Lågstadiets organisation, innehåll och metodik skall anpassas till att eleverna är ett år yngre.

Vi föreslår ökade möjligheter att välja inriktning och studiekurs efter intresse. Undervisningen skall bygga på ämnen. Skolan skall tillsammans med eleven och föräldrarna fortlöpande upprätta studieplaner för varje elev.

Vi föreslår en lärarutbildning inriktad på kunskap. Lärarutbildningen skall liksom fortbildningen av lärare inriktas på att ge goda ämneskunskaper och därför bygga på ämnesstudier.

Genom goda kunskaper får läraren den säkerhet som leder till att eleverna får bra undervisning. Goda kunskaper kan också ge ett engagemang som gör att läraren inte är hänvisad enbart till läroböckernas framställning.

Den nationella utvärderingen har dessutom visat att vissa ämnen skjuts åt sidan i blockundervisningen. Skälet anger lärarna ofta var att vissa ämnen, såsom religionskunskapen, är mycket svåra. Det krävs därför rejäla möjligheter till ämnesfortbildning och att lärarutbildningen verkligen ger blivande lärare en gedigen kunskap i varje ämne.

Vi har föreslagit en på ämnesstudier byggd lärarutbildning för lärare som skall undervisa i årskurserna 4–9. Vi föreslår också att en lärare skall få ett erbjudande om att genomgå en fortbildning om 20 poäng vart tionde år.

Den ämnesinriktade fortbildningen är svårt eftersatt. Det är därför angeläget att öka den fria sektorn i högskolan så att denna kan tillgodose lärarnas

behov av ämnesfortbildning. Vi har därför genom överföringar ökat det s.k. LIF-anslaget, det anslag som bekostar fristående kurser, med 390 miljoner utöver regeringens förslag.

Herr talman! Vi moderater står självfallet bakom alla reservationer från moderata företrädare i de betänkanden från utbildningsutskottet som vi nu behandlar. För att underlätta kammarens arbete yrkar jag dock endast bifall till reservation nr 9 i betänkande UbU6, reservation nr 1 i betänkande UbU7 och reservation nr 3 i betänkande UbU9.

Anf. 100 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Skolpolitiken i Sverige har präglats av skärpta motsättningar de senaste åren, åtminstone om man ser på den ur liberalt perspektiv. Den traditionella bilden i Sverige har varit att skolutvecklingen mycket fram till i början av 80-talet formades i skärningspunkten mellan socialdemokrati och liberalism. Under 80-talet var det några stora strider. Jag syftar i första hand på reformen av lärarutbildningen som beslutades 1985 och kommunaliseringsbeslutet som fattades hösten 1989.

Bilden av att socialdemokratin skapar majoriteter i första hand med stöd från vänster tycks stå sig i det gymnasiebeslut som skall fattas senare i vår. Vi menar att de tre reformerna har gemensamt att de i för liten grad har varit kunskapsinriktade. Det har gått att rikta väl underbyggd kritik mot dem, att de har inneburit att kunskapsmålet har prioriterats ned. Dagens debatt förs nu mycket i skuggan av den strid som pågår om gymnasiereformen.

I ett av de betänkanden vi behandlar finns en vänsterpartireservation som går tillbaka till beslutet om kommunalisering och de beslut som fattades i höstas om statsbidragssystemet. Kommunaliseringsbeslutet kunde bara genomföras efter en förhandling i riksdagen mellan socialdemokraterna och dåvarande vänsterpartiet kommunisterna. En majoritet skapades genom att socialdemokraterna accepterade ett antal krav från vänsterpartiet. Det innebar bl.a. att statsbidraget skulle förbli oförändrat. Ett annat krav var att klasstorlekarna i mellan- och högstadiet skulle minska, så att det aldrig skulle förekomma mer än 25 elever i varje klass. Ett tredje krav var att 300 milj.kr. årligen skulle tillföras till lokalupprustning.

Vi i folkpartiet varnade då för att dessa löften skulle brytas. Det som sedan har skett har bekräftat att våra varningar var mycket befogade. Dessa 300 milj.kr. återkommer i debatten flera gånger. Pengarna skall bl.a. användas för lokalupprustning. Men i ett av de besparingsförslag som regeringen har lagt fram utgår man från att 300 milj.kr. sparas in på hemspråksundervisningen. Nu återkommer de 300 milj.kr. i den diskussion som nu förs mellan socialdemokraterna och vänsterpartiet. Nu skall dessa 300 milj.kr. användas för att förbättra den nya gymnasieskolan. Samtidigt framgår det av vänsterpartireservationen i ett av betänkandena att för att uppnå minskningen av klasstorlekarna skulle det egentligen behövas ytterligare 700–800 milj.kr. Sanningen är att regeringen tidigare har föreslagit besparingar på skolan i storleksordningen 1,3 miljarder kronor fram till dess att gymnasiepropositionen lades. Den propositionen innebar, som vi vet, ytterligare besparingar på skolan.

Det är för mig obegripligt hur vänsterpartiet på nytt, med tanke på den

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
utveckling av
skolväsendet, m.m.*

reservation som finns här om klasstorlekarna och med tanke på de besparingar som man har accepterat med anledning av regeringens förslag om hemspråksundervisningen, vågar ge sig in i uppgörelser med socialdemokraterna om finansieringen av skolan.

Jag tycker att dessa löftesbrott är allvarliga. Det skapar bland väljarna det vi brukar kalla för politikerförakt. Men de som är verksamma i skolan, t.ex. lärarna som vi är så beroende av för att nå goda resultat i den verksamhet vi diskuterar, får ett misstroende mot de politiker som ägnar sig åt skolfrågor. Det påverkar verksamheten på ett mycket negativt sätt.

Under 80-talet har vi från liberalt håll fört in en del nya element i skoldebatten. Jag brukar påpeka att liberal skolpolitik bygger på de värderingar som vi har anledning att tala mer om nästa år när vi skall fira folkskolans 150-års jubileum. Det är i stor utsträckning samma värderingar om kunskapens betydelse både för hela samhället, för individerna och för jämlikheten i samhället som ligger till grund för vår skolpolitik. Men naturligtvis har de utvecklats.

80-talets debatt om de stora välfärdssystemen har naturligtvis också påverkat vår syn på skolan. Det har visat sig att skolan, liksom flera andra av systemen så som sjukvården, barnomsorgen och äldreomsorgen, i alltför hög grad har varit och är producentorienterade, i alltför hög grad politikerstyrd och i för liten utsträckning utgått från vad de enskilda individerna som är berörda av systemen tycker och tänker.

Detta har lett fram till en del innovationer som vi, ofta tillsammans med moderata samlingspartiet, har drivit. Dessa innovationer finns alla upptagna i reservationer i betänkande 7. Det gäller rätten att välja skola. En generösare attityd gentemot friskolor. En positiv inställning till profilskolor. Tankar om självstyrande skolor. Som ett instrument för att kunna åstadkomma detta skall det finnas ett system med elevpeng.

Jag tror att detta pekar hän mot en mera dynamisk elev- och föräldratillvänd skola än dagens. Jag är övertygad om att vi på 90-talet kommer att få se en utveckling av det svenska skolsystemet i den riktningen. Det är beklagligt att vi skall behöva så mycket politisk strid om detta.

Jag vill i och för sig skjuta in här att de debatter vi har fört om skolan på senare år, och som har varit rätt affekterade, inte enbart är av ondo. Att ett politiskt område i högre grad kommer i fokus för den politiska debatten innebär också att intresset dras till området på olika sätt. Det kan på längre sikt faktiskt vara positivt för området. Med några år eller årtiondens mellanrum mår säkert skolområdet väl av att bli föremål för en mera intensiv politisk debatt. I de avseendet har vi blivit väl bönhörda på senare tid.

Det brukar ofta resas en huvudinvändning mot denna vision som vi har skisserat om mera valfrihet. Det är att systemet skulle leda till ökad segregation, dvs. att befolkningsgrupper i högre grad skulle skiftas i skolsystemet. Jag har då och då försökt argumentera emot detta. Jag har med intresse tagit del i en statlig utredning, bil. 26 till långtidsutredningen med namnet Den offentliga sektorn, ett resonemang om att öka valfriheten på skolområdet. Utredaren, som heter Stefan Fölster, skriver: "En principiell invändning mot valfrihet är att välutbildade föräldrar är duktigare på att flytta sina barn till de bästa skolorna. Det uppstår därför en segregering där privilegierade ele-

ver är överrepresenterade i de bästa skolorna. Detta är dock inte en självklar effekt. Argumentet bortser från att en betydande segregering redan förekommer på flera håll i Sverige till följd av att bostadsområden är segregerade. Under sådana förhållanden är det mycket möjligt att valfrihet minskar segregeringen genom att varje skola kan locka till sig elever från ett större upptagningsområde.”

Stefan Fölster redogör sedan för några internationella erfarenheter, som jag har nämnt i kammaren tidigare, som visar att i vissa fall kan system med valfrihet rent av minska segregationen i skolsystemet. Jag hoppas att denna typ av inlägg gör att de som slentrianmässigt avvisar dessa tankar tar sig ytterligare en funderare.

Jag tänkte beröra några av de reservationer som vi har fogade till betänkandena. Moderaterna och folkpartiet tar i en reservation, liksom centern i en annan reservation, upp frågan om fortbildning av lärare, inte minst i religionsämnet. Vi känner stor oro för religionsämnets ställning, både i grundskolan och i gymnasieskolan. Den utvärdering av grundskolan som SÖ har kommit med visar det vi har vetat länge, nämligen att kvaliteten i religionsundervisningen inte är tillräckligt hög. Ämnet har svårt att hävda sig i sitt block, och många lärare är obehöriga. Mot denna bakgrund, och med tanke på ämnets vikt för vårt land, är det enligt min mening alldeles nödvändigt att göra en särskild kvalitetssatsning på religionsämnet, och däri ingår en satsning på lärarfortbildning i religionsämnet.

Vi har i ett par reservationer tagit upp möjligheten för svenska gymnasie-studerande att studera utomlands. Jag vill särskilt nämna en reservation i utbildningsutskottets betänkande 6 som handlar om något som heter United World Colleges. Det är en organisation som har några skolor på gymnasienivå runt om i världen där en del svenskar läser varje år. Sedan verksamheten startade 1962 har sammanlagt ca 350 svenska elever genomgått den två-åriga utbildningen. Denna verksamhet åtnjuter ett visst statsstöd, men det är mycket blygsamt. Vi har menat att de resultat vi kan se av denna verksamhet är så goda att det finns all anledning för staten att ge ett något generösare stöd till verksamheten.

Vi har i betänkande 7 också en reservation som handlar om gymnasie-studier utomlands, något som jag också anser är en viktig sak.

Låt mig till sist säga några ord om detta med friskolor. Den frågan är nu föremål för behandling i utskottet med anledning av skollagspropositionen. Det är beklagligt att vi inte i det sammanhang som vi nu diskuterar har kunnat ena oss om en generösare syn på friskolor. Senast i dag har det återigen skett en demonstration här utanför riksdagshuset av Waldorfelever och deras lärare vilka pekar på den mycket prekära situation som t.ex. Waldorfskolorna befinner sig i.

Det beslut som vi nu skall fatta kommer att innebära att ett antal friskolor även i fortsättningen får mycket stora och i vissa fall växande ekonomiska problem. Över huvud taget är det synd att vi behöver ha så många politiska konflikter på detta område. Vi förde för en tid sedan en interpellationsdebatt där skolministern sade att han i skollagspropositionen skulle föreslå ett system där ett godkännande automatiskt ledde till statsbidrag. Men när skollagspropositionen väl kom fanns något sådant förslag inte med.

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
utveckling av
skolväsendet, m.m.*

Det är också beklagligt att det överlevnadsbidrag som man även från socialdemokratiskt håll i tidigare debatter har talat om i ganska positiva ordalag också har frusit inne. För några av dessa skolor, framför allt Waldorfskolan i Norrköping, är läget så prekärt att man i stort sett dag för dag får avgöra om skolverksamheten skall drivas vidare eller ej.

Utbildningsutskottet har tyvärr misslyckats att hitta en konstruktiv lösning på denna fråga i de betänkanden som vi nu behandlar, men jag hoppas att vi ändå så snart som möjligt kan finna en lösning också på detta område, liksom på flera av de andra områden vi debatterar i dag, som kan öka elevernas och föräldrarnas valfrihet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 3 i betänkande 6, reservation 2 i betänkande 7 samt reservation 1 och 2 i betänkande 9.

Anf. 101 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Vi behandlar i dag i ett sammanhang en hel rad betänkanden från utbildningsutskottet. Jag tänkte därför i detta anförande koncentrera mig på några principiellt viktiga frågor som finns med i dessa betänkanden.

En av dessa frågor har Lars Leijonborg redan berört. Det gäller ämnet religionskunskap, vilket är aktuellt också i den nu pågående gymnasiedebatten. Men grunden för detta ämne läggs i grundskolan, och där är det som Lars Leijonborg så riktigt påpekade alldeles uppenbart att det nu finns en hel del brister. Vi har i och för sig känt till dessa tidigare, men det är numera tydligare belagt i den redovisning som nu har skett från det nationella utvärderingsprogrammet som den nuvarande skolöverstyrelsen håller i.

Den visar på att det finns uppenbara brister i utbildningen, eller rättare sagt att undervisningen på många ställen och i många fall över huvud taget inte kommer till stånd av det skälet att man saknar behöriga lärare. Många lärare är helt enkelt inte villiga att ta upp ämnet, och de känner sig osäkra inför hur de skall hantera ett sådant här i och för sig ganska svårt ämne.

Av detta skäl har vi i år i vår motion, som nu har resulterat i en reservation, krävt att det görs särskilda fortbildningsinsatser just för religionskunskapslärarna. Nu har utskottets majoritet avstyrkt detta. Då måste man naturligtvis ställa sig frågan, som jag riktar till Ewa Hedkvist Petersen som skall föra utskottsmajoritetens talan. Vad tänker majoriteten göra i stället? Utskottsmajoriteten avstyrker de förslag om konkreta åtgärder som vi framfört. Jag utgår ifrån att man inte tänker nöja sig med sakernas tillstånd, dvs. att dessa lektioner som borde äga rum inte kommer till stånd. Den fråga vi väntar svar på, eftersom man avvisar våra förslag, är: Vad avser utskottsmajoriteten i stället göra för detta ämne?

Den andra frågeställning jag tänker beröra gäller hemspråksundervisningen, och det kommer jag att göra på så sätt att det också utgör en röstförklaring. I årets budgetproposition möttes vi av ett par ganska stora besparingar. Den ena gällde hemspråksundervisningen i skolan och den andra grundvuxundervisningen inom Komvux. Man blir nästan varje gång lika förvånad när det redovisas besparingsförslag från den socialdemokratiska regeringen. De riktar sig alltid så klart och tydligt mot de allra svagaste grupperna inom skolan. Detta har vi upplevt under en följd av år, och så var det också den här gången.

Vår inställning i centerpartiet är att vi inte vill ha några besparingar över huvud taget när det gäller skolväsendet. Man behöver väl de resurser man har och oftast mer därtill. Vi är alltså emot besparingen som sådan. Vi är också emot den inriktning som denna besparing har mot hemspråksundervisningen. På det sätt som den är utformad och den omfattning som den har är det ett förödande slag mot hemspråksundervisningen. Praktiskt taget hela hemspråksundervisningsresursen skulle komma att sopas bort på detta sätt. Vi hade naturligtvis samma invändningar mot grundvuxbesparingen.

Nu visade det sig dess värre inte vara möjligt att stoppa denna besparing i utskottet eftersom det fanns en majoritet som bestod av socialdemokrater, folkpartiet och moderaterna som tillstyrkte besparingsbeloppen som sådana. I det läget valde vi att i stället försöka påverka sättet på vilket besparingen genomförs.

Förutom att det är förödande för hemspråksundervisningen som sådan, föreslog man att den här besparingen skulle genomföras på ett principiellt vidrigt sätt.

Sent i höstas strax före jul fattade vi beslut här i kammaren med anledning av den s.k. ansvarspropositionen om det nya statsbidragssystem som skall gälla från den 1 juli i år. Riksdagen markerade mycket klart och tydligt att det nu är slut med statens detaljstyrning. Nu handlar det om ett generellt finansiellt stöd till skolans verksamhet där staten bidrar med pengarna men därutöver överlåter till kommunerna att själva fatta beslut om sin organisation, de prioriteringar man vill göra och de eventuella besparingar som kan göras i en eller annan verksamhet.

Det är då naturligtvis alldeles omöjligt att som regeringen nu föreslår gå in och säga att man i detta generella system helt plötsligt skulle göra en riktad besparing mot hemspråksundervisningen. Eftersom detta egentligen var så omöjligt lyckades vi övertala utskottets övriga ledamöter att man inte kunde göra på detta sätt. Denna besparing byttes då ut mot en generell besparing som tas från det generella bidraget. Det är i och för sig illa nog. Men av två onda ting väljer man det minst onda. Av detta skäl har vi nu när vi lyckats komma så här långt inte reserverat oss mot beslutet men väl avgivit ett särskilt yttrande där vi redovisat våra ståndpunkter. Det är den som utgör vår röstförklaring i den här delen.

Man kan se på vad detta förslag egentligen innebär. Det handlar om 355 milj.kr. som drabbar skolväsendet i form av en besparing, dvs. en generell besparing på 355 milj.kr. Det är att notera att detta är vida mer än de 330 milj.kr. som debatten kring gymnasieskolan har handlat om den senaste tiden. Ändå är det fråga om precis samma sorts pengar. Det är samma myntslag vi talar om, kronor och ören, eller om man så vill miljoner kronor. Besparingen eller besparingarna om de genomförs drabbar precis samma sektorsanslag, och de får exakt samma effekt för de kommuner som skall driva skolväsendet.

Icke heller det som nu kallas för en besparing på gymnasieskolan är på något sätt specialdestinerat till någon viss bestämd verksamhet, utan det är en del av sektorsbidraget. Men inte har man sett några upprörda ledare i Dagens Nyheter eller Svenska Dagbladet kring de pengarna. Inte heller har man sett Lars Gyllensten skriva några helsidesartiklar om den besparingen,

även om den nu alltså är större än den som har varit aktuell när det gäller gymnasieskolan. För att undvika missförstånd är det väl lika bra att jag redan nu säger att självklart är vi emot den besparingen också.

Sådan är då bakgrunden till den här diskussionen om hemspråket.

Sedan tyckte vi nog själva att vi var framgångsrika därutöver. Det blev alltså inte bara på det sättet att hemspråksbesparingen byttes ut mot en generell besparing, utan utskottet upprepar också sitt ställningstagande från 1988, när den här frågan senast var aktuell. Utskottet talar återigen om att man tycker att det är viktigt med aktiv tvåspråkighet, att det är bra att många elever i skolan har ett andra språk med sig i form av sitt hemspråk, att det är bra för landet med den naturliga tvåspråkigheten, inte minst i den tid av internationalisering som vi lever i. Dessutom markerade utskottet ytterligare en gång att det är självklart att hemspråksundervisningen skall ha likvärdiga arbetsvillkor med andra ämnen i skolan.

Detta har alltså ett enigt utskott uttalat, återigen. Då blir man naturligtvis förvånad, när man sedan upptäcker att i den skollagsproposition som vi snart skall behandla kommer förslag om att hemspråksundervisning skall kunna förläggas till lördagar. Utskottet har i samband med en motion som väckts redan nu om den här frågan också haft synpunkter.

Då inställer sig min andra fråga till Ewa Hedkvist, om hon och den majoritet som hon representerar anser att det riksdagsbeslut som vi nu fattar och som slår fast hemspråksundervisningens betydelse samt att hemspråksundervisningen skall ha likvärdiga villkor med andra ämnen i skolan är förenligt med ett beslut om att denna undervisning skall förläggas till lördagar. Det vore väldigt bra om Ewa Hedkvist kunde ge ett klart besked i den frågan, för det skulle underlätta den fortsatta hanteringen av skollagspropositionen.

Den tredje frågan som jag skall beröra har också de föregående talarna varit inne på, och det är statsbidragen till de fristående skolorna. Från centerpartiets sida har vi under en följd av år hävdad att det bästa sättet att lösa den frågan är att låta de elever som går i en fristående skola – men som naturligtvis är bosatta i en kommun – ingå i det beräkningsunderlag som ger kommunen statsbidrag för skolverksamhet och sedan överlåta till kommunen att fördela resurser till de olika skolorna inom kommunens område, både de offentliga och de fristående skolor som eventuellt kan finnas. Resurser skall då fördelas till skolenheterna efter behov. Deras behov kan ju variera högst avsevärt, inte bara beroende på skillnader i elevantal utan också på många andra skillnader i de förutsättningar som gäller för skolverksamheten.

Om man hanterar den här frågan på det viset, skapar man på ett ganska naturligt sätt den ytterligare förutsättning som krävs för att man skall kunna hävda att de fristående skolorna arbetar på likvärdiga villkor, dvs. det blir då naturligt att kommunen, när den fördelar sina resurser, också fördelar resurser som svarar mot de kommunala kostnaderna i skolan. Det är väl alldeles självklart att elever också i fristående skolor skall ha tillgång på likvärdiga villkor till skolmåltider, skolskjutsar, skolhälsovård, läromedel, lokaler osv.

Med det vi har föreslagit skulle det vara fullt möjligt att lösa den här frågan på ett mycket enkelt sätt.

Vi kommer att få anledning att återkomma till de fristående skolornas och

då framför allt Waldorfskolornas behov av överlevnadsstöd. Vi hade som många andra förväntat oss att det skulle finnas någonting om detta i den kompletteringsproposition som vi nu har tagit del av, men såvitt vi har kunnat finna finns det inte någon som helst antydning där. Det kommer att ge oss anledning att återkomma till frågan redan under den här riksdagsperioden.

Med det, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 10 i betänkande 6 och till reservation 4 i betänkande 9. Naturligtvis står vi som parti bakom alla de övriga reservationer som inte här är särskilt nämnda.

Anf. 102 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Ibland tycker vi att det är en konstig ordning för hur olika debatter förläggs i tiden här i riksdagen. Om man tänker litet närmare på det, blir det nästan roligt att man i dag hela dagen under dagtid har diskuterat frågor som rör tjuvar och banditer. På kvällen, när skoleleverna snart skall gå och lägga sig, eftersom de skall upp och gå i skolan i morgon och många får åka skolskjuts väldigt tidigt, diskuterar vi viktiga skolpolitiska frågor. Enligt alla pojkböcker och serietidningar är det nu som tjuvar och banditer vaknar till och går ut för att fullgöra sina vedervärdiga värv.

Det går naturligtvis att diskutera vad denna ordning beror på, men det är inte därför jag står i talarstolen nu. Jag kunde ändå inte låta bli att göra denna notering.

En människas språk säger mycket. Det talar om varifrån du kommer. Det talar om vilka erfarenheter du har. Förhoppningsvis säger det också en del om vart du är på väg. Det här är en viktig utgångspunkt för språkundervisningen i skolan. Att ha tillgång till ett eget språk innebär ju att jag får verktyg som människa, för att kanske också förändra min situation.

Det är mot den bakgrunden beklagligt att se att regeringen har lagt fram förslag om nedskärningar på hemspråksundervisningens område. Det är ytterst anmärkningsvärt i tider när alla partier säger, om än från olika utgångspunkter, att de vill verka för en ökad internationalisering i skolan och i övrigt i samhället, att inte ta till vara de resurser vi får nästan gratis! Det är rent ut sagt dumt att inte se till att våra invandrarelever får en bra hemspråksundervisning.

Nu fanns det ingen möjlighet att bilda majoritet mot det här nedskärningsförslaget, därför att folkpartiet och moderaterna accepterade nedskärningen i sina motioner i samband med att budgetpropositionen lades fram. Att moderaterna gör det är inte särskilt förvånande. Även om det blir mindre och mindre förvånande, är det ändå till viss del förvånansvärt att folkpartiet accepterar en sådan nedskärning.

Folkpartiet har när det gäller invandrapolitik, flyktingpolitik och kulturpolitik i mångt och mycket uppfattningar som vi i vänsterpartiet också kan skriva under på. Men i sin nyliberala iver eller om det är i iver att fria till moderaterna accepterar folkpartiet alltså en så kraftig nedskärning av hemspråksundervisningen i skolan som de dryga 300 miljonerna innebär. Det är endast att konstatera, herr talman, att folkpartiet mer och mer måler sig ut ur den värdegemenskap som tidigare funnits när det gäller ett mångkulturellt samhälle.

Till frågan om språk hör naturligtvis också handikappade människors till-

gång till läromedel och också till språk. Vi har föreslagit förstärkningar för att se till att få fram lexikon på punktskrift. Det är ett krav som har backats upp väldigt kraftigt och formulerats från de Synskadades riksförbund.

Betänkandet där vårt förslag avstyrks är justerat av utskottet den 7 mars. Den 25 februari fick alla ledamöter i riksdagens utbildningsutskott ett brev från Synskadades riksförbund där förbundet uppmanar utskottets ledamöter att stödja vänsterpartiets motion om språklexikon på punktskrift. Förbundet har gjort en inventering av tillgängliga lexikon, och den ger då följande bild.

Det finns en svensk-engelsk ordbok med tryckår Tomteboda 1963. Det finns en engelsk-svensk ordbok som har tryckår Thilander 1955. Det finns en tysk-svensk ordbok för vilken tryckåret är Thilander 1931. Det finns ett svensk-tyskt standardlexikon som har tryckår punktskrift: Tomteboda 1973. Det finns ett Petit dictionnaire francais-suédois som har tryckår punktskrift: Thilander 1940 och det finns en spansk-svensk ordbok tryckår svartskrift: 1970. Detta är vad som finns tillgängligt av språklexikon för synskadade.

När vi talar om internationalisering, språkets betydelse och när vi försöker att garantera en minimitid för undervisning i främmande språk i skolan för våra ungdomar måste vi väl också avse dem som är synskadade. Då måste väl även de som är synskadade ha en rimlig chans att bedriva studier på högskolenivå. Jag ställer denna fråga därför att det är lätt att uttrycka vackra ord om vikten av olika ämnen, vikten av viss utveckling i skolan och vikten av att viss tid ges till viss undervisning i särskilda ämnesområden, men sedan är man inte beredd att löpa linan ut och ge de medel som krävs för att man skall uppfylla sina vackra ord. Det handlar om en à två miljoner kronor. Det är mindre än felräkningspengar.

Vi har en reservation om detta, och det finns alla möjligheter att stödja denna reservation senare när riksdagen går att fatta beslut i den här frågan. Jag vill passa på att yrka bifall till reservation 1 i utbildningsutskottets betänkande 6. Jag vill också yrka bifall till reservation 13 i utbildningsutskottets betänkande 6 och till reservation 12 i utbildningsutskottets betänkande 7. Vi står naturligtvis bakom övriga reservationer där vänsterpartiet finns med.

Det talas ibland i debatten om att man slår in öppna dörrar. Det finns naturligtvis – höll jag på att säga – eller tyvärr sådana exempel också i de betänkanden som vi nu debatterar.

Ett sådant exempel är frågan om fortbildningens inriktning. Där finns det reservationer från olika partier. Det finns särskilt en reservation från moderata samlingspartiet. Jag kan inte gå förbi den. Där talar man om vikten av att fortbildningens inriktning har appell till ämnesstudier. Det beslutet har ju riksdagen precis fattat i samband med att man tog beslut om fortbildning när man tog beslut om en ny lärarutbildning. Men det kan kanske vara intressant ur kortsiktigt perspektiv att ha tillgång till denna plakatpolitik i samband med ett valår. Men det ökar inte förtroendet för politiker.

När moderaterna talar varmt, vitt och brett om de s.k. fristående skolorna kan man konstatera att det finns inga pengar, inga medelsförslag till detta. Det handlar i stället om att man skall gå omvägen om en sänkt arbetsgivaravgift. Dessutom gör man tvärnit inför tidigare förslag som vänsterpartiet har lagt fram när det gäller möjligheterna för dessa skolor att delta i den kommu-

nala skolorganisationen. Det skulle ge dem stora kvalitativa resurser. Men det är klart, detta är politisk retorik som man ägnar sig åt, herr talman.

När det gäller en del andra bidrag, t.ex. statsbidrag, på skolans område har vi i vänsterpartiet varit beredda och kommer att vara beredda att öronmärka vissa anslag. Det kan gälla när man upptäcker olika brister i skolan och vill försöka komma tillrätta med dem. Då reserverar sig moderata samlingspartiet mot detta. Man säger att vi inte skall ha några stimulansbidrag för att förbättra skolmiljön i ungdomsskolan. Vi skall i stället ta de här pengarna och lägga dem på fortbildning av lärare. Samtidigt får vi rapport på rapport om att skolmiljön, luftkvaliten osv. är ytterst dålig i många av våra skolor. Senast fick vi en rapport om detta i måndags. Då kan man fråga sig vad det är för ämnesfördjupning lärarna skall ha för att förbättra skolmiljön. Är det studier i mikrobiologi och ventilationsteknik? Det lever nog många djur i denna miljö.

Herr talman! Jag har alltid förvånats eller imponerats, det har varit litet olika reaktioner, när det gäller Leijonborgs kunskaper i algebra. Hans klagosång när det gäller olika nedskärningar och olika medelsvillkor för skolans del har moraliskt sett ungefär samma egenvärde som en TV-apparat. Egenvärdet avgörs helt och hållet av om apparaten gör betraktaren, tittare glad, ledsen eller likgiltig. De flesta av folkpartiets skolförslag är nog sådana att de lämnar betraktaren likgiltig, och därmed avgörs också deras egenvärde.

Låt oss ta några exempel. Valfriheten, möjligheterna att välja skola avgörs ju av skolorganisationen, kommunens geografiska utseende, dess infrastruktur, kommunens ekonomi när det gäller möjligheter att erbjuda skolskjuts och den kommunala ekonomin. Eftersom detta förmodligen är den sista debatten som jag deltar i här i kammaren före valet när det gäller grundskolan och gymnasieskolan skall jag påminna litet grand om de nedskärningar som gjorts under 80-talet. Då kan Leijonborg öva upp sin räknekonst, eller räkneförmåga, och roa sig med att dels räkna ihop vad detta innebär, dels bocka för vilka nedskärningar som folkpartiet har biträtt när det gäller ungdomsskolan.

Vi kan börja 1981. Då fattade riksdagen beslut om att investeringsbidragen till skolbyggnader skulle slopas, minus 320 milj.kr. Man drog in statsbidraget till hyra av vissa skollokaler, minus 10 milj.kr.

1982 reducerades statsbidragen till lärarlöner med 2 %, minus 230 milj.kr. Samtidigt passade man på att slopa statsbidraget till pedagogisk stödpersonal inom gymnasieskolan, minus ytterligare 30 milj.kr.

1983 avvecklades statsbidraget till lokaler för elevhem, den utökade förstärkningsresursen enligt LGR 80 kom inte till stånd, ett särskilt veckotimpris för hemspråksundervisning infördes med lägre statsbidrag som följd och kommunerna fick ta över omskolning och omplacering av lärarpersonal. Allt detta innebar en nedskärning med ytterligare 290 milj.kr.

1984 skedde flera reduceringar, fler nedskärningar av statsbidrag, t.ex. minskades förstärkningsresursen för den icke undervisningsbundna delen. Det infördes också timreduktion i gymnasieskolan, staten drog ned med minus 260 milj.kr.

1985 ändrades tidpunkten för utbetalning av statsbidrag till grundskolan och statsbidraget till skolchefer slopades, minus 150 milj.kr.

1986 fixade och donade regeringen och den här gången kan jag avslöja, ni kan ju gissa när det gäller de andra exemplen, att folkpartiet var inblandat. Då fixade och donade man med skatteutjämningsavgiften till kommunerna eftersom riksdagen sade nej till att reducera statsbidraget till skolan med 3 %. Det innebar minus 690 milj.kr. för kommunerna. Kommunerna kompensterade sig nog i det avseendet genom att göra nedskärningar och besparingar på skolans område.

I dag biträder både folkpartiet och moderaterna regeringens förslag om nedskärningar med drygt 300 milj.kr. på hemspråkundervisningen.

Det här blir nästan 2,4 miljarder kronor om man plussar ihop det. Det är denna historiska påse som avgör det moraliska värdet i folkpartiets klagosång, herr talman.

Anf. 103 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Björn Samuelson säger att vi ägnar oss åt politisk retorik. Vem gör inte det om inte Björn Samuelson.

Plötsligt ömmar Björn Samuelson för de fristående skolorna. Varför har ni då inte några förslag om ökningar eller varför har ni inte kommit med några förbättringar för de fristående skolorna? Vi kräver ett statsbidrag som är lika för elever i fristående skolor och elever i det allmänna skolväsendet.

Sedan talar Björn Samuelson om vår reservation när det gäller ämnesinriktad fortbildning. Han säger att det redan är beslutat om detta. Var någonsans är det beslutat att lärarna skall få ett erbjudande om 20 poängs fortbildning åtminstone vart tionde år, Björn Samuelson? Jag håller med om att det borde vara åtminstone vart femte år, och det får väl vara en målsättning på sikt. Vi föreslår här en fortbildning på 20 poäng minst vart tionde år och det skall vara en ämnesinriktad fortbildning, eftersom lärarna behöver detta. Det visar den nationella utvärdering som har gjorts, och detta gäller inte minst för ämnet religionskunskap på mellanstadiet. Det är klart att ett parti som har medverkat till en försämring av grundskollärautbildningen inte vill förstå behovet av en ämnesinriktad fortbildning. Detta torde vara det bästa sättet att förbättra arbetsmiljön i fråga om det inre arbetet i skolan.

Björn Samuelson talade sedan om stimulansbidrag till exempelvis lokaler. Åk ut i landet, Björn Samuelson, och titta på skolorna i de kommuner som har satsat på en utrustning av dem! Dessa skolor är väldigt fina, och det är många kommuner ute i landet som har genomfört en sådan upprustning. I storstäderna har man däremot i många fall mycket sorgligt försummat sina skolor.

Jag är helt övertygad om att en satsning på lärarnas fortbildning mycket bättre skulle bidra till att förbättra skolans arbetsmiljö över hela landet, och framför allt skulle det bidra till att förstärka undervisningen. Det skulle förstärka både lärarnas status och själva undervisningen, och det skulle därmed förbättra elevernas kunskaper och färdigheter.

Anf. 104 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att den lista på besparingar som Björn Samuelson redovisade är särskilt poängfull. Den ger för det första inte den fullständiga bilden av skolans ekonomi. Det är riktigt att det under de år som

Björn Samuelson talar om har skett en förskjutning av skolans finansiering på så sätt att statens andel har minskat och kommunernas har ökat. Men detta ger ju ingen bild av t.ex. medelkostnaden per elev.

Detta förs för det andra fram som ett argument mot valfrihet. Skulle det kunna tolkas så, att vänsterpartiet vore för en större valfrihet om skolan hade större ekonomiska resurser? Detta är ju inte fallet. Ni är ju av ideologiska skäl emot en större valfrihet, oavsett hur mycket varje elev får kosta. Det är därför ett ganska irrelevant argument i den här debatten.

Vänsterpartiet har vidare medverkat till ett antal av de besparingar som nu är aktuella. Vi varnade er för att gå med på kommunaliseringen, eftersom den skulle komma att användas av regeringen till att spara in på skolan. Då sade ni att ni hade fått löfte om att det inte skulle bli några besparingar på skolans område. Därefter har det sparats 1,3 miljarder, vilket ni i det här betänkandet accepterar. Ni hade era dubier mot nedskärningen med 300 milj.kr. på hemspråken, men det har ni nu accepterat. Ni hade dubier om besparingar på ytterligare 500 miljoner, men nu sväljer ni också det. Ni har alltså accepterat de här besparingarna.

Björn Samuelson säger att folkpartiets argument lämnar lyssnarna likgiltiga. Det är dess bättre inte den bild jag har från mina besök ute på skolor. Där är man nu synnerligen engagerad i vad som sägs i riksdagen om skolan. Jag försäkrar Björn Samuelson om att det budskap jag har brukar engagera ganska mycket.

Jag tror för min del att många är engagerade i dessa frågor, eftersom de känner att regeringens och vänsterpartiets diskussioner om förändringar av gymnasieskolan innebär ett svek. Det engagerar, och när vi ute i skolorna säger att vi motsätter oss det sveket, är det många som sympatiserar med den åsikten.

Anf. 105 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Benämningen fristående skolor är i och för sig litet märklig, eftersom den skulle innebära att alla andra skolor på något sätt inte skulle vara fria.

Av de nedskärningar som jag räknade upp – och jag tog inte med allihop, jag lovar att jag inte gjorde det – är det, Ann-Cathrine Haglund, ni som har biträtt de allra flesta. Det är klart att det påverkar möjligheten att ge substantiella medel till drift av skolan och också till de s.k. fristående skolorna.

Vi har när det gäller de fristående skolorna också föreslagit att de skulle kunna ingå i den kommunala skolorganisationen, men det var ju ni inte ett dugg intresserade av. Inte ett dugg!

Vad jag vände mig emot vad gäller fortbildningen är att ni nu försöker göra ett nummer av att fortbildningen inte skulle vara ämnesinriktad. Det finns faktiskt ett riksdagsbeslut om det. Jag kommer inte ihåg i vilket betänkande det tas upp, men om jag hade tid på mig skulle jag naturligtvis kunna leta fram det ganska så snabbt. Det finns ett sådant beslut, och er reservation slår därför in öppna dörrar.

Pengarna till förbättringar av arbetsmiljön i skolan är nödvändiga, och de skall ses som en uppmuntran till dem som inte har haft råd och inte har kunnat lösa frågan om arbetsmiljön i skolan. Vi måste komma ihåg en sak, näm-

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
utveckling av
skolväsendet, m.m.*

ligen att vi har skolplikt i Sverige. Mot en plikt måste enligt min uppfattning vissa rättigheter svara. En av de rättigheterna måste vara att jag skall kunna släppa iväg mina barn till skolan utan att de för den skull skall behöva riskera att drabbas av allergier.

Jag tror dessutom att lärarna redan nu har en så pass hög grundkunskapsnivå att stå på att de klarar sig ett tag, fram till dess att vi har rättat till de sämsta miljöerna i skolan.

De argument som jag lade fram mot valfriheten, Lars Leijonborg, var av fysisk karaktär. Kommunerna är inte likadana runt omkring i Sverige. Vi bor inte likadant, vi lever inte i samma miljö, och vi lever gudskelov inte alla med en utslätad liberal lika erfarenhet. Våra barn är definitivt inte heller tomma påsar när de kommer till skolan. Jag tror att den skola vi har i dag i huvudsak är en bra skola för svenska barn. De behöver alltså inte söka sig till något annat kvarter.

Anf. 106 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Björn Samuelson om en sak, nämligen att benämningen "fristående skolor" kanske inte är den allra bästa. Egentligen borde det heta "fria skolor", eftersom det är vad de skall vara. De skall vara fria, och de skall vara förenade med en valfrihet på så sätt att föräldrar och elever kan välja dem. Det, Björn Samuelson, står inte ni för.

Jag håller helt med Lars Leijonborg om att Björn Samuelson ger en sned bild av nedskärningarna. Men samtidigt är det ju faktiskt så att vi internationellt sett satsar mycket på skolan. Problemet är att vi inte satsar på rätt saker. Vi satsar på en väldig massa saker runt undervisningen och för litet på det som är skolans huvuduppgift, nämligen kunskaper, färdigheter, undervisning och sådant som stärker lärarnas kunnande så att de kan ge en bra undervisning till sina elever.

Det är klart att vi skall ha en bra arbetsmiljö i skolan. Självfallet skall vi ha en bra arbetsmiljö där precis som på andra ställen, och självfallet skall vi inte ha en arbetsmiljö som ger upphov till exempelvis allergier. Vi anser att detta är kommunernas ansvar och att det viktiga är att stärka lärarnas möjligheter att vara bra lärare och bedriva bra undervisning. För att detta skall bli möjligt behöver de för det första en bra lärarutbildning som i större utsträckning än grundskollärarutbildningen bygger på ämnen och för det andra en ämnesinriktad fortbildning.

Jag vill återigen erinra om vad som kommit fram genom den nationella utvärderingen. Det visade sig där att vissa ämnen skjuts åt sidan i den s.k. blockundervisningen. Lärarna säger som förklaring att det är svårt att t.ex. undervisa i religionskunskap. Man känner sig osäker och har för dåliga kunskaper. Dessutom har vi många obehöriga lärare. Att fortbildningen behöver vara ämnesinriktad finns alltså klart bestyrkt på många sätt och på många håll.

Anf. 107 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Björn Samuelson hoppar från tuva till tuva. I sitt huvudanförande sade han att vi inte kan ha valfrihet därför att kommunerna har för dåliga ekonomiska resurser. Nu säger han att vi inte kan ha valfrihet av fy-

siska skäl, dvs. på grund av att vissa kommuner är så stora och så glest befolkade att valfrihet inte fungerar. Detta gäller för en del elever men inte för det stora flertalet. Varför skall vi neka dem för vilka valfrihet skulle kunna bli en realitet den rätten på grund av att det inte kan gälla alla?

Vi har erbjudit friskolorna att komma in i det kommunala skolväsendet, säger Björn Samuelson skenbart generöst. Men det är ju detsamma som att säga åt dem att de inte får leva vidare. Socialdemokratiska kommunalråd har sagt ungefär detsamma till Waldorfskolor på olika håll i landet. Man säger: Kom in till oss, så behöver ni inte kämpa! Men därmed försvinner den särart som dessa skolor vill slå vakt om.

Björn Samuelson visar med sitt sökande efter argument – som blir allt sämre – att det är en ganska sjuk sak han försvarar.

Anf. 108 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det är, Lars Leijonborg, fråga om vissa fysiska förhållanden. Om man skall övervinna dem för att erbjuda någon eller några elever att gå i en annan skola än den som ligger inom det som ibland kan kallas för grannskapet – och detta kan i och för sig på glesbygden och även i en del städer vara ganska stort ibland, det vet jag av egen erfarenhet –, då måste det till ekonomiska medel. Det handlar om skolskjutsar, skolmåltider och uppehållsrum. Så enkelt är det. Därför finns alltså här en koppling mellan ekonomi, möjlighet och hinder. Hindret kan alltså vara av fysisk karaktär, men det finns i och för sig också andra exempel.

Det är faktiskt redan i dag möjligt att till viss del välja skola. Jag känner inte till något större hinder som står i vägen om ekonomin tillåter och det finns praktiska förutsättningar.

Jag skulle egentligen, herr talman, ha velat gå in på en diskussion om konkurrensbegreppet i fråga om olika skolenheter i den svenska ungdomskolan för att se vad det egentligen innebär när olika enheter skall konkurrera med varandra. Men vi kanske vid något annat tillfälle får möjlighet att komma tillbaka till det.

Vi får längre fram en debatt här i kammaren om den framtida gymnasieskolan – och vem vet, jag kanske hoppar upp också i den debatten om Lars Leijonborg så önskar. Vi får se. Jag sparar i alla fall den delen till dess.

Ann-Cathrine Haglund säger att det satsas på fel saker i skolan. Är det fel att se till att lärarna får sina löner? Det är ju till stor del den kostnaden som hittills har bestridits när det gäller statsbidragen till skolan. Visst behöver lärarna en ämnesinriktad fortbildning, men den ämnesinriktade fortbildning som ni i dag vill erbjuda dem innebär ju inte någon lösning på de stora arbetsmiljöproblem som finns i skolan. Jag tror inte heller att det hjälper en astmatisk lärare som måste vistas i en dålig luftmiljö att ha ytterligare 20 poäng i religionsvetenskap. Först och främst vill han nog ha ren luft. Detta är vad det handlar om.

Vi är alltså överens, och det var länge sedan vi fattade beslut om att fortbildningen skall vara ämnesinriktad och att högskolan och universiteten skall spela en viktig roll i detta sammanhang. Det var länge sedan. Det var ett väldigt tjat om denna fortbildning!

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
utveckling av
skolväsendet, m.m.*

Andre vice talmannen anmälde att Ann-Cathrine Haglund och Lars Leijonborg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 109 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag har nästan svårt att hålla mig för skratt efter den debatt som har förts. Men nu skall jag väcka Larz Johansson. Vissa säger "fru Haglund", och jag borde kanske säga "herr Johansson".

Så till frågan om hemspråksundervisningen. Visst lyckades vi förhindra att just hemspråksundervisningen drogs in, men jag tycker att Larz Johansson "bröstar sig" och tar åt sig äran av det. Inte lade han tillbaka några 300 milj.kr. i påsen! Det är allvarligt att det inte gjordes. Vi har fått tillbaka det som en rekyl, och för det anklagar jag socialdemokraterna med Ewa Hedkvist Petersen i spetsen.

I skollagen sägs att hemspråksundervisningen kan förläggas till lördagar. Vad händer då ute i kommunerna? Jo, signalerna därom har gått ut till dem. Föräldrarna får brev hemskickade med en förfrågan om de kan tänka sig att dottern och sonen går i en skola där eller där på lördagar. Hemspråksundervisningen skall alltså förläggas till lördagar och långt bort från den närmaste skolan. Man kan fråga sig vad som menas med likvärdiga villkor.

Mycket riktigt har vi bombarderats av brev, inte bara från lärare på fältet som har påvisat lösningar. Dessa går ut på att de vill vidareutbilda sig och gärna undervisa i två ämnen så att de kan vara på en och samma skola. De vill också ha hemspråksundervisningen på skoltid, vilket gör att det hela fungerar bättre. Dessutom anser de att hemspråksundervisningen kan samordnas med studiehandledning och undervisning i svenska etapp 2.

Forskare har sagt att det är otroligt viktigt att ha tillgång till sitt eget modersmål för att kunna ha en egen identitet när man som invandrarbarn kommer till ett nytt land. Så visst har språket en enorm betydelse för den egna utvecklingen och möjligheterna att gå ut i världen.

Jag tyckte att Björn Samuelson uttryckte det på ett mycket fint sätt när han sade att det behövs undervisning i olika språk men att man inte fick glömma dem som går i särskola. Vi i miljöpartiet har sagt att vi vill satsa speciellt på hörselskadade och döva. Vi vill satsa 3 milj.kr. på framställning av video och personalförstärkning. Det är ett sätt för de hörselskadade och döva att förmedla sig med omvärlden.

Björn Samuelson talar gärna om konkurrens. Alla har säkert följt den senaste serien i pressen om olika skolsystem i i-länder, t.ex. i Japan och Frankrike. Vad jag tycker bör framhållas i denna debatt är skillnader i traditioner och kulturer samt naturligtvis skillnader i ideologier. Vilka kunskaper är viktiga att ha med sig när man lämnar skolan och går ut i samhället och världen?

När moderaterna talar om att våra skolor är så mycket dyrare än skolorna i andra i-länder, så finns det anledning att fråga vad som skiljer länderna och skolorna åt. I Japan är utslagningen enorm. Eleverna måste studera och förkovra sig på sin fritid för att klara sig i konkurrensen. Det får de göra med föräldrarnas goda minne och stora hål i plånboken. Utslagningen är stor och självmordsfrekvensen hög. Är det den skolan vi eftersträvar i Sverige? Knappast.

I Frankrike är kraven på eleverna redan i låg ålder mycket hårda. Lärarna får undervisa ända upp till 28 barn i tre- till fyraårsåldern. Naturligtvis är skälen ekonomiska. På högstadienivå talar man om att traditionerna är svåra att förändra liksom det är svårt att reformera systemet. Skolan är ur takt med tiden.

I Frankrike förekommer också mycket rigida krav och höga betygskrav. Det gör att 10 % av eleverna lämnar högstadiet eller tvingas gå om årskurser både där och i gymnasiet. Men de har ingen folkskola att återvända till. När de har gått om tillräckligt många gånger får de helt enkelt lämna grundskolan utan att ha fullföljt den. Därefter väntar arbetslöshet. Är det den konkurrensskolan med utslagning som vi vill ha?

I miljöpartiets skola är eleven delaktig i skolans inre liv och även utanför skolan, i samhället. Man tar in verkligheten i klassrummet. Vi vill betona betydelsen av självstyrande skolor där eleverna lär sig att lösa problem, där verkligheten tas in i skolan, där man betonar de existentiella frågorna, där eleverna är med om problemlösningar och får arbeta aktivt och praktiskt för att lösa problemen. De får också gå med i internationella projekt och göra olika saker. Jag tänker på den här killen som fick ett miljöpris för att han hade jobbat med att rädda skogen i Costa Rica, barnens regnskog. Det är sådant vi skall stimulera. Det handlar ju om barnens framtid och överlevnad.

Därmed kommer jag direkt in på frågan om överlevnadsbidragen för Waldorfskolorna. Ja, visst, eleverna har i dag på nytt stått utanför riksdagshuset. Det börjar bli för många repriser här. Nästan alla partier har sagt ja till att stödja Waldorfskolorna. Jag tycker även att Montessoriskolorna är mycket bra.

De som har varit mest njugga är vänsterpartiet. Man har inte någonsin sagt att man ekonomiskt vill stödja dessa skolor. Om de inte får ekonomiskt stöd kan de inte heller överleva. Att bara inordna dem i ett system räcker inte. Man säger att vi vill decentralisera och frågar varför vi inte vill göra det nu i samband med framläggandet av gymnasiepropositionen och införandet av kommunaliseringen på skolans område. Men vi vill inte decentralisera om inte pengarna följer med. Det är vad det handlar om. Verktygen måste finnas.

Nu har vi chansen, Ewa Hedkvist Petersen, att stödja dessa skolor i och med denna kompletteringsproposition. Det saknas akut drygt 20 milj.kr. Om miljöpartiet, folkpartiet, centern och moderaterna väcker en motion om mer bidrag till fristående skolor, hur ställer sig då socialdemokraterna? Socialdemokraterna har i sitt eget Program 87 sagt att de är positiva till fristående skolor, som stimulerar förnyelsearbetet och därmed mångfalden i skolorna. Kommer ni att ge ert stöd till en sådan motion? Helge Hagberg har sagt att vi skall ta det lugnt, därför att överlevnadsbidragen kommer i särskild ordning. Men ännu har inget hänt. Den 1 maj kan 200 barn i Norrköping stå utan skola och lärare.

Jag förstår inte varför vänstern har en så njugg inställning till dessa skolor. Det är ju ofta de elever som har havererat i den vanliga skolan som finner sig till rätta och mår bra av att gå i Waldorfskolan. Jag vet också att många barn till föräldrar som är vänsterpartister går i dessa skolor.

Vad vill vi då lära barnen i skolan? Jo, vi vill lära dem sådant som de har

nytta av när de går ut i livet. I skolan skall de lära för livet. Vi vill ge dem verktygen för att kunna göra det. Det kräver en annan handledning från läraren och ett annat förhållningssätt till skolarbete. Förutom mod och kreativt tänkande hos läraren kräver det också fortbildning. Jag håller med Ann-Cathrine Haglund om att fortbildning behövs. Förutom fortbildning vart sjunde år har vi också sagt att lärare skall ges möjlighet att praktisera inom annan verksamhet.

Det står så vackert att skolan skall lära för livet, men ofta dödar vi kreativiteten i skolan. Det är inte personligheten, tänkandet och intellektet hos barnen som vi utvecklar. Vi vill framhålla att professor Matti Bergströms analyser stämmer överens med våra idéer om hur barnens förmåga skall tas till vara. Han är den professor som studerar hjärnans funktioner. Han säger att vi inte skall knuffa in sexåringarna i den skola som vi har i Sverige. Han menar att det är att förstöra deras kreativa tänkande, att indoktrinera dem, låsa dem och hämma deras utveckling. Hjärnan är nämligen inte tillräckligt utvecklad i den åldern. Han säger också att skolstarten egentligen bör skjutas upp till dess barnet fyllt åtta år.

Det är en av anledningarna till att vi efterlyser en annan utbildning. Lärare och förskollärare bör integrera sin verksamhet och arbeta mer intimt tillsammans. Det sker redan i dag på många skolor och fungerar bra. Men där finns oftast lokalerna nära varandra. Det är pedagogiken och metodiken som skall anpassas till barnet, och barnet skall inte "pressas" in i en skola. Vi är alltså definitivt motståndare till en skolstart vid sex års ålder. Vi har också arbetat för att höja hemspråksundervisningen.

I det framlagda chockartade krispaketet leker man med dessa allvarliga saker som bricker i ett spel, och det tycker jag är allvarligt. Det undergräver tron på politiker och tron på att de verkligen vill barnens bästa i skolan.

Jag skall säga några ord om de förslag som vi fortfarande yrkar bifall till. Vi anser att vi skall ha två olika typer av statsbidrag. Det ena är en elevpeng som följer eleven, och det andra är ett generellt bidrag som tar hänsyn till kommunernas struktur: antalet barn, familjestruktur, invandrartäthet, antalet barn med hemspråksundervisning, åldersstruktur, glesbygdskaraktär osv. Vi anser att dessa strukturskillnader bör kompenseras. Det är nödvändigt att vi har ett sådant statsbidrag som går ned direkt på skolorna till de självstyrande grupper som vi vill ha. I dessa skall barnen vara delaktiga tillsammans med föräldrarna när de är yngre. När barnen blir äldre är det de själva och personalen som skall styra skolan.

Vi anser att det generella bidraget till miljöförbättrande åtgärder skall kunna användas för att kompensera dem som redan tidigare har gjort insatser för att förbättra miljön i skolan. Vi vet att underhållet av skolorna i storstäderna är under all kritik. Man kan fråga sig varför de som dragit ut på tiden med underhållet skall premieras. Vi vill alltså försöka kompensera dem som redan gjort insatser.

Att det skulle vara en nyhet att arbetsmiljön i skolorna är dålig kan jag inte förstå. Det var många år sedan vi försökte göra det möjligt att andas i skolorna. I en skola i min hemkommun lyckades man riva bort en planka och upptäckte då att det fanns ett ventilationssystem. Plankan hade satts dit därför att det blev så kallt på vintern. Man hade också tagit bort handtagen

på fönstren, så att dessa inte gick att öppna. Efter tio minuter i skolsalen hade barnen huvudvärk. Det är alltså inte bara i Sundsvall som det är dålig luft i skolorna, utan det är utbrett över hela Sverige. T.o.m. i nya skolor har man lyckats bygga så dåliga ventilationssystem, att det i det ena hörnet är så kallt att man fryser när man sitter där, medan det andra hörnet är utsatt för mögel.

Vi vill också stödja fristående skolor. Vi hoppas att vänsterpartiet och även socialdemokraterna ställer upp på det när vi återkommer till behandlingen av kompletteringspropositionen.

Jag yrkar bifall till reservation 2 i betänkandet nr 6, till reservationerna 8 och 13 i betänkandet nr 7 och till reservation 3 i betänkandet nr 9.

Anf. 110 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Först skall jag förklara för Eva Goës vad en röstförklaring är för någonting. Det kan hon kanske ha nytta av i fullmäktige i Härnösand eller var hon nu skall dvälas under nästa mandatperiod. En röstförklaring innebär att man talar om varför man inte fullt ut röstar på sitt ursprungsförslag, eftersom man därigenom kan uppnå det näst bästa när det inte var möjligt att nå det bästa. I det här fallet var det alltså inte möjligt att stoppa denna besparing, eftersom det fanns en stor majoritet som ändå skulle genomföra den. Då valde vi att försöka åstadkomma någonting annat i stället.

Jag har två frågor till Eva Goës med anledning av hennes inlägg:

Är det inte bättre för invandrabarnen, t.ex. i Botkyrka eller i andra invandrantäta kommuner, att den här besparingen tas ut som en generell besparing i stället för att den riktas på hemspråksundervisningen? Det går att svara ja eller nej på den frågan. Är inte det bättre? Det var den första frågan.

Den andra frågan går det också att svara ja eller nej på. Eftersom Eva Goës antydde att jag stod här och bröstade mig och tog åt mig äran för någonting, är min enkla fråga till Eva Goës: Om det hade varit så att vi centerpartister hade suttit tysta i utskottet när den här debatten pågick och sedan i slutändan sagt: "Ja, vi fick inte gehör för vårt förslag utan vi reserverar oss" – tror Eva Goës att hon då hade vänt utskottsmajoriteten? Ja eller nej!

Anf. 111 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det här var nästan den värsta svartmålning jag på länge hört i den här kammaren av den svenska skolan. Jag har en helt annan erfarenhet av det som i dag görs inom det allmänna skolväsendet. Det görs varje dag pedagogiska utvecklingsinsatser, och man gör varje timme nya erfarenheter i det svenska skolväsendet.

Visst finns det problem. Ett problem är att kommunikationskanalerna mellan de vanliga skolorna inte är så väl utbyggda, att skolorna på ett bra sätt kan delge varandra sina erfarenheter, framgångar och misslyckanden. Vi har i riksdagen lagt fram förslag om insatser på detta område, men dessa har miljöpartiet valt att inte stödja.

Jag skall göra ett citat ur reservation 3 till betänkandet nr 9, en reservation som är undertecknad bl.a. av Eva Goës. Där står det om fritt val av skola: "Ett fritt val av skola skulle som en positiv bieffekt innebära en stimulans för

utbildningsanordnarna att göra resp. skola så bra som möjligt.” – Men är det inte så i dag i det allmänna skolväsendet? Detta är ett tecken på att miljöpartiet vill ha in mer konkurrens i skolan. Vad är då konkurrens? Om man har konkurrens måste man tala om att det handlar om att tävla om att erbjuda och tävla om att tillgå. Då måste man i nästa andetag tala om att en del vinner och andra förlorar i den första delen där det handlar om att erbjuda. En del vinner och en del förlorar också i den andra delen där det handlar om att tillgå. Vad är det för moralisk-etisk ståndpunkt? Och hur stämmer denna ståndpunkt med miljöpartiets allmänna tal om balans och harmoni? Jag är i och för sig inte förvånad över att det hoppar ut sådana grodor ur miljöpartiets olika förslag. Dessa förslag är naturligtvis produkter av sin egen miljö.

Anf. 112 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Menar Larz Johansson att inga andra partier hade några bekymmer när förslaget om en besparing på 300 milj.kr. lades fram? Jag tror att alla försökte finna lösningar, men 300 milj.kr. tar man kanske inte fram helt plötsligt ur rockärmen. Jag har ett minne av att centern hade föreslagit att dessa 300 milj.kr. skulle gå tillbaka, något som inte blev fallet. Vi hade föreslagit att åtminstone 150 milj.kr. skulle kunna fås tillbaka. Sedan höjde vi detta till 300 milj.kr.

Visst var det okej att vi fick fram en bra skrivning. Men sedan kan man fråga sig vad denna skrivning resulterade i. Det såg väldigt bra ut på pappret, och alla hemspråkslärare var mycket nöjda när de fick veta att de nu minsann skulle bli likabehandlade. Jag erkänner att det var det bästa som då kunde hända att vi åtminstone kunde rädda dem som var direkt utpekade som dem på vilka det skulle göras besparingar. Sedan jag kom in i riksdagen har det aldrig tidigare hänt att man på detta sätt pekat ut någon speciell grupp när det gäller besparingar.

Jag förstår inte vad Björn Samuelson talar om. Det finns mycket som är bra i det allmänna skolväsendet. Man kan jobba med Montessoripedagogik och annat, och det har jag aldrig motsatt mig. Men jag tycker att de fristående skolorna såsom i dag bör få finnas vid sidan av det vanliga skolväsendet, skall leva vidare och vara en stimulans. De vill ha det som i dag, och de vill inte inordnas i det kommunala skolväsendet. Den dag som de säger att de vill göra det – ja, okej, då får de väl göra det. Alla barn har rätt enligt FNs stadgar att få utbildning. Föräldrarna har rätt att välja den. Då skall de också ha samma statsbidrag som de övriga eleverna i Sverige. Jag är själv mellanstadie lärare och tycker att det finns skolor som fungerar mycket bra, så här slås det in öppna dörrar.

Anf. 113 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Eva Goës sade att vi fick in en tjugis skrivning i utskottsbe-
tänkandet. Sedan fortsatte hon med att fråga vad den resulterar i. För det första skall jag tala om för Eva Goës att det är exakt samma formulering som utbildningsutskottet använde år 1988. Den hittade vi på själva innan Eva Goës hade kommit in i riksdagen. Om för det andra samma utskottsledamö-
ter som nu högtidligt har skrivit under ett betänkande där man säger att hem-
språksundervisning skall ha samma arbetsvillkor som andra ämnen i skolan,

resulterar det i att utskottet också avvisar förslag om hemspråksundervisning på lördagar. Så enkelt är det Eva Goës, om man är konsekvent i sin politik.

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

Anf. 114 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Jag vidhåller att Eva Goës hade en målning av den svenska skolan i sitt huvudanförande som inte innebär att hon hade särskilt många nyanser på sin färgskala, om jag uttrycker mig litet milt.

Jag vände mig emot vad som står i reservation nr 3, Bidrag till fristående skolor för skolpliktiga elever, i utbildningsutskottets betänkande nr 9. Där har Eva Goës undertecknat följande: "Ett fritt val av skola skulle som en positiv bieffekt innebära en stimulans för utbildningsanordnarna att göra resp. skola så bra som möjligt." Jag trodde att Eva Goës skulle nappa på den krok som jag lade ut. En ansvarskännande politiker får nämligen aldrig ha ambitionen att de som nu är verksamma i skolan skall göra den så bra som möjligt och att detta skall vara en bieffekt. Det skall vara en huvudsaklig arbetsuppgift för lärarna och skolledarna osv. De skall varje dag ha som ambition att göra skolan så bra som möjligt för alla elever.

Anf. 115 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Ja, Björn Samuelson jag håller verkligen med om det sista. Varje dag skall man tänka på barnens bästa. För personalen, eleverna och skolledarna skall det viktigaste vara att man har ett bra arbetsklimat i skolan.

Björn Samuelson måste ha hängt upp sig ordenligt på ordet "bieffekt". Vi vill ha en grön nyans, om vi skall prata om kulörer, som förbereder eleven för det som händer när man slutat skolan. Man skall ha ett bra verktyg med sig när man kommer ut i livet, där man kan möta de ekologiska problem som finns i världen och det globala medmänskliga perspektiv som man då råkar ut för.

Jag kan hålla med om att i stället för bieffekt skulle jag vilja uppgradera och fråga vad som är positivt med Waldorfskolan. Jo, det är inte bara innehållet utan många gånger t.o.m. utseendet. Man bygger sina egna skolhus med egen arkitektur. Man utvecklar barnen och deras utvecklingsstadier på ett annat sätt genom att man i så väl arkitektur som själva uppläggningsen av bebyggelsen har barnen med sig. De lär sig ett annat tänkande. De är med i en process och i en praktisk verklighet. Jag tycker att det är fel att använda ordet bieffekt. Det är nog en huvudsak.

Larz Johansson talade om den tjusiga skrivningen. Är det konsekvent skall förslaget till skollag dras tillbaka, så att man kan ha hemspråksundervisning på lördagar. Det håller jag också med om.

Sedan tycker jag att ni skall sluta insinuera om vad som händer efter valet och om huruvida jag skall sitta i kommunfullmäktige eller i riksdagen. Jag står för övrigt inte på kommunfullmäktigelisten i Härnösand eftersom jag har av sagt mig att stå på flera platser.

Anf. 116 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Det är roligt att få debattera utbildningspolitik just nu i en tid då utbildningen och dess roll i samhället diskuteras över hela världen. Det handlar om skolans organisation och om hur mycket pengar som skall

*Anslag till
utveckling av
skolväsendet, m.m.*

satsas, om dess form, pedagogiska metoder och innehåll. Vi diskuterar vad våra barn och ungdomar behöver med sig ut i livet för att fungera både som individer och en del av arbetsmarknaden.

I USA är man mycket oroad över sitt skolsystem, som på många platser håller på att braka samman. Det japanska skolsystemet anses vara framgångsrikt, men även här höjs kritiska röster mot den auktoritära ordningen. Många tycker inte att de japanska elevernas kreativitet tas tillvara.

Vår svenska skoldebatt är också mycket intensiv. Det har självfallet att göra med den socialdemokratiska regeringens många initiativ under de senaste åren. Vi har till kammaren fått många propositioner, och vi har fått mycket jobb i utbildningsutskottet. Men det står vi nog gärna ut med. Ute i kommunerna har man, tack vare regeringens reformvilja, fått större frihet att skapa en skola som utgår från just sina elevers behov. Eleven har satts i centrum.

Jag tror också att de flesta som är intresserade av utbildning och är övertygade om dess mycket viktiga roll i samhället uppskattar regeringens reformvilja. Den innebär att skolan diskuteras mycket konstruktivt på alla nivåer och ledder och i de flesta fora i vårt land. Utbildningen sätts in i ett samhälleligt sammanhang, och många människor markerar hur viktig de anser att utbildningen är för samhället.

Det har tyvärr varit så, och är fortfarande i viss utsträckning, att skolan har varit för litet benägen att öppna sig mot omvärlden. Det kanske beror på gamla traditioner där man har en benägenhet att låta skolportarna vara stängda. Nu känns det bildligt talat som att en vädring är på gång, av åsikter, om skolan och gamla föreställningar och arbetssätt. Fler människor bryr sig om skolans både yttre och inre liv. Det är välgörande för demokratin.

Samtidigt vet vi att vi har en mycket bra skola i Sverige. Kunskapstest visar att våra elever är duktiga och att de har självförtroende. Det är t.o.m. så att de är duktigare än vad en del av deras lärare tror. Vi har också god kvalitet på skolorna över hela landet. Här skiljer vi oss markant från många andra väst- och östländer.

Visst har vi också problem, men de är förhållandevis små jämfört med de flesta andra nationers. Jag vill här också säga att jag uppfattade Eva Goës beskrivning av den svenska skolan som en svartmålning. Mitt intryck överensstämmer med Björn Samuelsons. Det var inte roligt att höra den syn på hur skolan tar emot eleverna som Eva Goës redovisade. Jag hoppas att jag hörde fel och att Eva Goës nyanserar sitt sätt att prata om skolan, för det är inte bra.

Herr talman! Den socialdemokratiska reformpolitiken på skolans område präglas av – eleven i centrum. På central nivå, i regering och riksdag beslutar vi kort sagt om statsbidraget, ramarna, lagarna och läroplanen. Sedan uppdrar vi till dem som står nära eleverna, kommunerna och skolpersonalen, att besluta om de pengar som finns i skolan skall användas. Vi myndigförklarar lokala skolpolitiker, lärare, föräldrar och elever. Det är ju här man vet vad som behövs i den enskilda skolan. Ingen skola är likadan. Men utbildningen skall vara likvärdig. Först när man har rätten att själv besluta om vardagen kan man sätta eleven i centrum och försöka utgå från det enskilda barnets behov.

Just nu ligger två lagförslag på riksdagens bord. Elever på grundskole- och gymnasienivå får laglig rätt till inflytande över utformningen av sin utbildning. Hur det skall gå till skall man besluta lokalt, i linje med skolpolitiken. Utformningen skall vara sådan att barnen och ungdomarna får hjälp när det gäller att ta ansvar. Återigen står eleven i centrum.

Men, herr talman, vilket är då oppositionens – dvs. moderaternas och folkpartiets – alternativ? Ja, det framgår till viss del av deras anföranden, som kan betecknas som valtal. Men det framgår också av deras reservationer i utskottets olika betänkanden. Några saker är mycket slående. Moderaterna mäter som vanligt ut sig vad gäller den relativt stora enighet om den svenska skolan som brukar finnas i riksdagen. Men det visar sig att också folkpartiet alltmer ställer sig vid sidan av. Det har ju funnits en samsyn här, och det bekräftade Lars Leijonborg också i sitt anförande. Han betraktade den skolpolitik som han talar för som en innovation. Svenska arbetsgivareföreningen skulle ha använt sig av ordet vision. Nu har också miljöpartiet hakat på. Man ansluter sig alltså till den ideologiska skolgrupp som finns här i riksdagen.

Moderaterna, folkpartiet och miljöpartiet vill ha ett systemskifte i fråga om skolan. Man vill införa en elevpeng. Alla elever skall ha en summa pengar med sig oavsett var de väljer att gå i skola. Man vill också ha profilkolor. Dessutom vill man att alla elever skall ha rätt att välja, eller välja bort, skola.

Först några ord om elevpengen. När man läser reservationerna om elevrelaterat statsbidrag, som det heter, slås man av den mycket statiska syn på skolan som moderaterna, folkpartiet och miljöpartiet har. Här finns det minnsann inte något utrymme för särskilda behov. Det är meningen att eleverna skall få en skolpeng som är lika för alla.

Men verkligheten är inte så beskaffad att behoven är desamma överallt i landet eller hos alla elever. Geografin kräver ibland mer pengar till exempelvis elever i glesbygd. Hur skall barnen på landsbygden kunna få en lika bra grundskola, och då så nära hemmet som möjligt, som andra elever om hela vårt anslag till skolan delas upp lika på alla barn? Skolpengen, som är en del av de här partiernas ideologi, blir i stället en ransoneringskupong för barn som har större behov än andra.

Vad gör ni med de elever som har särskilda behov? Det kan gälla barn med inlärningsproblem, sociala svårigheter eller andra problem som kräver särskilda resurser.

Herr talman! Moderaterna, folkpartiet och miljöpartiet gör också ett stort nummer av detta med rätten att välja skola. I samband med ansvarspropositionen sade utskottets majoritet att elever skall ha rätt att gå i den skola som ligger närmast hemmet. Men utskottet sade också att kommunerna därutöver så långt det är möjligt skall försöka tillgodose de önskemål som de elever och föräldrar har som vill välja skola. Detta står vi fast vid. Det framgår av här aktuellt betänkande.

Men detta är inte tillräckligt för moderaterna, folkpartiet och miljöpartiet. I en reservation säger man att skolmyndigheterna i lag skall åläggas att informera om rätten att välja skola. Vidare skall man "i största möjliga utsträckning söka tillgodose elevernas och föräldrarnas val av skola". Det står också

att "en lagbestämmelse inkluderar självfallet en skyldighet för kommunerna att också söka tillfredsställa dem som föredrar den närmaste skolan".

Jag uppfattar reservationen så, att man både vill ha kakan och vill äta upp den. Ni vill inte stöta er med någon och lägger därför fram ett förslag som är mycket oklart. Lagen skall stödja både dem som vill välja skola och dem som vill gå i den skola som ligger närmast hemmet. Men vad händer när olika intressen kolliderar? Vems rätt är det då som gäller? Är det den starkes rätt som gäller? Och vem skall besluta när intressena går isär? Vem skall tolka er lag?

I en annan reservation tar folkpartiet och miljöpartiet upp frågan om självstyrande skolor. Man hade en liknande reservation i samband med ansvarsbetänkandet i vintras. Men då skrev man att det kunde finnas situationer där självstyrande skolor kunde komma i strid med allmänintresset. Detta tas inte upp i den nu aktuella reservationen. Jag gör tolkningen att man har utelämnat det därför att man vill strama upp skrivningarna. Man vill ju få den här innovationen, den här skolpolitiken, att hänga ihop.

De ståndpunkter som jag har redovisat och som återfinns i betänkandet i fråga formulerade moderaterna och folkpartiet för någon månad sedan. Men hur blir det nu? Ni skall ju spara några tiotals miljarder i statsbudgeten och fastställa ett skattetak för kommunerna. Det säger ni i samband med er nya s.k. valplattform. Hur går det då med skolan? Och vad är det som säger att barnen i det nyliberala Sverige som ni vill skapa får samma fina skolgång som barnen i dag garanteras? Det är ju de förhållbara skatterna som betalar både de statliga och de kommunala bidragen till skolan. Här vill ni ju dela exakt lika mellan alla elever, oavsett behov. Blir det då inte ett ännu mindre utrymme när det gäller att sätta eleven i centrum? Kan ni ge ett svar här i kamraren i dag? Skall våra barns och ungdomars skola alltså vara en frizon när den skattesänkning som ni planerar skall betalas?

Herr talman! Så till regeringens budgetförslag. Man kan säga att det är en uppföljning av tidigare riksdagsbeslut om ansvaret för skolan. Bl.a. rensar man upp i anslagsdjungeln på skolans område.

I detta sammanhang vill jag kommentera Lars Leijonborgs uppgift här om att det sker en besparing om 1,3 miljarder på skolans område när det gäller sektorsbidraget. Vad som i realiteten sparas är 300 milj.kr. Resten, och det vet Lars Leijonborg mycket väl, handlar om tekniska justeringar av statsbidraget till följd av det nya statsbidragssystemet. Om dessa tekniska justeringar inte gjordes, skulle det i realiteten bli fråga om en överkompensation av skolväsendet. Det vore löstsinnigt att inte göra sådana här regleringar – med tanke på att vi har tagit på oss ansvaret för hanteringen av skattepengar.

Sedan en kort rapsodi beträffande några av regeringens förslag. Jag skall också kommentera några reservationer i detta sammanhang.

För det första: Regeringen vill satsa ytterligare 55 miljoner på "åtgärder för att förbättra tillgången på lärare", som det heter. Tillsammans med de 35 miljoner som satsades i förra budgetpropositionen blir det fråga om drygt 90 miljoner per år.

Skolministern nämner olika möjligheter för att få fram fler lärare. Vi vet ju att behoven är stora i det avseendet. Han vill ta till alla möjliga flexibla lösningar. Bl.a. handlar det om en ökning av platsantalet på lärarlinjerna

och om utbildning av obehöriga lärare. Utskottets majoritet tillstyrker att föreslagna extra 55 miljoner anslås för detta ändamål.

Moderaterna har naturligtvis en reservation här. Jag förstår inte varför. Björn Samuelson talade också om fortbildning. Jag måste säga att jag inte heller förstår vad det är som skiljer regeringsförslaget från moderaternas reservation – eller tvärtom.

För det andra: Regeringen vill avsätta 5 miljoner kronor till stipendier avsedda för fortbildning av ungefär 200 lärare. Det är ett åtagande som regeringen tidigare har aviserat. Det kan gälla t.ex. enskilda lärare eller lärarlag som vill utveckla nya metoder eller som vill bedriva internationella studier eller studier i yrkeslivet. Förslaget tillstyrks av utskottsmajoriteten.

För det tredje: Statens bidrag till de fristående skolorna förbättras på flera olika sätt. Bidraget på grundskolenivå höjs med 3 000 kr. till 13 000 kr. per elev och år. Bidraget skall räknas upp med skolindex varje år, och det skall hädanefter utgå fr.o.m. första skolåret. Nu beviljas det ju från tredje skolåret.

Moderaterna, folkpartiet och miljöpartiet framför i en reservation att de vill att statsbidraget till fristående skolor skall vara lika stort som statsbidraget till grundskolan. Men vilken nivå handlar det då om? Man kan ju inte påstå att det finns en nivå i fråga om statsbidraget per grundskoleelev. Statsbidraget är ju utformat så, att det skall användas efter behov. Beräkningsgrunderna är alltså sådana att man tar hänsyn till befintliga behov. Vilken nivå handlar det alltså om?

För det fjärde: Det är värt att notera att regeringen tar upp en fråga som utskottet har visat ett mycket stort intresse, nämligen frågan om läs- och skrivsvårigheter. Regeringen anmäler att olika åtgärder för att öka lärarnas kompetens på detta område skall vidtas.

För det femte: Stimulansbidraget till förbättringar av den fysiska miljön i skolorna. Regeringen återkommer nu med närmare skrivningar om de 300 milj.kr. per år som skall delas ut till kommunerna. Vad som föreslås är att storstäderna under de första fem åren skall komma i första hand.

Moderaterna och folkpartiet tycker inte, och det har Björn Samuelson talat om, att stimulansbidraget behövs. I stället vill man satsa pengarna på fortbildning av lärare.

Men hur är det? Tycker inte moderaterna och folkpartiet att barnens arbetsmiljö är viktig? Tror ni att en offentlig, privat ägd, inrättning – t.ex. en bank – skulle låta bli att rusta upp sina lokaler om dessa var nedgångna och inte fungerade med tanke på de anställda eller bankens besökare? Knappast. Då kan man fråga: Varför anser ni att skolelever skall ha sämre förhållanden än vuxna eller att skolpersonalen skall ha sämre arbetsförhållanden än personal inom andra verksamheter?

Till sist några ord om hemspråksundervisningen. Ett enigt utskott föreslår här ett tillkännagivande till regeringen.

Regeringen har ju föreslagit att 300 milj.kr. skall sparas beträffande sektorsbidraget. Motiveringen är att riksrevisionsverket i en rapport har kunnat visa på att hemspråksresurserna används ineffektivt. Det är alltså regeringens motivering. Statsbidraget har kunnat rekvireras utan prut. Undervisningen har anordnats så, att det inte alltid har varit elevens behov som har

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
utveckling av
skolväsendet, m.m.*

fått styra. Regeringen nämner olika möjliga åtgärder som leder till en billigare undervisning och ett minskat behov av statsbidrag – större grupper och undervisning utanför timplanebunden tid.

Statsrådet anmäler att han skall återkomma till regeringen om detta. Men han betonar också att det är kommunernas sak att planera hemspråksundervisningen och att man när det gäller denna måste utgå från varje enskild elevs behov.

Herr talman! Till att börja med slår utskottet fast att elevernas rätt till hemspråksundervisning kvarstår, enligt tidigare beslut. Vi betonar också att riksdagen nyligen har beslutat om ett generellt statsbidrag till kommunerna, ett sektorsbidrag.

Samtidigt visar RRVs rapport att det nuvarande statsbidragssystemet beträffande hemspråk och svenska 2 inte har uppmuntrat kommunerna till att använda resurserna så effektivt som möjligt. Tvärtom har statsbidragets konstruktion medfört större kostnader än som är nödvändigt när det gäller att ge eleverna en bra undervisning i hemspråket.

Detta gör att ett enigt utskott anser att det finns skäl att minska statsbidraget med 300 milj.kr. Därvidlag skall en generell metod tillämpas. Minskningen skall gälla proportionellt med avseende på samtliga kommuners samlade sektorsbidrag.

Frågan om gruppstorleken tar utskottet inte nu ställning till.

Utskottet markerar också hur viktigt det är att invandareleverna får en kvalitativt god hemspråksundervisning. Aktivt tvåspråkiga invånare är en tillgång för vårt land. Slutligen betonar utskottet att hemspråksundervisningen bör ha samma ställning som undervisningen i andra ämnen i skolan och att det bör finnas likvärdiga arbetsmöjligheter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkandena 6–10.

Anf. 117 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Ewa Hedkvist Petersen inledde sitt anförande med att säga att det just nu är roligt att debattera utbildningspolitik. Jag måste säga att jag tycker att det är bra att utbildningspolitiken debatteras, så att vi får en debatt i massmedia också. Men jag är snarast bekymrad över den debatt som förs i Sverige i dag. Vad vi debatterar är ju regeringens ansträngningar för att försämma innehållet. Det gäller t.ex. förslaget om den nya gymnasieskolan. De teoretiska utbildningarna får där ett betydligt mindre timantal.

Ewa Hedkvist Petersen sade också att man ute i landet uppskattar regeringens reformvilja. Nej, så är det inte. Ute i landet uppskattar man inte den nedrustning av gymnasieskolan som försämringarna beträffande de teoretiska linjerna innebär. Det framgår av alla de hundratals brev som vi får och som gäller dessa saker. Man känner också oro med anledning av förslaget om sänkt ålder för skolstarten. Man tror nämligen att innehållet därmed kommer att försämmas. Någon vilja att ta hänsyn till att barnen är ett år yngre finns inte. Det är många bekymmer som kommer fram vid de kontakter som jag har i dessa frågor.

Moderaterna mäter ut sig, säger Eva Hedkvist Petersen och anammar Göran Persson sätt att debattera. Han har ju den debattekniken att han sä-

ger att moderaterna mäter ut sig och att folkpartiet närmar sig moderaterna, vilket skulle vara så förskräckligt.

Eva Hedkvist Petersen talar om systemskifte. Ja, Eva Hedkvist Petersen, vi vill ha en elev- och föräldrastyrd skola, där elever och föräldrar får välja och där statsbidraget följer eleven till den skola som man har valt. Vi vill detta därför att elever, familjer och föräldrar är olika och har olika önskemål och behov. Vi vill det därför att det skulle bidra till att göra skolan i vårt land totalt sett bättre. Det skulle stimulera mångfald och utveckling. I så måtto vill vi ha ett systemskifte.

Eva Hedkvist Petersen säger att vi har en statisk syn. Nej, det är ni socialdemokrater som har en statisk syn. Ni vill bromsa valfriheten och vill inte ge stöd till de fristående skolorna. Det är ju valfriheten och mångfalden som ger utveckling, och det är valfriheten och mångfalden som ger ett föräldra-engagemang som vi behöver i den svenska skolan.

Eva Hedkvist Petersen frågar t.ex. om de fristående skolorna tar hänsyn till elever med särskilda behov. Ja, ta Waldorfskolorna, som vi har diskuterat i dag! Många elever som inte mår väl i den vanliga skolan kommer till Waldorfskolorna och rekommenderas t.o.m. av lärarna att gå till dessa. Ni ser de fristående skolorna som ett hot mot den sammanhållna grundskolan.

Anf. 118 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Ewa Hedkvist Petersen sade bl.a. att jag höll valtal här. Jag tycker nog i så fall en del av hennes inlägg kunde betäcknas på samma sätt. Jag fick en känsla av att hon när hon talade här åtminstone delvis använde ett material som hon har förberett för nästa onsdag, den 1 maj.

Det gäller t.ex. när hon kommer in på risken för besparingar i skolan, om man skulle sänka skattetrycket. Det är väl ändå ett ganska minerat område för en socialdemokrat att ta upp. Ni har ju lovat att inte spara på skolan, men sparar stora belopp ändå.

När det gäller den miljard som jag har nämnt är min argumentering mycket enkel: Regeringen har själv angivit denna miljard som en besparing i vissa sammanhang. Jag menar att man då måste göra det också i andra sammanhang. Mera sofistikerad än så är inte min argumentation på den punkten. Det må vara hur tekniskt som helst, men i krispaketet i höstas var pengarna tydligt och klart angivna som en besparing, som av målgruppen då skulle tas som något positivt. Men inför skolans folk vill man inte låtsas om den besparingen.

Ewa Hedkvist Petersen tar sedan i samma sammanhang brösttoner när det gäller arbetsmiljöfrågorna och undrar om inte folkpartiet tycker att också eleverna skall ha en god arbetsmiljö osv. Jag vill anföra två argument.

För det första: Kommunerna har haft ansvaret för skollokalerna i årtionden. Hösten 1989 överlämnade ni hela ansvaret för skolan till kommunerna. Varför gjorde ni det, om de så komplett hade misskött det som de redan hade ansvar för?

För det andra: Om de 300 miljonerna är räddningen för arbetsmiljön, varför tar ni i så fall nu 300 miljoner ur samma påse för en besparing i år? Hela denna argumentation är ett moras, som jag inte tror att någon socialdemo-

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Anslag till
utveckling av
skolväsendet, m.m.*

krat kan klara sig ur och som definitivt inte berättigar ill sådana bröstoner som de som framfördes här.

När det gäller valfriheten tycker jag att Ewa Hedkvist Petersen förde ett intressant resonemang, som vi borde ha tid att reda ut, vilket vi tyvärr inte har.

När två elever vill gå i samma skola och det bara finns en plats kvar, vem har då företräde? Det är en intressant fråga, som det inte går att svara enkelt på, men regeringen menar att den som bor närmast alltid har företräde. Vi menar att det inte är fullt så enkelt. I vissa fall kan det vara lämpligare att den andra sökanden får platsen. Men sanningen är ju att det är ni som har tagit ställning i den frågan, medan vi menar att den måste prövas från fall till fall.

Anf. 119 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! I mitt inledningsanförande ställde jag två enkla frågor till Ewa Hedkvist Petersen, som hon då undvek att svara på.

Eftersom ni avvisar vårt förslag om särskilt riktade fortbildningsinsatser för att stärka ämnet religionskunskap i grundskolan, måste ni ha ett alternativ, och min första fråga var: Vad vill ni göra i stället.

Min andra fråga gällde hemspråksdiskussionen, där Ewa Hedkvist Petersen gav en utförlig redovisning av innebörden av det eniga utskottsbeslut som också jag delvis berörde i mitt tidigare anförande, nämligen att hemspråksundervisningen skall ges likvärdiga arbetsvillkor med undervisningen i andra ämnen i skolan. Min enkla och raka fråga till Ewa Hedkvist Petersen var: Är detta förenligt med att sedan säga att dessa elever skall få sin hemspråksundervisning på lördagar.

Anf. 120 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Ewa Hedkvist Petersen talade om att det var jätteroligt att nu debattera skolan, att eleven skulle stå i centrum och att man visar en reformvilja, som såvitt jag förstår skulle uppskattas ute i landet.

Efter att tillsammans med några andra representanter för utbildningsutskottet i dag ha träffat lärare under tre timmar uppfattar jag det snarare så, att de tycker sig ha blivit överkörda av en ångvält. Det tyckte inte att det var fråga om någon reformvilja. De upplevde något helt annat. Vi skulle behöva göra mera av besök ute i verkligheten.

Man talar vidare här om att jag gör en svartmålning. Jag brukar faktiskt se till att komma ut i skolorna när jag är hemma, och jag åker runt och talar mycket i skolor. Jag har sex barn som passerar revy på alla stadier, – ett sarskolebarn och fem andra på olika nivåer. Två av dem är ute i världen och studerar. Jag tror faktiskt att jag vet vad jag talar om.

Jag ser att många skolor fungerar bra. Det hänger mycket på lärarna, på vilket arbetslag man har osv., men lärarna mår oerhört dåligt av det tryck som hela tiden kommer uppifrån. Det tycker inte att de får vara med om att besluta. De frågor som har varit ute på remiss stämmer inte alls överens med vad de har tyckt och tänkt. De som undervisar i samhällkunskap har mycket att invända emot beslutsgången, och det är naturligtvis kommunaliseringen som ligger bakom det hela.

Den svartmålning som jag gjorde gällde snarare det som jag redovisade från skolorna i Frankrike och Japan. Deras skolor skulle jag aldrig i livet vilja ha i Sverige.

Visst är vi i miljöpartiet för ett systemskifte, där man tar hänsyn till de ekologisk-ekonomiska grunderna, som bygger på demokrati, och där man utvecklar fredstankarna. Det är därför vi är här. Vi har icke någon statisk syn.

Barnen behöver stor omsorg i dag. Det är inte dem som vi får dra in på när det gäller ekonomiska medel.

Ni säger att man i de fristående skolorna inte skulle bry sig om dem som har problem. Men det är just de barnen som mår gott i fristående skolor. Särskolebarn får den kanske finaste och bästa undervisningen i Waldorfskolorna.

Jag tycker inte att det som Ewa Hedkvist Petersen har sagt stämmer med verkligheten, och jag vill ha ett förtydligande på de här punkterna.

Jag undrar också förutom de frågor som har ställts från centerhåll om man kommer att kräva att det skall vara obligatoriskt för kommunerna att ge hemspråksundervisning.

Anf. 121 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Jo, det är faktiskt så att den skolpolitik som den socialdemokratiska regeringen för sätter eleven i centrum och vill stimulera ett sådant arbetssätt att eleverna sätts i centrum i skolan. Det är också så att den socialdemokratiska regeringen har reformvilja, och de reformer som vi hitintills har genomfört och den skoldebatt som förs med anledning av regeringens förslag tas väl emot ute i landet.

Ann-Cathrine Haglund tog upp mitt påpekande om att moderaterna mäter ut sig i debatten. Jag tror inte att det är första gången jag har sagt detta här i kammaren. Jag uppfattar nämligen moderaternas skolpolitik på det sättet. Man tar inte speciellt hänsyn till vad som händer ute i skolan, utan man anför samma argumentering hela tiden.

Ann-Cathrine Haglund säger också att det behöver vara en mångfald i det offentliga skolsystemet. Det finns mångfald i det offentliga skolsystemet. Hon sade också i sitt första anförande att man satsar fel i skolan. Vilka satsningar i skolan är felaktiga? Syftar hon på skolvärdinnorna eller på skolkuratorerna, som är till för att stödja eleverna, eller vad är det fråga om? Exemplifiera!

Till Lars Leijonborg: Jag kan hålla med om att vi nog allihop håller valtal. Det är kanske inte heller så underligt.

I fråga om valfrihet är det så att vi har tagit ställning för att det är närheten till skolan som skall gälla. Men jag frågade vad som skulle hända i den lag som ni vill lägga fram. Det vill Lars Leijonborg tyvärr inte svara på.

Jag uppfattade Eva Goës anförande som en svartmålning av skolan. Det gäller inte beskrivningen av utländska skolor. Det gäller faktiskt Eva Goës anförande om den svenska skolan. Jag tvivlar inte på att Eva Goës befinner sig ute på skolorna för att se vad som händer i den s.k. verkligheten. Det är nog fler än Eva Goës som är ute i verkligheten. Trots detta ger hon denna beskrivning. Det är bara att beklaga.

Moderaterna och folkpartiet undviker att säga vad som skall hända med de tiotal miljarderna och skattetaket. Kommer våra barns ungdomsskola att vara en frizon när det gäller hur skattesänkningarna skall betalas? Jag vill gärna ha ett svar på den frågan.

Anf. 122 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Det program som moderaterna har lagt fram för Sverige och Sveriges ekonomi garanterar att man kan öka satsningarna på skola och utbildning i Sverige. Det är en förutsättning för att vi skall kunna ha en bra skolpolitik. Med den socialdemokratiska politiken blir den svenska ekonomin allt sämre. Den socialdemokratiska politiken är ett hot även mot skolan i det avseendet.

Ewa Hedkvist Petersen säger att regeringen har reformvilja och att regeringen är glad för det. Men sanningen är att många verksamma i skolorna i dag är bekymrade och oroade. Inte minst de som kontaktar oss politiker och de brev som skrivs till oss visar på detta. Gymnasiefrågan är ett exempel. Förändringarna på lågstadiet är ett annat exempel.

Visst har regeringen en reformvilja och ändrar i organisationen. Men regeringen tar mål- och innehållsfrågor sist. Det logiska vore att i förändringar av grundskolan och gymnasieskolan först tala om vad målet är. Vad skall skolan ägna sig åt? Vad är skolans huvuduppgift? Hur skall innehållet vara? Vad är det vi vill ha ut av den svenska grundskolan? Men det gör inte socialdemokraterna, och det är därför som alla är så bekymrade. Socialdemokraterna ändrar i organisationen först.

Det centrala är att kunna lyfta fram skolans huvuduppgift, dvs. att ge kunskaper och färdigheter. Ewa Hedkvist Petersen förstår inte det. Det är därför Ewa Hedkvist Petersen inte förstår reservation nr 8 i betänkande 6 som handlar om vissa åtgärder för att förbättra tillgången på lärare. Vi moderater säger att som förutsättning för all utbildning av lärare måste gälla att utbildningen skall inriktas på lärarnas kunskapsförmedlande roll. Det är det som är grunden för vår syn på lärarutbildning, på fortbildning och på åtgärder för att förbättra tillgången på lärare i form av extra rekryteringsåtgärder av olika slag.

Vi moderater vill lyfta fram skolans huvuduppgift, nämligen att ge kunskaper och färdigheter. Lärarna måste ha en utbildning som gör dem rustade för detta.

Ewa Hedkvist Petersen ställer frågan om inte barnens arbetsmiljö är viktig. Skall barn ha sämre arbetsmiljö än vuxna? Självfallet skall barnen inte ha sämre arbetsmiljö. Hur kan Ewa Hedkvist Petersen över huvud taget ställa en sådan fråga? Det är kommunens ansvar att se till att skolmiljön är bra. Det är kommunens ansvar att se till att t.ex. lokalerna är bra. Kommunen måste se till att barnen inte har sämre arbetsmiljö än de vuxna.

Anf. 123 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag har litet svårt att ta diskussionen om nedskärningar och kommunalt skattetak riktigt på allvar. Ewa Hedkvist Petersen försöker blanda bort korten. Det är socialdemokraterna som har lovat att inte spara in på skolan, och därefter har ni gjort det mycket kraftigt.

Vi i folkpartiet har inte ställt oss bakom det löftet. Å andra sidan finns det inget i paketet Ny start för Sverige som talar om att vi skall spara in på skolan.

När det gäller ett kommunalt skattetak har finansminister Allan Larsson gjort mycket tydliga uttalanden och överenskommelser med kommunförbunden att kommunalskatterna inte skall höjas. För Ewa Hedkvist Petersen är lösningen för den svenska skolan att kommunalskatterna skall höjas. Det vore en stor sensation. Jag tror inte att hon egentligen menar det.

Nu placerar skolmyndigheterna i princip eleverna i den skola som ligger närmast. Det är huvudregeln, och det gäller för de allra flesta. Det förekommer undantag.

Om man utökar möjligheten för elever och föräldrar att uttrycka vilken skola de helst vill att eleven skall gå i och man gör sitt bästa att tillmötesgå de önskemålen, kommer även i fortsättningen de allra flesta att gå i den närmaste skolan. Det är vad de allra flesta vill. Men det är lätt att fundera ut exempel där en elev inte har så förfärligt mycket emot att gå i en skola som ligger något längre bort, om detta är en profilskola. Enligt principen största möjliga lycka åt största möjliga antal, är det en bättre lösning än att välja statistiska lösningar som regeringen har stannat för.

Verkligheten är att om vår princip knäses, finns det i många fall möjligheter att något utöka antalet platser i en populär skola. Jag vill inte ha alltför stora skolor, men marginellt kan antalet platser utökas. Den möjligheten ökar om det finns ett system där de ekonomiska resurserna följer med eleven.

Till sist har vi den för närvarande rådande stämningen på gymnasieskolorna. Jag delar i huvudsak Ann-Cathrine Haglunds verklighetsbild. Jag förmodar att även Ewa Hedkvist Petersen har en postkorg. Den är väl för närvarande fylld, liksom min, med protestbrev från svenska lärare.

Anf. 124 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag vill upprepa den fråga jag ställde tidigare. Om Ewa Hedkvist Petersen menar allvar att socialdemokraterna mår om de små och dem som har problem med skolan – dit räknar jag invandrabarn – kommer socialdemokraterna att ställa sig bakom ett obligatorium att anordna hemspråksundervisning för alla dessa barn?

Vidare har vi miljöpartiets syn på skolan. Jag har redogjort för att skolan skall vara levande, och verkligheten skall komma in i skolan. Det är många skolor som klarar det. Men lärarna mår inte bra av den s.k. reformering som sker. Trots att lärarna på grundskolan har fått höjda löner mår de inte bra. Det beror på att det har blivit en otrivsel på skolorna. Verkligheten finns där. Det måste även Ewa Hedkvist Petersen ha stött på. Jag vill inte försöka påstå att det är bara jag som är på skolorna. Jag vet att även ni socialdemokrater är där. Jag vet att det var jobbigt för den som representerade socialdemokraterna i dag att svara på alla dessa frågor från trettioåttio lärare vid en utfrågning.

Vi i miljöpartiet ser att Ewa Hedkvist Petersen vill ha en annan typ av organisation för att kunna förverkliga målen för att få ett annat arbetsklimat och en annan arbetsglädje. Organisationen stämmer väl med hur det är på

Waldorfskolor. Där är föräldrarna med i skolverksamheten. Skolan är självstyrande med budgetansvar. Det finns inflytande i skolans arbete. Den största tonvikten läggs vid undersökande arbetssätt, skapande verksamhet och praktisk träning. Det väsentliga är att utgå från varje enskild elev. Likvärdigheten ligger inte i att lära elever samma sak. Det är en sak att lära ut, men tolkningarna är ju olika. Det viktiga är inläringen. Vad är eleven och barnet moget att ta emot? Vad lyckas eleven lära sig? Upplevelse, inlevelse och förståelse är det som är viktigt. Då behövs det en helt annat handledning och en helt annan kunskapssyn som är djupare. Vi är överens i betygsutredningen om att det är den synen som skall gälla. Eleven skall få en förstärkt och inriktad kunskap.

Lärarna måste få en annan roll. Därför är det oerhört viktigt med fortbildning. Jag frågade i dag hur dessa lärare såg på fortbildning. De tyckte att även den frågan är styrd uppifrån. Men jag undrade då om de ändå inte hade något behov att få utveckla sig på vissa områden. Men det var väldigt få som ville fortbilda sig. Vad är det som gör att lärarna inte vill fortbilda sig?

Jag gav då exempel på miljön och saker som händer så snabbt omkring oss. Efter Tjernobyolyckan släppte skolorna ut barnen på rasterna trots att det var hög radioaktivitet i luften i områdena runt omkring. Lärarna visste inte vad de skulle göra. Det hade varit väldigt bra att kunna litet grand om radioaktivitet och miljöfaran i samband med Tjernobyolyckan.

Anf. 125 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten genom att upprepa mina frågor. Jag skall bara påminna Ewa Hedkvist Petersen om att hon glömde att svara på dem. Det är väl inte så att Ewa Hedkvist Petersen är svarslös?

Anf. 126 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Det är kanske den dåliga luften som kommer från Sundsvall som har gjort att jag glömt svara på frågorna, Larz Johansson, men nu skall jag försöka att göra det.

Också jag anser att religionskunskap är ett mycket viktigt ämne i grundskolan. Jag beklagar att de rapporter som kommit visar att det inte alltid är så mycket bevänt med kvaliteten i undervisningen. Jag ser det naturligtvis som en uppgift för skolverket att ta sig an just religionskunskapen i sitt utvecklingsarbete och så småningom i sin utvärdering.

När det gäller hemspråksundervisningen och skollagspropositionen, som Larz Johansson ställde en fråga om, förstår jag inte riktigt att frågan ställs nu. Det är i morgon vi har utskottssammanträde. Just nu pågår kammararbete, och det är i morgon som vi har utskottssammanträdet.

Sedan till moderaterna och folkpartiet. Ann-Cathrine Haglund hade många vackra ord att säga om deras valplattform. Det var väldigt många allmänt hållna ord. Lars Leijonborg säger att det inte finns något skrivet om skolan i den. Nej, det finns inte det, och det är därför jag ställer min fråga. Skall våra barns och ungdomars skola vara en frizon när dessa skattesänkningar skall betalas? Ett skattetak på 30 kr. innebär att många kommuner måste sänka sin kommunalskatt, och det skall betalas på något sätt. Kanske

genom sänkt ambitionsnivå i verksamheten. Det är därför som jag måste ställa frågan om skolan.

Många har sagt att man är bekymrade i skolorna, och då talar man om lärare. Självfallet är lärare bekymrade över att deras arbetssituation förändras. Reformeringen handlar mycket om att förändra lärarnas arbetssituation. Men det finns också många andra människor i kommunerna. Det finns elever, lokala skolpolitiker och föräldrar. Det finns företag, näringslivsorganisationer. Väldigt många i kommunerna, och det hävdar jag återigen, är glada över den reformering av den svenska skolan som nu pågår, eftersom de ser att de får arbetsmöjligheter och möjlighet att utifrån de arbetsförhållanden som finns utveckla skolan för de elever som finns där.

Ann-Cathrine Haglund blev mycket indignerad över min fråga om arbetsmiljön. Jag ställde frågan eftersom jag vill att man skall göra någonting. Det handlar inte bara om att säga att arbetsmiljön självfallet skall vara bra. Vi vill göra någonting också, och regeringen har ett konkret förslag i budgeten som vi stöder.

När det till sist gäller val av skola, Lars Leijonborg, har vi faktiskt redan uttalat att det är den närmaste skolan som man i första hand skall kunna gå till. Men därutöver skall vi tillgodose elevernas vilja när det gäller att välja skola.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

14 § Vissa för högskolan gemensamma frågor och anslag

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1990/91:UbU11 Vissa för högskolan gemensamma frågor och anslag (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 127 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Det är något rätt underligt när det gäller debatterna om högskolan. Den här våren borde det egentligen vara tre olika debatter att döma av betänkandenas planerade utseenden, fast vi borde kanske koncentrera oss till en. I dag har vi att debattera vad som kallas för vissa högskolefrågor, varav dock några är rätt principiella för den framtida högskole- och universitetsverksamheten. Därefter kommer dimensioneringen av högskolan, en nog så viktig punkt. Den behandlas för sig, och därutöver har vi ytterligare ett betänkande som handlar om vissa forskningsfrågor. Det är naturligtvis alldeles käpprätt galet att vi skall stå och debattera dessa frågor var för sig. De borde ju hänga samman så att man får helhetsperspektivet. Alltnog, det är som det är.

Lars Leijonborg nämnde att vi nästa år kommer att fira den svenska folkskolans 150-årsjubileum. Det hoppas jag att vi skall göra med all ackuratess, för det är den värd. Inte minst har den betytt mycket för att bilda underlag för de framgångar som de svenska universiteten länge kunde notera. Man

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Vissa för högskolan
gemensamma
frågor och anslag*

skulle kunna säga att den allmänna folkbildningen och även det storartade arbete som utfördes vid universiteten när det gällde att bygga upp kunskap, intensifiera forskningen internationellt och i andra hänseenden, var grunden för det svenska välståndet och för vad man skulle kunna kalla för den andra svenska stormaktstiden.

Men vi har alltsedan 60-talet kunnat se att det svenska högskoleväsendet har försvagats med vänsterflummeriet som början. Inte minst fick den s.k. högskolereformen från 1975, som sjösattes 1977, svåra följdverkningar. I vissa fall skulle man t.o.m. kunna säga att de var förödande. Då infördes linjesystemet, en byråkratisering och det var över huvud taget samhällets och arbetslivets behov som i första hand skulle tillgodoses. Om däremot kunskaperna kom i andra hand brydde man sig inte så mycket om detta.

Det måste naturligtvis också klart sägas att det i första hand är socialdemokraterna som bär ansvaret för den stora nedrustning som ägde rum. Det brukar heta att sent skall syndaren vakna. Men uppenbarligen har det ändå funnits vissa tendenser till ett uppvaknande under en längre tid. Uppenbarligen blev man rätt förskräckt över det resultat som åstadkoms. Man har därför successivt försökt rätta till den skada som åstadkommits.

Regionstyrelserna, som var ett otrog, har avskaffats. Examina, vilka man gudbevars inte skulle få ha, har återinförts. Anslagssystemet har förändrats, och nu t.o.m. i de yttersta av dagar har vi i kompletteringspropositionen fått läsa att det äntligen är dags att avskaffa linjesystemet. Det är bra och alldeles utomordenligt att man gör detta, men man skulle kanske från början ha låtit bli att införa allt detta otrog vi har kunnat se.

Hur skall vi då på nytt kunna bygga upp våra universitet och högskolor? Vi har i vår partimotion och även i en annan motion anvisat de vägar man bör gå. Vi menar att Sverige liksom andra civiliserade länder borde ansluta sig till det universitetens Magna Carta som antogs när Bolognauniversitetet för två år sedan firade sitt 900-årsjubileum. Det gäller med andra ord att slå fast att universitet och högskolor är centra för vidmakthållande och utveckling av kunskapen. Det gäller att ge dem bättre förutsättningar att kunna stå för det fria sökandet av och förmedlandet av kunskap.

Till den änden har vi föreslagit att man skall gå in för ett system, och även folkpartiet har varit inne på den linjen, där man i varje fall gör universiteten, de tekniska högskolorna och Karolinska institutet till fristående institutioner. Man kan diskutera hur detta bör ske. Vi har föreslagit att man i detta sammanhang skulle kunna gå in för någon typ av stiftelse och skaffa ett stiftelsekapital genom att antingen, som folkpartiet har föreslagit, ta medel från löntagarfondernas utförsäljning eller skrotning, eller också genom utförsäljning av statliga företag. Hur som helst kommer infrastrukturen på detta sätt att förstärkas.

Detta behöver bara i och för sig vara en början. Det kan senare också bli aktuellt med kanske de regionala högskolorna, och inte minst kan man i sammanhanget tänka på de tidigare universitetsfilialerna.

Vi tror att detta skulle kunna vara början till en förnyelse av universitets- och högskolelivet. Vi är naturligtvis glada att kunna konstatera att regeringen har insett, och nog var den sista som insåg, att vi inte kan stå och stampa på samma fläck när det gäller dimensioneringen som vi nu har gjort

i 20 år. Utskottet har därför kört över regeringen som i detta sammanhang snabbt försöker visa sin vilja och nu i kompletteringspropositionen kommer fram till att man behöver förstärka med ytterligare 5 000 platser – de 5 000 platser som utskottet redan var på väg att fördela. Dessutom vill vi lägga tillbaka de pengar som de nya 2 200 platserna skulle kosta. Men allt detta får vi tillfälle att diskutera senare.

Den kompletteringsproposition som nu har presenterats visar över huvud taget att socialdemokraterna är rätt desperata. De kommer först med en budgetproposition som egentligen inte innehåller någonting nytt. Sedan får vi en s.k. tillväxtproposition, även om man talar om negativ tillväxt, vilket är ett avskryvt ord enligt mitt förmenande, skulle det ändå vara fråga om en viss tillväxt med ett antal platser på högskolan. Detta skall sedan betalas genom den s.k. miljöpropositionen, och nu får vi kompletteringspropositionen. Allt detta är väl samlat, herr utbildningsminister, som jag till min glädje ser här i kammaren. Det underlättar naturligtvis på alla sätt utskottets arbete.

Herr talman! Det finns ett antal reservationer som jag skulle vilja beröra. Jag kan redan nu säga att jag naturligtvis stöder alla de reservationer som har undertecknats av moderater, men jag nöjer mig med att i detta sammanhang yrka bifall till en reservation, nämligen till reservation nr 9.

I de andra reservationerna berörs ett antal intressanta frågeställningar. Den första moderata reservationen handlar just om högskolans ställning i framtiden, vilket jag redan har berört. Men det kommer också in en annan frågeställning, nämligen hur utvärderingen bör gå till.

Vi menar då att den inte bör ligga på UHÄ, utan utvärderingen av högskolans verksamhet måste ligga på ett fristående organ. Det borde den göra när det gäller den andra skolverksamheten också.

En annan fråga som tas upp och som är intressant är kårobligatoriet. Här har då folkpartisterna gått längre än vi andra, när de säger att vi i princip redan nu bör ta ställning för avskaffande av kårobligatoriet. Vi moderater har bl.a. varit påskyndare till den utredning som nu är klar, och vi har sagt oss att det kanske är rimligt att avvakta remisstidens utgång. Remisstiden går ut den 1 juli, och sedan får vi ta ställning.

Men jag kan väl redan nu säga att här kan man då tänka sig en rad olika lösningar. En lösning är naturligtvis den att om man skapar fria och självständiga universitet och högskolor, kan man också låta dem själva bestämma om de vill att det skall vara ett kårobligatorium vid högskolan och universitetet. Det är en möjlighet som man i varje fall borde övertänka i det här sammanhanget.

Internationaliseringen har upptagit oss åtskilligt. Just reservation 9, som jag yrkar bifall till, innebär i det här fallet ytterligare 12 miljoner till ERASMUS-projektet. Folkpartiet har där 10 miljoner, och det är i princip samma. Men hur som helst har denna fråga aktualiserats genom en särskild proposition som vi fått på våra bord.

Vi har motsatt oss den centrala antagningen och menar att den är en onödigt byråkratisk omväg. Jag ser att också regeringen nu i kompletteringspropositionen är inne på att den centrala antagningen successivt bör avvecklas. Vi vill göra det redan nu och sparar på det 19,5 miljoner, vilket är en avse-

värd del av de 58 miljoner som regeringen skall spara under de närmast följande tre åren.

Vi vill också lägga på extra en engångssumma på 500 milj. kr. till utrustning vid högskolorna och universiteten. Det behövs. Det har inte skett den förnyelse som borde ha skett. Vi menar vidare att NAMIC – National Academic Mobility Information Centre – vid Svenska Institutet väl behöver de 600 000 kr. som de har äskat ytterligare för att kunna sköta sitt viktiga internationaliseringsuppdrag.

Som sagt, herr talman, bifall till reservation 9 och stöd till de övriga moderata reservationerna!

Anf. 128 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag uppskattar verkligen att Bengt Göransson är här. Jag tycker att han visar respekt för riksdagen som institution och intresse för vad vi representanter för politiska partier har att säga i samband med högskolefrågorna.

Mycket av vad utskottet ägnat sig åt i samband med detta betänkande är i och med kompletteringspropositionens förslag nu överspelat. Det gäller UHÄs roll och ansvarsområde, linjesystemets vara eller inte vara, ansvaret för högskolans lokaler, högskolornas beslutsrätt när det gäller tillsättningar, bl.a. av professorer, och dimensioneringsfrågorna inte minst. För utskottets ledamöter och också kansli har det blivit i högsta grad ett dubbelarbete, för att inte säga ineffektivt arbete. Jag anser att det finns anledning att vara kritisk mot departementet. Det hade varit möjligt att planera vårt gemensamma arbete bättre.

En förklaring till vad jag menar med ineffektivitet. I januari lämnades en budget som riksdagens partier svarade på med motioner. Sedan kom en tillväxtproposition, som till en del förändrade förutsättningarna från januari. Även den svarade vi alla olika partier på.

Sedan presenterades en miljöproposition, som gav ytterligare förändringar av förutsättningarna för högskolan, och med olika motioner som svar. I går lämnades alltså kompletteringspropositionen, med ytterligare nya signaler. Även den skall vi alla partier i riksdagen svara på, och de förslagen skall behandlas i utskott och kammare. Tala om dubbelarbete, i utskott och kammare!

Jag klagar, men ändå är ju inte jag eller vi i riksdagen, vare sig ledamöter eller utskott, de mest utsatta mottagarna för alla dessa delvis motstridiga signaler och besked. Mest utsatta är alla de människor som arbetar i högskolan. Hur i all världen skall de kunna hänga med i svängarna? De har inte som huvudsaklig arbetsuppgift att läsa riksdagstryck. De skall undervisa, leda och ansvara för verksamheten, en verksamhet vars huvudmän inte kan bestämma sig för hur de vill ha det.

Hur skall den person vara skapt som skall utöva ett tydligt och profilerat ledarskap för en högskola, när regeringen och därmed riksdagen är så otydlig och dåligt samstyrd när det gäller högskolans basförutsättning?

Men, herr talman, jag klagar alltså på formerna för förändringarna och tänker då mest på hur de berör högskolans ledare, lärare, administratörer och studenter. Däremot klagar jag inte alls på den riktning som förändring-

arna går i. För varje nytt dokument från departementet kommer vi allt närmare liberal högskolepolitik.

Jag kan bara inte förstå varför man har behövt ta så lång tid på sig. Lena Hjelm-Wallén, som var högskoleminister 1984, meddelade då att högskolans styr- och anslagssystem skulle ses över. Det var alltså först i går, sex à sju år senare, som någorlunda radikala idéer lades fram.

Men fortfarande saknar jag andra liberala och bra förslag, t.ex. vårt grundläggande förslag i styr- och anslagsfrågan. Vi anser att ett sektorsvist gemensamt anslag för grundutbildning och forskning är bättre än regeringens. Vi menar att det skulle ge högskolans sektorer ett uttryckligt ansvar för fördelningen av potten pengar mellan utbildning och forskning. Vi menar att det skulle förtydliga att man har ett gemensamt ansvar inom sektorn för grundutbildningarnas kvalitet och för att studenterna vill studera inom sektorn och därmed att man själv ansvarar för att de studerande vill söka sig till forskarutbildning och att sektorn i förlängningen själv har ett ansvar för forskningen och kvaliteten i den.

Herr talman! Jag tror också att regeringen måste återkomma med förslag om hur antagningssystemet till högskolan skall se ut. Det är inte längre logiskt att UHÅ skall vara motor i antagningssystemet, i ett läge då linjerna är borta och studenterna själva kan kombinera en utbildning. Det är bara lokal antagning som kan fungera i det läget, eller hur?

För en bättre och effektivare högskola är fler platser och en ökad lokal frihet viktiga ingredienser men räcker inte. Det behövs också mer pengar till utrustning och lokaler. Att då avveckla löntagarfonderna och använda pengarna i högskolan är en lösning på de ekonomiska behoven.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 6, som handlar om kårobligatoriet. Vi liberaler kan inte acceptera att studenter i dag är obligatoriskt tvingade att vara kåranslutna. Dessutom har folkpartiet liberalernas landsmöte 1990 uttalat sig för att obligatoriet skall avskaffas.

Efter den utredning som är genomförd anser vi att riksdagen har tillräckligt underlag för att göra ett principuttalande till förmån för avskaffandet. Under en cirka treårig övergångstid finns ju då också möjlighet att lösa de frågor som uppstår i samband med ett avskaffande, t.ex. hur studerandehälsövrården skall organiseras i fortsättningen och hur studenternas olika val skall organiseras. Men för att börja en förändring krävs ett principuttalande, och det är vi ensamma om att kräva redan i dag.

Så till internationaliseringen. I Sverige har vi höga förväntningar på internationalisering och Erasmussamarbete, att våra forskare och studenter skall komma ut och leva och lära i Europa. Vi talar inte lika mycket om vad vi måste prestera i gengäld, t.ex. att det behövs bostäder för utländska studenter som vill hit, liksom att det behövs en anpassning av våra högskoleutbildningars innehåll och längd till EG-standards.

Det behöver byggas kontaktnät. I många sektorer finns det i dag men långt ifrån i alla. Därför tycker jag att regeringens snålhet mot NAMIC, informationscentret för internationellt utbyte, är helt obegriplig. Svenska Institutet har sagt sig behöva 600 000 kr. till i förstärkning, och vi tror på den bedömningen. Jag tycker faktiskt att det handlar om vilka signaler vi skickar ut.

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Vissa för högskolan
gemensamma
frågor och anslag*

Retoriken bör överensstämma med verkligheten, och i detta fall är pengarna småpotatis i sammanhangen.

Det behövs också bättre språkundervisning, kanske inte i engelska men i de andra europeiska språken – tyska, franska, spanska. Vi satsar därför redan nu mera pengar på språkutbildning för studenter som förberedelse för utlandsvistelse och Europasamarbete.

På samma sätt väljer vi att satsa pengar redan nu på våra språklärare. De bör få möjlighet, i enlighet med vad Europarådet rekommenderar för alla språklärare, att tillbringa minst 6 månader i landet vars språk de undervisar i, för att få den kulturkompetens i vid mening som behövs för att de skall kunna undervisa.

Folkpartiet liberalerna anser att vi snart nog måste ha en strategi för utbildningen och EG-samarbetet. Målet är ju att vi skall delta på samma villkor, med samma skyldigheter och rättigheter som EG-länderna. Vi måste alltså vara inne i kärnan i detta samarbete.

Till sist, herr talman, har vi reserverat oss till förmån för ökat lokalan svar för en bestämd högskola. Det är ju helt överspelat i dagens läge, men det är också ett tydligt exempel på det velande hit och dit och på det dubbelarbete som jag talade om när jag började.

Vi står självfallet bakom alla de reservationer som vi har undertecknat. Jag väljer här att endast yrka bifall till reservation nr 6 om kårobligatoriet.

Anf. 129 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Det sker så stora förändringar inom utbildningens område och vi har diskuterat det tidigare här i kväll. Det gäller inte minst gymnasieskolan, men det har även skett stora förändringar inom högskolan. Det som har märkts mest är dimensioneringsfrågorna.

Det är synd att vi alltid lyckats planera så dåligt att utbildningsutskottets debatter tenderar att ständigt hamna sist på kvällarna. Vi borde göra någonting åt det så att vi kan komma tidigare någon gång.

Jag vill först instämma i den kritik som Margitta Edgren framförde om den förvirrade arbetsordning som vi har i utskottet och i riksdagen när det gäller högskolefrågorna med anledning av alla dessa propositioner. Det är inte så enkelt att få ett grepp om vad som egentligen gäller, vad som är föreslaget och vad som är beslutat. Vi tycker nog att de flesta av de förändringar som nu kommer i kompletteringspropositionen är sådant som vi har efterlyst länge.

Jag tänker inte gå in på så många frågor. Vi har en del krav i våra motioner som faktiskt har blivit tillgodosedda i utskottet eller som behandlas i högskoleutredningen. Det gäller förbättringar av utbildningskvalitet och pedagogiska meriter för lärare. Det gäller vetenskaplig grundkurs och det gäller en hel del om internationaliseringen där vi har krav på vidgat utbyte till andra länder, inte bara inom Erasmus. Vi lär ha anledning att återkomma till de här frågorna många gånger i framtiden. De är viktiga. Vi har också efterlyst att regeringen skall komma med förslag när det gäller kårobligatoriet.

Sedan skall jag uppehålla mig litet grand vid några frågor där vi har avvikande mening. Det gäller ansvaret för högskolans lokalhållning, reservation 18. Nu när regeringen i kompletteringspropositionen föreslår att organisa-

tionen av utbildningen skall skötas lokalt framstår vårt krav som ännu mer självklart – kravet att det lokala inflytandet över högskolans lokaler måste öka. Först då går det att finna vägar för att utnyttja lokaler och resurser rationellt och effektivt. Vi tycker att högskolan skall kunna disponera över egna anslag och lokaler.

Nu har utbildningsministern aviserat att en sådan ordning skall införas från budgetåret 1993/94, om jag har läst rätt i propositionen. Vi tycker att en sådan förändring är så pass komplicerad att den inte kan göras utan vidare. Den kräver naturligtvis en hel del förberedelser och analyser. Vi anser nu att vårt krav om en utredning är ännu mer aktuellt än vad det var när vi skrev vår motion. Detta krav borde faktiskt vinna gehör. Jag vill ställa den frågan till Bengt Silverstrand som kommer att föra majoritetens talan här senare.

En annan fråga är anslaget till utrustning. Vi är övertygade om att satsning på kunskap och kompetensutveckling är de viktigaste strategiska frågorna inför framtiden. Det är därför som vi under flera år har krävt en kraftig ökning av antalet platser inom högskolans grundutbildning. I år krävde vi 6 000 platser, och eftersom behovet av en ökad dimensionering stod klart för alla oppositionspartier kunde utskottet ena sig om en utökning på 5 000 platser. Det var en sorts kompromiss. Dessa platser fördelades på olika utbildningar och högskolor där det är möjligt att snabbt inrätta de här utbildningarna. Den här utökningen kräver naturligtvis resurser i form av lokaler, utrustning och inredning. Dessutom finns det sedan tidigare ett uppdämt behov av ersättningsutrustning m.m. inom de utbildningar som finns nu. Därför föreslår vi att 500 milj. kr. bör ställas till UHÄs förfogande att fördelas på högskolornas grundutbildnings- och fakultetsanslag. De skall användas till utrustning och inredning. Vi har noterat att man i propositionen föreslår 35 miljoner för detta ändamål. Vi anser att det är klart otillräckligt.

Behovet kommer naturligtvis att vara lika stort året efter. Vi anser att UHÄ bör komma med ett förslag om en fördelning av ett motsvarande belopp inför nästa års budgetproposition.

Vi föreslår även 500 milj.kr. till lokaler. Detta är nödvändigt vid en utbyggnad. De skall även täcka andra eftersatta behov. Det är ganska självklart att ett utökat platsantal medför ökat lokalbehov. Vi tror inte att de miljoner som nu finns räcker till. Vi finansierar de här utökningarna genom utförsäljning av statliga företag.

Sedan vill jag säga någonting om ytterligare högskoleenheter. Det är vi i centern som har drivit kravet att vi skall inrätta fler högskolor. Det har visat sig att de små högskolorna har stor betydelse för den regionala utvecklingen. De har oerhörd betydelse för kompetens och kunskapsspridning i samarbetet mellan näringslivet och samhället i övrigt i de här regionerna. Vi anser att det är mycket angeläget att de får möjlighet att växa och utvecklas och att de får fasta utvecklingsresurser och möjligheter till profilering.

Vi menar också att högskolorna i Växjö, Örebro, Karlstad och Sundsvall–Härnösand i samverkan med högskolorna runt omkring kan utvecklas till fyra nya universitet. En modell för detta kan vara det s.k. nätverksuniversitetet som man har kommit ganska långt med när det gäller samverkan mellan högskolorna i Kalmar, Växjö och Karlskrona–Ronneby.

Vi anser också att det är nödvändigt att lokalisera högre utbildning till fler

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Vissa för högskolan
gemensamma
frågor och anslag*

orter. Det blir särskilt aktuellt nu när högskoleutbildningen håller på att byggas ut. Närheten till studieorten har stor betydelse för att en student skall gå vidare till högskolan. Dessutom vore det värdefullt om fler orter kan få del av de positiva kringeffekter som en högskola ger. Jag talade om detta tidigare. Därför föreslår vi att nya högskoleenheter skall inrättas i Kiruna och Skellefteå. Vidare föreslår vi att högskolan i Eskilstuna–Västerås delas i två självständiga enheter och att en självständig högskoleenhet inrättas i södra delen av Stockholms län. Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat de här kraven, och vi har reserverat oss för dem. Därför nöjer vi oss den här gången med ett särskilt yttrande, men våra krav ligger naturligtvis fast.

Nu föreslår man att linjesystemet skall luckras upp. Det är precis vad vi har krävt under flera år att systemet skall luckras upp och att studenterna skall kunna välja friare studievägar. Nu är det dags att ompröva spärarna till den högre utbildningen så att de kan tas bort inom den s.k. fria sektorn. Grundprincipen skall egentligen vara att högskolan skall vara tillgänglig för alla som har intresse och behörighet att bedriva högre studier. Antalet utbildningsplatser skall anpassas efter efterfrågan. Detta är troligen det bästa instrumentet för att anpassa utbildningsvolymen efter arbetsmarknadens behov. Det är även det bästa sättet att få det kunskapslyft som vi så väl behöver i Sverige. Det finns förstås en del dyrbara utbildningar och en del utbildningar där samhället har ett övergripande ansvar. Där krävs det naturligtvis nationella dimensioneringsbeslut. Det föreslås väl nu också i propositionen. År efter år har vi krävt det här och fått blankt avslag. Det är naturligtvis mycket glädjande att verkligheten äntligen har hunnit i fatt regeringen, att man nu föreslår den här förändringen av linjesystemet och att det i det närmaste skall avskaffas från den 1 juli 1993. Jag har inte hunnit att närmare studera hur det ser ut, men det verkar vara ett mycket bra steg på vägen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till våra reservationer 18 och 20.

Anf. 130 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Vi står naturligtvis bakom de reservationer som vi har undertecknat i det här betänkandet, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 11.

I det här betänkandet har vi lagt fram förslag om vissa förbättringar på högskolans område. Dessa förslag handlar om en möjlighet till en bättre rekrytering av lärare på det tekniska området.

Vi har lagt fram förslag om en ökad internationalisering och om internationaliseringsmedel. Vi vill särskilt poängtera att det är viktigt att de lärarstuderande får möjligheter att knyta olika internationella kontakter. De skall ju sedan ut i ungdomsskolan och undervisa. Vi vill inte att någon som studerar på högskolan av ekonomiska eller sociala skäl skall stängas ute ifrån internationella kontakter när hela verksamheten som sådan går i den riktningen. Vi vill att internationaliseringen skall bygga på egna initiativ från resp. högskola. Vi tror att detta blir mycket bättre än om man gör någon slags överbyggnad när det gäller dessa strävanden.

Vi har lagt fram förslag om en förbättrad utrustningsstandard på högsko-

lan, vilket är särskilt angeläget nu när högskolan expanderar och får fler studenter.

Vi har lagt fram förslag om en vetenskaplig grundkurs. Jag är alldeles särskilt övertygad om att detta förslag förr eller senare kommer att hamna på riksdagens bord och att det då kan få stöd från fler partier än enbart vänsterpartiet. Detta är krav som vi nu har drivit i många år.

Vi säger sammanfattningsvis att vi vill förbättra kvaliteten och fördjupa kunskapen inom högskolan. Vi menar att Sverige är ett rikt land som har råd att satsa på högskolan. Vi kommer aldrig att gå med på en segregering inom högskolevärlden. Vi kommer aldrig att acceptera en inklassning av högskolorna i ett A-, B- och C-lag.

Vi har i vänsterpartiet högre ambitioner än så. Vi har vad Galenskaparna skulle kalla en himla massa bra förslag.

Anf. 131 GÖSTA LYGÅ (mp):

Herr talman! Man skall kanske inte plädera för egna intressen, men ett bra exempel i detta sammanhang är vad som har skett på den institution där jag har spenderat några decennier. Institutionen ansökte före min tid, för 55 år sedan, om nya byggnader i Lund. Nu har vi under 55 år ansökt om detta, med varierande grad av intensitet men utan någon variation i fråga om bristen på framgång.

Detta är anledningen till att vi menar att mycket mer skulle kunna ske lokalt, där man verkligen känner till behoven. Det är ansvarsfulla människor som sitter på de lokala högskoleenheterna. Visst skulle de kunna ta hand om de lokala försörjningarna. Jag noterar att detta också är planeringen. Vi menar att det skulle kunna ske redan nu. Jag yrkar därmed bifall till reservation nr 3.

Detta är ett mellanbetänkande. De verkligt intressanta planerna behandlas tydligen vart tredje år.

Eftersom jag ser minister Göransson här i kammaren, kan det också vara intressant att något spekulera i vad som är syftet med högskolorna. Jag lade märke till att Birger Hagård varmt pläderade för den djupa kunskapen som sådan, och det tycker jag är oerhört viktigt. Det är också oerhört viktigt att vi med kunskap, med högskoleutbildning och med forskning kan attackera de frågor som i dag är väsentliga för vår värld. Det gäller globala miljöfrågor, och det gäller frågor om fred och samlevnad i världen. Det vore mycket bra om vi kunde profilera oss mycket starkare på de områdena.

Jag känner mindre sympati för att man tillgodoser näringslivets intressen. Marianne Andersson i Vårgårda och jag har kanske litet olika syn på den saken. Men det har blivit ganska mycket av den sortens utbildning i moderna högskolor. Man gör kurser mer eller mindre inriktade på utbildning för olika yrken inom näringslivet. Det tycker jag är synd. Då är det viktigare att ungdomen kan få kunskapen som sådan och att man får kunskap som syftar till att attackera väsentliga problem.

Därmed skall jag också säga några ord om internationaliseringen. Det sågs i det här betänkandet inte särskilt mycket om den frågan, men visst innebär internationaliseringen mycket mer än en anpassning till EGs Erasmus-schema. Det är utmärkt, men mycket mer kan göras. Samarbete med u-län-

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Vissa för högskolan
gemensamma
frågor och anslag*

der och öststater borde gynnas i betydligt högre grad än vad som är fallet för närvarande. Men det blir väl möjligt att komma tillbaka till den frågan om tre år. Det blir ju fråga om en treårsperiod innan väsentliga ändringar kan göras.

Anf. 132 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara ge en liten kommentar, eftersom Gösta Lyngå kommenterade mitt inlägg om samarbete med näringslivet. Jag tycker fortfarande att det är viktigt att en högskola har ett sådant samarbete, men Gösta Lyngå kanske inte noterade att jag också sade att det är oerhört viktigt att i högskoleutbildningen även lyfta fram den andra kunskapen. Där inbegrep jag naturligtvis – även om jag inte sade det – miljökunskapen. Vi delar i mycket hög grad uppfattning om vad som är viktigt i den delen.

Anf. 133 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag tror att det här måste vara fråga om ett missförstånd. Jag kan väl inte ha fattat Gösta Lyngå rätt. Han kan väl inte mena att vi inte skulle utbilda folk för näringslivet. Vi behöver – för att bara ta några exempel – naturligtvis många fler tekniker, och vi behöver många bättre utbildade ekonomer än vad vi nu har i landet. Det är naturligtvis någonting som är snett när som i dag 70 % av dem som vi utbildar på högskolorna finns i offentlig tjänst. Vi måste ställa högskolans och universitetens kapacitet och förmåga till förfogande för alla olika områden i vårt land som kan dra nytta av dem.

Samtidigt vill jag än en gång stryka under nödvändigheten av djupa och breda allmänna kunskaper. Men såvitt jag förstår det kan det inte vara fråga om något antingen-eller, utan det måste vara fråga om ett både-och. Jag vill tro att detta trots allt var vad Gösta Lyngå menade.

Anf. 134 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Jag kan fullständigt instämma i vad Marianne Andersson i Vårgårda sade.

På Birger Hagårds fråga kan jag säga att jag naturligtvis menar att det skall vara fråga om både-och. Men jag menar att det har skett en profilering till förmån mera för yrkesutbildning och mindre för fundamental kunskap, och detta beklagar jag delvis. Vi behöver kanske båda delar, men just nu borde vi koncentrera oss på fundamental kunskap och sådan utbildning och forskning som har med globala problem att göra.

Anf. 135 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Om Gösta Lyngå menar att man gjorde fel när man slog in på det som kallas samhällets och arbetslivets behovslinjer, delar jag helt och hållet hans ståndpunkt. Vi kan vid universiteten och högskolorna aldrig bli några bra yrkesutbildare. Det duger vi inte till, utan det måste man sköta om på arbetsplatserna. Vi skall emellertid kunna ge förutsättningarna och i vissa fall bättra på den teoretiska kompetensen, om så behövs.

Herr talman! Det har blivit på modet att skriva politiska memoarer, och lika modernt har det blivit att i denna kammare flitigt citera ur dessa memoarer. En tidigare finansminister har i dessa dagar fått sin Alla dessa dagar uppläst nästan från pärm till pärm.

För att i någon mån skapa balans i kreationerna bland alla dessa åsiktsmannekånger med Carl Bildt i spetsen, kan jag inte undanhålla kammaren nöjet att få ta del av åtminstone några av de visdomsord som Britt Mogård, moderat skolminister i två havererade borgerliga regeringar, så frikostigt strött omkring sig i sin ganska färska memoarbok Summa summarum.

”Utbildning, det är svårt det. Jag är alltså inte säker på att mina kamrater hade lyssnat och tänkt igenom de frågor jag ställde till dem. Den moderata skolpolitiken har sedan jag lämnat den, återgått till det gamla. Den är visst inte reaktionär när den hävdar kunskap, kompetens, ordning och effektivitet. Men den beaktar inte alla de aspekter som måste läggas på skolan, den samspelar inte med de förändringar som samhällsutvecklingen fört med sig – för hemmen, för eleverna, för utbildningens innehåll.”

Detta är i själva verket en mycket träffande karakteristik av hela den moderata utbildningspolitiken. Den samspelar inte med de förändringar som samhällsutvecklingen fört med sig. Partiets reservationer till detta betänkande bär syn för sägen. När det inte är på stället marsch, är det öppna dörrar som slås in.

Högskolan liksom för övrigt hela utbildningsområdet är just nu inne i en genomgripande omdaningsperiod. Vi kommer senare i vår, utifrån tillväxt- och kompletteringspropositionerna, att få ta ställning till många väsentliga förslag som berör högskolans organisation och arbetsformer samt omfördelning av resurser från administration till utbildning och forskning inom högskolan. Det handlar också om en välbehövlig förstärkning av antalet utbildningsplatser vid våra högskolor.

Margitta Edgren klagade över riksdagens arbetsbörda och över att det kom alltför många propositioner från regeringen. I andra sammanhang, också i utbildningsutskottet och här i kammaren, får vi höra att regeringen är för passiv och inte gör någonting. I den ekonomiska debatten tidigare i dag var det en evig klagolåt på att det görs alldeles för litet och satsas för litet på tillväxt. I kväll får vi höra skolpolitiker säga att det görs alldeles för mycket. Fundera litet självkritiskt om inte riksdagens arbetsbörda i någon mån också beror på de många motioner som väcks – vill jag säga – i tid och otid. Detsamma gäller också i fråga om reservationer. Flera av de reservationer som är fogade vid detta betänkande slår nämligen in öppna dörrar. Man känner till att det kommer förslag i de nämnda propositionerna, men ändå har man inte kunnat låta bli att ta både utskottspersonal och kammarens tid i anspråk för att diskutera dessa reservationer. Det skulle inte skada om ni i oppositionen också var litet självkritiska.

En väsentlig utgångspunkt för vår högskolepolitik är att den utformas som en avvägning mellan de studerandes önskemål och samhällets framtida behov. I reservation 1 försöker moderaterna skapa en motsättning mellan det behovsorienterade synsättet å ena sidan och det fria sökandet efter kunskap, som man så vackert formulerar det, å andra sidan. Man kräver att Karo-

linska Institutet och de tekniska högskolorna skall kunna ombildas till från staten fristående institutioner och att en stiftelseform bör övervägas i sammanhanget. Man föreslår också ett centralt utbildningsverk gemensamt för skolan och i första hand de regionala högskolorna.

Det första kravet är verkligen att slå in de öppna dörrar som jag nämnde, då det klart framgår av olika dokument, bl.a. tillväxtpropositionen, att högskolans frihet vad gäller resursanvändning, studieorganisation och beslutsorganisation kommer att öka. Alla partier utom moderaterna finner det också logiskt att staten även i framtiden bör vara huvudman för samtliga nuvarande högskoleenheter – allt i syfte att garantera en internationellt hög och jämn standard i det svenska högskolesystemet. I konsekvens med detta synsätt anser utskottsmajoriteten också att den centrala myndigheten skall omfatta hela högskolan.

Folkpartiet kräver i reservation 2 att ett för grundutbildningen och forskningen gemensamt anslag sektorsvis bör anvisas till varje högskoleenhet, medan miljöpartiet i sin reservation 3 anser att högskoleenheterna redan fr.o.m. budgetåret 1991/92 bör få disponera sina lokalanslag och själva svara för förhyrning av sina lokaler. Det är samma sak här. Det finns en beredning inom utbildningsdepartementet som har till uppgift att belysa just dessa frågor. Då är det logiskt att ta ställning till frågorna i samband med de beslut som skall fattas inför nästa treåriga planeringsperiod för högskolan. Det är ingenting som man nu behöver reservera sig till förmån för.

Folkpartiet återkommer sedan i reservation 6 till ett gammalt krav, nämligen avskaffandet av kårobligatoriet. Det är samma sak också här. Vi känner till saken, den diskuteras, och det finns anledning att ta fasta på en del av den kritik som framförs mot det nuvarande kårobligatoriet. Men det kommer också ett utredningsbetänkande som skall behandlas i sedvanlig ordning. När det kommer fram efter remisser och senare regeringsbehandling, så skall vi debattera och ta ställning i frågan.

Utskottets moderater, folkpartister och vänsterpartister kräver i reservationerna 9, 10 och 11 ytterligare resurser utöver regeringens förslag i syfte att förbereda den svenska högskolan för deltagande i EGs Erasmus-program för att möjliggöra språkstudier på varje längre utbildningslinje i högskolan resp. att skapa kunskap och förståelse för globala förhållanden och skeenden. Den senare formuleringen återfinns i vänsterpartiets reservation.

Efter den allmänna motionstiden har som bekant Sverige och övriga EFTA-länder tecknat avtal med EG-länderna om deltagande i Erasmus-programmet. Överenskommelsen kommer senare i år att behandlas här i riksdagen, varför det inte i detta sammanhang finns anledning att ta ställning till reservanternas förslag. Det förefaller som om man måste profilera sig i praktiskt taget varje enskild fråga, trots att man vet eller åtminstone bör veta att frågorna kommer upp till särskild behandling. Vi kan alltså spara både tid och resurser även på detta område om vi vill.

I reservation 12 kräver moderaterna och folkpartiet ökade anslag till National Academic Mobility Information Centre, NAMIC. Det är ett informations- och dokumentationscentrum för internationellt utbyte. Här görs en sedvanlig lön- och prisomräkning. Men det är naturligtvis lätt att lägga fram förslag om och kräva ytterligare utökningar. Här har dock gjorts en rimlig

avvägning, och det finns inte ekonomiskt utrymme för ytterligare anslag. Därför yrkar jag avslag på reservationen.

Folkpartiet framhåller i reservation 17 att det är önskvärt att ansvaret för lokalfrågorna läggs på resp. högskoleenhet och att en sådan ansvarsförändring bör utredas. Moderaterna och centerpartisterna kräver i reservation 18 att konsekvenserna av ett decentraliserat lokalförsörjningsansvar för såväl högskolan som byggnadsstyrelsen bör utredas. Här kan vi också hänvisa till källorna, närmare bestämt till tillväxtpropositionen. Regeringen markerar klart att lokalkostnaderna skall ingå i anslagen till grundläggande högskoleutbildning samt till forskning och forskarutbildning fr.o.m. budgetåret 1993/94. I avvaktan på erfarenheterna från en sådan anslagsförändring finns det knappast någon anledning att nu ompröva byggnadsstyrelsens roll.

Slutligen, herr talman, kräver moderaterna, folkpartiet och vänsterpartiet i reservationerna 19, 20 och 21 ytterligare resurser till utrustning m.m. inom högskolan. Även här finns upplysningar och kunskaper som kanske borde ha gett anledning till en och annan fundering om det inte skulle vara bäst att vänta. Reservanterna bör känna till att utskottet har begärt ett bättre underlag för bedömningar för vad som kan anses vara rimliga resurstillskott för utrustning, inredning m.m. inför nästa treårsperiod för högskolan. Det finns verkligen anledning att först ha tillgång till ett ordentligt sådant underlag innan definitiva ställningstaganden görs i denna fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 137 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Bengt Silfverstrand är en överdrifternas mästare. Han är skicklig på att försöka göra odygden till en dygd. När vi har påtalat att socialdemokraterna successivt har insett den felaktiga politiken och på punkt efter punkt inlett ett avskaffande av de egna förslagen och åtgärderna – jag nämnde tidigare examina, regionstyrelser osv. – så menar han tydligen att vi lugnt skall vänta på att regeringen anser tiden mogen. Han undrar t.o.m. varför vi väcker motioner under den allmänna motionstiden om sådant som senare kommer i tillväxtpropositionen. Men, Bengt Silfverstrand, vi har inte tillgång till de kanslihuskanaler som Bengt Silfverstrand till äventyrs kan ha. Dessutom kan vi inte heller lita på att saker och ting skall hända. Det finns alltför många exempel på att det har utlovats förslag i olika riktningar, förslag som inte har infriats eller infriats långt senare.

Det citat av Britt Mogård, som Bengt Silfverstrand inledde med, har han som vanligt ryckt ut ur sitt sammanhang. Jag förstod inte riktigt vad det hade att göra i hans framställning. Jag kan bara konstatera att de förslag som vi från moderata samlingspartiets sida lagt fram i mångt och mycket bygger på just vad som händer ute i Europa, i detta verklighetens Europa som socialdemokraterna så länge förnekat och det Europa som ni så länge inte ville ha någonting att göra med. Nu säger ni också att vi skall bli fullvärdiga medlemmar av EG och att det då kommer att kräva åtgärder. Ja, det kommer att kräva att vi vidtar de åtgärder som vi moderater så länge har krävt och som även ni nu måste inse verkligen behövs. Jag välkomnar uppvaknandet, men

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Vissa för högskolan
gemensamma
frågor och anslag*

jag konstaterar att det är ett uppvaknande som tyvärr kommit alldeles för sent.

Anf. 138 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! En rättelse, Bengt Silfverstrand: Vi har inte reserverat oss när det gäller utrustningen, utan vi har accepterat den beställning som utskottet gjort till regeringen.

Jag är ledsen om min klagan i mitt anförande gav Bengt Silfverstrand uppfattningen att det bara var min arbetsbörda jag talade om. Jag försökte faktiskt göra tydligt att jag förde verksamhetens talan, att jag talade för alla de människor som är beroende av vad vi eller regeringen säger, de människor som skall planera och leda verksamheten. Hur i all världen skall de ha möjlighet att hänga med i svängarna? Det var poängen i vad jag sade. Att jag tog mig själv som exempel kan vi bortse ifrån. Vad jag menade är att villkoren för verksamheten blir helt omöjliga, Bengt Silfverstrand.

Bengt Silfverstrand talade om att vi slår in öppna dörrar. När betänkandet justerades i utskottet var t.ex. kompletteringspropositionen inte känd. Det fanns ingen möjlighet för oss att i den situationen ta hänsyn till rykten, antydningar eller uttryckssätt i tidigare propositioner. Vi måste lita på vad som skrivs i det förslag som har lagts fram.

Bengt Silfverstrand, ta inte munnen riktigt så full och säg att vi skulle ha känt till byggnadsstyrelsens minskade betydelse. Det är bara ett år sedan vi förra gången hade den frågan uppe. Då försvarade Bengt Silfverstrand förslaget med att byggnadsstyrelsen även i fortsättningen skulle ha totalkontroll till "sista droppen". Detta sades för bara ett år sedan.

På samma sätt förhåller det sig med kårobligatoriet. Vad vi har föreslagit är ett principuttalande redan nu för att ge studenter och högskolans ledning långsiktiga spelregler, så att de vet vad som kommer att hända. Däremot föreslår vi inte i dag att kårobligatoriet skall avskaffas i morgon eller till nästa budgetår. Något sådant är inte möjligt, och det försökte jag också förklara. Jag är ledsen om jag inte var så tydlig att Bengt Silfverstrand förstod det.

Anf. 139 GÖSTA LYGÅ (mp):

Herr talman! Det kunde ha varit mycket värre än vad Bengt Silfverstrand sade. Det finns faktiskt mer än tre gånger så många motionsyrkanden som det finns reservationer, och jag tror alltså att alla partier varit mycket restriktiva.

Jag har någonting intressant att säga, och det gäller internationaliseringen. Som Bengt Silfverstrand säkerligen vet är världen mer än tio gånger så stor som EG. Jag är inte negativ till Erasmus-projektet, men tror Bengt Silfverstrand att Erasmus-projektet kommer att hjälpa oss till en riktig internationalisering eller kommer det att konkurrera ut andra projekt, som är oerhört intressanta när det gäller samarbetet med Östeuropa som vi redan haft ett ganska utvecklat samarbete med? Detsamma gäller samarbete med u-länderna, där det kanske ännu inte har hänt så mycket. Har Bengt Silfverstrand någon känsla för framtiden på den punkten?

Anf. 140 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Erfarenheten har ju visat att det är säkrast att motionera i frågor som man tycker är viktiga. Alltför många gånger har vi blivit besvikna, när ett förslag har aviserats och sedan inte framlagts. Vi förbehåller oss därför rätten att motionera även om vi vet att en sak *kanske* är på gång.

Bengt Silfverstrand kanske inte uppmärksammade att jag gjorde en kort redovisning av sådana frågor som vi har tyckt varit viktiga men som vi inte har reserverat oss i.

Jag förstod inte om jag uppfattade Bengt Silfverstrand rätt – det är inte så lätt med hans debatteknik – när det gällde lokalkostnaderna. Menar Bengt Silfverstrand att vi skall vänta och se hur det fungerar innan vi analyserar konsekvenserna av att högskolorna själva får ta över sina lokaler? Det är ju faktiskt ganska stora värden det här rör sig om. Vi tycker att detta skall ske, men vi anser också att det bör föregås av en utredning om hur det skall gå till. En sådan bör ju inte komma i efterhand.

Om vår reservation angående utrustning och inredning säger Bengt Silfverstrand att vi bör kunna vänta med detta, eftersom ett förslag har aviserats och att vi när det kommer har ett bättre beslutsunderlag. Vi behöver inte något bättre underlag, eftersom vi vet att dessa behov finns. Därför har vi framlagt detta förslag och även reserverat oss för det. Behoven är kända sedan lång tid tillbaka. Detta är ingenting som har uppstått nu.

Anf. 141 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Först till Birger Hagård! Det handlar här inte om något uppvaknande. Det är en fullständigt medveten politik, en utbildningspolitik som ingår i en större helhet i en socialdemokratisk politik och som bl.a. har uttryckts på ett mycket tydligt sätt i den tillväxtproposition som berör detta område och som Birger Hagård får tillfälle att återkomma till. Utgångspunkten är att riksdagens och regeringens beslut i framtiden mer skall inriktas på omfattning, inriktning och lokalisering än på forskningsuppläggning och studieorganisation i detalj. Detta är ingen nyhet, och då behöver man den 24 april 1991 inte tala om något uppvaknande. I den mån det handlar om ett uppvaknande, har det kommit för mycket länge sedan.

Jag ber Margitta Edgren om ursäkt för att jag kritiserade henne för att ha "gjort sig skyldig" till en reservation för mycket. För övrigt tycker jag inte att det på den punkten föreligger så stora meningsmotsättningar att det finns skäl att uppta tiden med att kommentera den saken.

Till Gösta Lyngå vill jag säga att jag självfallet inte tror att Erasmus är tillräckligt för att uppnå alla de syften för Europasamarbete på utbildningsområdet som vi vill uppnå. Det behövs oändligt mycket mer. Med tanke på att miljöpartiet är så kritiskt mot EG-samarbete finns det ingen anledning att måla fan på väggen. Här har vi ett tydligt exempel på att vi har nytta av ett samarbete. Vi ligger på samma nivå som EG-länderna, och vi kommer snabbt med i samarbetet. Vi har alldeles avgjort ingenting att frukta, utan det här är ett område där vi har allt att vinna. Med den bakgrund och de erfarenheter som Gösta Lyngå har tycker jag att han borde kunna påverka det när det gäller EG-samarbetet mycket kritiska miljöpartiet. På detta område har vi inte samma möjligheter om vi står vid sidan om eller om vi bara

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Vissa för högskolan
gemensamma
frågor och anslag*

skall anpassa oss, utan möjligheterna blir mycket större om vi är medlemmar och har ett inflytande.

Anf. 142 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Det är inte fråga om något uppvaknande, säger Bengt Silfverstrand. Så mycket värre då! Har man varit medveten om detta sakernas tillstånd och inte gjort någonting, är det svårt att hitta en ursäkt.

Anf. 143 GÖSTA LYGÅ (mp):

Herr talman! Som jag redan sagt till Bengt Silfverstrand är världen mer än tio gånger större än EG. Europa är betydligt större än EG. Visst behöver vi samarbete med EG-länderna, med Europa och med hela världen, men samarbetet skall inte bara kanaliseras till EG och ske i sådana former att det konkurrerar med och kanske utesluter andra former av samarbete. Det är detta vi är rädda för. Det är internationaliseringen som är det viktiga, inte just EG-samarbetet.

Anf. 144 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Nej. Birger Hagård, det är en medvetenhet som har tagit sig uttryck i många socialdemokratiska initiativ och som på utbildningsområdet har lett fram till att det är vi som driver på och moderaterna som kommer efter och kritiserar, svartmålar och talar om nedrustning. Det är en politik som fått en på området tidigare sakkunnig, Britt Mogård, att säga att den moderata skol- och utbildningspolitiken inte samspelar med de förändringar som samhällsutvecklingen fört med sig.

Anf. 145 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Nu har Bengt Silfverstrand varit vaken så länge att han inte ens verkar nymornad längre.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

15 § Förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m.

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1990/91:UU13 Förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m. (prop. 1990/91:97).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

16 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 25 april

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsple-
num torsdagen den 25 april.

*Vissa för högskolan
gemensamma
frågor och anslag*

17 § Anmälan om kompletteringsval till näringsutskottet

Tredje vice talmannen meddelade att socialdemokratiska riksdagsgruppen
hade anmält Christina Raud som suppleant i näringsutskottet fr.o.m. den 25
april under Birgitta Johanssons ledighet.

Tredje vice talmannen förklarade utsedd till

suppleant i näringsutskottet

Christina Raud (s)

18 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1990/91:189 Förslag till lag om byggnadsgaranti

Motionerna

med anledning av prop. 1990/91:154 Rörelseregler för bank m.m.

1990/91:N107 av Sigge Godin och Isa Halvarsson (fp)

1990/91:N108 av Per Westerberg m.fl. (m)

1990/91:N109 av Rolf L Nilson m.fl. (v)

1990/91:N110 av Nic Grönvall (m)

1990/91:N111 av Lars Norberg m.fl. (mp)

1990/91:N112 av Hadar Cars m.fl. (fp)

1990/91:N113 av Håkan Hansson m.fl. (c)

med anledning av prop. 1990/91:160 Ändringar i lagen (1973:370) om arbets-
löshetsförsäkring, m.m.

1990/91:A48 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1990/91:166 Särskild löneskatt på pensionskostna-
der, m.m.

1990/91:Sk74 av Bo Lundgren m.fl. (m)

med anledning av prop. 1990/91:167 Skattefrihet vid utdelning av aktier i
vissa fall

1990/91:Sk75 av Kjell Johansson m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1990/91:168 Vissa förmögenhetsskattefrågor m.m.

1990/91:Sk76 av Bo Lundgren m.fl. (m)

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Vissa för högskolan
gemensamma
frågor och anslag*

1990/91:Sk77 av Knut Wachtmeister och förste vice talman Ingegerd Troedsson (m)

1990/91:Sk78 av Kjell Johansson m.fl. (fp)

1990/91:Sk79 av Görel Thurdin m.fl. (c)

med anledning av prop. 1990/91:170 En lag om sjukavdrag för statsråden m.m.

1990/91:K95 av Anders Björck m.fl. (m)

1990/91:K96 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. (c)

med anledning av prop. 1990/91:171 En prisinformationslag

1990/91:L28 av Rolf Dahlberg m.fl. (m)

1990/91:L29 av Göran Magnusson (s)

1990/91:L30 av Ulla Orring m.fl. (fp)

med anledning av skr. 1990/91:143 Den lokala konsumentverksamheten

1990/91:L24 av Birthe Sörestedt och Bengt Silfverstrand (s)

1990/91:L25 av Elisabeth Persson och Jan Jennehag (v)

1990/91:L26 av Stina Gustavsson (c)

1990/91:L27 av Elisabet Franzén (mp)

med anledning av skr. 1990/91:148 Pensionärernas medinflytande

1990/91:K94 av Margit Gennser (m)

19 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 23 april

1990/91:183 av *Anna Horn af Rantzien* (mp) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om bistånd och miljö:

I ett nyligen utkommet nummer av Beijing Review finns en artikel om risodling. Där anges att halva risarealen i Kina år 1993 skall vara ersatt med ett hybridris. Pengarna för projektet kommer från Occidental Petroleum i USA. Samma ris skall också införas i hundra andra länder enligt nämnda tidskrift.

Om detta är sant, innebär det en fruktansvärd utarmning av lokala rissorter. Dessutom kommer stora mängder metangas att frigöras, vilket ökar växthuseffekten och skyndar på nedbrytningen av ozonskiktet. Hybridris, som visar en kraftig heterosiseffekt, är betydligt värre än vanligt ris i detta avseende.

Skälet till att ett oljebolag marknadsför nya rissorter är, som vi vet av erfarenhet, att de nya sorterna behöver bolagets biocider. Tidigare samodlades ris med fisk i fältdammarna. Det gav ett välkommet proteintillskott till den kolhydratrika kosten och gödslade risplantorna utan kostnad.

Men fisken var inte anpassad till biociderna, och dog därför. Bonden måste nu köpa handelsgödsel till sin risodling. Mycket av handelsgödseln rinner tillsammans med biociderrester ut i vattendragen – och ännu en miljö förstörs!

Detta är bara *ett* exempel på hur det naturliga växelspelet störs – och beroendet av de stora företagen cementeras – när ny teknik införs på kort tid, utan att man tar hänsyn till följderna för konsumenter och naturtillgångar. Mest utsatta är naturligtvis länderna i tredje världen.

Frågor:

- Hur hanteras denna typ av problem i biståndet?
- Vad gör svenskt bistånd för att öka medvetandet bland u-länderna om dessa faror?
- På vilket sätt medverkar de svenska *jordbruksinsatserna* till en på sikt hållbar jordbruksproduktion?

20 § Anmälan om fråga

Anmälades att följande fråga framställts

den 24 april

1990/91:558 av *Britt Bohlin* (s) till försvarsministern om personalbostäderna vid Såtenäs flygflottilj:

Många av försvarets etablissemang är så lokaliserade att bostadsfrågan för personalen kan utgöra ett hinder vid rekryteringen. De personalbostäder som finns vid bl.a. F 7 är därför ytterst värdefulla att behålla.

Avser försvarsministern att medverka till ett bibehållande av personalbostäderna vid F 7 Såtenäs?

21 § Kammaren åtskildes kl. 22.33.

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Vissa för högskolan
gemensamma
frågor och anslag*

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

*Vissa för högskolan
gemensamma
frågor och anslag*

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf.21 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 12.13.

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 49 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 82 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.51,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 13 § anf. 116 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Prot. 1990/91:101
24 april 1991

Onsdagen den 24 april

1 § Justering av protokoll	1
2 § Hänvisning av ärende till utskott	1
3 § Förnyad bordläggning	1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 18 april	1
Kulturutskottets betänkande KrU17	
Kulturutskottets betänkande KrU18	
Meddelande om samlad votering	3
5 § Anslag till polisväsendet	3
Justitieutskottets betänkande JuU23	
Debatt	
Jerry Martinger (m)	
Kjell-Arne Welin (fp)	
Kjell Ericsson (c)	
Berith Eriksson (v)	
Inger Schörling (mp)	
Ulla-Britt Åbark (s)	
Förste vice talmannen (om debattreglerna)	
Stig Bertilsson (m)	
Wiggo Komstedt (m)	
Elisabeth Fleetwood (m)	
<i>Beslut fattades efter 7 §</i>	
6 § Anslag till statsrådsberedningen	31
Justitieutskottets betänkande JuU20	
Debatt	
Krister Skånberg (mp)	
Ulla-Britt Åbark (s)	
<i>Beslut fattades efter 7 §</i>	
7 § Rättskipningen i socialförsäkringsmål	32
Justitieutskottets betänkande JuU18	
Debatt	
Birgit Henriksson (m)	
Lars Sundin (fp)	
Anders Svärd (c)	
Krister Skånberg (mp)	
Göran Magnusson (s)	
Lennart Andersson (s)	

Beslut	42
Justitieutskottets betänkande JuU23	
Justitieutskottets betänkande JuU20	
Justitieutskottets betänkande JuU18	
Meddelande om kammarens arbete	43
Tredje vice talmannen	
Ajournering	43
Återupptagna förhandlingar	43
8 § Remissdebatt	43
Bengt Westerberg (fp)	
Carl Bildt (m)	
Olof Johansson (c)	
Lars-Ove Hagberg (v)	
Claes Roxbergh (mp)	
Finansminister Allan Larsson (s)	
Förste vice talmannen (om debattreglerna och om sammanträ-	
dets fortsättning under kvällen)	
Beslut om uppskjuten votering	95
9 § Anslag till brottsskadenämnden m.m.	95
Justitieutskottets betänkande JuU21	
Debatt	
Göran Ericsson (fp)	
Lars Sundin (fp)	
Ingbritt Irhammar (c)	
Berith Eriksson (v)	
Bengt-Ola Rytta (s)	
<i>Beslut skulle fattas den 25 april</i>	
10 § Anslag till utredningar m.m.	107
Justitieutskottets betänkande JuU22	
Debatt	
Birgit Henriksson (m)	
Lars Sundin (fp)	
Anders Svärd (c)	
Barbro Andersson (s)	
<i>Beslut skulle fattas den 25 april</i>	
11 § Anslag till brottsförebyggande rådet	111
Justitieutskottets betänkande JuU24	
Debatt	
Ingbritt Irhammar (c)	
Eva Johansson (s)	
Hans Göran Franck (s)	
<i>Beslut skulle fattas den 25 april</i>	
12 § Handelsagentur	113
Lagutskottets betänkande LU25	
<i>Beslut skulle fattas den 25 april</i>	
Ajournering	113
Återupptagna förhandlingar	113

13 § Anslag till utveckling av skolväsendet, m.m.	113	Prot. 1990/91:101
Utbildningsutskottets betänkanden UbU6–UbU10		24 april 1991
Debatt		
Ann-Cathrine Haglund (m)		
Lars Leijonborg (fp)		
Larz Johansson (c)		
Björn Samuelson (v)		
Eva Goës (mp)		
Ewa Hedkvist Petersen (s)		
<i>Beslut skulle fattas den 25 april</i>		
14 § Vissa för högskolan gemensamma frågor och anslag	147	
Utbildningsutskottets betänkande UbU11		
Debatt		
Birger Hagård (m)		
Margitta Edgren (fp)		
Marianne Andersson i Vårgårda (c)		
Björn Samuelson (v)		
Gösta Lyngå (mp)		
Bengt Silfverstrand (s)		
<i>Beslut skulle fattas den 25 april</i>		
15 § Förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i mass- förstörelsesyfte, m.m.	162	
Utrikesutskottets betänkande UU13		
<i>Beslut skulle fattas den 25 april</i>		
16 § Beslut om fortsatt ärendehantering den 25 april	163	
17 § Anmälan om kompletteringsval till näringsutskottet	163	
18 § Bordläggning	163	
19 § Anmälan om interpellation		
1990/91:183 av Anna Horn af Rantzien (mp) om bistånd och miljö	164	
20 § Anmälan om fråga		
1990/91:558 av Britt Bohlin (s) om personalbostäderna vid Så- tenäs flygflottilj	165	

